

**İNSANI SUÇA İTEN SEBEPLER
VE KUR'AN'A GÖRE ÇÖZÜM YOLLARI**

Metin KARTAL
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Yard. Doç. Dr. Orhan PARLAK
Uşak, Temmuz 2015

**İNSANI SUÇA İTEN SEBEPLER VE KUR'AN'A GÖRE ÇÖZÜM
YOLLARI**

Metin KARTAL

**Yüksek Lisans Tezi
Temel İslam Bilimleri
Danışman: Yard. Doç. Dr. Orhan PARLAK**

**Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uşak, Temmuz 2015**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İNSANI SUÇA İTEN SEBEPLER VE KUR'AN'A GÖRE ÇÖZÜM YOLLARI

Metin KARTAL

Temel İslam Bilimleri

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2015

Danışman: Yard. Doç. Dr. Orhan PARLAK

Suç olgusu, insanlık tarihi kadar eskidir. Tarihin hiçbir döneminde suçun işlenmediği bir toplum mümkün olmamıştır. Ceza infaz kurumlarına giren insanların sayısı maalesef günden güne artmaktadır. Bu çalışmanın amacı, insanı suç işlemeye sevk eden sebepleri tespit etmektir. Çalışmamızda, suç ile ilgili kavramlar nelerdir? İnsana suç işleten sebepler nelerdir? Suçu, önlemek için neler yapılabilir? İslam'da muhafaza edilmesi gereken beş esasa (dinin korunması, canın korunması, aklın korunması, neslin korunması, malın korunması) riayet edildiği takdirde, toplumdaki suç/suçlu oranını düşürmek mümkün müdür? türü sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

Araştırmalara göre, dinî ve ahlakî değer eksikliği, okul eğitiminin yetersizliği, aile içi eğitiminin yetersizliği başta olmak üzere caydırıcılık olmaması, ekonomik sebepler, korku / çaresizlik, çevresel faktörler / toplum, alkol / uyuşturucu madde bağımlılığı, ümitsizlik / hayattan beklentisi olmama, bir

anlık öfke / bir anlık gaflet, nefis ve şeytan, adaletin olmadığına dair inanç gibi faktörler insanı suç işlemeye iten başlıca sebeplerdir. Çalışmamızda bu konu başlıkları tahlil edilmiştir.

Araştırmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konu ile ilgili kavramlar ele alınmıştır. İkinci bölümde suçun tarafı olan insanın tarifi, konumu ve sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Kur'an-ı Kerim'in insanı ele alış tarzı, insanın özellikleri ve bir takım zaafı incelenmiştir. Üçüncü bölümde insan tabiatı ve suç işleme eğilimi, esas gayesi ferdi ve toplumu korumak olan İslam'da muhafaza edilmesi gereken beş esas (zarurat-ı hamse), insanı suça iten sebepler ve Uşak E Tipi Kapalı – Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda hükümlü/tutuklular ile yapılan anket çalışması yer almıştır. Dördüncü bölümde ise suçun önlenmesi için çözüm önerileri sıralanmıştır. Çalışmamız sonuç bölümü ile sona ermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Suç, ayıp, ceza, günah, insan, Kur'an-ı Kerim, insanın zaafı, çözüm önerileri.

ABSTRACT**THE REASONS THAT MAKE PEOPLE COMMIT CRIME AND SOLUTIONS****Metin KARTAL**

Basic Islamic Sciences

Social Sciences Institutes Usak University, July 2015

Advisor: Yard. Doç. Dr. Orhan PARLAK

The concept of crime is as old as human history. There has never been a society where the crime didn't occur in history. Unfortunately the number of people in prisons is increasing day by day. The aim of this study is to determine the reasons that prompt people to commit a crime. In this research the answers of these questions have been searched;

What are the concepts about crime? What are the reasons that make people commit crime? What can be done to prevent crime? If the 5 principals of Islam are obeyed (to prevent religion, to prevent life, to prevent mind, to prevent generation, to prevent belongings) is it possible to decrease the amount of crime?

According to the researches in addition to main causes such as lack of religious and ethical values, lack of school and parents education other causes

such as not enough punishment, economical reasons, fear, desperateness, environmental factors, society, alcohol and drug addiction, hopelessness, sudden anger and inattention, human soul and demon, belief that justice doesn't exist are the main causes of crime. In this study these titles have been examined.

The study consists of four sections. In the first section the concepts are discussed on the matter. In the second section the definition, situation and responsibility of people who is a side of crime have been discoursed. The contextualisation of Kuran about people, people's characteristic and weakness have been examined. In the third section the nature of human and tendency for crime, five principals of Islam (zarurat-ı hamse) of which the main aim is to prevent individual and the society, the reasons that make people commit crime and the questionnaires that have been applied in Uşak prison take place. And in the fourth section the solutions that can prevent crime are lined up. The study ends with conclusion part.

Keywords:

Crime, shame, punishment, sin, human, Kuran, weakness of people, solutions.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri yüksek lisans öğrencisi Metin KARTAL'ın "İnsanı Suça İten Sebepler ve Kur'an'a Göre Çözüm Yolları" başlıklı tezi 15/07/2015 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Üye (Tez Danışmanı) : Yard. Doç. Dr. Orhan PARLAK
Üye : Yard. Doç. Dr. Ayşe GÜLTEKİN
Üye : Yard. Doç. Dr. Nurullah DENİZER

İmza

.....

.....

.....

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Cemil ERTUĞRUL

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler :**

Adı Soyadı :Metin KARTAL
Doğum Yeri ve Tarihi :Eşme / 25.12.1974
Lisans Öğretimi :Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans Öğretimi :Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller :Arapça
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi : İzmir 1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu Öğretmenliği (6 yıl, 9 ay), Uşak E Tipi Kapalı-Açık Ceza İnfaz Kurumu Öğretmenliği (7 yıl, 9 ay)
Çalıştığı Kurumlar : İzmir 1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu, Uşak E Tipi Kapalı-Açık Ceza İnfaz Kurumu
Projeler :

İletişim : (505) 5802298
e-posta adresi : metinkartal74@hotmail.com

KISALTMALAR

- a.g.e. : adı geçen eser
a.g.m. : adı geçen makale
b. : bin (oğlu)
bs. : baskı
bkz. : bakınız
C : cilt
ev. : Çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
Mad. : Maddesi
i.e.t. : internet erişim tarihi
S : Sayı
s. : sayfa
TCK : Türk Ceza Kanunu
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
Thk. : Tahkik
trs. : tarihsiz
vb. : ve bunun gibi / ve benzeri

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 2014 Yılı Hükümlü/Tutuklu Çizelgesi.....	2
Tablo 2: Hükümlü/Tutuklu Sayısı Bakımından Dünyanın İlk On Ülkesi.....	3
Tablo 3: Dünyanın Nüfusu En Kalabalık İlk Onsekiz Ülkesi.....	4
Tablo 4: Bazı Suç Gruplarına Göre Ceza İnfaz Kurumlarındaki Hükümlü/Tutuklu Mevcudu.....	66
Tablo 5: İnsanları Suç İşlemeye Sevk Eden En önemli Nedenler	78
Tablo 6 : Hükümlü/Tutukluların Yaş Gruplarına Dağılımı.....	104
Tablo 7 : Hükümlü/Tutukluların Yaş Gruplarına Göre Dağılım Grafiği.....	105

ÖNSÖZ

İnsan sosyal bir varlıktır ve hemcinsleriyle bir arada yaşamak zorundadır. Bir arada yaşayan insanlar bazen çok basit sebepler ile birbirlerinin canına, malına kast etmektedirler.

Ceza infaz kurumlarına giren insanların sayısı maalesef günden güne artmaktadır. Gazetelerin üçüncü sayfalarında yer alan haberler, hepimizin içini karartmaktadır. Televizyon kanallarının ana haber bültenlerindeki manzaralar ister istemez “nereye gidiyoruz?” sorusunu daha sık kendimize sormamıza sebep olmaktadır. Gün geçmiyor ki, ülkemizin değişik bir şehirden şiddete maruz kalmış bir kadın veya bir çocuk fotoğrafı görmeyelim. Tablo gerçekten çok ürkütücüdür. İşin en garip yanı ise kadın ve çocukların çoğunun bizzat yakın akrabalarının şiddetine maruz kalmalarıdır. Tabii bu arada, şiddete maruz kalanlar sadece kadın ve çocuklar değildir. Yetişkin erkekler de, beli bükülmüş ihtiyarlar da şiddete maruz kalmaktadırlar. Kısacası 7’den 77’ye insanımız suça maruz kalabilmektedir.

Ceza infaz kurumlarına giren kişi sayılarının artması sonucu yeni ceza infaz kurumları açılmaktadır. Eskiden kampüs denilince aklımıza üniversitelerin yerleşkeleri gelirdi. Şu sıralar kampüs denilince aklımıza, Silivri Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü, Sincan Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü, Aliğa Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü gelmeye başladı. Üniversite kampüslerinin artması çağdaş medeniyetlerin seviyesine doğru yapılan yolculukta bizleri sevindirmektedir. Hükümlü/tutuklu sayısının artmasına binaen yeni ceza infaz kurumlarının açılması ise sevinilecek bir durum olmadığı gibi tam aksine üzülmeyecek bir durumdur.

İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem’in iki oğlunun Kur’an-ı Kerim’de anlatılan kıssası, suç olgusunun insanlık tarihi kadar eski olduğunu göstermektedir. Dünya tarihi incelendiğinde, her dönemde suç unsuru teşkil eden olaylarla karşılaşılır. Gelişen teknoloji ve alınan önlemlere rağmen suç işlenmesinin önüne geçilememiştir. Hâlâ suça maruz kalan insanların veya

yakınlarının hakları ihlal edilmektedir. Bunun yanı sıra olaya, suçu işleyen kişi ve yakınları açısından bakılırsa, onların da mağdur olduğu görülecektir. Çünkü bir insanın suç işlemesi sonucu alacağı ceza demek, o insanın ailesi ve yakınlarına karşı sorumluluklarını yerine getirememesi demektir. Uzun yıllar ceza infaz kurumunda kalan birisi, ailesi ve yakınlarına maddi açıdan destek olamayacaktır. Bunun yanı sıra ceza infaz kurumunda kaldığı süre içerisinde gereksinimlerini karşılamak için maddi bir desteğe ihtiyacı olacaktır. Suç işleyen kişinin bir taraftan ailesine karşı sorumluluklarını yapamaması, diğer taraftan mağdur ettiği kişi/kişilerin de vebalini hissetmesi söz konusudur. Suç eylemi sonucu, -kişiye göre değişmekle birlikte-, yapılan vicdan muhasebesi ile pişmanlıklar oluşmakta “keşke yapmasaydım”lar birbirini takip edebilmektedir. Öte yandan, ceza öncesi ve ceza sonrası süreçte, devletin önemli miktarlarda harcama yaptığı da bir gerçektir. Neresinden bakarsanız bakınız suç, kazananı olmayan ancak kaybedeni çok olan bir olgudur.

Suç ile ilgili kavramlar nelerdir? İnsana suç işleten sebepler nelerdir? Suçu önlemek için neler yapılabilir? İslam’da muhafaza edilmesi gereken beş esasa (dinin korunması, canın korunması, aklın korunması, neslin korunması, malın korunması) riayet edildiği takdirde, toplumdaki suç/suçlu oranını düşürmek mümkün müdür? Bu tür sorular birbirini takip etmektedir. Çalışmamızda, yukarıdaki sorulara cevap bulmaya çalıştık. Araştırmaya başladıktan sonra gördük ki insanı suça iten çok sayıda sebep olduğu gibi, çözüm yolu olarak önerilebilecek çok sayıda yöntemin olduğu da kuşkusuzdur.

Araştırmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konu ile ilgili kavramlar ele alınmıştır. İkinci bölümde suçun tarafı olan insanın tanımı, konumu ve sorumluluğu üzerinde durulmuş, Kur’an-ı Kerim’in insanı ele alış tarzı, insanın özellikleri ve bir takım zaafı incelenmiştir. Üçüncü bölümde insan tabiatı ve suç işleme eğilimi, esas gayesi ferdi ve toplumu korumak olan İslam’da muhafaza edilmesi gereken beş esas (zarurat-ı hamse), Uşak E Tipi Kapalı – Açık Ceza İnfaz Kurumu’nda hükümlü/tutuklular ile yapılan anket çalışması ve insanı suça iten sebepler yer almıştır. Dördüncü bölümde ise suçun önlenmesi için çözüm önerileri sıralanmıştır. Çalışmamız sonuç bölümü ile sona ermektedir.

Çalışma sürecinde, konunun tetkikinde yardımcı olup kıymetli zamanlarını esirgemeyen, eşsiz tecrübelerini paylaşarak bana yol gösteren Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Sayın Orhan PARLAK Hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma bizden, başarı Allah'tandır.

Metin KARTAL

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	VI
ÖZGEÇMİŞ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	X
İÇİNDEKİLER.....	XIII

GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM**AYIP, GÜNAH, SUÇ VE CEZA KAVRAMLARI**

1. Ayıp, Günah, Suç ve Ceza Kavramları.....	6
1.1. Ayıp Kavramı.....	6
1.2. Günah Kavramı.....	8
1.2.1. Günahın Kısımları.....	10
1.2.2. Zararı İnsanlara Dokunan ve Dokunmayan Günahlar.....	13
1.2.3. Günaha Sevk Eden Faktörler.....	14
1.2.4. Günaha Aracılık Etmek.....	16
1.3. Suç Kavramı.....	17
1.4. Ceza Kavramı.....	22
1.5. İslam Hukuku Açısından Suç ve Ceza.....	24
1.6. Cezaların Gerekliliği.....	27
1.7. Cezaların Şahsiliği Prensibi.....	30
1.8. Kur'an'da Suç ve Ceza Uygunluğu.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN

2. İnsan.....	34
2.1. İnsanın En Güzel Şekilde Yaratılması.....	36
2.2. İnsanın Konumu.....	39
2.3. İnsanın Sorumluluğu.....	41
2.4. Kur'an'ın Muhatabı Olarak İnsan.....	43
2.5. Kur'an'da İnsanın Özellikleri.....	46
2.6. Kur'an'da İnsanın Zaafı.....	47
a) Aceleci Olması.....	48
b) Çok Zalim ve Cahil Olması.....	50
c) Zayıf Yaratılmış Olması.....	51
d) Cimri Olması.....	52
e) Kıskanç Olması.....	52
f) Menfaatine Çok Düşkün Olması.....	54
g) Sıkıntıda Allah'ı Çok Anması, Sıkıntı Geçince Hemen Yüz Çevirmesi...56	
h) Allah'a Karşı Pek Nankör Olması.....	57
ı) Hırslı ve Sabırsız Olması.....	58
2.7. Değerlendirme.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜKÜMLÜ/TUTUKLULARLA YAPILAN ANKETLERDEN YOLA

ÇIKARAK İNSAN TABİATI VE SUÇ İŞLEME EĞİLİMİNİN

DEĞERLENDİRİLMESİ

3. İnsan Tabiatı ve Suç İşleme Eğilimi.....	61
3.1. Uşak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki Hükümlü/Tutuklular İle Yapılan Anket Çalışması.....	67
3.2. Gaziantep Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Araştırmanın Sonuçları.....	80
3.3. İnsanı Suça İten Sebepler.....	81
a) Dini Duygunun Olmaması veya Eksik Olması.....	83
b) Caydırıcılık Olmaması.....	85
c) Ekonomik Sebepler.....	85

d) Ailevi Durumdaki Olumsuzluklar.....	87
d1) Yakınları Suç İşleyenler.....	88
e) Alkol / Uyuşturucu Madde Bağımlılığı.....	91
f) Çevresel Faktörler / Toplum.....	94
g) Nefis ve Şeytan.....	95
h) Eğitimsizlik / Cehalet.....	97
ı) Korku / Çaresizlik.....	98
j) Ümitsizlik / Hayattan Beklentisi Olmama.....	99
k) Bir Anlık Öfke / Bir Anlık Gaflet / Şehvet.....	100
m) Adaletin Olmadığına Dair İnanç.....	102
n) Suça İten Diğer Faktörler.....	103
3.4. Suçluluk Davranışlarının Özellikleri.....	106
3.5. Kur'an-ı Kerim'e Göre Suçtan Uzak Duran İnsanların Özellikleri.....	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUÇTAN UZAK DURMA KONUSUNDA KUR'AN'IN SUNDUĞU ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4. Suçtan Uzak Durma Konusunda Kur'an'ın Sunduğu Çözüm Önerileri.....	112
4. 1. Dini İnançın Suçları Önlemedeki Rolü.....	114
4. 2. Caydırıcılık.....	121
4. 3. Kısas.....	124
4. 4. Ekonomik Şartların İyileştirilmesi.....	129
4. 5. Hırsızlık Suçuna Verilen Cezaların Arttırılması.....	132
4. 6. Ekonomi ile İlgili Suçların Azaltılması Bakımından Sosyal Yardımlaşmanın Aktifleştirilmesi.....	135
4. 7. Aile Eğitimi.....	140
4. 8. Alkollü İçkiler ve Uyuşturu Maddelerden Uzak Durulması.....	143
4. 9. İyiliği Emretmek, Kötülükten Alıkoymak ve Seddi Zerâî Suretiyle Suçtan Alıkoymak.....	146
4.10. Eğitim.....	149
4. 11. Sabır.....	152
4. 12. Nefis Terbiyesi.....	155
4. 13. Şehvet Duygusunun Tatmini Helal Yoldan Olmalı.....	158

4. 14. Havf-Reca Dengesinin Sağlanması.....	159
4. 15. Allah'ın Adaletine Olan İnancın Pekiştirilmesi.....	161
4. 16. Çözüm Önerilerine İlişkin Genel Bir Değerlendirme.....	163
SONUÇ.....	167
KAYNAKÇA.....	176

GİRİŞ

Suç, insanlık tarihi boyunca hep var olagelmıştır ve bundan sonra da suç ve suçlu maalesef olacaktır. Hz. Adem (as)’ın Maide Suresi’nde (27-32 ayetler) anlatılan iki oğlunun kıssası, bize ilk suç işleme eylemlerinden biri olan öldürme olayının tarihin ilk devirlerinde başladığını göstermektedir.

Toplumlar, suçu önlemek ya da azaltmak için geçmişte çok ağır cezalar öngörmüş, uygulamışlarsa da, hiçbir devirde suç işlemeyen bir toplum düzenine ulaşmak mümkün olmamıştır. Suçun önlenmesi için çok farklı yöntemler sergilenmiştir. Suçun önlenmesi için bazen cezaların arttırılması gündeme gelmiş bazen de ceza arttırılması ile taban tabana zıt bir şekilde af yolunun seçilmesi tercih edilmiştir. Bu iki farklı yaklaşımdan hangisi sergilenirse sergilenen suç işlemeyen bir toplum düzenine ulaşamamıştır. Çünkü suç eylemini gerçekleştiren insanın psikolojik yapısı göz önünde bulundurulduğunda, Âdemoğlunun melekler ile yarışabilecek bir seviyeye çıkması mümkün olduğu gibi nisyân ile malul olan insanın, hayvandan daha aşağı bir derekeye düşme potansiyeline de sahip olduğu görülmektedir.

Suçun izahı ve nedenlerine yaklaşımlar, çeşitli bilim disiplinlerinde farklı farklı olmuştur. Suç olgusunun daha çok psikolojik, sosyolojik, biyolojik, antropolojik ve coğrafî yönden ele alındığı görülmektedir. Ancak gelinen nokta, suçu tek yanlı açıklama gayretlerinin işe yaramayacağı yönündedir. Çünkü suç olgusu, çok disiplinli bakış açısını, hatta felsefî bakışı da gerektiren karmaşık bir süreç özelliği taşır.¹

Suç nedenleri bilimi olarak tanımlanan kriminoloji, sosyoloji, psikoloji, tıp, psikiyatri ve fen bilimlerinden de faydalanmaktadır. Kriminolojinin yararlandığı ilim dallarının sahaları bile suç sorununun ne kadar kompleks

¹ Solak, Adem, Türkiye’nin Suç Haritası “Çocuk Suçluluğu”, Hegem Yayınları, Ankara, 2011, s. 22

(karmaşık) bir özellik taşıdığını göstermek bakımından önemlidir. Suç sorununun sebepleri arasında, içinde yaşanılan toplumun siyasi, kültürel, ekonomik durumları, adalet sistemi, ailevi ilişkideki olumsuzluklar, eğitim sistemi, dinî duygudaki zafiyet gibi birçok yön sayılabilir.

Ülkemizde son yıllarda ceza infaz kurumlarına giren hükümlü/tutuklu sayısı maalesef sürekli artmaktadır. Aşağıdaki istatistikte de görüldüğü gibi 2014 yılı ocak ayı ile 2014 yılı aralık ayı arasında hükümlü/ tutuklu sayısında kayda değer bir artış olmuştur. Bu durum, ister istemez “nereye gidiyoruz?” sorusunu gündemimize getirmektedir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü internet sitesindeki verilere göre² ülkemizde 2014 yılı ocak - aralık ayları arası hükümlü/tutuklu mevcudu şu şekildedir;

AYLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
2014/01	113.643	3.978	431	118.052	24.895	1.196	1.472	27.563	145.615
2014/02	121.167	4.314	502	125.983	22.965	1.011	1.353	25.329	151.312
2014/03	124.351	4.553	500	129.404	20.738	894	1.186	22.818	152.222
2014/04	124.921	4.528	488	129.937	19.468	810	1.134	21.412	151.349
2014/05	126.031	4.584	509	131.124	18.814	764	1.156	20.734	151.858
2014/06	125.966	4.609	505	131.080	18.109	739	1.119	19.967	151.047
2014/07	123.967	4.586	500	129.053	17.698	704	1.159	19.561	148.614
2014/08	125.156	4.651	486	130.293	18.961	756	1.313	21.030	151.323
2014/09	125.156	4.651	486	130.293	18.961	756	1.313	21.030	151.323
2014/10	125.842	4.680	497	131.019	19.254	772	1.290	21.316	152.335
2014/11	126.787	4.706	494	131.987	19.885	835	1.490	22.210	154.197
2014/12	128.892	4.792	480	134.164	20.165	832	1.546	22.543	156.707

Tablo 1: 2014 Yılı Hükümlü/Tutuklu Çizelgesi

Tabloda da açıkça görüldüğü gibi, Ocak 2014'te 145.615 olan hükümlü/tutuklu sayısı aynı yılın aralık ayında 156.707 kişiye yükselmiştir. Bir

² <http://www.cte.adalet.gov.tr/#> adresinden alınmıştır. i.e.t: 09.02.2015

yıl içerisinde ceza infaz kurumlarındaki hükümlü/tutuklu sayısı 11.092 kişi artmıştır.

Dünya geneli ceza infaz kurumları mevcuduna, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin etki edip etmediği tartışmalı bir husustur. Aşağıdaki tabloda da açıkça görüleceği gibi, dünyanın en gelişmiş ülkesi kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri, hükümlü/tutuklu sayısı bakımından da açık ara öndedir. Tabii burada suç olgusunun ekonomik ve kültürel faktörler gibi birçok alan ile irtibatlı olmasının dikkate alınması gerekmektedir.

Aşağıda dünya genelinde ceza infaz kurumlarının mevcudu en yüksek olan ilk on ülke verilmiştir.³

S.N.	Ülke Adı	Hükümlü/ Tutuklu Sayısı
1	Amerika Birleşik Devletleri	2.228.424
2	Çin	1.701.344
3	Rusya Federasyonu	671.700
4	Brezilya	581.507
5	Hindistan	411.992
6	Tayland	325.129
7	Meksika	255.638
8	İran	225.624
9	Endonezya	167.163
10	Türkiye	159.396

Tablo 2: Hükümlü/Tutuklu Sayısı Bakımından Dünyanın İlk On Ülkesi

³ http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=All adresinden alınmıştır. i.e.t: 23.02.2015

Ülkemizin nüfusunu göz önüne aldığımızda dünyanın en büyük nüfusuna sahip 18 ülkesi ve bu ülkelerin toplam nüfusları şu şekildedir⁴;

SN	Ülke Adı	Toplam Nüfus
1	Çin	1.350.695.000
2	Hindistan	1.236.686.732
3	Amerika Birleşik Devletleri	313.914.040
4	Endonezya	246.864.191
5	Brezilya	198.656.019
6	Pakistan	179.160.111
7	Nijerya	168.833.776
8	Bangladeş	154.695.368
9	Rusya Federasyonu	143.533.000
10	Japonya	127.561.489
11	Meksika	120.847.477
12	Filipinler	96.706.764
13	Etiyopya	91.728.849
14	Vietnam	88.772.900
15	Mısır	80.721.874
16	Almanya	80.425.823
17	İran	76.424.443
18	Türkiye	73.997.128

Tablo 3: Dünyanın Nüfusu En Kalabalık İlk On sekiz Ülkesi

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde, dünyanın en kalabalık ülkesi Çin'in (nüfusu: 1.350.695.000), hükümlü/tutuklu sayısı bakımından ikinci sırada yer aldığı (Hükümlü/tutuklu sayısı: 1.701.344) görülmektedir. Nüfusa göre ikinci sırada yer alan Hindistan (1.236.686.732), hükümlü/tutuklu sayısı (411.992) bakımından beşinci sırada yer almaktadır. 313.914.040 kişilik nüfusu ile dünyada üçüncü büyük nüfusa sahip Amerika Birleşik Devletleri'nin 2.228.424

⁴ <http://www.nufusu.com/dunya-nufusu/> adresinden alınmıştır. i.e.t: 14.04.2015

hükümlü/tutukluyu ceza infaz kurumlarında barındırdığı görülmektedir. Dünyanın dördüncü nüfusuna sahip (246.864.191) ülkesi Endonezya'nın hükümlü/tutuklu sayısı bakımından dokuzuncu sırada (167.163) yer alması dikkat çekicidir. Endonezya'nın nüfus yoğunluğu ile hükümlü/tutuklu sayısı mukayese edildiğinde nüfus sıralamasında ilk onda yer alan diğer ülkelere oranla daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Dünyanın beşinci kalabalık ülkesi Brezilya (198.656.019), hükümlü/tutuklu sayısı bakımından (581.507) dördüncü sırada yer almaktadır. 143.533.000'lik nüfusu ile dokuzuncu sırada yer alan Rusya Federasyonu'nun, 671.700 kişilik hükümlü/tutuklu sayısı ile üçüncü sırada yer alması da dikkat çekmektedir. 73.997.128 nüfusu ile dünya nüfus sıralamasında on sekizinci sırada yer alan Türkiye, hükümlü/tutuklu sayısı (159.396) bakımından onuncu sırada yer almaktadır.

Burada bir noktaya dikkat çekmek istiyoruz: Suç sorununun çözülmesi için sadece ekonominin iyileştirmesi yeterli değildir. Amerika Birleşik Devletleri'nin hükümlü/tutuklu mevcudu bakımından dünyada birinci sırada yer alması, suç sorununu çözmek için sadece ekonomik iyileştirmenin yeterli olmayacağını, bu sorunun çözümü için başka tedbirlere de ihtiyaç olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AYIP, GÜNAH, SUÇ VE CEZA KAVRAMLARI

1. AYIP, GÜNAH, SUÇ VE CEZA KAVRAMLARI

Çalışmamızın bu bölümünde, ayıp, günah, suç ve ceza kavramlarını irdelemek istiyoruz. Genel olarak ayıp kavramı örf-âdet, gelenek ve görenek ile ilgili; günah kavramı dinî alan ile ilgili; suç ve ceza kavramları ise yasa ile ilgilidir. Ancak bu üç kavramın sınırları kesin hatlarla birbirinden ayrılmış değildir. Bazı davranışlar vardır ki hem ayıp, hem günah ve hem de suçtur. Örneğin birisinin ırzına tecavüz etmek ya da birinin malını gasp etmek hem ayıp, hem günah, hem de suçtur. Suçun olduğu yerde de karşımıza ceza çıkmaktadır.

Konumuzun anlaşılmasında anahtar kavramlardan olan bu dört kavramı tahlil etmekte yarar görüyoruz.

1.1. AYIP KAVRAMI

Ayıp kelimesi, Arapçadan dilimize geçmiştir. Ayıp kendisinden dolayı bir nesnede eksiklik bulunması⁵ demektir. Kelime olarak 1. Toplumun ahlak kurallarına aykırı olan, utanılacak durum veya davranış. 2. Kusur, eksiklik. 3. Utanç veren anlamlarına gelmektedir.⁶

Bir ahlak terimi olarak ayıp, İslam toplumunun ortak ve objektif ahlak kurallarına aykırı olan, başkaları tarafından kınanan tutum ve davranışlar

⁵ er-Rağib el-İsfehâni, el-Müfredât fi Ğaribi'l-Kur'an, Dar'ul-Marife, Beyrut, 2010, 6. bs., s. 322

⁶ Eren, Hasan; Gözaydın, Nevzat; Parlatır, İsmail; Tekin, Talat; Zülfikar, Hamza, Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s.113

demektir. Ayıp olarak görülen bir davranış, genellikle, benimsenen ve yararına inanılan sosyal kuralların ihlaline yol açtığı için hukuki bir yaptırım bulunmasa bile ayıplama ve yerme diye adlandırılan dini–sosyal yaptırımlarla karşılaşır ve bunlar o kimsede pişmanlık ve utanma duyguları doğurur. Ve kişinin bu kusurlarını düzeltmesine vesile olur.⁷ Dinî, ahlakî, sosyal yaptırımlarla karşılaşan kişi kendisini utanma ve pişmanlık duygusu ile karşı karşıya bırakan durumlara “nefsinin ayıpları” sebep olduğu için bu ayıpları düzeltmek, gidermek ister. Böylece kınama ve yerme ahlak bakımından son derece önemli ve olumlu sonuçlar doğurmuş olur.⁸

Ayıp kelimesi lafız olarak Kur’an-ı Kerim’de sadece bir yerde, Kehf Suresi’nde Hz. Musa ile Hz. Hızır arasında geçen konuşmada geçmektedir: *أَمَّا السَّؤِيَّةُ فَكَانَتْ لِمَسَاقِينٍ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا* Hz. Hızır’ın “O gemi, denizde çalışan bir takım yoksul kimselere ait idi. Onu yaralamak istedim”⁹ şeklindeki sözlerinde geçen *أَعِيبَهَا* kusurlu kılmak, bozmak anlamlarına gelmektedir.¹⁰ Demek ki ayıp kusurlu hale getirmek, eksiklik bulunması gibi durumlar için kullanılmaktadır.

Ahlak kitaplarında kişinin kendini tanınması ve ayıplarını gidermesinin başlıca yolları şu şekilde gösterilmiştir:

- a) Bilgili, basiretli, nefislerin ayıplarını sezebilen ve gösteren eğitimcilerden yararlanmak,
- b) Zeki, dürüst, ayıplarımızı gören ve gösteren dostlar edinmek,
- c) Düşmanlarımızın, ayıplarımızı sayıp döken tenkitlerinden yararlanarak ayıplarımızı tanımak ve düzeltmek,
- d) Başkalarında gördüğümüz ayıpların kendi nefsimizde de bulunup bulunmadığını düşünmek.¹¹

⁷ Karagöz, İsmail; Karaman, Fikret; Paçacı, İbrahim; Canbulat, Mehmet; Gelişgen, Ahmet; Ural, İbrahim, Dini Kavramlar Sözlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010, s.44

⁸ Çağrıncı, Mustafa, İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, I, 188

⁹ Kehf, 18 / 79

¹⁰ Muhammed Said el-Lehham, Miftahu Kelimât’il-Kur’an el’Mu’cemu’l-Müfehres liElfazi’l-Kur’an / Kur’an-ı Kerim Lugatı, Timaş Yayınları, İstanbul, 1994, Çev. Mahmud Çanga, s. 344

¹¹ Çağrıncı, Mustafa, a.g.e., I, 188

Esas olan bir kişinin herhangi bir yaptırım olmadan, kimsenin baskısını hissetmeden, içinden gelerek suça meyletmemesidir. Bununla birlikte bir davranışın toplum tarafından ayıplanacağı düşüncesi ile yapılmaktan vazgeçilmesi suçun engellenmesine vesile olabilir. Çünkü basın-yayın organlarına göz attığımızda “içki içerken arkadaşını bıçakladı”¹², “Baba-oğul ve arkadaşı alkol almaya başladıktan sonra baba, oğlunun arkadaşını bıçakladı”¹³ türü haberler görmekteyiz. Özellikle hızlı kentleşmenin yol açtığı sorunlardan birisi de “ayıp olur” düşüncesinin yavaş yavaş eski yaptırım gücünü kaybetmesidir. Bir başka ifade ile küçük gruplarda işlenen ayıplar kolayca göze batarken, aynı tür davranışlar nüfusu kalabalık olan yerlerde çok fazla dikkat çekmemektedir. Bu durumun da dolaylı olarak suça zemin hazırlayabileceğini düşünüyoruz. Kanaatimizce, kaybolmaya yüz tutmuş kontrol mekanizmasının suç işlemeye müsait bir zemin hazırlaması ve kaybolan bu kontrol mekanizmalarının yerine yenilerinin oluşturulamaması ve bunun sonucunda kolayca suç işlenmesi üzerinde kafa yorulması gereken bir husustur.

Ayıp kavramı toplumdan topluma, kültürden kültüre değişebilir. Örneğin büyüklerin huzurunda bacak bacak üstüne atmak veya sigara içmek bazı toplumlarda “kabul edilemez” bulunurken başka bir toplumda veya kültürde aynı hareketler sıradan bir davranış olarak görülebilmektedir. Hatta bazı toplumlarda geçmişte ayıplanan bir davranış zamanla kabul görebilmektedir.

1.2. GÜNAH KAVRAMI

Günah kelimesi, Farsçadan dilimize geçmiştir. Kelime olarak 1. Dince suç sayılan iş veya davranış. Örneğin, içki içmek İslam dinince günahdır. 2. Acımaya yol açacak kötü davranış, yazık. 3. Bazı deyimlerde, sorumluluk, vebal¹⁴ anlamlarına gelmektedir. Bîgünah da “Günahsız, suçsuz” demektir.¹⁵ Dini bir kavram olarak günah, İlahî emir ve yasaklara aykırı fiil ve davranış anlamında

¹² <http://www.hurriyet.com.tr/ankara/28607772.asp> i.e.t: 11.06.2015

¹³ <http://www.takvim.com.tr/Guncel/2015/04/02/alkollu-cinayet>, i.e.t: 11.06.2015

¹⁴ TDK Sözlüğü, s. 584

¹⁵ Püsküllüoğlu, Ali, Arkadaş Türkçe Sözlük, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2005, 9. bs., s. 161

kullanılır.¹⁶ Nevvâs b. Sem'ân (r.a.)'dan; Resûlullah (s.a.s.)'a iyilik ve günâhtan sordum da Resûlullah: “İyilik, güzel huydur. Günah, vicdanını rahatsız eden ve insanların duymasından hoşlanmadığın şeydir” buyurdu.¹⁷

Farsçadaki günah kelimesinin karşılığı Arapçada cünah kelimesidir. Cünah, “meyletmek, yönelmek” manasına geldiği gibi düşmanlığa da delalet eder. Hak yoldan sapmak anlamına gelmektedir.¹⁸ Cünah kelimesinin karşılığı Arapça sözlükte “ism” ve “cürm” olarak verilmiştir.¹⁹ İsm, Türkçeye günah şeklinde; cürm ise suç şeklinde çevrilebilir. İsm, sevabı geciktiren günah suç veya kabahat gibi fiillerin adıdır. Örneğin Bakara Suresi'nde *قُلْ فِيهِمَا إِتْمَ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ* “De ki: Onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için (bazı zahiri) yararlar vardır.”²⁰ Bu ikisi (içki ve kumar) hayırların, iyiliklerin gecikmesine neden olur.²¹ Kur'an'daki kullanılışı bakımından cünah hem “darlık, sıkıntı” hem de “günah” anlamında kullanılır. Ancak çoğu kez bu kelime, “sakınca, engel, be's, vb.” manalarda kullanılmıştır. Kur'an'da günah kavramını ifade eden birçok kelime vardır. Bunlar arasında genel anlamıyla günah yerine kullanılanlar, ism, zenb, vizr, hûb, ma'siye ve cürm kelimeleridir.²² Türkçe'de suç anlamında kullanılan “cürüm” kelimesinin yakın bir kullanımı İngilizce ve Fransızcadaki “crime” sözcüğüdür. “Cürümü meşhud halinde yakalamak” deyimini de bir kimseyi suç işlerken, şahitlerle beraber suçüstü yakalamak anlamına gelmektedir.

Günah kavramı, bütün dinlerde mevcut olan bir kavramdır. Günah, dinî emirlerin yerine getirilmemesi veya yasakların çiğnenmesiyle ortaya çıkan dinî, ahlakî ve vicdanî açıdan sorumluluk gerektiren bir olgudur. Beşerî kanun ve kuralların çiğnenmesi suç diye adlandırılırken, dinî alandaki hata ve davranışlar da günah olarak nitelendirilmektedir. Kısaca günah, “İlâhî emir ve yasaklara aykırı fiil ve davranışlardır” şeklinde tarif edilebilir.²³

¹⁶ Karaman, Fikret; vd., a.g.e., s. 204

¹⁷ Müslim, Birr, 45, III, 1980; Darimî, Rikak, 73, II, 628

¹⁸ Ebu Hüseyin Ahmed b. Faris b.Zekeriya, Mu'cemu Megayisi'l-luğa, Daru'l-Cil, Beyrut, 1991, 1.bs., s. 484

¹⁹ İbrahim Mustafa; Ahmed Hasan ez-Zeyyat; Hamid Abdülkadir; Muhammed Ali en-Neccar, el-Mu'cemu'l-Vasit, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I, 139

²⁰ Bakara, 2 / 219

²¹ er-Rağîb el-İsfehâni, a.g.e., s. 19

²² Soysaldı, H.Mehmet, İslâm'da Günah Kavramı, Tasavvuf Dergisi, Ankara, Aralık, 2001, S: 7, s. 145

²³ Soysaldı, H.Mehmet, a.g.e., s.146

İnsanlar dünyaya hem hayır hem de günah işlemeye elverişli bir yetenekle fakat günahsız olarak gelirler.²⁴ Kur'an ve sünnetle yasaklanmış işleri yapmak, Müslümanların ve İslam toplumunun dirlik düzenliğine aykırı davranışlarda bulunmak günah olduğu gibi, günaha razı olmak, hür irade ile günah işlemeye yardım etmek de günahdır.²⁵

Burada şu hususa dikkat çekmekte yarar görüyoruz. Ayıp veya günah olan bir davranış, gizli işlendiğinde zararı kişinin kendisi ile sınırlı kalırken açıkça işlendiğinde zararı cemiyetteki diğer insanlara da dokunabilmektedir. Dahası, bir davranış yapıldıkça sıradan hale gelmekte ve tabiileşmektedir. Kişinin, kötü bir çıkır açmamak, diğer insanlara kötü bir rol model olmamak düşüncesi ile ayıp veya günah olan bir eylemini açıkça işlememesi önem arz etmektedir. Bundan daha güzeli ise “kul bilmese bile Allah biliyor” düşüncesi ile her hal ve hareketinden hesap vereceği düşüncesi ile kişinin, gizli de olsa günaha hiç tevessül etmemesidir.²⁶ Eğer günah işlenmişse, bir an önce tövbe etmek ve günahlara hayat hakkı tanımamak da kulun Yaratıcı karşısındaki önemli sorumluluklarındandır.

1.2.1. GÜNAHIN KISIMLARI

Günahları birçok yönden kısımlara ayırmak mümkündür. Genel hatlarıyla günahlar; “açıktan ve gizli işlenen günahlar”, “zararı insanlara dokunan ve dokunmayan günahlar”, “insanı küfre götüren ve götürmeyen günahlar”, “küçük, büyük ve daha büyük günah” şeklinde kısımlara ayrılabilir.²⁷

²⁴ Bebek, Adil, DİA, *Günah Mad.*, XIV, 283

²⁵ Kılavuz, Ahmet Saim, İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, II, 610

²⁶ اللَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. İçinizdekini açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi, onunla sorguya çeker de dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter. Bakara, 2 / 284

²⁷ Karagöz, İsmail, Günahlar, Tevbe ve İstiğfar, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007, 2.bs., s. 58

Zahirî günahlar; kamuya açık yerlerde, herkesin gözü önünde işlenen günahlardır. Batınî günahlar ise, riya, nifak, kibir, haset gibi kalpte / zihinde olup biten veya zina gibi insanların görmediği yerlerde işlenen günahlardır.²⁸

Günahın çeşitli yönleri ile ilgili A'raf Suresi'nde Allah Teâla şöyle buyurmaktadır: **قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُكْفَرُوا بِاللَّهِ مَا كَفَرْتُمْ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ** De ki: “Rabbim sadece, açık ve gizli fenalıkları, günahı, haksız yere tecavüzü, hakkında hiçbir delil indirmediği şeyi Allah'a ortak koşmanızı, Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır.”²⁹ Bu ayet ile ilgili İsmail Karagöz, Günahlar, Tevbe ve İstiğfar adlı kitabında şunları kaydetmektedir:

“Ayette dört günah zikredilmiştir:

Fevahış (hırsızlık, zina, iftira ve benzeri çirkin, söz eylem ve davranışlar),

İsm (günahlar),

Bağy (insanlara haksız yere saldırı, zulüm, tecavüz),

Şirk (Allah'a ortak koşmak),

Allah'a iftira (Allah hakkında bilmeden konuşmak)

Ayet, Allah'a ve insanlara yönelik bütün günah ve haramlara öz olarak işaret etmektedir.

İnsanların işledikleri günahlar genel olarak beş kısımdır:

- Zina gibi nesebe zarar veren günahlar. Ayetin ilk cümlesi bu günahlara işaret etmektedir.
- İçki gibi akla zarar veren günahlar: “ism” kavramı bu günaha işaret etmektedir.
- Hırsızlık, darp ve iftira gibi mal, can ve insan onuruna yönelik günahlar. Bu günahlara “bağy” kelimesi işaret etmektedir.
- Allah'a ortak koşma gibi tevhid inancına zarar veren günahlar. Bu günah “en tüşrikû billâhi” cümlesi ile ifade edilmiştir.
- Ayetleri inkâr etmek, Allah'a yalan isnat etmek gibi dine yönelik işlenen günahlar. Bu günaha ayetin son cümlesi işaret etmektedir.³⁰

²⁸ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 58

²⁹ A'raf, 7 / 33

³⁰ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 59-60

Günahlar, küçük günahlar ve büyük günahlar şeklinde de ayrılabilir. Şu ayetlerde bu ayrıma işaret edilmektedir: وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعٌ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى “Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affi bol olandır.”³² Ayetlerde büyük günahlardan başka “ve” bağlacı ile hayâsızlık ve edepsizlik kavramlarının kullanılması günahların büyük ve küçük günah olarak ayrılması için yeterli bir sebep olsa gerektir. Büyük ve küçük günah ayrımını gösteren bir başka ayeti kerime şu şekildedir: إِنَّ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ تُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَتُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمًا “Size yasak edilen büyük günahlardan kaçınırsanız, kusurlarınızı örter ve sizi şerefli bir yere yerleştiririz.”³³ Ayette geçen kebair kelimesi büyük günah, seyyiat kelimesi de kabahatler³⁴ ve küçük günahlar³⁵ anlamına gelmektedir. Yüce Allah Nisa Suresi’nde, yasakladığı büyük günahlardan sakınmaya karşılık, küçük günahların yükünü hafifleteceği vaadinde bulunmaktadır. Bu ise günahların, büyük ve küçük günahlar olmak üzere iki kısma ayrıldığı delilidir.³⁶ İmam Neseî, Nisa Suresi 31. ayeti kerimesinde geçen kebairin (büyük günahların) üç olduğunu bunların da Allah’a şirk koşmak, Allah’ın rahmetinden ümit kesmek ve Allah’ın rahmetini kazandım düşüncesi ile kendini garantide görmek³⁷ olduğunu zikretmiştir. Aynı ayeti kerimeden insanın günah ve suç işleme potansiyelini taşıdığını, bununla birlikte büyük günahlardan kaçınmanın, küçük günahların bağışlanmasına vesile olacağını ve sonuçta da böyle yapanların şerefli bir yer ile yani Cennet ile mükâfatlandırılacağını anlıyoruz.

³¹ Şûrâ, 42 / 37

³² Necm, 53 / 32

³³ Nisa, 4 / 31

³⁴ Çantay, Hasan Basri, Kur'an-ı Hakim ve Meali Kerim, Risale Yayınları, İstanbul, 1996, Yayına Haz.: M.A. Yekta Saraç, I, 183

³⁵ Kur'an Yolu, II, 52

³⁶ Kurtubi, El-Cami' li-Ehkâmî'l-Kur'an, er-Risale Yayınları, Beyrut, 2006, VI, 261

³⁷ Neseî, Medarîku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil, Daru'l-Kitabi'l-Arabiye, Beyrut, trs., I, 311

Büyük günahlar hadisi şerifte şirk, sihir, adam öldürme, yetim malı yeme, faiz yeme, savaş meydanından kaçma, iffetli kadına iftira atma³⁸ şeklinde sıralanmıştır. Büyük günahın sayısı hakkında çeşitli görüşler vardır.

En büyük günah şirk koştur. إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَهُ لِمَنْ يَشَاءُ
 “Allah kendisine şirk koşturmasını affetmez, bunun dışındakileri ise dilerse affeder”³⁹ ayeti kerimesinden en büyük günahın Allah’a şirk koşturmak olduğu anlaşılmaktadır. Bu ayırım dikkate alındığında günahlar, küçük günahlar ve büyük günahlar ve en büyük günah şeklinde de sınıflandırılabilir.

1.2.2. ZARARI İNSANLARA DOKUNAN VE DOKUNMAYAN GÜNAHLAR

Günahlar bir başka yönüyle değerlendirildiğinde zararı diğer insanlara dokunan günahlar ve zararı diğer insanlara dokunmayan günahlar şeklinde de ikiye ayrılabilir. Eğer Yüce Allah affetmezse işlenen her günahın o günahı işleyene zararı dokunduğu muhakkaktır. Ancak bu kişinin işlemiş olduğu günahlar diğer insanlara da kötü örneklik teşkil ediyorsa, kişi kötü bir çığırın açılmasına öncülük ediyorsa bu durumda öncülük eden kişinin vebali katlanarak devam ediyor demektir.

Her işlenen günahın bir vebali vardır. İnsan bu vebali dünyada veya ahirette öder. Bu vebal günah işleyen kimse ile sınırlı olabilir veya başka insanları da etkileyebilir. Diğer taraftan günah işleyen insan ya sadece nefesine zulmetmiş veya hem kendine hem de insanlara zulmetmiş olabilir. Mesela imkânı olduğu halde hac görevini yapmayan veya mazeretsiz olarak Ramazan orucunu tutmayan kimse günah işlemiş ve günahı ile –eğer çevresine kötü örnek olmuyorsa- sadece kendi nefesine zulmetmiş olur. İşlediği günahın zararı tamamen kendisine aittir.

³⁸ Ebû Hureyre (r.a.)’den; Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “İnsanı mahveden yedi günahın kaçının: Ey Allah’ın elçisi, bu yedi günah nedir? diye sorduklarında, Peygamberimiz: “Allah’a ortak koşturmak, sihir (büyü) yapmak, Allah’ın öldürülmesini haram kıldığı bir kimseyi haksız yere öldürmek, yetim malı yemek, riba (faiz) yemek, düşmana hücum anında savaştan kaçmak, namuslu, kendi hâlinde mümin kadınlara zina iftirası yapmaktır.” (Buhârî, Vesâya, 23, III, 195, Tıb 48; Müslim, İman, 38)

³⁹ Nisa, 4 / 116

Hırsızlık yapan ve iftira eden kimse ise hem kendisine hem de malını çaldığı ve iftira ettiği kimseye zarar vermiş; nefesine ve malını çaldığı ve iftira ettiği insanlara da zulmetmiş olur.⁴⁰

Görülüyor ki çoğu zaman, günahın zararı kişinin kendisi ile sınırlı kalmamakta dalga dalga topluma yayılmaktadır. Diğer yandan insanlara zarar vermek kesin olarak yasaklanmıştır. “Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız!”⁴¹ ve “Ne zarar vermek var ne de zarara uğramak”⁴² gibi düsturlar ile İslam Dini insanlara zarar vermeyi, başkalarına haksızlık etmeyi ve başkaları tarafından haksızlığa uğratılmayı kesin bir dille yasaklamıştır. Günah işlemek ile kişi kendine zulmettiği gibi günah işlemek hususunda başkalarına öncülük ederek hem kendine hem de başkalarına zulmetmiş olur.

Kötü işlere öncülüğü yasaklayan İslam Dininin güzel işlerde bir başka deyişle salih amellerde ise insanlara rehberlik yapmayı Müminlere tavsiye ettiği görülmektedir. Hz. Peygamber, “Hayırlı bir şeye (iyiliğe) öncülük eden kimseye o hayrı (iyiliği) yapanların ecri gibi sevap vardır.”⁴³ buyurmuştur.

1.2.3. GÜNAHA SEVK EDEN FAKTÖRLER

Bu başlık altında, insanı günaha sevk eden faktörler nelerdir? İnsan neden günah işler? gibi soruları ele almaya çalışacağız.

İnsanı günaha sevk eden faktörleri, dâhilî, yani insanın yapısında bulunan meyil ve arzular ve onu dışarıdan etkileyen haricî amiller olmak üzere iki grupta ele almak mümkündür. Dâhilî faktör, nefis; haricî faktörler ise, dünya sevgisinden dolayı ahireti düşünmemek ve şeytanın vesveselerine uymaktır.⁴⁴

Kur'an-ı Kerim'de üzerine yemin edilen unsurlardan birisi de

⁴⁰ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 60

⁴¹ Müslim, 2 / 889 (Hadis No: 1218); Ebû Dâvûd, 1/ 442 (Hadis No: 1905); Bakara, 2 / 279

⁴² Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5 / 327; Muvatta', K.el-Akdiye, 31; İbn Mace K.el-Ahkam; 17

⁴³ Müslim, İmare, 133

⁴⁴ Soysaldı, H.Mehmet, a.g.e., s. 150-151

(Kusurlarından dolayı kendini) kınayan nefistir (nefsi levvame).⁴⁵ Nefs-i levvâme, “kınayan nefis” demektir. Bu da ya başkasını çok çok kınayan nefis veya yaptığı günahların fenalığını anlayıp da kendini kınayan, pişman olan nefis demek olabilir. Daha çok bu ikinci mana yaygındır. Onun için nefisler nefs-i emmâre (insana kötülük yapmasını emreden nefis), nefs-i levvâme, nefs-i mutmainne (iyilikle kötülüğü ayırt eden, temizlenerek kişiyi Allah'a yaklaştıran nefis), nefs-i mülheme (ilham edilmiş nefis), nefs-i zekiyye (temizlenmiş nefis), nefs-i raziye (razı olmuş nefis) ve nefs-i merdıyye (kendisinden razı olunmuş nefis) diye yedi mertebeye kadar sayılır.⁴⁶ Kanaatimizce, insanda arzu ve heveslerin kaynağı olan nefsin kendini kınamasının sebebi şunlar olabilir: Dünya hayatında iyilik yapan insanlar, Kıyamet gününde niçin daha fazla iyilik yapmadığından dolayı hayıflanabilir. Dünya hayatında kötülük yapanların hayıflanmalarının sebebi ise kötülük yerine iyi amelleri yapabilecek durumda iken iyi amelleri yapmaması sonucu hüsrana uğramalarından dolayı olsa gerektir. Kıyame Suresi'nin 1 ve 2. ayetleri birlikte değerlendirildiğinde Elmalılı'nın da kaydettiği gibi, kıyamet günü muhakkak olacak ve ona inanmak istemeyen kötü nefisler o gün kendisini çok kınayacak, dünyada yaptıkları gafletlere, günahlara çok pişman olacaklar, hatta her nefis kendini kınayacak, dünyada işlediği kusura pişman olacak, “daha iyi niye çalışmadım, daha güzel işler niçin yapmadım” diye pişmanlık duyacaktır.⁴⁷

İnsanın açık-gizli her halini bilen Allah Teala, **وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَتَعَلَّمَ مَا** **تُوسُّوسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** “Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.”⁴⁸ buyurarak kişiyi günaha, kötülüğe veya suça yöneltmek için nefsin insana vesvese verdiğini belirtmiştir. Hz. Yusuf gibi kendisi peygamber, babası peygamber (Hz. Yakub); dedesi peygamber (Hz. İshak) ve dedesinin babası Peygamber (Hz. İbrahim) olan bir zat dahi nefis ile ilgili olarak mübalağa sigası ile nefsin “alabildiğine kötülüğü emrettiğini” (nefs-i emmâre) söylemiştir.⁴⁹

⁴⁵ **وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ** Kendini kınayan (pişmanlık duyan) nefse yemin ederim (diriltilip hesaba çekileceksiniz). Kıyame, 75 / 2

⁴⁶ Yazır, M.Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Dağıtım, İstanbul, trs., VIII, 437

⁴⁷ Yazır, M.Hamdi, a.g.e., VIII, 437

⁴⁸ Kaf, 50 / 16

⁴⁹ **وَمَا أَبْرَأُ نَفْسِي إِنْ النَّفْسُ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَجِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ** "Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi. Yusuf, 12 / 53

Nefsin insanın hoşuna giden şeyleri talep etme ve kötülüğü işleme konusundaki telkinleri nefsi, kişiyi günaha, hatta suça iten en önemli faktörlerden birisi haline getirmektedir. Bize göre, insan neden suç işler? sorusunun cevabı da burada yatmaktadır. Bu sorunun birçok cevabı olmakla beraber “insan, nefis taşıdığı için günah işler” şeklinde bir cevap mübalağa olmaz kanaatindeyiz.

Günaha götüren hâricî (dış) sebepler içinde dünya hayatının cazibesi (meselâ bkz. Âl-i İmrân 3 / 14, 185; Yûnus 10 / 23; Ra‘d 13 / 26), kötü örneklerin bol miktarda mevcudiyeti (En‘âm 6 / 116; Furkân 25 / 27-29) ve insanın manevî yücelişine karşı mücadele etmeye ahdetmiş olan şeytanın tahrikleri de (A‘râf 7 / 14-18; Hicr 15 / 36-42) önemli bir yer tutmaktadır.⁵⁰ İnsanı günaha ve suça götüren sebepler ile ilgili konulara, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde değinilecektir.

1.2.4. GÜNAHA ARACILIK ETMEK

Etkileyen ve etkilenen bir varlık olarak insan, potansiyel olarak iyiye ve güzele aracılık etmek imkânı ile kötüye ve çirkine aracılık etmek imkânına sahiptir. İnsanın bu tercihleri, sevap işlemesine veya günah işlemesine vesile olur.

“Gel içki içelim, hırsızlık yapalım, kumar oynayalım, birini dövelim, birine suç isnat edelim” gibi dinin haram kıldığı bir günahı işlemeye çağırmak veya günah işlemek için alıp götürmek; suç çetesi kurmak büyük günahdır. Eğer insan bu şekilde bir başkasının günah işlemesine sebep olursa kendi günahı ile birlikte o insanın işlediği günah kadar ayrıca günah kazanır, günahı ikiye katlanmış olur.⁵¹

Hadisi şerifte, “Haksız yere öldürülen hiçbir insan yoktur ki onun günahının bir misli de Hz. Adem’in ilk oğluna (Kabil’e) bu öldürmeden dolayı bir günah yazılmış olmasın. Çünkü (Kabil, yeryüzünde) öldürme yolunu açan ilk

⁵⁰ Bebek, Adil, DİA, *Günah Mad.*, XIV, 283

⁵¹ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 60

şahıdır.”⁵² buyurulmuştur. Hadisten anlaşılmaktadır ki kötü, günah ve haram olan bir işin yapılmasına öncülük eden kimse öncülük ettiği kimselerin yaptığı ameller sonucunda işlediklerinden dolayı günaha vesile olduğundan dolayı sorumludur. Örneğin, yeni bir alkollü içki veya uyuşturucu türü imal eden kimse günahkâr olduğu gibi bu içkiyi veya uyuşturucuyu kullanan kimseler de günahkârdır. Bu kimselerin kazandığı günah kadar bu içkiyi veya uyuşturucuyu ilk defa üretenler de günah işlemiş olur. Aracılık etmek hususu, kötülükler konusunda kişiyi günahkâr yaparken hayra vesile olmak hususunda rehberlik etmek ise kişiye sevap kazandırır. “Hayra yönlendiren o hayrı işleyen gibidir”⁵³

Günaha aracılık etmenin de günah olduğunun ve büyük bir vebal getirdiğinin net bir şekilde ortaya konulduğu böyle bir tablodan sonra, insanları içki içmeye, kumar oynamaya, uyuşturucu kullanmaya alıştırmamanın ne kadar vahim sonuçlara yol açacağı daha iyi anlaşılmaktadır. Örneğin, kısa bir süre önce dünya gündemine giren sentetik uyuşturucu bonzai, kolay yoldan para kazanmak isteyenlerin piyasaya sürdüğü ve çok sayıda insanın ölümüne sebep olan bir maddedir. Bonzainin veya başka bir uyuşturucunun kişide, ailesinde ve toplumda yol açtığı tahribatlar düşünüldüğünde onu imal etmenin, kullanmanın veya kişileri böyle zararlı bir maddeye alıştırmamanın ne elim bir durum olduğu; günaha veya suça aracılık etmenin topluma ne denli zarar verdiği şüphe götürmeyen bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır.

1.3. SUÇ KAVRAMI

Suç kelime olarak, 1. Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış. 2. Yasalara aykırı davranış, cürüm anlamlarına gelir.⁵⁴ Suç şöyle tarif edilebilir: “Topluma zarar veren veya tehlikeli olduğu kanunlarla kabul edilen tavır, davranış, hareket ve eylemler bütününe suç denir.”⁵⁵

⁵² Buhari, Diyât 2, Müslim, Kasame 27

⁵³ Tirmizi, İlim, V, 41, No: 2670

⁵⁴ TDK Sözlüğü s. 1344

⁵⁵ Dönmezer, Sulhi; Erman, Sahir, Nazari ve Tatbikî Ceza Hukuku, İstanbul, Beta Yayınları, 1994, 11.bs., s. 305

Suç bir yönüyle hukuk; diğer yönüyle de toplumsal yapı ile ilişkilidir. Diğer bir deyişle, suç hukuksal yapıyı ihlal etme anlamına geldiği gibi sosyal yapıdan da genelde bir sapma anlamına da gelmektedir. Bu sebeple hukuksal yapı suçun yasa ve ceza tanımını ortaya koyarken, toplumsal yanı da sosyal kontrol işlevini görmektedir.⁵⁶

Bir eylemin yasada tanımı bulunuyor ve karşılığında ceza yaptırımını öngörülüyor ise, hukuk yönünden bu “suç” olarak tanımlanmaktadır. Hukuk mevzuatında onlarca suç çeşidi sayılmıştır.⁵⁷ Suç kavramı izafi olup; toplumdan topluma, aynı toplumda farklı zamanlarda ve ayrı sosyal gruplar arasında değişimler göstermekte; belirli koşullar çerçevesinde suç olan bir hareket diğerinde kabul görmektedir.⁵⁸ Bazı toplumlarda suç olan bir hareket, başka bir toplumda kabul görmekte iken; bazı toplumlarda “suç olmayan ve kabul edilebilir eylemler” başka bir toplumda suç sayılabilmektedir. Örneğin bazı ülkeler, bazı kişileri terörist görmektedir; eylemlerini de terörizm olarak adlandırmakta iken başka ülkeler aynı eylemi hak arama olarak görmektedir, eylemi yapanları da özgürlük savaşçısı olarak nitelendirmektedirler.

Dinî bir kavram olarak da suç şu şekilde tarif edilebilir: “Dinen ve hukuken yasaklanmış, mal veya cana karşı işlenen eylemlere suç denir”. Bir suçtan söz edilebilmesi için din ve hukuk tarafından yasaklanması, kanun ile belirlenmiş bir ceza karşılığının bulunması gerekir. Ayrıca suçun oluşması için, eylemi yapan kişi mükellef olmalıdır. Bir fiilin suç olabilmesi için, suçun kanunla belirlenmiş olması ve bunun hukuka aykırı olması gerekir. Ayrıca suçun bir fiil veya söz ile işlenmesi şarttır.⁵⁹

İslam Hukuku'nda suçlar, ihlal ettiği hakkın nev'ine göre Allah hakkıyla ilgili olanlar, kul hakkıyla ilgili olanlar, her ikisini de ilgilendirenler şeklinde üçlü bir ayrıma tabi tutulur. Bu bağlamda Allah hakkı, günümüz hukukundaki “kamu düzeni” kavramına yakınlık gösterir. Cezaların en yaygın ayrımı ise, cezanın

⁵⁶ Kızmaz, Zahir, Din ve Suç: Cezaevinde Hükümlü Bulunan Bazı suçluların Dindarlık Durumları, s. 29

⁵⁷ Solak, Adem, a.g.e., s. 49

⁵⁸ Yücel, Mustafa Tören, Kriminoloji “Suç ve Ceza”, Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayını, Ankara, 1986, s. 26

⁵⁹ Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 598

Allah ve Resulü tarafından belirlenip belirlenmediğini ölçü alan ve ayrıca suçun nevini de göz önünde bulunduran ayırmadır. Buna göre cezalar 1. Kısas ve diyet 2. Hadler 3. Tazir cezaları şeklinde üç ana grupta toplanır.⁶⁰ Fıkıhta suçlar “cinâyât, kısas, diyât, ukübât, hudûd, serika, eşribe” gibi başlıklar altında ele alınmaktadır.⁶¹

Suç terimini, dini bir kavram olarak da ele aldıktan sonra suç ve günah arasındaki farka dikkat çekmekte yarar görüyoruz. Suç ve günah arasında şu şekilde bir nüans vardır. Beşeri kanun ve kuralların çiğnenmesi suç olarak adlandırılırken dini alandaki hata ve aşırılıklar günah olarak nitelendirilmektedir.⁶²

Suçlar, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa göre şu ana başlıklar altında sıralanmıştır.

- Hayata Karşı Suçlar
- Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar
- İşkence ve Eziyet
- Koruma, Gözetim, Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün İhlâli
- Çocuk Düşürtme, Düşürme veya Kısırlaştırma
- Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar
- Hürriyete Karşı Suçlar
- Şerefe Karşı Suçlar
- Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar
- Mal Varlığına Karşı Suçlar
- Topluma Karşı Suçlar (Genel Tehlike Yaratıcı Suçlar)
- Çevreye Karşı Suçlar
- Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar
- Kamu Güvenine Karşı Suçlar
- Kamu Barışına Karşı Suçlar

⁶⁰ Bardakoğlu, Ali, İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, I, 322

⁶¹ Boynukalın, Mehmet, DİA, *Suç Mad.*, Ankara, TDV, 2006, XXXVII, 453

⁶² Harman, Ömer Faruk, DİA, *Günah Mad.*, Ankara, TDV, 1996, XIV, 278

- Ulaşım Araçlarına veya Sabit Platformlara Karşı Suçlar
- Genel Ahlaka Karşı Suçlar
- Aile Düzenine Karşı Suçlar
- Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar
- Bilişim Alanında Suçlar
- Millete ve Devlete Karşı Suçlar
- Adliyeye Karşı Suçlar
- Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarına Saygınlığına Karşı Suçlar
- Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar
- Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar
- Milli Savunmaya Karşı Suçlar
- Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk
- Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar⁶³

Suç konusunda iki hususa değinmekte yarar görüyoruz. Bunlardan birincisi, tutuklu ile hükümlü veya hükümözlü arasındaki farktır. Tutuklu, hükümözlü veya hükümlü, mahkeme kararı ile ceza infaz kurumuna konulmaktadır. Mahkeme süreci devam eden kişiye “tutuklu” denmektedir. “Hükümözlü”, hakkında ilk derece mahkeme tarafından mahkûmiyet kararı verilmiş olmakla birlikte, hakkında verilen mahkûmiyet kararı üst mahkemeler tarafından onanmamış olan, bunun sonucunda da tutukluluk hali devam eden kişi; “hükümlü” ise mahkeme aşaması sona ermiş, yargılama sonucunda hüküm giymiş kişi demektir.

Bazen tutuklu, hükümlü ile aynı kategoride düşünölebilmektedir. Öyle ki tutuklanan bir kişi ile ilgili, kişi sanki o suçu kesin olarak işlemiş ve yargılama sonucunda o suçtan hüküm giymiş gibi düşünölebilmektedir. Hatta bu konuda suçu işlemekle itham edilen kişinin yanı sıra yer yer ailesi de suç işlemiş ya da ailesi de o kişinin suçuna ortak olmuş gibi bir algı oluşabilmektedir. Hâlbuki Anayasanın 38. maddesi gayet açıktır: “Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar,

⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Kabul Tarihi : 26/09/2004

kimse suçlu sayılamaz. Ceza sorumluluğu şahsidir.”⁶⁴ Kimse bir başkasının yapmış olduğu eylemden dolayı velev ki annesi, babası, kardeşi, eşi bile olsa suçlanamaz.

Suç konusunda değinmek istediğimiz ikinci hususa gelince, bazı suçlarda fiili işleyen kişi bulunamasa ve olayın faili meçhul olsa bile, o kişi veya kişilerin yapmış olduğu eylem suç olmaktan çıkmamaktadır. Bu hususa Kriminoloji adlı eserinde Yücel şöyle vurgu yapmaktadır: “Yalnız, bazı kişiler ceza mahkemesince kesin yargıyla suç işlediği sabit olan kişileri suçlu görmekte ise de, meydana çıkarılmayan, karanlıkta kalan suç olgularının sosyolojik olarak “suç” olduğu unutulmamalıdır. Bu açıdan bir ülkedeki tüm suçluların cezaevlerinde bulunanlardan ibaret olmadığı; suç türlerine göre değişik oranlarda olmak üzere karanlıkta kalan suç faillerinin yer aldığı göz ardı edilmemelidir.”⁶⁵

Bu iki hususa dikkat çektikten sonra, cürüm eylemini gerçekleştiren anlamında suçlu kavramının Yüce kitabımız Kur'an'da kullanımına göz atmak istiyoruz. Kur'an-ı Kerim'de suç işleyen anlamında “mücrim” kelimesi (çoğulu mücrimîn) çok yerde geçmektedir. Örneğin; *فَلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ* “De ki: Yeryüzünde dolaşın da suçluların (mücrimîn) sonunun nasıl olduğuna bir bakın.”⁶⁶ Ayette geçen mücrim, günahkâr anlamındadır.⁶⁷ *قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ* “Rabbim! Bana verdiğin nimetle asla suçlulara (mücrimîn) arka çıkmayacağım” dedi.⁶⁸ Ayette geçen mücrimîn kelimesi suçlulara veya suça itenlere⁶⁹ arka çıkmayacağım anlamındadır. *وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ* “Kıyametin kopacağı günde suçlular (mücrimîn) hayal kırıklığı içinde ümitsizliğe düşeceklerdir.”⁷⁰ Ayette geçen mücrimîn kelimesi günahkârlar anlamındadır.⁷¹

⁶⁴ En Son Değişiklikleriyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, Yasa No: 2709, Kabul Günü:7.11.1982 s. 24

⁶⁵ Yücel, Mustafa Tören, a.g.e., s. 15

⁶⁶ Neml, 27 / 69

⁶⁷ Çantay, H.Basri, a.g.e., s. 312

⁶⁸ Kasas, 28 / 17

⁶⁹ Özek, Ali; Karaman, Hayreddin; Turgut, Ali; Çağrı, Mustafa; Dönmez, İbrahim Kafi; Gümüş, Sadreddin, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali, s. 386

⁷⁰ Rum, 30 / 12

⁷¹ Çantay, H.Basri, a.g.e., s. 359

Öyle anlaşılıyor ki, ayeti kerimelerdeki mücrim kelimesi zaman zaman suçlu, zaman zaman da günahkâr anlamında kullanılmaktadır. Bu da, suç ve günah kavramlarının iç içe geçmiş kavramlar olduğunu göstermektedir.

1.4. CEZA KAVRAMI

Ceza, Arapçadan dilimize geçmiş bir kelimedir. “Ceza, yetmek ve kâfi gelmek ya da yeterlilik ve kifayet demektir. Ceza yeterliliğe sahip mukabele, karşılık. Hayır ise hayır ile şer ise şer ile mukabele. Fiil olarak mukabil, karşılık, mükafat”⁷² demektir. Ceza, “Uygun görülmeyen tepki ve davranışları önlemek için üzüntü, sıkıntı, acı veren uygulama” anlamına geldiği gibi “Hukukta, suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı devletin koyduğu sınırlama”⁷³ anlamına da gelmektedir. Cezaevi, hükümlülerin içinde tutuldukları yapı, hapisane, mahpushane;⁷⁴ ceza çekmek de hapiste yatmak⁷⁵ demektir.

Cezanın Arap dilindeki sözlük anlamı “bir işin tam karşılığı” demek olup hem olumlu hem de olumsuz karşılığı ifade eder. Kur’an’da yüzden fazla ayette değişik kalıplarda geçen ceza kelimesinin anlamı, kelimenin sözlük anlamının dışında değildir. Bunlarda genel olarak dünyada yapılan işlerin bu dünyada ve ahirette iyi veya kötü karşılığını mutlaka bulacağı anlatılmak istenir.⁷⁶ Bir başka anlatımla, ilahi buyruk ve yasaklara itaatin sevabı için de; ilahi buyruk ve yasaklara uymama ve günah işlemenin azabı ve ikabı için de ceza kelimesi kullanılır. Ancak “ikab” ile sadece kötülük işleyen suçlulara verilecek karşılık anlaşılır ki, Türkçede ceza kelimesi genellikle bu anlamda kullanılır.⁷⁷ Beyyine

⁷² er-Rağib el-Isfehani, a.g.e., s.100

⁷³ TDK Sözlüğü s. 255

⁷⁴ TDK Sözlüğü s. 256

⁷⁵ TDK Sözlüğü s. 256

⁷⁶ Örneğin, هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ İyiliğin karşılığı, yalnız iyiliktir. Rahman, 55 / 60

⁷⁷ Bardakoğlu, Ali, İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, I, 322

Suresi'nde geçen جَزَاؤُهُمْ kelimesi⁷⁸ “onların mükâfatı” anlamına gelmektedir. Demek oluyor ki hem mükâfat hem de mücazat anlamına gelen ceza kelimesi Türkçemizde suçun karşılığında ödenen bedel olarak anlam kazanmış, جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا, (Allah senin mükâfatını versin)” deyiminde olduğu gibi “iyi karşılık” anlamındaki çağrışımları arka planda kalmıştır.

Ceza kelimesi hukuk dilinde daha özel ve teknik bir anlam taşır ve dünyada da hukuk düzeni tarafından suçluya uygulanacak maddi müeyyideyi ifade eder.⁷⁹ Ceza hukuku, klasik fıkıh kitaplarının içeriği ile ilgili “ibâdât-muâmelât-ukubât” şeklindeki üçlü ayrımın üçüncüsünü oluşturur. Bu hukuk dalının günümüz İslam hukuku incelemelerindeki adı ise “suç hukuku” anlamında “et-teşriu'l-cinaî”dir.⁸⁰ İslâm dini iman, ibadet, muamelât ve ahlak alanlarındaki prensiplerin uygulanmasını sağlamak, bunlarla ilgili emir ve yasakların ihlâlini önlemek, ferdî ve içtimaî hayatı bütün yönleriyle ıslah etmek amacıyla gerek dünya gerekse ahiret hayatına yönelik olarak birtakım özendirici veya caydırıcı tedbirler almıştır. Bu tedbir ve müeyyidelerin tamamı ceza kavramının kapsamı içindedir.⁸¹

Suçlara karşılık verilecek cezalar Türk Ceza Kanununun 45. maddesinde şu şekilde tespit edilmiştir: “Suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır.”⁸² İnsan hakları evrensel beyannamesinin 11. maddesinin 2. fıkrasında yer alan “Hiç kimse, işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkûm edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanan cezadan daha şiddetli bir ceza verilemez.”⁸³ hükmü de konumuza ışık tutar mahiyettedir. Buna göre bir kimsenin bir suçtan mahkûm olabilmesi için işlediği fiilin, söylediği sözün veya kişinin ihmalinin suç teşkil etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda

⁷⁸ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَاتٌ عِندَ رَبِّهِمْ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ Rableri katında onların mükâfatı, içlerinden ırmaklar akan, içlerinde ebedi kalacakları Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte bu mükâfat Rablerine derin saygı duyanlara mahsustur. Beyyine, 98 / 8

⁷⁹ Bardakoğlu, Ali, a.g.e., I, 322

⁸⁰ Bardakoğlu, Ali, a.g.e., I, 322

⁸¹ Bebek, Adil, DİA, *Ceza Mad.*, VII, 469

⁸² Türk Ceza Kanunu, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2005, s. 66

⁸³ <http://www.tihk.gov.tr/www/files/531dba2883d7e.pdf> adresinden alınmıştır. i.e.t: 27.04.2015 Türkiye İnsan Hakları Kurumu İnternet Sitesi: <http://www.tihk.gov.tr/>

sonradan çıkarılan bir yasa ile suçta verilen ceza arttırılsa bile kişi, suçun işlendiği zaman geçerli olan yasaya göre cezalandırılır.

1.5. İSLAM HUKUKU AÇISINDAN SUÇ VE CEZA

Suçlar ve karşılığında uygulanacak cezalar çok sayıda ilim dalını ilgilendirmekle beraber meseleye dini ilimler açısından bakıldığında suç ve ceza konusu, özellikle İslam Hukuku'nun ilgi alanına girmektedir. Bu konuda Ali Bardakoğlu'nun yazmış olduğu makaleler bu konu ile ilgili derli toplu bilgiler içermektedir. İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi'nde yer alan makalelerinde kısas, hadler, tazir suçları, tazir cezaları, haksız fiillerin hukukî yaptırımına karşılık görmesi ve cezalandırmanın amacı ile ilgili Bardakoğlu şunları kaydetmiştir:

“Adam öldürme ve yaralama (müessir fiil) suçları, öncelikle şahsi hakları ihlal eden suçlar olup kural olarak “kisas” ile cezalandırılır; buna hukuken veya maddeten imkân olmadığında suçlu “diyet” diye anılan bir tazminat öder. Kisas, suçlunun işlediği suçun dengi bir karşılık ile cezalandırılması ilkesine dayalı bir cezalandırma şeklidir. Taammüden ve kasten adam öldürme halinde, öldürülenin yakınlarına (veli) kısasın uygulanarak suçlunun da öldürülmesini talep hakkı tanınmıştır (İsra, 17 / 33). Kur'an kısasın şer'an takdir edildiğini ve kısasta hayat olduğunu bildirmiştir (Bakara 2 / 178). Kasten yaralamalarda da mağdurun talebine bağlı olarak kısas uygulanması mümkündür (Maide 5 / 45). Hata, ihmal ve kusur sonucu adam öldürmelerde ve yaralamalarda ise kısas uygulanmaz. İlk ve asli ceza olarak mağdur tarafa “diyet” veya “erş” adını alan malî bir ödeme gündeme gelir. Diyet ve erş hem suçluyu cezalandırıcı hem de mağdur şahsın veya şahısların haklarını koruyucu ve onları maddeten tatmin edici bir tazminatın İslam Hukuku'ndaki adıdır. Kisas veya diyet talep etme, suç mağdurunun şahsi inisiyatifinde olduğundan devlete bu cezaların uygulanması veya affedilmesi yönünde bir müdahale hakkı tanınmamış, ancak devletin kamu adına ayrı bir ceza öngörüp uygulayabileceği esası benimsenmiştir.

Hadler daha çok Allah yani toplum hakkı olarak yerine getirilmesi gereken cezalardır. Bunlar da şöylece özetlenebilir. Zina eden kimsenin evli olması halinde “recm” (taşlanmak) suretiyle öldürülmesi Hz. Peygamber’in tatbikatıyla sabittir. (Buhari, Hudud, 30,32; Ebu Davud, Hudud, 23-25). Bekâr olması halinde ise yüz celde (sopa) vurulması Kur’an’da yer alır.⁸⁴ Zina iftirasında bulunana, seksen celde vurulması ve şahitliğinin kabul edilmemesi⁸⁵ hırsızın elinin kesilmesi⁸⁶, silahlı gasp, soygun, yol kesme ve eşkiyalık gibi anarşik suçları (hirabe) işleyenlerin öldürülmesi, asılması, el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi veya sürgün edilmesi⁸⁷ cezaları da yine Kur’an’da yer alır. Hz. Peygamber içki içenlere kırk veya seksen celde cezası uygulamış (Buhari, Hudud, 2-4), irtidat ederek bozgunculuk yapanlar da ölümle cezalandırılmıştır (Ebu Davud, Hudud, 1). Sayılan bu suçlara uygulanan bu cezalar, sonraki dönem İslam hukukçularınca “hadd” yani miktar ve nevi Allah ve Resulü tarafından belirlenmiş cezalar olarak değerlendirilmiş, dolayısıyla bu cezalar, dinen belirlenmiş miktarlardan (el-Mukadderatü’ş-Şer’iyye) sayılmıştır.

Kıyas ve had yukarıda değinilen birkaç nevi suçun cezası olup bunların dışında kalan diğer bütün suç nevelerinin belirlenmesi, bu suçlara tertip edilecek cezanın miktar ve şeklinin takdiri içtihat müessesine, dolayısıyla Müslüman toplumların yönetimine ve kanun koyucularına bırakılmıştır. İşte üçüncü grubu teşkil eden bu suçlara “tazir suçları” ve bunlara verilecek cezalara da “tazir cezaları” denir.

⁸⁴ الرَّائِيَةُ وَالرَّائِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْسَ لَهُمَا طَائِفَةٌ ۚ Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini(nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun. Nur, 24 / 2

⁸⁵ وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِبَرَاهِنٍ فَاجْلِدُوهُنَّ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُنَّ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْقَاسِيُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا ۚ وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِبَرَاهِنٍ فَاجْلِدُوهُنَّ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُنَّ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْقَاسِيُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا ۚ

⁸⁶ Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir. Ancak tövbe edip bundan sonra ıslah olanlar müstesna. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet endir. Nur, 24 / 4-5

⁸⁷ Yaptıklarına bir karşılık ve Allah'tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere hırsız erkek ile hırsız kadının ellerini kesin. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Maide, 5 / 38

⁸⁸ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ جَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ جَزَاءُ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْرَأُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Allah'a ve Resûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır. Ancak onları ele geçirmenizden önce tövbe edenler bunun dışındadırlar. Artık Allah'ın çok bağışlayıcı, çok merhamet edici olduğunu bilin. Maide, 5 / 33-34

Hız. Peygamber ölüm cezasının ancak adam öldürme, evlinin zinası ve irtidat şeklinde üç durumda uygulanabileceğini belirterek (Ebu Davud, Hudud, 1) bir bakıma ölüm cezasının tatbikinde keyfiliği önlemeye, kanuniliği sağlamaya çalışmıştır. İslam hukukçuları da yöneticilerin ve kanun koyucunun bunun dışındaki suçları ölümle cezalandırma hakkını genelde kabul etmezler. Hadiste geçen irtidat, ilk dönemde sırf fikri bir tercih şeklinde değil de, daha çok bozgunculuk ve devlete başkaldırma ile tezahür etmiş ve yeni kurulan İslam birliği için ciddi bir tehlike oluşturmuştur. Diğer iki suç, (adam öldürme ve evlinin zinası) için ölüm cezasının tertip edilmesi ise, insan hayatında namus ve iffete çok özel bir önem verildiğini gösterir.”⁸⁸

İslam’ın bireysel ve sosyal hayatla ilgili olarak koyduğu ilkelerin ve aldığı önlemlerin bir amacı da insanların huzur, güven ve barış ortamında, birbirinden ve yarınından emin olarak yaşamasını sağlamaktır. Bu sebeple hukuk dilinde “haksız fiil” olarak adlandırılan ve bir başkasının şahsına veya malına haksız olarak zarar veren fiillerin belli bir hukuki ve cezai yaptırımla karşılık görmesi, haksız olarak zarara uğrayan kimsenin bu zararının da giderilmesi İslam’ın öngördüğü kamu düzeninin de bir parçasını teşkil eder. Şahsa karşı işlenen haksız fiiller daha çok cezai sorumluluğu doğurmakla birlikte belli durumlarda mağdura maddi tazminatın ödendiği de olur. Mala yönelik haksız fiiller ise hırsızlık, gasp ve itlaf şeklinde üç ayrı başlıkta ele alınabilir. Hırsızlık, aynı zamanda haddi gerektiren suçlardan olduğu için İslam Ceza Hukukunun (ukûbat) konusuna girer. Gasp ve itlaf ise İslam borçlar hukukunun (dar anlamıyla “muamelat”ın) ana konuları arasında yer alır.⁸⁹

Cezalandırmanın amacı, genelde suçun aleniyetine ve yayılmasına engel olarak içtimaî vicdanı ve yapıyı korumak, özelde ise suçu önlemek, suçluyu tedip ve ıslah etmektir. Bundan dolayı suçluya verilecek ceza toplumun hukukunu ve ortak değerlerini koruyacak, suçun işlenmesine ve tekrarına engel olacak, suçluyu uslandıracak, maşerî vicdanı tatmin edip mağdurun intikam hissini dindirecek miktar ve şekilde olmalıdır. Bu çerçevede içinde verilen ceza ilâhî adalet ve

⁸⁸ Bardakoğlu, Ali, a.g.e., I, 322-323

⁸⁹ Bardakoğlu, Ali, a.g.e., II, 662-663

rahmetin bir parçasını oluşturur. Nitekim Kur'an'ın kısasta hayat olduğunu bildirmesi⁹⁰, Hz. Peygamber'in de Allah'ın koyduğu cezalardan birinin infazının yeryüzüne kırk sabah yağmur yağmasından daha hayırlı olduğunu haber vermesi (İbn Mâce, Hudûd, 3) bu anlamdadır. İnsanların suçluya acımada veya onu cezalandırmada aşırılığa kaçmaması ve mevcut şartlardan etkilenmemesi için kanun koyucu (şâri'), toplumun ve mağdurun hukukunu birinci derecede ilgilendiren had ve kısas cezalarını naslarla belirlemiştir. Kur'an-ı Kerim'de zina edenlere 100 sopa vurulması emredildikten sonra, "Allah'ın dini -hükmünü infaz konusunda suçluya karşı merhametli davranmayın"⁹¹ denilmesi, olayı sadece suçlu açısından değerlendirmenin yanlış olduğuna işaret eder.

İslam hukukunda cezalandırmaktan çok suçun işlenmesini önleme fikri hâkim olduğundan klasik doktrinde daha çok suç nevelerine göre ayrı ayrı bölümler açılmış, her suçun tanımı yapıp dünya ve ahiret hayatı açısından yol açacağı zararlardan söz edilmiş, işlendiği takdirde de ne gibi cezalar verilebileceği incelenmiştir.⁹²

Kanaatimize göre suç varsa, ceza da olmalıdır. Eğer bir toplumda suçlar cezasız kalırsa, bir başka ifade ile suç işleyenin yaptıkları, yapanın yanına kâr kalırsa o toplumda dirlikten, düzenden, otoriteden söz edilemez.

1.6. CEZALARIN GEREKLİLİĞİ

Toplum halinde yaşayan ve sosyal bir varlık olan insanların bir takım kurallara tâbi olmaları doğaldır. Eğer kurallar olmazsa, toplum halinde yaşamak neredeyse imkânsız hale gelir. Toplumda dirlik düzenden bahsedilemeyeceği gibi nizamın yerini kargaşa alır. Sadece bir arada yaşama kültürünün gerekliliği bile, insanlara zarar veren söz, ihmal ve eylemlerin yani suçun toplumdaki fertlere zarar vermesinin karşılığı olarak cezayı zorunlu kılmaktadır. Örnek olarak

⁹⁰ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükme uyarak) korunursunuz. Bakara 2 / 179

⁹¹ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ acıyacağımız tutmasın. Nûr 24 / 2

⁹² Bardakoğlu, Ali, a.g.e., I, 322

cinayetlerin topluma verdiği zarara, Kur'an-ı Kerim'in yaklaşımını ele almak istiyoruz.

Cinayetler, hayat hakkını, yaşama hürriyetini ortadan kaldıran davranışlardır. Yaşayan bir varlığın hayatına kastederek onu yok etmek, insanlığa yönelmiş bir cinayet sayılabilir. Bir insanı öldürmek, toplumun bir parçasını koparıp atmak ve onun, müntesibi bulunduğu bu topluma yapacağı hizmetlerine son vermektir. Çocuklarının yetim kalmalarına, eşinin ve ailesinin mutluluğunun engellenmesine sebep olduğu gibi aile müessesesinin de yara almasına yol açar. Neticede kan davalarının ortaya çıkmasına sebep olur. Hâlbuki Kur'an'da; bir insanı öldürmenin bütün insanları öldürmüş gibi mütalaa edilerek⁹³ (Maide, 5 / 32) bir müminin diğer bir mümini yanlışlık dışında, kasıtlı olarak öldürmesi kesinlikle caiz görülmemiş, hatta *وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا* “Kim bir mümini kasten öldürürse, cezası, içinde devamlı kalmak üzere Cehennemdir”⁹⁴ buyurulmuştur. Öldürme olayının açtığı yarayı az da olsa sarabilmek için; kısas yapılmak veya ödettirilmek suretiyle⁹⁵ öldürülenin geride kalanlarının acılarını hiç olmazsa hafifletip dindirebilecek bir formül geliştirilmiş olsa da gönüllerde açılan yara kolay kolay kapanmamaktadır.⁹⁶

Maide Suresi 32. ayeti kerimenin tefsirinde Kurtubi şöyle demiştir: Kendilerinden önce öldürmenin haram kılındığı bir takım ümmetler geçmiş olmakla birlikte bu ayette “Bundan dolayı İsrailoğulları'na (Kitapta) şunu yazdık...” şeklinde özel olarak İsrailoğulları'nın anılmasının sebebi, insanların öldürülmesi dolayısıyla azap tehdidinin yazılı olarak üzerlerine indiği ilk ümmetin kendileri olmasıdır. Bundan önce bu tehdit, mutlak olarak söz şeklinde varit

93 *مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ* 93 Bundan dolayı İsrailoğullarına (Kitapta) şunu yazdık: "Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa sanki bütün insanları yaşatmıştır. Andolsun ki, onlara resüllerimiz apaçık deliller (mucize ve âyetler) getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ) yeryüzünde aşırı gitmektedir. Maide, 5 /32

94 Nisa, 4 / 93

95 *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْ بِالْحَرْ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعُ بِالْمَعْرُوفِ* 95 Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir. Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecavüzde bulunana elem dolu bir azap vardır. Bakara, 2 / 178

96 Şeker, Mehmet, İslamda Sosyal Dayanışma Müesseseleri Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2007, s. 98-99

olmuştu. İsrail oğullarına bu emir, tuğyanları ve kan dökmeleri sebebiyle yazılı emir verilmek suretiyle iş daha da ağırlaştırılmış oldu.⁹⁷ Ayetin devamında yer alan Yüce Allah'ın: “Kim de onu diriltirse...” buyruğunda mecazî bir ifade vardır. Çünkü bu, ölümden kurtarmak ve öldürmeyi terk etmek anlamındadır. Aksi takdirde yaratmanın kendisi olan gerçek anlamda diriltmek yalnızca Allah'a aittir.⁹⁸ Anlaşılmaktadır ki Kur'an, bir başkasının hayatına kastetmeyi kesinlikle yasaklamaktadır. Buna mukabil kişilerin hayatta kalması için gerekli bütün çabaların gösterilmesi istenmektedir. Bu çabalar maddi yönden olduğu gibi manevi yönden de olabilir. Onun için ayette Allah'a mahsus olan diriltme yani ihya etme tabiri kullanılmıştır. Esas olanın insanların hayatta kalması için mücadele etmek olması gerekirken hayata kastetmenin cezayı gerektirdiği açıktır.

Fıkıhçıların ıstılahında had, kutlu ve yüce olan Allah için hak olarak vacip olarak takdir edilmiş cezalardır. Akliselim de bu cezaların olmasını onaylar. Zira beşeri tabiatlar ve nefsanî şehvetler, şehveti tatmin etmeye, lezzetleri elde etmeye, istenilen ve sevilen şeye kavuşmaya meyillidirler. Sözelimi içki içmeye, zina yapmaya, öldürerek, organlarını keserek başkalarından intikam almaya, başkalarının mallarını almaya, söverek küfrederek insanlara sataşmaya meyillidirler. İşte Yüce Allah'ın hikmeti anılan bu bozgun ve fesada engel olmak için bu hadleri koymuştur. Hadleri gerektiren suçları işlemekten insanları men etmek, dünyayı huzur ve düzen içinde devam eder halde bırakmak amacıyla hikmeti ilahi hadlerin konulmasını gerekli görmüştür. Dünyada caydırıcı müeyyidelerin bulunmaması âlemin düzeninin bozulmasına, rayından çıkmasına ve artık örtbas edilemeyecek derecede fesadın yaygınlaşmasına sebebiyet verir.⁹⁹

Cezalandırmadaki amaç ise kişiyi sistemin dışına iterek, yalnızlaştırarak, tecrit ederek, toplumdan soyutlamak değil, aksine kişinin yaptıkları ile yüzleşmesini sağlamak, sosyalleşmesi için gerekli adımları atmak ve topluma kazandırmaktır. 13 Aralık 2004 tarihinde kabul edilen 5275 sayılı ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı hakkında kanunda infazın temel amacı şu şekilde

⁹⁷ Kurtubi, a.g.e., VII, 428

⁹⁸ Kurtubi, a.g.e., VII, 430

⁹⁹ Cezîri, Abdurrahman, Kitabu'l-Fıkh Ala Mezahibi'l-Erbaa (Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhı), Kitabu'l İlmiyye Yayınları, Beyrut, 2002, V, 11

açıklanmaktadır: “Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır.”¹⁰⁰ Bilindiği gibi, suç işlendikten sonra “ceza adalet sistemi” işlemeye başlamaktadır. Bu kapsamda “ceza adalet sistemi”; a) İşlenen suç ile ilgili mağdurun zararının giderilmesini, psikolojik açıdan desteklenmesini, soruşturma ve kovuşturma aşamasında süreç hakkında bilgilendirilmesini, hukuki destek verilmesini, b) Suç işleyen kişinin, suç işleme nedenleri belirlenerek ceza veya tedbir uygulanmasını, bu kişinin rehabilitasyonunu, yeniden suç işlememesi için tedbirlerin alınmasını, c) Toplumun korunmasını hedeflemektedir.¹⁰¹

1.7. CEZALARIN ŞAHSİLİĞİ PRENSİBİ

Kur'an-ı Kerim bir yönüyle insanların birbirlerine yardımcı olması gerektiğini, hepimizin birbirine karşı görevi olduğunu, Müminlerin iyiliği emredip kötülükten alıkoymak gibi vazifeleri olduğunu telkin ederken diğer taraftan يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ “Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız yoldan sapan kimse size zarar veremez.”¹⁰² ayeti ile kişinin kendisine bakmasını, kendisini tekrar tekrar gözden geçirmesini salık vermektedir. Kişinin günahının veya suçunun sorumluluğunun kendisine ait olduğu, kimsenin bir başkasının suçundan sorumlu olmayacağı ayeti kerimelerde açık bir şekilde ilan edilmektedir: قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ “De ki: Bizim işlediğimiz suçlardan siz sorumlu tutulmazsınız. Sizin işlediklerinizden de biz sorumlu tutulmayız”¹⁰³; وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez.¹⁰⁴

¹⁰⁰ 5275 Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Kabul Tarihi:13.12.2004, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5275.html>

¹⁰¹ Kamer, Vehbi Kadri, Sesleniş Gazetesi, S: 143, Şubat 2014 s. 12

¹⁰² Maide, 5 / 105

¹⁰³ Sebe, 34 / 25

¹⁰⁴ İsra, 17 / 15

Kur'an-ı Kerim “Herkesin kazanacağı yalnız kendisine aittir. Suç işleyip ceza çeken, başkasının cezasını çekmez”¹⁰⁵ ayetiyle cezanın şahsiliği prensibini açık olarak getirmiş, Resulullah da hutbelerinde bu prensibi açıklayarak ilan etmiştir. Birçok eski hukukta, suçun cezasını yalnızca suçlu çekmez, onun yakınları da cezadan paylarını alırlardı. “Cezayı yalnızca suçu işleyenlerin ve ona yardım edenlerin çekmesi gerektiği, diğer masum kişilerin, suçlu ile yakınlıkları olsa dahi ceza çekmelerinin adalete aykırı olduğu” şeklinde ifade edebileceğimiz “cezanın şahsiliği”, Fransız İhtilali'nden sonra Batı hukuklarına bir prensip olarak girmiştir. İslam Hukuku ise başından beri bu prensibi ilam etmiş ve titizlikle uygulamıştır.¹⁰⁶ Hiçbir kimse başkasının cezasını üstüne alamadığı gibi atalarının işlediği günahtan dolayı da sorumlu tutulmaz. Ancak gayri meşru bir fiil ve harekette bulunanlar daha önce de zikrettiğimiz gibi, bununla yetinmeyerek başkalarını da etkilemiş ve kötü bir çığır açmışlarsa aynı davranışta bulunan herkesin günahından onlarla birlikte sorumlu olurlar.¹⁰⁷

Türk Ceza Kanununun 20. maddesinde de “Ceza sorumluluğu şahsîdir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.”¹⁰⁸ hükmü açık bir şekilde cezaların şahsî olduğunu ortaya koymaktadır.

1.8. KUR'AN'DA, SUÇ VE CEZA UYGUNLUĞU

Bu başlık altında suç ve cezanın orantılı olması konusunda Kur'an-ı Kerim'in yaklaşımını ele almak istiyoruz.

Kur'an-ı Kerim, suç ve cezanın makul olmasını emreder. وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءَ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرَهُمُ ذُلًّا مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطْعًا مِّنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ “Kötülük işleyenlere kötülükleri kadar ceza verilir; onların yüzlerini zillet bürür; Allah'a karşı onları savunacak yoktur;

¹⁰⁵ En'am, 6 / 164

¹⁰⁶ Karaman, Hayreddin, Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam, Komisyon, Beyan Yayınları, İstanbul, 1994, III, 92-93

¹⁰⁷ Bebek, Adil, a.g.e., XIV, 283

¹⁰⁸ Türk Ceza Kanunu, s. 50

yüzleri, geceden kara bir parçayla örtülmüş gibidir. Bunlar cehennemliklerdir, orada temelli kalırlar.”¹⁰⁹ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ

“Eğer ceza verecekseniz size yapılanın misliyle cezalandırın. Eğer sabrederseniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.”¹¹⁰ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا

“Kim bir kötülük işlerse ancak onun kadar ceza görür.”¹¹¹ gibi ayeti kerimelerde iyiliklerin kat be kat mükâfat ile karşılık görürken, kötülüklerin ise misliyle cezalandırılacağı anlatılmaktadır. Başka bir ayeti kerimede: وَجَزَاؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلَهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

“Bir kötülüğün karşılığı, aynı şekilde bir kötülüktür. Ama kim affeder ve barışırsa, onun ecri Allah'a aittir. Doğrusu O, zulmedenleri sevmez.”¹¹² buyurulmaktadır. Ayeti kerimenin siyak ve sibakının (öncesinin ve sonrasının) o ayetin anlaşılmasını kolaylaştıracağından hareketle Şura Suresi 40. ayetten önceki ayetlere göz atmakta yarar görüyoruz: فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْلَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَالَّذِينَ يَحْتَبِرُونَ كِبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشِ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ النَّعْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزَاؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلَهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

Size verilen şeyler, dünya hayatının geçimidir. İnanıp Rablerine güvenenler için Allah'ın yanında bulunanlar daha iyi ve daha kalıcıdır. Onlar büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınırlar; kızdıkları zaman da affederler. Rablerinin çağrısına gelirler, namaz kılarlar. Onların işleri aralarında danışma (istişare) iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için harcarlar. Bir zulüm ve saldırıya uğradıkları zaman, yardımlaşarak kendilerini savunurlar. Bir kötülüğün karşılığı, aynı şekilde bir kötülüktür. Ama kim affeder ve barışırsa, onun ecri Allah'a aittir. Doğrusu O, zulmedenleri sevmez.”¹¹³ Şura Suresi 40. ayet fıkıh ilminde, büyük bir temel teşkil etmektedir. Çünkü bu ayetin muktezası, her suça dengi ile mukabelede bulunmayı gerektirir. Zira hakları zayi etmek, şer ve düşmanlık kapılarının açılmasına sebep olur. Çünkü herkesin tabiatında ve yapısında, zulmetme, taşkınlık yapma ve düşman olma duyguları vardır. İnsan, bunlardan men olunmazsa, bunları yapmaya yeltenir ve bunların peşini bırakmaz. İşlenen suçun miktarından fazla bir mukabelede bulunmak da zulümdür. Hâlbuki şer'i

¹⁰⁹ Yunus, 10 / 27

¹¹⁰ Nahl, 16 / 126

¹¹¹ Mü'min, 40 / 40

¹¹² Şura, 42 / 40

¹¹³ Şura,42/ 36-40

hükümler ve şeriat zulmetmekten münezzehtir ve uzaktırlar. Binaenaleyh, geriye ancak, işlenen suça, misliyle mukabelede bulunmak kalır.¹¹⁴ Bütün insanlığa ışık tutan bu ayetlerde özetle şu hususlara dikkat çekildiği söylenebilir: İster sebepsiz yere isterse bir kötülüğe karşılık verirken sınırı aşmak suretiyle olsun, başkalarına haksızlık edilmesi Allah'ın hoşnut olmadığı bir davranıştır. Şayet cezalandırma yolu seçilmişse, kötülüğü yapan kişi o eylemin kötülüğünü kendisine hissettirecek nitelikte ve ona denk bir karşılık görmelidir; ama konu şahsî bir hakla ilgiliyse bağışlama ve düzeltme yolunun seçilmesi hak sahibini ziyana sokmaz, onun Allah katındaki mükâfatı mahfuzdur. Öte yandan haksız saldırıyı önlemeye çalışmak ve meşru müdafaa ölçüleri içinde karşılık vermek, kınamayı ve cezayı gerektiren bir eylem değildir, hatta yukarıda belirtildiği üzere yerine göre bir erdemdir; fakat olabildiğince sabredip özveride bulunmak da büyük bir erdemdir.¹¹⁵

¹¹⁴ Razi, a.g.e., XXVII, 178

¹¹⁵ Kur'an Yolu, IV, 755

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN

2. İNSAN

Konu ile ilgili kavramları tahlil ettikten sonra, suçu işleyen veya suçun mağduru olan, başka bir deyişle suç hususunda etken veya edilgen varlık olan insan kavramı üzerinde durmak istiyoruz.

İnsan, “Huy ve ahlak yönünden üstün nitelikli kimse.”¹¹⁶ İnsan kelimesinin, sözlük anlamı itibariyle iki farklı kökten türediği ifade edilmektedir. Bunlardan birisi ünsiyet, diğeri de nisyan kelimeleridir. Ünsiyet, yakınlık demektir. Bu anlamda ünsiyet vahşiliğin zıddıdır.¹¹⁷ İbni Abbas’tan rivayet edildiğine göre, “insan söz verdi sonra unuttu” bundan dolayı insan kelimesi, “insiyan”dan türemiştir. İfilân vezninde olan bu kelime nisyan (unutmak) anlamına gelmektedir. İbni Abbas’ın az önce geçen sözü, insanın nisyandan türediğine kuvvetli bir delildir.¹¹⁸

Şüphesiz, insanı en iyi tanıyan ve tanımlayan onu yaratandır. Allah, Kur’an’da insanı çeşitli vasıflarla –iyi ve kötü- anmaktadır. Allah, Kur’an’da insana verdiği bazı nimetleri saydıktan sonra hayır ve şer yollarını gösterdiğini

¹¹⁶ Parlatır, İsmail; Zülfikar, Hamza; Gözaydın, Nevzat, Okul Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s. 393

¹¹⁷ İbn Manzur, Ebu’l-Fazl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrerem el-İfrikıyyı’l-Mısri, Lisanu’l-Arab, Daru Sadr, Beyrut, 1955, I, 112

¹¹⁸ İbn Manzur, a.g.e., I, 112

bildirmektedir.¹¹⁹ İyilik vasıflarını kazanmak veya kötülük vasıflarını kazanmak insana bağlıdır.

Mehmet Akif Ersoy'un "İnsan" başlıklı şiiri şöyle başlar:

"Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen,
 "Muhakkar bir vücudum!" dersin ey insân, fakat bilsen
 Senin mâhiyyetin hatta meleklerden de ulvîdir:
 Avâlim sende pinhândır, cihânlar sende matvîdir:"

(Ey insan; sen hâlâ kendi varlığından, özünden ve kişiliğinden haberdar olmamışsın da "ben hor hakir, düşük, zavallı görülen bir varlığım" dersin. Fakat bilsen/ Senin aslın, esasın, iç yüzün meleklerden bile yüksektir. Bütün âlemler, sende gizlenmiştir, dünyalar sende dürülüp bükülmüştür.)¹²⁰

Ünlü Divan Şairi Şeyh Galip de bir beytinde şöyle der:

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
 Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen"

(Kendine iyi bak, dikkat et ki sen âlemin özüsün, varlıkların gözbebeği olan insansın sen.)¹²¹

İnsan kelimesi Kur'an-ı Kerim'de çok defa geçmektedir Örneğin, İsra, 17 / 13, Nisa, 4 / 28, Hud, 11 / 9 gibi ayeti kerimelerde insan kelimesi bütün insan cinsini kastetmekte iken Hicr Suresi¹²², Secde Suresi¹²³ ve Rahman Suresi'nde¹²⁴ insan ile kastedilen Hz. Adem'dir.¹²⁵

¹¹⁹ "Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" Beled, 90 / 8-10

¹²⁰ Ersoy, Mehmet Akif, Safahat, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 64

¹²¹ Gölpinarlı, Abdülbaki, Şeyh Galip, Varlık Yayınları, İstanbul 1953, s. 34

¹²² وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ. Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık. Hicr, 15 / 26

¹²³ الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı. Secde, 32 / 7

¹²⁴ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ Allah insanı, pişmiş çamur gibi bir balçıktan yarattı. Rahman, 55 / 14

¹²⁵ Muhammed Said el-Lehham, a.g.e., s. 69

İnsan kelimesinin çoğulu olarak ins¹²⁶ veya nas kelimesi kullanılır. Nas (insanlar) kelimesi, Bakara Suresi'nde يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ “Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin ki, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız.”¹²⁷ ayeti kerimesinde olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'de çok defa geçmektedir. Ey insanlar hitabı ile sanki Cenabı Allah şöyle buyurur: “Benim ile senin aranda, önceden peygamberi vasıta kıldım. Şimdi ise sana ikram ve yakınlığı artırıyor ve delillere dikkat çekerek, seni muhatap kabul edip ilahi hitapla şereflenmen için sana vasıtasız olarak hitap ediyorum”¹²⁸

Kur'an, insanlar anlamına gelen Nas Suresi ile sona ermektedir. Allah Teala, bütün varlıkların Rabbi olduğu halde Nas Suresi'nde tahsis yaparak, kendisinin “İnsanların Rabbi” olduğunu söylüyor. Bu da gösteriyor ki âlemde, mahlûkatın en şerefli insanlardır.¹²⁹ “Nas” (insanlar) kelimesinin tekrar edilmesi, insanların çok şerefli (kıymetli) olduklarını gösterir. Çünkü Allah Teala, zatını adeta, insanlar için rab, insanlar için melik ve insanlar için ilah olarak tarif etmektedir. Eğer insanlar, mahlûkatın en şerefli olmasaydı, Kitabı Kerim'i, Kendisini onların rabbi, meliki ve ilahı olarak tanıtmaya bitirmezdi.¹³⁰

2.1. İNSANIN EN GÜZEL ŞEKİLDE YARATILMASI

Cenabı Allah yarattığı her şeyi en güzel şekilde yaratmıştır. Allah Teala'nın yarattığı her şey hikmetin gereklerine ve maksada uygunluk ilkesinin icaplarına göre düzenlenmiştir. Güzellik bakımından kendi aralarında derecelendirilebilirlerse de bütün yaratılmışlar güzeldir.¹³¹

Yaratılmışların en mükemmeli olan insanın yaratılış safhaları Kur'an-ı Kerim'de anlatılmıştır. وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ (۱۲) ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ

¹²⁶ Örneğin, En'am, 6 / 112, Araf, 7 / 38

¹²⁷ Bakara, 2 / 21

¹²⁸ Fahrüddin Er-Razi, Tefsir-i Kebir Mefatihü'l Gayb, Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Tahran, 1937, 2.bs., II, 82

¹²⁹ Fahrüddin Er-Razi, a.g.e., XXXII, 197

¹³⁰ Fahrüddin Er-Razi, a.g.e., XXXII, 198

¹³¹ Zemahşeri, Mahmud b. Ömer, el-Keşşaf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûn'il-Ekâvîl fi Vücuhi't-Te'vil, Marifet Yayınları, Beyrut, 2009, 842

(۱۳) ثُمَّ خَلَقْنَا النَّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا
 “Gerçek şu ki biz insanı çamurdan alınmış bir özden yaratıyoruz; Sonra onu sağlam bir korunakta nutfeye haline getiriyoruz. Ardından nutfeyi (döllenen yumurta) alakaya (rahimde asılıp beslenen embriyo) çeviriyor, alakayı şekilsiz et (görünümünde) yapıyor, bu etten kemikler yaratıyor, daha sonra da kemiklere adale giydireyoruz; nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ediyoruz. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir.”¹³² ayetlerinde de ortaya konduğu gibi Allah Teala insanı, bayağı ve değersiz gibi gözüken maddelerden yaratmış ve ona şekillerin en güzelini ve en münasibini vermiştir.¹³³ Bütün güzel isim ve sıfatların yegâne sahibi olan Rabbimiz, yarattığı her şeyi en güzel şekilde var etmiştir. Ayet-i kerimede: “اللّٰذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ:”¹³⁴ Allah ki, yarattığı her şeyi en güzel şekilde yaratmıştır.”¹³⁴ buyrulur.¹³⁵ İnsanın yaratılış evrelerinin tek tek sayıldığı Mü'minun Suresi 12-14. ayetlerinin tefsirinde es-Sabuni şöyle demektedir: Sonra bu nutfeyi, yani akan suyu, pıhtıya benzer donuk bir kan haline getirdik. Sonra bu donuk kanı da şekilsiz ve azaları belirsiz bir et parçası haline getirdik. Sonra bu et parçasını, bedeni dik tutsun diye sert kemik haline getirdik. Bu kemikleri de etle örttük ve onu kemiklere bir elbise gibi giydirdik. Bu aşamalardan geçtikten sonra ona ruh üfledik ve en güzel biçimde bambaşka yeni bir varlık olarak meydana getirdik.¹³⁶

Tin Suresi'nde Allah Teala şöyle buyurmaktadır: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ
 “Biz insanı en mükemmel surette yarattık”¹³⁷ Bu ayetin tefsirinde es-Sabuni şunları kaydetmiştir: “Kuşkusuz biz insan nev'ini, en mükemmel ve en güzel sıfatlarla nitelenmiş olarak en güzel biçimde yarattık. Yani şekli güzel, boyu düzgün, uzuvları birbirine uygun; bilgi, anlayış, akıl erdirme, iyi ve kötüyü ayırma, konuşma ve edep sıfatları ile donatılmış olarak yarattık.”¹³⁸ İbni Kesir “ahseni takvim”i “boyu bosu düzgün, organları yerinde, güzel bir biçimde

¹³² Mü'minun, 23 / 12-14

¹³³ Çelik, Ömer, Teşbih, Temsil ve Tasvirler Işığında Kur'an'da İnsan, Işık Akademi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 50

¹³⁴ Secde, 32 / 7

¹³⁵ Çelik, Ömer, a.g.e., s. 50

¹³⁶ es-Sabuni, Muhammed Ali, Safvetü't-Tefasir, Dersaadet Yayınları, İstanbul, trs., II, 304

¹³⁷ Tin, 95 / 4

¹³⁸ es-Sabuni, Muhammed Ali, a.g.e., III, 578

yaratmış olması”¹³⁹ şeklinde tefsir etmiştir. Ebu Hayyan da ahseni takvimi, en güzel şekil ve en güzel hisler ile donatılmış olarak yaratıldı¹⁴⁰ şeklinde yorumlamıştır. İnsanın en güzel şekilde yaratılmasının bir maddî yönü bir de manevî yönü bulunmaktadır. Dolayısıyla, kelime tahlilinden hareketle insanın fiziki yapısının düzgün ve uyumlu olması meselenin maddi yönünü oluşturur. İşin manevî cihetine gelince insanın bedenen düzgün olması, onun dış düzgünlükten iç düzgünlüğe yönelmesi, ruhaniyet basamaklarını tırmanarak yerden göğe doğru yükselmeye başlamasına bir basamak teşkil edecektir.¹⁴¹

Cenabı Hak yeryüzünde ne varsa hepsini insan için yarattığını Bakara Suresi 29. ayette ifade ederken, bu ayetten bir önceki ayet-i kerimede (28. ayet) Yüce yaratıcının inkârının nasıl mümkün olduğu istifham-ı inkârî ile soruluyor. İlgili ayeti kerimeler şöyledir: كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ لِيُمِيتَكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ “Allah’ı nasıl inkâr edersiniz ki, ölü idiniz sizleri diriltti. Sonra sizleri yine öldürecek, sonra yine dirilecek, sonra da döndürülüp ona götürüleceksiniz. O ki, yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yarattı. Sonra göğe yöneldi, onları yedi gök olarak düzenledi. O, her şeyi bilir.”¹⁴² Bu iki ayette bütün dünya ve ahiret ilimleri saklıdır. Hayat, hayatın akışı, hayatın gayesi gösterilmektedir. İnsana ait yaratılışın, Allah katındaki kıymeti anlatılmaktadır. İnsanın yer ve gökyüzü, hepsinden faydalanma hakkı kaydedilmektedir. Yaratılışın ve yaratıcının delilleri özetlenmektedir. Allah’ın yaratması, acıması, lütuf ve keremi ispat olunmaktadır. Özet olarak beşerin ruhu, yeryüzünden gökyüzüne, hissolanandan düşünülene yükseltilmekte ve bu gerçekler karşısında küfür ve inkâra nasıl sapılabileceği bir istifham-ı inkârî ile sorulmaktadır.¹⁴³

Kısacası ayeti kerimelerde Allah Teâla’nın, insanı en güzel şekilde yarattığı açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

¹³⁹ İbn Kesîr, İmaduddin Ebi’l-Fida İsmail, Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm, Dâru’l-Endelüs, Beyrut, 1969, VIII, 457

¹⁴⁰ Ebu Hayyan, Bahru’l-Muhit, Nasri’l-Hadise Yayınları, Riyad, 1911, VIII, 489

¹⁴¹ Çelik, Ömer, a.g.e., s. 51

¹⁴² Bakara, 2 / 28-29

¹⁴³ Yazır, M. Hamdi, I, 247

2. 2. İNSANIN KONUMU

Kur'an, insanı bir yerde *وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ* "Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık"¹⁴⁴ şeklindeki ayet ile kerim varlık olarak anlatırken, bir başka yerde de *ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ* "esfel-i safiline, yani aşağıların en aşağısına attık" şeklinde ifade eder.¹⁴⁵ Bu anlamda insan ne tamamen kötülüklerin kaynağıdır ne de bir melektir. İnsan Allah'a iman etmekle, Allah'a kul olmakla, Allah'ın emir ve yasaklarına itaat etmekle O'nun katında yüce bir mertebeye erişir. Şayet Allah'ın dininden yüz çevirirse o zaman hayvanlardan daha aşağı konuma düşer. Bu durumda insan, hayvanla melek arasında bir konuma sahiptir. Melekler günah işlememe ve Allah'a itaat etme vasıflarına sahiptirler. Hayvanlar ise düşünme ve iradeden yoksundurlar. İnsan ise düşünen, seçme hürriyeti olan ve günah işleyebilen bir varlıktır.¹⁴⁶

"Aşağıların aşağına yuvarladık" ifadesi şu şekilde yorumlanabilir: İnsan, kendisine verdiğimiz irade ile isyanı, küfrü ve ahlaksızlığı seçerek en adi bir varlık konumuna düşebilir.¹⁴⁷ Hırs, tamah, bencillik, şehvet düşkünlüğü, esrarkeşlik, alçaklık, gazap ve benzeri diğer âdetler nedeniyle insan ahlakî bakımdan gerçekten en düşük seviyeye iner. Olaya şu açıdan da bakabiliriz; bir kavim diğer bir kavme düşmanlıkta bazen o kadar ileri gider ki, söz konusu kavme davranışında vahşi bir hayvandan da ileridir. Vahşi bir hayvan, başka hayvanları kendi yemeği olarak avlar. Diğer hayvanlara katliam uygulamaz. Ama insan kendi cinsinden olanlara katliam uygular. Vahşi hayvan yalnızca pençe ve dişlerini kullanır. Ama en güzel şekilde yaratılmış olan insan, aklını da kullanarak yerleşim bölgelerini bir anda yok etmek için top, tüfek, tank, uçak, atom bombası, hidrojen bombası ve diğer sayısız silahı icat eder. Vahşi hayvan yalnızca yaralar ve yok eder. Ama insan, hayvanların hiç birinin yapmayacağı şekilde, kendi cinsine eziyet ve işkence araçları geliştirir.¹⁴⁸

¹⁴⁴ İsra, 17 / 70

¹⁴⁵ Tin, 95 / 5

¹⁴⁶ Aydın, Ali Rıza, Kur'an'da Suçluların Davranış Özellikleri –Ahlak Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım, İslami Araştırmalar Dergisi, C: 15, Sayı: 3, 2002, s. 379

¹⁴⁷ Özsoy, Ömer; Güler, İlhami, Konularına Göre Kur'an (Sistematik Kur'an Fihristi), Fecr Yayınevi, Ankara, 2012, s. 38

¹⁴⁸ Mevdûdî, Ebu'l Al'a, Tefhimu'l-Kur'an, İnsan Yayınları, Çev. Kayani, Muhammed Han; Ünal, Ali; Aktaş, Hamdi; Karaca, Yusuf ve Bosnalı, İsmail, İstanbul, 1996, VII, 171

Pek çok bilinmezi ve esrarı keşfeden insanlık, bunun haklı gururunu yaşamaktadır. Ancak kendisine en yakın olan şeyi, yani kendisini keşfedemeyen insan, diğer bilinmezleri keşfederken ciddi bir anlam / amaç / hedef sorunu yaşamakta, fitratına uygun davranmamakta ve neticede özüne yabancılaşmaktadır.¹⁴⁹ İlginçtir ki, 20. yüzyılda aya çıkan, günümüzde ise Mars'ta hayat var mı yok mu? diye merak eden, uzak gezegenleri keşfetmeye çalışan insan hâlâ kendine yabancıdır.

Allah Teâla'nın, insana iyilik ve kötülüğü göstermiş olduğu, her iki yoldan birini seçme, seçime göre fiil işleme güç ve kudretini insana verdiği açık bir şekilde anlatılmaktadır. ﴿۷﴾ *فَالْهَمَّهَا فَجُورَهَا وَتَقْوِيهَا* ﴿۸﴾ *فَدَأْفَلَحَ مَنْ رَكَّبَهَا* ﴿۹﴾ *وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيَهَا* “Kişiye ve onu şekillendirene, Sonra da ona iyilik ve kötülük kabiliyeti verene and olsun ki, kendini arıtan saadete ermiştir. Kendini fenalıklara gömen kimse de ziyana uğramıştır.”¹⁵⁰ *وَهَدَيْنَاهَا لِلنَّجْدَيْنِ* “Biz ona eğri ve doğru iki yol gösterdik”¹⁵¹ *إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا* “Ve gerçekten biz ona yolunu gösterdik. O ya şükredicidir ya inkâr edicidir.”¹⁵² Ayeti kerimelerden açıkça anlaşılıyor ki insan çok geniş bir potansiyele sahiptir. Diğer yaratıklara göre önünde çok geniş bir hareket alanı vardır. Sadece insanın taşıdığı olduğu nefis ve vicdanın mahiyeti bile insanın ne kadar ilginç bir yapısı olduğunu ve içerisinde ne kadar zıtlıkları barındırdığını açıkça ortaya koymaktadır. Nefis ve vicdanın mücadelesi sürekli bir şekilde devam etmektedir. İnsanın iradesini, iyi amel yapmak için kullanması ile kötü ameller yapmak için kullanması, başka bir ifade ile İslam Dini'nin mükellef olan kimselere yapmalarını emrettiği veya onların yapmamalarını istediği farz, vâcib, sünnet, müstehab, mubah, haram, mekruh ve müfsid şeklindeki fiiler arasında seçim yapması, bu fiileri işlemesi veya işlememesi kendisini sorumlu hale getirmektedir.

¹⁴⁹ Koç, Ahmet, Kur'an'da İnsan ve Hz. Muhammed, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005, s. 76

¹⁵⁰ Şems, 91 / 7-10

¹⁵¹ Beled, 90 / 10

¹⁵² İnsan, 76 / 3

2.3. İNSANIN SORUMLULUĞU

İslamî dünya görüşünün temel tezi, insanın yeryüzünde denenmekte olduğudur. Denenme, Kur'an'a göre insanoğlunun yeryüzündeki serüveninin adıdır. Bu ise, denenmekte olan "insan" açısından zorunlu olarak bir takım donanımları gerektirmektedir. Bunların başında ahlakî özgürlük ve denemenin konusunu gerçekleştirme kabiliyeti gelir. Kur'an'ın yeryüzünde denendiğini/sınandığını belirttiği insan bu iki donanıma sahiptir. O, ahlakî anlamda iyi ve kötü davranışları tanıma, tasarlama, seçme ve yapma konusunda hem yetkin hem de özgürdür.¹⁵³ Kuşkusuz, Allah'ın rıza göstermediği, dolayısıyla yasakladığı birtakım fiiller tarafımızdan işlenmektedir. Bu da, imtihan dünyasında bizlerin hür irade sahibi olduğumuzun bir kanıtıdır.¹⁵⁴

Yüce Allah, tabiatta bulunan her şeyi insanın hizmetine vermiştir. **الْم** **تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً** "Görmediniz mi ki, Allah göklerde ve yerde ne varsa hepsini sizin hizmetinize vermiş, gizli ve açık olarak nimetlerini üzerinize yaymıştır."¹⁵⁵ **وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ** **وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ** "Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize O verdi."¹⁵⁶ **وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ** "O, göklerde ve yerde bulunan her şeyi kendinden bir lütuf olarak sizin hizmetinize vermiştir. Şüphesiz bunda düşünen topluluklar için ibret ve deliller vardır."¹⁵⁷

Her şey kendi hizmetine sunulan insanın elbette ki birtakım sorumlulukları vardır ve insan boşuna yaratılmamıştır. Mü'minun Suresi'nde **أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثاً وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ** "Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"¹⁵⁸ Kıyame Suresi'nde de, **أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى** "İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mi zanneder."¹⁵⁹ ayeti kerimeleri ile insanın sorumlu ve yükümlü olduğu hatırlatılmaktadır. el-Beydavi, başıboş bırakılmamayı, "insanın sahipsiz ve sorumsuz olmadığı gibi,

¹⁵³ Özsoy, Ömer; Güler, İlhami, a.g.e., s. 87

¹⁵⁴ Karadeniz, Osman, Ecel Üzerine, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1992, s. 10

¹⁵⁵ Lokman, 31 / 20

¹⁵⁶ Nahl, 16 / 12

¹⁵⁷ Casiye, 45 / 13

¹⁵⁸ Müminun, 23 / 115

¹⁵⁹ Kıyame, 75 / 36

yaptıklarının karşılığında ceza olacağı” şeklinde tefsir etmiştir.¹⁶⁰ İslamî inanişta, insan daima kontrol altındadır. Bütün yaptıklarına, söylediklerine dikkat etmek zorundadır. Zira her davranışı, tespit edilmektedir.¹⁶¹ مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ¹⁶¹ “İnsan; iyi, fena hiçbir söz söylemez ki, yanında zapt ve tespit için amade bir murakıp bulunmasın”¹⁶² İnsana tam bir özgürlük verilmiş ancak inanç, söz, eylem ve davranışlarıyla sorumlu tutulmuştur. İnsanın sorumluluğu, buluğa ermesi veya buluş çağına gelmesiyle başlar. Dolayısıyla buluş çağına kadar insan sorumlu değildir, hiçbir davranışı ile günah işlemiş olmaz.¹⁶³

Kur’an-ı Kerim’de insanlara iyilikleri, güzellikleri veya kötülükleri işleme hürriyetinin verildiği ancak yararlı işlerin kişinin lehine, kötü amellerin de aleyhine olduğu şu ayeti kerimelerle ifade edilmiştir: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ “Kim yararlı iş işlerse kendi lehinedir; kim de kötülük işlerse kendi aleyhinedir. Rabbin, kullara karşı zalim değildir.”¹⁶⁴ Yani, Allah hiçbir surette zulmetmez, salih amelleri zayi etmez ve kötülük yapanları cezalandırır¹⁶⁵. إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا “İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz. Kötülük ederseniz o da kendinizdir.”¹⁶⁶ قُلْ أَعْيَرَ اللَّهُ أَبِيعِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ “De ki: 'Allah her şeyin Rabbi iken O'ndan başka bir Rab mi arayayım? Herkesin kazandığı kendisinedir, kimse başkasının yükünü taşımaz; sonunda dönüşünüz Rabbinizedir, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirecektir.”¹⁶⁷ Her kişinin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü -ki kendisiyle o kötülük arasında uzun bir mesafe olmasını diler- hazır bulacağı günü bir düşünün. Kullarına karşı şefkatli olan Allah size kendinden korkmanızı emreder.¹⁶⁸ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا “Erkek veya kadın, mümin olarak, kim yararlı işler işlerse, işte

¹⁶⁰ Kadı el-Beydavi, Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil, Matba'atu Mustafâ el-Bâbî el-Halebî, Mısır, 1955, VIII, 128

¹⁶¹ Şeker, Mehmet, a.g.e., s. 108

¹⁶² Kaf, 50 / 18

¹⁶³ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 39

¹⁶⁴ Fussilet, 41 / 46

¹⁶⁵ Mevdudi, a.g.e., V, 202

¹⁶⁶ İsra, 17 / 7

¹⁶⁷ En'am, 6 / 164

¹⁶⁸ Ali İmran, 3 / 30

onlar cennete girerler, kendilerine zerre kadar zulmedilmez.”¹⁶⁹ Ayeti kerimeler birlikte değerlendirildiğinde şu sonuçları çıkarmak mümkündür:

- a) Âdili mutlak olan Yüce Allah’ın insanlara zerre miktar zulmetmeyeceği,
- b) Cenabı Hakkın kullarına karşı şefkatli ve merhametli olduğu,
- c) Kişinin takva dairesinde hareket etmesi, haramlardan kaçınması helal dairesinden çıkmaması gerektiği,
- d) Kişinin hür iradesi ile yapmış olduğu iyiliklerin kendi lehine; işlemiş olduğu günahların ise aleyhine olduğu,
- e) Kişinin yapmış olduklarından kıyamette hesaba çekileceği,
- f) Mümin olarak yararlı iş yapanların Cennet’e gireceği.

2.4. KUR’AN’IN MUHATABI OLARAK İNSAN

Kur’an, insana insanca yaşamayı öğretir. Bu dünyada yaşarken, insanın kendisiyle, ailesiyle, içinde bulunduğu toplumla iyi münasebetler içinde bulunmasını, böylelikle huzurlu bir yaşam geçirmesini ve öldükten sonraki hayatını da unutmamasını tembih eder. Her insanın önüne çıkması muhtemel, gündelik hayatta başına gelebilecek problemlerin çözüm yolları için Kur’an’a müracaat ettiğimizde, bu kutsal kitabın sanki bu asırdaki insanın ihtiyacına binaen indirilmiş olduğunu düşünürüz. Öyle bir kitap ki, 1400 yıl önceki insanların ihtiyaçlarına cevap verdiği gibi günümüz insanın ihtiyacına da cevap vermektedir. Kıyamete kadar yaşayacak insanların ihtiyaçlarına da cevap vermeye devam edecektir.

Kur’an’ın ana konusu ve muhatabı insandır. İnsanlara hidayet rehberi ve davranışlarına kılavuzdur. Kur’an’ın amacı insanın yaratılış gayesini, sorumluluklarını ve nasıl davranması gerektiğini öğreterek olumlu bir şahsiyet kazandırmak sonuçta dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır. Kur’an, insan

¹⁶⁹ Nisa, 4 / 124

şahsiyetinin oluşmasındaki olumlu ve olumsuz etkenleri zikrederek, insanın davranışlarının iyiye ve mükemmele ulaşmasını ister.¹⁷⁰

Kur'an, hayatın sadece bu dünyadan ibaret olmadığını, asıl olan ahiret yurdu olduğunu ifade eder ve kişinin ahiret yurdunu aramasını, dünyadan da nasibini unutmamasını şu şekilde emreder: *وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَتَّبِعِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ* “Allah’ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah’ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah, bozguncuları sevmez.”¹⁷¹

Kur’an’ın tasvir ettiği insan, ne kötümser filozofların ve Hıristiyanlığın iddia ettiği gibi bütünüyle günahkâr ve olumsuz bir varlıktır ne de hümanistlerin güvendiği kadar pür olumlu ve yüceltilecek bir yeredir, belki ikisinin arasında bir yeredir.¹⁷² İnsanın yaratılışında bulunan hayra sevk edici şeyler, şerre sevk edenlerden az değildir. Zannedildiği gibi insan mutlak şekilde şer yapmayı hayır yapmaktan daha çok sever değildir. İnsan ruhu ikisini yapmaya da yeteneklidir. Kimisinde birisi, kimisinde öbürü daha çok gelişir. İnsan hayra da şerre de istidatlı olarak ikisine de sonradan olan sebep ve illetle yürür ve hangisini hedef edinirse ona gider. Nefis, emmare yani kötülüğü emredici de olur, mutmainne yani iyilikle kötülüğü ayırt edip temizlenerek kişiyi Allah'a yaklaştıracı da olur.¹⁷³ Kur'an-ı Kerim’de insan, pozitif ve negatif yönleri ile birlikte anlatılır: *وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ* “And olsun, öğüt alsınlar diye biz bu Kur’an’da insanlar için her türlü misali verdik”.¹⁷⁴ İnsana hidayet rehberi olarak Kur'an-ı Kerim yol göstermektedir. *إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ* Gerçekten bu Kur'an en doğru yola iletir ve iyi işler yapan müminlere, kendileri için büyük bir ecir olduğunu müjdelir.¹⁷⁵ Kur’an’ın asıl işlevi, insanlık için bir rehber olması, “en doğru olan”la götürmesidir. “En doğru olan”la ilgili açıklamalar genellikle şu noktada

¹⁷⁰ Kara, Osman, Kur’an’a Göre İnsan Şahsiyetine Etki Eden Faktörler, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XIV, 25 (2012/1), s. 21

¹⁷¹ Kasas, 28 / 77

¹⁷² Özsoy, Ömer; Güler, İlhami, a.g.e., s. 37

¹⁷³ Yazır, M. Hamdi, a.g.e., IX, 226

¹⁷⁴ Zümer, 39 / 27, (Konu ile ilgili diğer ayeti kerimeler için bkz. İsra, 17 / 89; Kehf, 18 / 54; Rum, 30 / 58)

¹⁷⁵ İsra, 17 / 9

toplanmaktadır: En doğru olan, öncelikle İslâm dini, yani onun temel öğretisi olan doğru itikat, güzel ameldir. Bu ikisini gerçekleştiren de Allah tarafından ödüllendirileceği için Kur'an aynı zamanda bu büyük ecri kazanmaya vesiledir. Öte yandan Kur'an ahirete inanmayanlara Allah'ın ağır bir azap hazırladığını da haber vermektedir ki, insanların doğruyu bulması için Kur'an'ın dikkat çektiği hususlardan biri de budur. Çünkü peşin fikirli olmadan hakikate karşı zihnini ve gönlünü açık tutanlar Kur'an'ın bu uyarıları sayesinde ahiret azabından korunmak gerektiğinin şuurunda olarak günahlardan uzaklaşma ve arınma çabası gösterirler.¹⁷⁶

Kur'an'ın temel hedefi insanı hidayete sevk etmektir. Bunu yaparken de, bütün insanları kapsayacak şekilde onların akıllarını ve temel dürtülerini etkilemeyi esas almıştır. Bundan dolayı Kur'an ayetlerine bakıldığında onların hedefinde daima insan ve insanın hidayeti vardır. Bu şekilde Kur'an'ın insanı merkeze yerleştirmesinin, onun insanı dikkate alacak şekilde olayları ve olguları değerlendirmesinin, insanı ikna etmede ve imanın kalpte sağlamlaşmasında büyük etkisi vardır.¹⁷⁷

Kur'an, bir şeyi beyan ederken hemen peşinden zıddını da ifade eder ki anlatılan, her boyutuyla tanınsın ve konumu iyice tayin edilsin. Örneğin; hayır-şer, cennet-cehennem, hidayet-dalalet, va'd-void, dünya-ahiret, hayat-ölüm, nur-zulmet, gören-kör, habis-tayyib Kur'an'da sürekli birlikte kullanılırlar. Kur'an'da bu ifadelerden her biri daima birbirlerinin peşi sıra getirilmekte, ikisi arasında bir mukayese yapılmakta, iyi ve kötü yönleri vurgulanmakta ve her ikisi muhatabın basiretine sunulmaktadır. Bu bağlamda Kur'an'ın yapmış olduğu terhib (korkutma), kişiyi günah, isyan ve dinin yasakladığı şeylerden kaçınmaya, cezaya uğramamak için ihtiyatlı davranmaya ve tedbir almaya iterken; terğib (isteklendirme), Müslümanı ibadet, sorumluluk ve dinin emrettiği şeyleri yerine getirmeye sevk etmektedir.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Kur'an Yolu, III, 465

¹⁷⁷ Aydın, Hayati, Kur'an'da Psikolojik İkna, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005, 6.bs., s. 96

¹⁷⁸ Aydın, Hayati, a.g.e., s. 113

Kısacası Kur'an, insanın Allah'a karşı, ferdin kendisine karşı ve diğer insanlara karşı görevleri olduğunu ifade etmektedir. Görevlerini en iyi şekilde yapan insan vicdanen huzurlu olacak, kendisi ile barışık olacak, ailesi ile ve içinde yaşadığı toplum ile iyi münasebetler kuracaktır. Kur'an-ı Kerim, insana iyiyi ve kötüyü göstermiş, asıl olanın ahiret yurdu olduğunu belirterek insanın hidayete ermesini hedeflemiştir. Hidayet hedeflenirken de seçme hakkı, hür irade sahibi insana bırakılmıştır.

2.5. KUR'AN'DA İNSANIN ÖZELLİKLERİ

İnsanı bütün yönleri ile tanımlayan, fertler ve toplumlar için kapsamlı ilkeler içeren Kur'an-ı Kerim yukarıda da temas ettiğimiz gibi, insanın olumlu yönlerine değindiği gibi onun olumsuz yönlerini de beyan etmiştir. İnsan psikolojisinin Kur'an'da ayrıntılı bir şekilde yer aldığını görüyoruz.

İnsanın bazı özelliklerinin somut bir şekilde ortaya konulması bakımından Rum Suresi 33. ayetine bakalım: *وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا آذَقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ* “İnsanlara bir zarar dokunduğu zaman, Rablerine yönelerek ona dua ederler. Sonra Allah onlara kendinden bir rahmet tattırınca da, bir bakarsın ki içlerinden bir grup, Rablerine ortak koşuyorlar.”¹⁷⁹ İnsan psikolojisi ile ilgili önemli tespitlerin yer aldığı bu ayette, darlığa düşen ve kendi aczini ayan beyan gören insanların son ve vazgeçilmez sığınağın İlâhî rahmet olduğunu anladıkları ve içtenlikle Allah'a yalvardıkları; rahata kavuştuklarında ise bir kısmının daha önceki hallerini tamamen unutup bu sonucu kendilerine veya Allah'tan başka varlıklara bağlamaya kalkıştıkları, hatta Allah'a ortak koşmaya varacak nankörlükler ettikleri belirtilmekte, bu tutumun hiçbir haklı gerekçesinin bulunmadığına ve böyle kimselerin akıbetinin hiç de zannettikleri gibi olmayacağına dikkat çekilmektedir.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Rum, 30 / 33

¹⁸⁰ Kur'an Yolu, IV, 316

Kur'an, kaynak olarak Allah merkezli bir kitap olmasına rağmen temel muhatap insandır. Dolayısıyla amaç, insanın maddi ve manevi tekâmülünü gerçekleştirmektir. Bunun gerçekleşmesinin önündeki engeller, insanın sahip olduğu olumsuz vasıflardır. Kur'an, zikri geçen olumsuz vasıfların kontrol edilmediğinde insanı felaketlere sürükleyecek mahiyette olduğu ikazında bulunarak, bunların ıslah edilmesini insanın bütün varlık alanlarıyla olan sağlıklı iletişimi için gerekli görmektedir. Bu vasıflar ıslah edildiğinde, insanı insan yapan, ona kılavuzluk eden, topluma uyumu sağlayan, ihtilafları gideren bir fonksiyona sahiptir. İnsanlar, değerlere sahip çıktıkları oranda, toplumda huzur ve güven ortamı meydana gelir. Aksi takdirde haksızlıklar, zulümler ve huzursuzluk topluma hâkim olur.¹⁸¹

Kur'an'da insanın sadece zafiyetlerine değinilmemiş, olumlu özelliklerine de yer verilmiştir. İnsanın zaaflarına değinilirken de zafiyet yönlerinin dikkate alınarak gerekli uyarıların yapıldığını görüyoruz.

2.6. KUR'AN'DA İNSANIN ZAAFLARI

Kur'an-ı Kerim'de insanın birtakım eksikliklerinin olduğu bildirilmektedir. İnsanın eksikliklerinin olması, Yüce Yaratıcı karşısında acizliğini, fakirliğini göstermektedir. Bu yönü ile bakıldığında kişinin kusurlu bir varlık olması, kişiyi tövbe ve istiğfara sevk edebilir. Kişinin zaaflarından dolayı sıratı müstakimden ayrılmaması, göz açıp kapayıncaya kadar nefsinin eline düşmemesi için kişiyi zinde tutabilir. Demek ki Kur'an'da yer alan kişinin zaafı, şahıs açısından hayra da, şerre de vesile olabilir. Hayra vesile olur, çünkü insan bu eksikliğini bildiği için, şırmarmaz, azgınlaşmaz, sınırlarını bilir, gücü yetmediği ve aciz kaldığı durumlar karşısında Yüce Yaratıcı'ya sığınır. Bir şeyin olmasını veya olmamasını Yüce Yaratıcı'dan ister. Nihayetinde kişinin bir takım eksikliğinin olması, iyi bir analiz ile onu iyi bir kul olmaya yöneltebilir. Ancak bu zaaflarının idrakinde olmaması, konumunu belirleyememesi kişiyi bir takım hatalara ve günahlara sevk edebilir. Bu da kişi açısından şerre vesile olur.

¹⁸¹ Gümrükçüoğlu, Süleyman, Kur'an'da İletişim Dili, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 288

İnsanın çeşitli özelliklerine yer veren Kur'an-ı Kerim'de insana açık uyarılar vardır: *إِقْتَرِبْ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ* "İnsanlara hesap zamanı yaklaştı. Onlar ise hala gaflet içinde aldırıyorlar".¹⁸² Uyarıların sebebi, belki de insanın bir takım zaafıya sahip olmasıdır. Kur'an'da insanın aceleci olması, menfaatine çok düşkün olması, Allah'a karşı pek nankör olması, cimri olması, çok zalim ve cahil olması, kıskanç olması, zayıf yaratılmış olması, sıkıntıda Allah'ı çok anıp sıkıntı geçince vazgeçivermesi, hırslı ve sabırsız olması gibi zayıf yönleri anlatılır.

a) Aceleci Olması

Kur'an-ı Kerim'de insanın aceleci olmasına ilişkin birçok ayeti kerime bulunmaktadır. *خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأْرِبْكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ* "İnsan aceleci olarak yaratılmıştır; ama yarın ben onlara delillerimi göstereceğim; şimdi siz acele etmeyin!"¹⁸³ Bu ayetin tefsirinde es-Sabuni insanın aceleci olduğundan dolayı zararlı da olsa, birçok şeyi hemen yapmak istediğini belirtir.¹⁸⁴ "İnsan, hayrın gelmesine dua ettiği gibi kötülüğün gelmesine de dua eder. İnsan pek acelecidir."¹⁸⁵ Ayetin, insanı çok aceleci olarak değerlendiren ifadesi, insanın tabiatındaki bir zaafa işaret etmektedir. Gerçekten insanın, özellikle ilk defa karşılaştığı durumlarda neyin iyi neyin kötü, neyin faydalı neyin zararlı olduğu konusunda isabetli hüküm vermesi her zaman mümkün olmayabilir. Bunun için insanın aklını, bilgisini, tecrübesini kullanarak veya inandığı, güvendiği kaynaklara başvurarak en doğru tercihi yapması gerekir. Fakat zihinsel ve ruhsal yönden yeterince gelişmemiş olanlar bir sabır ve olgunluk isteyen bu süreçten geçmeye tahammül edemedikleri için genellikle nefsanî isteklerinin tesiriyle aceleci davranır ve umumiyetle de yanlış hüküm verir, yanlış tercihte bulunurlar.¹⁸⁶ Aceleci olmak, insanın tabiatındandır. Kendisine beddua etmekte acele eder ve sonunu düşünmeden, hatırına gelen her

¹⁸² Enbiya, 21 / 1

¹⁸³ Enbiya, 21 / 37

¹⁸⁴ es-Sabuni, Muhammed Ali, a.g.e., II, 262

¹⁸⁵ İsra 17 / 11

¹⁸⁶ Kur'an Yolu, III, 466

şeyi hemen yapar.¹⁸⁷ İnsan pek aceleci olması hasebi ile sonra olacak bir şeyi vakti gelmeden, hemen olmasını ister. Sabır ve tahammül zoruna gider de iman ile yararlı işlerden önceye alarak o büyük mükâfatı isteyeceği yerde, acelesinden imansızlar hakkında hazırlanmış olan çok acı azaba dua eder. Onun bir an önce hemen yerine getirilmesini bir iyilik ister gibi ister ve bu şekilde kendisine kötülüğü davet etmiş olur. Çünkü bir şeyin vaktinden önce acele olarak gerçekleşmesini isteyen kimse, o şeyden mahrum edilmekle azarlanır. İnsanın çok aceleci olması bir de şu manayı kapsar: İnsan peşincidir. Veresiyeden daha fazla peşine heves eder. Ahireti, dünyada görmek ister. Onun için insanların birçoğu ahireti bırakır da dünyayı ister. O büyük ücrete önem vermez, o acıklı azabı hesaba almaz. Ve bu şekilde kendisine hayır istiyormuş gibi kötülüğü davet eder.¹⁸⁸

Şu ayeti kerimeler de insanın aceleci olduğunu ve peşin şeyleri tercih ettiğini açıkça göstermektedir: *كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ* “Hayır, siz peşin olanı (dünyayı) seviyorsunuz da ahireti bırakıyorsunuz!”¹⁸⁹ *إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ* “Çünkü onlar peşini (geçici dünyayı) severler ve önlerindeki ağır bir günü (kıyameti) bırakırlar.”¹⁹⁰ Hâlbuki Kur’an-ı Kerim’de ahiret ile dünyanın mukayesesini yapılı. Dünya hayatının geçiciliği vurgulanırken asıl ve kalıcı olanın ahiret hayatı olduğu, ahiret hayatı için hazırlık yapılması gerektiği ifade edilir. Peşin olarak dünya hayatını dileyen kişiye Cenabı Hakkın takdiri çerçevesinde, peşin olanın yani dünya hayatında bazı nimetlerin verileceği ancak bu kimselerin ahiretten nasibi olmayacağı vurgulanır. Kur’an, insanlardan bazısının, *عَیُّ رَبِّبِمِز! بِزِ (بِزِ) بِنَا (بِزِ) بِنَا فِی الدُّنْیَا* “Ey Rabbimiz! Bize (vereceğini) bu dünyada ver” diyenlerin olduğunu bildirdikten sonra *وَمَا لَهُ فِی الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ* “Bunların ahirette bir nasibi yoktur.”¹⁹¹ ikazını yapar. Yine Allah kelamı bize, *رَبَّنَا* “Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru”¹⁹² duasını öğrettikten sonra *أُولَئِكَ*

¹⁸⁷ es-Sabuni, Muhammed Ali, a.g.e., II, 153

¹⁸⁸ Yazır, a.g.e., V, 294-295

¹⁸⁹ Kıyame, 75/20-21

¹⁹⁰ İnsan, 76 / 27

¹⁹¹ Bakara, 2 / 200

¹⁹² Bakara, 2 / 201

لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا“ İŖte onlara kazandıklarından bir nasip vardır.”¹⁹³ mŖjdesini verir.

b) Çok Zalim ve Cahil Olması

İnsanın çok zalim ve cahil olması çevreye verdiği zararda, sorunlarını çözmek için karŖılıklı konuŖma yerine Ŗiddete baŖvurmasında, silahlar ile toplu katliam yapmasında, masum insanlara zarar vermesinde, geleceğin büyüklerini çok küçük yaŖtan itibaren zararlı alışkanlıklara yönlendirmesinde velhasıl hayatın çok değişik alanlarında açık bir Ŗekilde görŖlmektedir. *إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا* “Biz o emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik, onlar, onu yüklenmeye yanaŖmadılar, ondan korktular da onu insan yükledi. O gerçekten çok zalim ve çok cahildir.”¹⁹⁴ Emanet, ilk bakışta insandan daha büyük, güçlü ve dayanıklı gibi görŖlen göklerin, yerin ve dağların taşıyamayacağı kadar ağır ve önemlidir. Bu ağırlık ve önemdeki emaneti insan yüklenmiŖtir. Çünkü o, bir yandan bunu yüklenecek kabiliyet ve yetenektedir ama öte yandan neyi yüklediğinin farkında değildir, onu hakkıyla taşımada baŖarılı olamamaktadır. Yani insan Ŗuursuz ve cahil olmamalı, kimliğinin, kabiliyetinin ve yüklediği emanetin farkında olmalıdır; bu konulardaki bilgisizlik büyük bir cehalettir. TaŖıdıđı emanetin hakkını yerine getirmeye de gayret etmelidir, onun hakkını yerine getirmemek büyük bir zulümdür.¹⁹⁵

İnsandan baŖka her Ŗey, yaratıcı tarafından nasıl programlanmışsa öyle işler, tabiatının dikte ettiği davranış biçimini deđiŖtiremez. Bu sebeple dünyada ve âhirette göklere, yerlere, canlı ve cansız varlıklara “Niçin böyle yaptın?” diye sorulmaz. İnsana gelince onda akıl, bilgi edinme, bilgisini, kararını ve davranışını deđiŖtirme kabiliyeti vardır. Ancak gerek din ve ahlak alanlarında doğruyu bilme ve gerekse doğru, iyi ve hayırlı olanı yapma konusunda insanın önünde önemli engeller de vardır. Bu yüzden İlâhî bir bilgi ve hidayet desteğinden mahrum olan

¹⁹³ Bakara, 2 / 202

¹⁹⁴ Ahzab, 33 / 72

¹⁹⁵ Kur’an Yolu, IV, 405

insanların bilmedikleri bildiklerinden fazladır. Ayetteki deyişle insan “cehûl”dür, çok bilgisizdir; din ve ahlak konusunda kötülükleri iyiliklerinden çoktur. Aynı ayetteki ifadeyle insan “zalûm”dur, gerekeni yapma, her şeyin hakkını verme konusunda başarısızdır. Belki her devirde ama kesin olarak çağımız insanları arasında Allah’ın razı olduğu bir inanç, ibadet ve ahlak hayatını yaşayanların sayısı, böyle olmayanlara göre oldukça azdır.¹⁹⁶

c) Zayıf Yaratılmış Olması

İnsanın zayıf yaratıldığı da Kur’an’da yer almaktadır. Nisa Suresi 28. ayeti kerimenin her ne kadar insanın şehvet hususundaki özelliğine değinilse bile insanın zayıf yaratıldığı hükmünün genelliğini engellemektedir. يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا “Allah, din hususundaki ağır teklifleri sizden hafifletmek istiyor. Çünkü insan sabır ve tahammül bakımından zayıf yaratılmıştır.”¹⁹⁷ el-Maverdi, ayeti yorumlarken “kadınları nikâhlamak suretiyle sizden hafifletmek istiyor. İnsan, kadınlar ile birleşmeye (cima) sabretme bakımından zayıf yaratılmıştır.”¹⁹⁸ demiştir. Elmalılı ise bu ayetin tefsirinde şunları kaydetmiştir: Burada رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا “Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme!”¹⁹⁹ dualarının bir kabul olma işareti vardır ki, وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ “Onların üzerindeki ağır yükleri ve kendilerini bağlayan bağları kaldırır”²⁰⁰ يُرِيدُ اللَّهُ هُوَ اجْتَنِبْكُمْ “Allah size kolaylık diler, size zorluk dilemez”²⁰¹ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ “Dinde size bir güçlük yüklemedi”²⁰² ayetleri, hep bu kolaylaştırma ve hafifletme düsturunu ifade ediyor. İnsanlar, zannettikleri gibi kuvvetli bir yaratık değildirler. Şiddete dayanamazlar, hafifletmeye muhtaçtırlar ve İslâm dini, onlara bu hafifliği bağışlamak için gelmiştir.²⁰³

¹⁹⁶ Kur’an Yolu, IV, 406

¹⁹⁷ Nisa, 4 / 28

¹⁹⁸ el-Maverdi, Ebu’l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basrî’, Tefsiru Maverdi Kitâb-ün-Nüket vel-uyûn, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut,1992, 1. bs., I, 474

¹⁹⁹ Bakara, 2 / 286

²⁰⁰ A’raf, 7 / 157

²⁰¹ Bakara, 2 / 185

²⁰² Hacc, 22 / 78

²⁰³ Yazır, M.Hamdi, a.g.e., II, 547

d) Cimri Olması

İnsanın en önemli problemlerinden biri orta yolu tutamamasıdır. Bu durum birçok alanda görülmektedir. Örneğin Kur'an'da malı saçıp savurma yani israf ile eli sıkı olma yani cimrilik hastalığına karşı orta yolu tutmamızı ister: وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا “Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma ki herkes tarafından ayıplanan, kaybettiklerine hasret çeken bir hale düşmeysin.”²⁰⁴ Orta yolu tutması istenen insanın bu isteğe mukabil cimrilik etmesi de Kur'an-ı Kerim tarafından kınanmaktadır: وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا أَنبَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّفُونَ مَا بَخَلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ “Allah'ın, kendilerine lütfundan verdiği nimetlere karşı cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır, o kendileri için şerdir. Cimrilik ettikleri şey, kıyamet gününde boyunlarına dolacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'a aittir. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”²⁰⁵ Ayeti kerimede mülkün hakiki sahibinin Allah Teâla olduğu hatırlatıldıktan sonra, Cenabı Hakk'ın kereminden, lütfundan dolayı insana verdiği mal hususunda infakta bulunmaksızın mal biriktirmek hoş görülmemiştir. Kişinin cimrilik yapması, dünya ve ahirette kişiye zarar olarak dönecektir. Başka bir ayeti kerimede de nefsinin cimriliğinden korunanların kurtuluşa ereceği şu şekilde anlatılır: فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَطِيعُوا وَأَطِيعُوا وَاتَّقُوا خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ “O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun, dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğinize olarak harcayın. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”²⁰⁶

e) Kıskanç Olması

Kıskançlık, mülk sahibi âlemlerin Rabbinin yapmış olduğu taksimatı beğenmeyip başkasında bulunana razı olmamak, başkasında bulunan malın, özelliğın, bilginin o kişinin elinden gitmesini istemek gibi duygu ve düşünceleri içerisinde barındıran bir ahlak hastalığıdır.

²⁰⁴ İsra, 17 / 29

²⁰⁵ Ali İmran, 3 / 180

²⁰⁶ Tegabün, 64 / 16

Haset, nimet verilmiş kimseden o nimetin zevalini istemek yani nimetin yok olarak o kimsenin mahrum kalmasını temenni etmektir.²⁰⁷ Hasidden (kıskanç olmaktan) murad başkasının nimetine karşı kıskanç bir vaziyet alan, o nimetin zevalini arzu eden, o hususta elinden gelen zararlı çarelere söz ile veya fiil ile başvurmak isteyen alçak tabiatlı şahıs demektir.²⁰⁸ Kıskançlığın insanın zayıf yönlerinden biri olduğu ayeti kerimede şöyle vurgulanır: *أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ* “Yoksa onlar, Allah'ın lütuf ve kereminden insanlara verdiği nimetleri kıskanıyorlar mı?”²⁰⁹ Bu ayeti kerimelerin hemen öncesinde 44 ile 52. ayeti kerimeler arasında Yahudilerin inanç, tutum ve davranışlarının analizi yapıldıktan sonra, bu ayette onların en önemli psikolojik oluşumlarından ikisinin cimrilik ve haset olduğuna dikkat çekilmektedir.²¹⁰

Hz. Muhammed (sas) “Haset etmekten sakının. Zira haset, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi iyilikleri yer bitirir.”²¹¹ buyurmuştur. Felak Suresi’nde *وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ* “haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden”²¹² Rabbimize sığınmamız emredilmektedir. Felak Suresi’nden çıkarılacak derslerden birisi de en büyük kötülüğün hasedin eyleme dönüşmesidir.²¹³ Hz. Âdem’in iki oğlundan birisinin diğerini öldürmesinin sebebi kıskançlık olduğu gibi²¹⁴, Hz. Yusuf’un kardeşleri tarafından kuyuya atılmasının sebebi de kıskançlıktır.²¹⁵

Hasetçi, kendinin iyiliğini değil, diğerinin kötülüğünü ister. Eğer başkasından kaybolmasını istememekle beraber, kendisine de onun gibisini veya daha iyisini isterse, o haset etmek değil, gıpta etmek, imrenmektir.²¹⁶ Demek ki şer olan hasedin asıl mânâsı başkasında bir nimet görmekten rahatsız olup onun kaybolmasını istemektir ki, bizim "çekememezlik" dediğimizdir.²¹⁷

²⁰⁷ er-Rağıb el-Isfehâni, a.g.e., s. 125

²⁰⁸ Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri, Sentez Yayınevi, İstanbul, trs., VIII, 4119

²⁰⁹ Nisa, 4 / 54

²¹⁰ Bayraklı, Bayraktar, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’an Tefsiri, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2005, 2. bs., V, 172

²¹¹ Ebu Davud, Edeb, 52, V, 208-209

²¹² Felak, 113 / 5

²¹³ Bayraklı, Bayraktar, a.g.e., XXI, 463

²¹⁴ Celâleddin el-Mahallî; Celâleddin es-Suyûtî, Tefsiru Celaleyn, Daru'r-Risale, Kahire, 2008 s. 112

²¹⁵ Celâleddin el-Mahallî; Celâleddin es-Suyûtî, a.g.e., s. 236

²¹⁶ Yazır, M. Hamdi, a.g.e., X, 173

²¹⁷ Yazır, M. Hamdi, a.g.e., X, 173

Kıskançlığın kiskanılandan çok kiskanana zarar verdiği bir gerçektir. Belki kiskanılan kiskanıldığıının farkında bile değildir. Ancak kiskanana, başkalarındaki mal-mülk veya başka özelliklerin kendisinde olmamasını bir zihin yükü olarak taşımaktadır. Hatta kıskançlığın suça iten sebeplerden olduğunu da söyleyebiliriz. Özellikle miras kavgalarının temelinde en önemli faktörün kıskançlık olduğunu düşünüyoruz. Kıskançlık yüzünden kişi, kardeşini öldürebilmektedir.

f) Menfaatine Çok Düşkün Olması

Menfaat kelimesinin sözlük anlamı yarar, çıkar, fayda demektir.²¹⁸ Menfaatçi de çıkarına düşkün olan, sadece kendi yararını düşünen, çıkarıcı kimse demektir.

Kur'an'da insanın menfaatine düşkün olması ile ilgili somut örneklerin yer aldığını görüyoruz. Bunlardan birisi Karun'dur. *إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ* وَأَتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُورُ بِالْغُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ “Karun, Musa'nın kavminden idi de, onlara karşı azgınlık etmişti. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü kuvvetli bir topluluk zor taşırdı. Kavmi ona demişti ki: “Şımarma! Bil ki Allah şımarıkları sevmez.”²¹⁹ İbni Abbas, Karun'un Hz. Musa'nın amcasının oğlu olduğunu söyler. Allah'ın kendisine verdiği nimetlerden dolayı kavmine karşı kibirlenmiştir.²²⁰ Karun, Hz. Mûsâ'ya önce iman etmiş, fakat daha sonra münafık olmuştur. Allah da onu malıyla birlikte yerin dibine geçirerek cezalandırmıştır. Ayette, Karun'un, kavmine karşı azdığı zikredilmektedir Bazılarına göre onun bu azgınlığı, kibirlenme şeklinde görülmüştür. Zira Karun, elbisesini diğer insanların elbiselerinden bir karış daha uzun yaptırmış. Bazılarına göre ise onun azgınlığı, malının çokluğundan dolayı mağrur olmasıyla meydana gelmiştir.²²¹ Firavun siyasi zulüm ve baskıda sembol olduğu gibi Karun da malî baskı ve vurgunculukta semboldür. İsrailoğullarından

²¹⁸ TDK Sözlüğü, s. 1006

²¹⁹ Kasas, 28 / 76

²²⁰ es-Sabuni, Muhammed Ali, a.g.e., II, 445

²²¹ Taberî, Muhammed b. Cerir, Cami'ul-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'an, Dar'ul-Fikr, Beyrut, 1984, XX, 105-106

olmasına rağmen onlara karşı azgınlık etmiş, vurgunculuk yapmış, zekâtını vermemiştir, Hz. Musa'ya isyan etmiştir.²²²

Karun, zenginleşince kibirlenen, kendisinin diğer insanlara göre ayrı meziyetleri olduğunu; bu meziyetlerinden dolayı bu kadar mal kazandığını düşünen bir portre olarak karşımıza çıkmaktadır. Zenginleşince şımarmak, sadece Hz. Musa dönemindeki Karun ile sınırlı değildir. Burada bir hususa dikkat çekmekte yarar görüyoruz: Kınanan zenginlik değil, zenginliğin getirdiği azgınlıktır. Zaten bundan dolayı sonraki ayette *وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ* “Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozguncuları sevmez!”²²³ buyurulmuştur.

Rahmet gelirse kulluk eden, bela gelirse yüzüstü dönuveren, ümitsizliğe kapılan, çıkara dayalı kulluk eden menfaatçi insan tipi ayeti kerimelerde kınanmıştır. *وَإِذَا أَنْقَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرَحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمْت أَيْدِيَهُمْ إِذَا هُمْ يَقْتُلُونَ* İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinirler. Eğer kendi işledikleri şeyler sebebiyle başlarına bir kötülük gelirse, bir de bakarsın ki ümitsizliğe düşerler.”²²⁴ *وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ* “İnsanlardan kimi de Allah'a bir yar kenarındaymış gibi ibadet eder, eğer kendisine bir iyilik gelirse ona gönlü yatıştır ve eğer başına bir bela gelirse yüzüstü dönuverir. Dünyayı da ahireti de kaybeder. İşte apaçık kayıp budur.”²²⁵ Gönülden, içten gelerek değil de, bir kenardan, belli bir maksat için dindarlık eden veya dil ucu ile Müslüman olan, eğer kendisine bir iyilik gelirse yatışıp tatmin olan ve eğer başına bir bela gelirse yüzü üzerine dönuveren²²⁶ kısacası menfaatperest insan tipi ayette anlatılmaktadır. Menfaatçi insan tipi aynı zamanda bencil insan tipidir. Kur'an-ı Kerim'de bencil, sadece kendini düşünen insan yerine, kendisi ihtiyaç içinde olsa bile nefsinin

²²² Yazır, M. Hamdi, a.g.e., VI, 202

²²³ Kasas, 28 / 77

²²⁴ Rum, 30 / 36

²²⁵ Hacc, 22 / 11

²²⁶ Yazır, M.Hamdi, a.g.e., V, 476

kıskançlığından korunan ve kardeşlerini, nefesine tercih eden diğerkâm insan modeli nazara verilmektedir.²²⁷

g) Sıkıntıda Allah'ı Çok Anması, Sıkıntı Geçince Hemen Yüz Çevirmesi

Kur'an-ı Kerim'de, insanın sıkıntılı anlarında Allah'ı çok anması ancak sıkıntı geçince hemen yüz çevirmesi ile ilgili olarak gemideki insanlar misal verilmektedir: هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنِ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّا أَنْجَيْتَهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَعَيْتُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ “Sizi karada ve denizde gezdirip dolaştıran O'dur. Hatta gemilerde bulunduğunuz ve o gemiler, içindekilerle beraber hoş bir esinti ile akıp gittikleri ve tam keyiflendikleri sırada o gemilere şiddetli bir fırtına gelir çatar ve her taraftan onlara dalgalar gelmeye başlar. Bütünüyle kuşatılıp artık bittiklerini sanırlar. İşte o vakit tam ihlâs ile Allah'a yalvarır ve dindar olurlar: ‘Eğer bizi buradan kurtarırsan, andolsun ki, şükredenlerden olacağız’ derler. Sonra Allah onları oradan kurtarır. Kurtulur kurtulmaz yeryüzünde çeşitli taşkınlıklara başlarlar. Ey insanlar taşkınlığınız sırf kendi zararınızdır. Şu değersiz dünya hayatının bir süre tadını çıkarınız, sonra nasıl olsa dönüp bize geleceksiniz. Biz de bütün yaptıklarınızı tek tek size haber vereceğiz.”²²⁸

İnsanın sıkıntılı anlarında otururken, ayakta iken veya yan yatarken kısacası her halükarda dua ettiği ancak sıkıntısı geçtikten sonra sanki yalvarıp yakaran kendisi değilmiş gibi davrandığı ile ilgili Yunus Suresi 12. ayet oldukça ilgi çekicidir: وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبَيْهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّهِ مَسَّةً كَذَلِكَ الَّذِينَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ “İnsana bir sıkıntı dokunduğu zaman, gerek yan yatarken, gerek otururken, gerek dikilirken bize dua eder. Kendisinden sıkıntısını gideriverdik mi sanki kendisine dokunan o sıkıntı için bize hiç

²²⁷ وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ Kendileri ihtiyaç duysalar bile o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler. Haşr, 59 / 9

²²⁸ Yunus, 10 / 22-23

yalvarmamış gibi aldırmandan geçer gider. İşte o aşırı gidenlere yaptıkları şeyler böyle güzel gelir.”²²⁹

Sıkıntılı anlarında iken Allah'a yalvaran, Allah'a sığınan sıkıntı geçince yüz çeviren insan tipi aynı zamanda menfaatçi insan tipidir.

h) Allah’a Karşı Pek Nankör Olması

Kendisini Yaratan’a karşı insanın nankör olması, verilen bunca nimetin şükür gerektirdiği halde kulun şükretmeyip aksine nankörlük etmesi ayetlerde şu şekilde yer almaktadır: وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَهًا فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾ أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يُخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنْتُمْ أَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا “Denizde başınıza bir felaket geldiği zaman, Allah’tan başka yalvardığımız bütün putlar kaybolur. Allah sizi tehlikeden kurtarıp karaya çıkarınca da yüz çevirirsiniz. Zaten insan çok nankördür. (Denizden karaya çıktığınızda) O'nun sizi karada yerin dibine geçirmeyeceğinden yahut üzerinize taş yağdıran bir kasırga göndermeyeceğinden emin misiniz? Sonra kendinize bir vekil de bulamazsınız. Yoksa sizi tekrar denize döndürüp de üzerinize kasırgalar göndermeyeceğinden ve böylece ettiğiniz nankörlük sebebiyle sizi boğmayacağından emin misiniz? Sonra bu yaptığımıza karşı, bizim aleyhimize size yardım edecek bir koruyucu bulamazsınız.”²³⁰ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ شَكِّهِ بِرَبِّهِ كَذِبٌ “Şüphesiz insan, Rabbine karşı çok nankördür. Ve kendisi de buna şahittir.”²³¹ gibi ayetler Allah'a karşı nankörlüğü anlatmaktadır. Fecr Suresinde de şöyle buyrulmaktadır: فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَيْهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِّي ﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَيْهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِي ﴿١٦﴾ “Ama insan, her ne zaman Rabbi onu sınavıp da ikramda bulunur, nimet verirse, ‘Rabbim bana ikram etti’ der. Ama her ne zaman da sınavıp rızkını daraltırsa, o vakit de, ‘Rabbim beni zillete düşürdü’ der.”²³²

²²⁹ Yunus, 10 / 12

²³⁰ İsra, 17 / 67-69

²³¹ Adiyat, 100 / 6-7

²³² Fecr, 89/ 15-16

Abese Suresi'nde kelime anlamı örten, nimete şükretmeyen dolayısı ile nankör olan **قَتَلَ الْإِنْسَانَ مَا أَكْفَرَهُ** "O kahrolası insan, ne nankör şey"²³³ buyrulur. Kâfirler ile ilgili olan bu ayeti kerimeyi es-Sabuni şöyle yorumlar: Kâfire lanet olsun. Allah'ın rahmetinden uzak olsun. Allah'ın ona çokça nimet vermesi ve ihsanda bulunmasına rağmen, O'nu ne aşırı bir tarzda inkâr etti!²³⁴

1) Hırslı ve Sabırsız Olması

Kullarının açık gizli her halini en iyi bilen Yüce Yaratıcı insan psikolojisinin en önemli özelliklerinden ikisi olan hırslılığı ve sabırsız olmayı Mearic Suresi'nde şu şekilde ortaya koymaktadır: **إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا (١٩) إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا (٢٠) وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا** "Şüphesiz insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır. Kendisine kötülük dokunduğu zaman sızlanır. Ona bir hayır dokunduğunda da eli sıkıdır".²³⁵ Ayette geçen ve "tahammülsüz" diye çevrilen (هَلُوعًا) kelimesi sözlükte "sabırsız ve bir şeye aşırı derecede düşkün" anlamlarına gelen bir sıfat olup tamahkârlık, tatminsizlik, acelecilik, sabırsızlık, tahammülsüzlük, yılgınlık ve sızlanma gibi insanların tabiatında var olan bazı olumsuz özellikleri ifade eder. 20 ve 21. ayetler bu zaafı şöyle açıklamaktadır: Başına yoksulluk, hastalık, korku vb. bir sıkıntı geldiğinde sızlanır, feryat eder ve ümitsizliğe kapılır; zenginlik, sağlık, güvenlik gibi nimet ve imkânlara kavuştuğunda ise bencilleşir, cimrileşir, eriştiği nimetleri Allah'ın bir lütfu olarak değil, kendi kudret ve gayretiyle elde ettiği varlık olarak değerlendirir; ne Allah yolunda harcamada bulunur ne de insanlara yardım eder.²³⁶

2.7. Değerlendirme

Yukarıda zikrettiğimiz insanın zafiyet özellikleri Kur'an-ı Kerim'de çeşitli vesilelerle anlatılmaktadır. Aynı şekilde bu sorunlara ilişkin çözüm yolları da

²³³ Abese, 80 / 17

²³⁴ es-Sabuni, Muhammed Ali, a.g.e., III, 520

²³⁵ Mearic, 70 / 19-21

²³⁶ Kur'an Yolu, V, 458

gösterilmektedir. İnsanın zayıf yönleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu yönlerin birbirlerinden bağımsız olmadıkları gibi bu yönlerin birbirlerini tetikledikleri de görülebilir. Örneğin Allah’a karşı pek nankör olan kişi kullara da nankörlük edebilir. Ya da tersini düşünecek olursak kullara karşı nankör olan insan Allah’a karşı da nankörlük edebilir. Kullara teşekkür etmeyen kimse Allah’a da şükran duymayabilir. Nankörlük, şükürsüzlüğün yanında kıskançlık duygularını harekete geçirebilir. Menfaatine çok düşkün olan kimse, cimrilik duygusuna kapılabilir.

İnsanı suça iten sebepler açısından meseleyi ele alırsak, Kur’an’da yer alan insanın zafiyet özellikleri ile onun suç işleme sebepleri arasında birebir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, *إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا* “Şüphesiz insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır”.²³⁷ ayeti hırsının veya sabırsızlığının kurbanı olmaması için insana açık bir uyarıdır. Sabrın veya hırsın kuvvetli veya zayıf olması kişiden kişiye değişebilir. Kişinin karakteri ile birlikte almış olduğu eğitimler onun sabır kuvvetinin artırılması hususunda önemli adımlar atmasına vesile olabilir. Çok hırslı olması sonucu şahsın bir takım olumsuzluklar ile karşılaşması, kişinin hırsını kontrol etmesi yolunda önemli mesafeler kat etmesinde ona yardımcı olabilir. Ancak ayette ifadesini bulan, “insanın hırslı ve sabırsız olarak yaratıldığı” gerçeği insanlar için genel bir özellik olarak karşımızda durmaktadır. Çevremizde sabırsızlığından, öfkesini kontrol edemediğinden veya hırsına yenildiğinden dolayı birisi kabre, diğeri ceza infaz kurumuna giren birçok insan örneği ile karşılaşmamız mümkündür. Trafikte bir yol verme yüzünden maalesef silahlar konuşabilmektedir. Hâlbuki insana düşen, muhatabı ile başka bir ortak özelliği olmasa bile sırf yaratılış kardeşliği gereği (Yaratan’dan ötürü) ve *الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ* (Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever.”²³⁸ ayetinde anlatıldığı gibi “öfkelerini yenip, insanları affetmek” olmalıdır. İnsanın sabırsız ve hırslı olması ile ilgili yukarıda zikrettiğimiz Mearic Suresi 21. ayetinin siyak ve sibakına (öncesi ve sonrası) göz atmakta yarar görüyoruz: *إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا*

²³⁷ Mearic, 70 / 21

²³⁸ Ali İmran, 3 / 134

﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ
 دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ
 گونüllü yaratılmıştır. Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryat eder. İyilik
 dokunduğunda ise, pinti kesilir. Ancak şunlar öyle değildir: Namaz kılanlar ki
 onlar namazlarında devamlıdır. Mallarında, isteyene ve (isteyemediği için)
 mahrum kalmışa belli bir hak tanıyanlar...²³⁹

Kısacası insandaki olumsuz duygular tedavi edilmediğinde suça giden
 yollar için bir basamak teşkil edebilir.

²³⁹ Mearic, 70 / 19-25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜKÜMLÜ/TUTUKLULARLA YAPILAN ANKETLERDEN YOLA ÇIKARAK İNSAN TABİATI VE SUÇ İŞLEME EĞİLİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3. İNSAN TABİATI VE SUÇ İŞLEME EĞİLİMİ

Çalışmamızın bu bölümünde, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde yer alan bazı suç gruplarına göre, ceza infaz kurumlarındaki hükümlü / tutuklu mevcuduna göz atıp İslam Dininde muhafaza edilmesi gereken “beş esas” hususuna temas etmek istiyoruz.

Suç / suçlu, ya kişinin canına, ya aklına, ya nesline, ya malına veyahut da direk ya da dolaylı yoldan kişinin dinine kastetmektedir. İslam Hukuku'nda, zarurat-ı hamse denilen ve muhafaza edilmesi gereken beş esasın gayesi, hem ferdi, hem de toplumu korumaktır. **İslam'daki emir, yasak ve tavsiyeler, şu beş ana ve temel mesele etrafında toplanmaktadır:** 1. Dini koruma, 2. Canı koruma, 3. Akli koruma, 4. Nesli koruma, 5. Malı koruma.

Canı korumanın anlamı, insanın aziz hayat hakkını korumaktır. Buna bizzat canın korunması dâhil olduğu gibi, insanın bütün uzuvlarının korunması, şeref ve haysiyetinin zedelenmemesi; iş, söz, düşünce ve ikamet hürriyetleriyle şahsi hak ve hürriyetlerin korunması da dâhildir.

Aklın korunması, sahibini toplum için yük, sıkıntı ve kötülük vasıtası haline getiren afetlerden akli muhafaza etmektir. İslam dini, akli geliştiren ve onu

afetlerden koruyan her şeyi nazarı dikkate almıştır. Mesela, içki ve her türlü uyuşturucu maddelerin yasaklanması, hep bu gayeye matuftur.

Nesli korumak, insan türünü korumak demektir. Öyle ki insanoğlu beden, zihin, duygu, din ve ahlak yönlerinden, güçlü olarak yetiştirilmelidir. Bu da çocukların iyi terbiye edilmesi, duygu ve idraklerini besleyecek olan ana-baba hayatının mutluluğa kavuşturulması için aileyi güzelce tanzim etmekle mümkün olur.

Malın korunması, onun, zulüm ve haksızlığa yol açmaksızın, karşılıklı menfaatler sağlayacak şekilde, helal bir yoldan üretilip arttırılmasıdır.

Dini korumak ise, din yüzünden baskıyı önlemek, sapıklığa ve keyfi arzuların din adına hükümler olmasına engel olmak, insanlara tam bir din hürriyeti sağlamaktır.²⁴⁰

Zarurat-ı hamsenin, kişiye emanet olarak verilen beş hususa kişiye ve topluma teminat verdiği açıktır. Bu beş hususa riayet etmenin sorumluluğu öncelikle kişinin kendisine aittir. Bu vesile ile kişinin hayatını hoyratça kullanamayacağını ve yaptıklarından hesaba çekileceğini, kendisine verilen imkânlardan mesul olduğunu belirten şu hadisi şerif önem arz etmektedir. Hz. Peygamber (sas) şöyle buyurmaktadır: “Kıyamet günü insan, ömrünü nerede tükettiğinden, bildikleriyle neler yaptığından, malını nerelerden kazanıp nerelere harcadığından ve bedenini nerelerde yıprattığından tam bir şekilde hesabını vermedikçe yerinden kıpırdaması mümkün değildir.”²⁴¹

İslam Dini'nin dokunulmaz kabul ettiği bu beş hususa sınıksız sarılmak sayesinde toplum ve fert bazında işler düzene girer. İnsanlar ezmekten ve ezilmekten kurtulur. İnsanlığın ortak değerleri olan sevgi, saygı, hoşgörü, adalet gibi kavramlar ön plana çıkar. Aksi halde nefret, çekememezlik, hoşgörüsüzlük, işkence ve zalimlik gerek ferdi gerek toplumu içten içe kemirir.

²⁴⁰ Muhammed Ebu Zehra, İslam Hukuku Metodolojisi / Fıkıh Usulü, çev. Abdülkadir Şener, Fecr Yayınevi, Ankara 1994, s. 234

²⁴¹ Tirmizi, Kıyamet, 1

Balçıktan yaratılan insanın beden yapısı gibi nefsanî yönü de zayıftır. Nefsine, şeytanın kandırmasına ve kötü insanların telkinlerine kapılıp günah işleyebilir. Günah işlemede bu zafiyetinin etkisi vardır.²⁴² Burada sayılan nefis, şeytan ve kötü insanların telkini üçlüsü günaha zemin hazırladığı gibi suça da zemin hazırlamaktadır. Bu üçlü faktör şayet güçlü bir irade olmazsa insanoğlunun suça veya günaha meyletmesinde etkili bir konuma sahiptirler.

Şu ayetlerden insan fitratında kötü temayüllerin olduğunu anlıyoruz: **رُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ (٤٤) قُلْ أُوْتِبْتُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكَمَّ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ** Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır. De ki: 'Size, onlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için Rableri katında, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır.' Allah, kullarını hakkıyla görendir."²⁴³ Âlimler arasında "süsleyip hoş gösterenin" kim olduğuna ilişkin iki görüş bulunmaktadır. Bir kısım süsleyip hoş gösterenin Allah Teala olduğunu söylerken ikinci bir kısım da süsleyip hoş gösterenin Şeytan olduğunu söylemişlerdir. Kurtubi, Yüce Allah'ın süslü göstermesinin, faydalanmak için var etmek, gerçek şekilde hazırlamak ve insanın mayasında bu gibi şeylere eğilim yaratmak şeklinde olduğunu; Şeytanın süslü göstermesinin ise vesvese, aldatma, uygun olmayan yollardan dünyalık elde etmeyi güzel gösterme şeklinde olduğunu belirtmiştir.²⁴⁴ Âyette insanlar için cazip kılınan dünyevî haz ve nimetlerin belli başlıları her biri geniş kapsama sahip olan şu altı maddede özetlenmiştir: 1. Karşı cinse duyulan ilgi, 2. soyunun devam etmesi arzusu, 3. sermaye sahibi olma isteği, 4. kendi dışındaki varlıklara hükmetme, beğeni kazanma (makam, mevki ve şöhret sahibi olma) ve hoşça vakit geçirmenin verdiği zevk, 5. hayvanî besinler ve hayvanlardan elde edilen ürünler, 6. bitkisel besinler ve bitkilerden elde edilen

²⁴² Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 35

²⁴³ Ali İmran, 3 / 14 -15

²⁴⁴ Kurtubi, a.g.e., V, 42

ürünler.²⁴⁵ Esasen bunlar toplumlara, zamana ve mekâna göre fazla değişkenlik taşımayan, insanın doğasına yerleştirilmiş arzulardır.²⁴⁶

İnsanın suç işlemesinin temelinde insan fitratında yer alan bir takım olumsuz duygu ve zaafların önemli bir rolü vardır. Yine insanın olumsuz istek ve arzularına tabi olması da suç işlemeye önemli bir faktördür. Bu tür duyguların ıslah edilmesi ve insana güzel duyguların kazandırılması suçla mücadelede önemli bir yer tutmaktadır.²⁴⁷ İnsan, fitratında yer alan temayüllere karşı mücadele edebilecek kabiliyetlerle donatılmıştır. İnsanın imtihanının en önemli bir yönü de işte bu fitratına karşı yapacağı mücadeledir.²⁴⁸

Esasında ikinci bölümde değindiğimiz beşere ait bir takım zafiyetler bütün insanlara özgüdür. Örneğin hırslılık bütün insanlara özgü bir durumdur. Ancak kişi eğitim ile hırs duygusunu iyiye, güzele kanalize edebilir. Hayırlı işlerde yarışma, daha fazla çalışma, yaptıkları ile yetinmeyip daha fazla üretme konularında hırslı olmanın kınanmaması gerekir. Kınanan hırslılık açgözlü olma, doyma bilmeyen bir iştahla dünya malına, makama veya başka bir şeye karşı aşırı tutkun olmaktır.

Bu bölümde beşer tabiatındaki hangi duyguların kişiyi suç işlemeye ittiği konusunu ayrıntıları ile ele almaya çalışacağız. Konunun detaylarına geçmeden önce suç işlemeye meyilli kişilerin genel karakteristiğine göz atmak istiyoruz.

Suç işleme eğiliminde olan insanların temel en önemli özelliklerinden birisi yetersiz bir sosyalleşme tecrübe etmiş olmalarıdır. Sosyalleşme kavramı, çocuğun toplum içerisinde sorumlu ve olumlu bir üyelik kazanmak üzere geçirdiği eğitim ile öğretici yaşantıların tümünü içermektedir. Zayıf derecede sosyalleşmiş olan kişilerde, davranışları kontrol yönünden zayıflık görüldüğü oldukça bencil olmaya yöneldikleri ve toplumun davranış ve ahlak değerlerine ilişkin tanımlanmış normlarını öğrenme ve/veya kabullenmede başarısızlık

²⁴⁵ Kur'an Yolu, I, 514

²⁴⁶ İbn Aşur, Muhammed et-Tahir, et-Tahrir ve't-Tenvir, Tunus, 1984, III, 181

²⁴⁷ Bayraktutar, Muammer, Suç Önlemede Dini ve Ahlakî Değerlerin Rolü, s. 8

²⁴⁸ Ulutürk, Veli, Kur'an-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor?, Nil Yayınları, İzmir 1994, s.319-320

gösterdikleri belirlemektedir. Bu kişiler zayıf bir vicdan duygusuna sahiptirler.²⁴⁹ Suçluların diğer bir genel karakteristiği de otorite ve otorite figürlerine karşı oldukça olumsuz bir tutum içerisinde bulunmalarıdır. Bunun doğal sonucu olarak, hukuk ve otorite temsilcilerine karşı güvensizlik ve kızgınlık duyguları beslerler. Bu düşünceler, aşağı sosyo-ekonomik gruptaki suçlular tarafından oldukça açık bir biçimde ifade edilirken, orta ve yukarı sosyo-ekonomik gruptakiler tarafından daha üstü kapalı bir biçimde ifade edilmektedir. Ekseri suçluların sahip olduğu diğer önemli karakteristikler ise, aşağı derecede tolerans ile gereksinme ve dürtülerin hemen tatmin edilmesini aramak yolunda kuvvetli bir eğilim içerisinde olmalarıdır. Bu kişiler, gereksinmelerinin tatminini geciktirmeye, tehir etmeye veya bundan vazgeçmeye yeteneksizdirler.²⁵⁰ Kişinin benliği hakkındaki aşağılık ve yetersizlik duygusu da ekseri kronik suçluların karakteristiğidir. Kişide var olan rekabet korkusu ve temel yetersizlik duygusu, ekseriya, kaba ve saldırgan eylemler ile gerçekçi olmayan amaç ve bekleyişlerle kamufle edilmektedir.²⁵¹

Sosyoloji ve psikoloji ilimleri açısından suç ve suçlu sorununu ele alacak olursak günümüz insanın karşılaştığı bir takım problemler karşısında âdeta yalnızlaştığını görüyoruz. Nevzat Tarhan'ın şu tespitlerinin oldukça önemli olduğunu düşünüyoruz: “Bu çağda yaşayan insan, eski çağlara göre kendini çok daha üstün ve özel görmektedir. Narsistik eğilimler sonucu en iyi elbiseye, en iyi arabaya, en lüks yaşam standardına layık olduğunu düşünüyor. Fakat bu yüksek ideali elde edemeyince, narsistik yaralanma yaşıyor. Neticede depresyon ortaya çıkıyor. Bu çağda depresyonun altında yatan ilk sebep, beklentinin yüksek olmasıdır. Bir psikolojik dinamik ise, ekonomik zorluklar karşısında dayanışmanın zayıflamasıdır. Ayrıca yalnızlık da depresyonun artışında ciddi rol oynamıştır. İşi kötü giden birisine, eskiden olduğu gibi aile, arkadaş ve dost çevresinden toplumsal destek gelmiyor. Batan bir tüccara herkesin arkasını dönüp gitmesi, sosyal dayanağın zayıflaması, insanlardaki yalnızlaşmayı artırdı. Yalnızlaşma konusunda dikkate alınması gereken bir diğer husus da, teknolojik yenilenmedir. Teknik gelişmelerin bu derece hızlı yaşanması, insanların sessizleşmesine ve içe kapanmasına sebep oldu. Bunlar yaşadığımız çağın çözüm

²⁴⁹ Yücel, M.Tören, a.g.e., s.153

²⁵⁰ Yücel, M.Tören, a.g.e., s.153

²⁵¹ Yücel, M.Tören, a.g.e., s.153-154

gerektiren, önemli psikolojik sorunlarıdır.”²⁵² Psikolojik sorunlar ile baş etmeye çalışan, en önemli sorunlarından biri de stres olan ve yukarıda sayılan ayırt edici özellikleri büyük oranda taşıyan kişi/kişilere, insanın sosyal bir varlık olması nedeni ile kimsenin “bana ne?” ya da “bana dokunmayan yılan bin yaşasın” deme lüksü yoktur. Yücel’in de dediği gibi “Bir toplumdaki kişiler, ayrı ayrı vagonlarda birbirinden habersiz yaşayan, birbirini uzaktan gözetleyen nitelikte değildirler. Toplum olmak gereği bir bütünlük söz konusudur. Bir salkımın üzümü gibi bir aradadırlar ve ataların dediği gibi, kişiler birbirlerine bakarak kararmakta birbirlerine bakarak kızarmakta ve birbirlerine bakarak olgunlaşmakta veya çürümektedirler.”²⁵³

Bazı suç gruplarına göre 02 Mart 2015 tarihi itibari ile ülkemizdeki ceza infaz kurumlarındaki hükümlü/tutuklu mevcudu²⁵⁴ şu şekildedir;

Bazı Suç Gruplarına Göre Ceza İnfaz Kurumlarındaki Hükümlü / Tutuklu Mevcudu	
Suç Grubu	Kişi Sayısı
Adam Öldürme	27.592
Adam Öldürmeye Teşebbüs	1.890
Yaralama	19.722
Cinsel Suçlar	13.172
Fuhşa Teşvik Etmek/Yaptırmak/Aracılık Etmek	2.203
Dolandırıcılık	4.728
Hırsızlık	35.663
Sahtecilik	7.333
Yağma/Gasp	19.283
Uyuşturucu	28.909
TOPLAM	160.495

Tablo 4: Bazı Suç Gruplarına Göre Ceza İnfaz Kurumlarındaki Hükümlü/Tutuklu Mevcudu

²⁵² Tarhan, Nevzat, Kadın Psikolojisi, Nesil Yayınları, İstanbul, 2006, s. 158-159

²⁵³ Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 59

²⁵⁴ <http://www.cte.adalet.gov.tr/> i.e.t: 17.04.2015

3.1. UŞAK E TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU'NDAKİ HÜKÜMLÜ/TUTUKLULAR İLE YAPILAN ANKET ÇALIŞMASI²⁵⁵

ANKET FORMU

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Ceza infaz kurumundaki durumunuz?

Uşak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 116 hükümlü (% 71,17); 31 hükümlü (% 19,02) ve 16 tutuklu (% 9,82) olmak üzere toplam 163 kişi ile anket çalışması yapılmıştır.

2. Yaşınız:

Ankete katılanların yaş dağılımı şu şekildedir;

15-17 yaş arası 3 tutuklu (% 1,30);

18-25 yaş arası 33 hükümlü/tutuklu (% 20,25);

26-35 yaş arası 65 hükümlü/tutuklu (% 39,88);

36-45 yaş arası 41 hükümlü/tutuklu (% 25,15);

46-55 yaş arası 16 hükümlü/tutuklu (% 9,82);

56 ve üzeri 5 hükümlü/tutuklu (% 3,07)

3. Cinsiyetiniz:

Ankete katılanlardan 20 kişi bayan (% 12,27); 143 kişi erkek (% 87,73)'tir.

4. Eğitim Durumunuz:

²⁵⁵ Anket formu hazırlanırken;

1. Adem Gürler'in Din ve Suç (Hükümlüler Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma) adlı basılmamış doktora tezinden;

2. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğünün Sosyal Hizmet Uzmanları için hazırlamış olduğu hükümlü/tutuklu tanıma formundan;

3. Danışman Hocam Yard. Doç. Dr. Orhan Parlak ile birlikte yapmış olduğumuz çalışmalar neticesinde oluşturduğumuz sorulardan yararlanılmıştır.

Okuma yazma bilmeyen 7 kişi (% 4,29); okur-yazar 5 kişi (% 3,07); ilkokul mezunu 42 kişi (% 25,77); ortaokul veya ilköğretim okulu mezunu 73 kişi (% 44,79); lise mezunu 30 kişi (% 18,40) ve üniversite mezunu 6 kişi (% 3,68)

5. Medeni durumunuz:

Evli 69 kişi (% 42,33); bekâr 65 kişi (% 39,88); dul 11 kişi (% 6,75); boşanmış 16 kişi (% 9,82); cevap yok 2 kişi (% 1,23)

6. Mesleğiniz:

Esnaf, çiftçi, memur gibi toplumumuzdaki hemen hemen her türlü meslekten kişi bulunmaktadır.

7. Ceza infaz kurumuna ilk girişiniz mi?

“Ceza infaz kurumuna ilk girişiniz mi?” sorusuna 90 kişi evet (% 55,21); 71 kişi hayır (% 43,56) şeklinde cevap verirken; bu soruya 2 kişi (% 1,23) cevap vermemiştir.

Ceza infaz kurumuna ilk girişiniz mi sorusuna 71 kişinin (% 43,56) hayır şeklinde cevap vermesi dikkat çekmektedir. Bu, kişinin mükerrir olarak, en azından iki defa ceza infaz kurumuna girdiği anlamına gelir. Tekrar suç işleyenler için “mükerrir”, tekrarlanan suç işleme fiili için “mükerrer”, suç işlemeyi alışkanlık haline getirmek için de “itiyad” tabirleri kullanılmaktadır. Türk Ceza Kanunu’nda itiyadi suçlu deyimi, “kasıtlı bir suçun temel şeklini ya da daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerini bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla işleyen kişi”²⁵⁶ anlamında kullanılır. Aynı zamanda itiyadi suçlu tabiri, suç işlemeyi meslek haline getirenler için de kullanılır.

8. Ceza infaz kurumuna girmeden önce ekonomik düzeyiniz nasıldı?

Çok iyi 6 kişi (% 3,68); iyi 32 kişi (% 19,63); orta 65 kişi (% 39,88); düşük 30 kişi (% 18,40); çok düşük 29 kişi (% 17,79); cevap yok 1 kişi (% 0,61)

²⁵⁶ Türk Ceza Kanunu, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2005, s. 39

9. Gelir durumunuz:

1. (aylık 5 bin TL'den fazla) 4 kişi (% 2,45)
2. (aylık 4 bin TL – 5 bin TL arası) 6 kişi (% 3,68)
3. (aylık 3 bin TL – 4 bin TL arası) 15 kişi (% 9,20)
4. (aylık 2 bin TL – 3 bin TL arası) 16 kişi (% 9,82)
5. (aylık Bin TL- 2 bin TL arası) 41 kişi (% 25,15)
6. (aylık bin TL'den daha düşük) 79 kişi (% 48,47)
7. Cevap yok 2 kişi (% 1,23)

Anket çalışmasının 2014 yılının aralık ayı ile 2015 yılının ocak ayında anket çalışması yapıldığı göz önüne alınır, aylık asgari ücretin (net ele geçen: 949,07 TL) hükümlü/tutukluların yarısına yakınının (% 48,47) aylık bin Türk Lirasından daha düşük bir gelir durumuna sahip oldukları görülmektedir.

8. soruda sorulan “Ceza infaz kurumuna girmeden önce ekonomik düzeyiniz nasıldı?” sorusu ile 9. sorudaki “gelir durumunuz” birlikte değerlendirildiğinde ankete katılanların “ekonomik düzey” algısının farklı olduğunu, kimine göre gelir durumunun 3 bin-4 bin Türk Lirası arası olmasının “iyi” olarak değerlendirildiğini, başka birine göre ise aynı gelir düzeyinin “orta” olarak değerlendirildiğini söyleyebiliriz.

10. Ceza infaz kurumuna girmeden önce ailenizin ekonomik düzeyi nasıldı?

1. Çok iyi: 12 hükümlü/tutuklu (% 7,36)
2. İyi: 25 hükümlü/tutuklu (% 15,34)
3. Orta: 61 hükümlü/tutuklu (% 37,42)
4. Düşük: 33 hükümlü/tutuklu (% 20,25)
5. Çok düşük: 23 hükümlü/tutuklu (% 14,11)
6. Cevap yok: 9 kişi (% 5,52)

Ailesinin ekonomik düzeyi dikkate alındığında, hükümlü/tutukluların ailesinin gelir düzeyine göre;

- En azından iyi bir gelire sahip olduğunu (iyi + çok iyi) ifade eden 37 kişi (% 22,70);

- Orta olduğunu ifade eden 61 hükümlü/tutuklu (% 37,42);
- En azından düşük (düşük + çok düşük) bir gelire sahip olduğunu ifade eden 56 kişi (% 34,36)

Buradan şu sonucu çıkarmak mümkündür: hükümlü / tutukluların dörtte birine yakınının ailesi (% 22,70) iyi bir gelir düzeyine sahip iken bu rakama orta düzeydeki gelir seviyesini de dâhil ettiğimizde (% 37,42) hükümlü/tutukluların ailelerinin gelir bakımından yaklaşık yüzde altmışının (% 60,12) en azından orta derecede bir gelire sahiptir.

11. Maddi ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz?

Bu sorunun cevabında hükümlü/tutuklular birden fazla şıkkı işaretleyebilmektedirler. Zira bir hükümlü/tutuklunun hem ailesi yardım ediyor, hem de hükümlü/tutuklu ceza infaz kurumundaki iş atölyelerinde çalışıyor olabilir. Buna göre hükümlü/tutukluların vermiş olduğu cevapların dağılımı şu şekildedir;

1. Maaşım var: 11 hükümlü/tutuklu (% 6,59)
2. Yakınlarım yardım ediyor: 78 hükümlü/tutuklu (% 46,71)
3. El işi vs. yapıyorum: 35 hükümlü/tutuklu (% 20,96)
4. Ceza infaz kurumu iş atölyelerinde çalışıyorum: 38 hükümlü/tutuklu (% 22,75)
5. Kamu Kurumu ve Kuruluşlarından yardım alıyorum: 5 hükümlü/tutuklu (% 2,99)

12. Ziyaretçiniz geliyor mu?

1. Gelmiyor: 19 hükümlü/tutuklu (% 11,66)
2. Geliyor: 140 hükümlü/tutuklu (%85,89)
3. Cevap yok: 4 kişi (% 2,45)

Ziyaretinize kimler geliyor? Sorusuna hükümlü/tutuklular sırasıyla; Anne, baba, eş, kardeş, çocuklar, büyük anne, büyük baba, gelin, damat, torun ve diğer şeklinde cevap vermişlerdir.

13. Herhangi bir madde kullandınız mı? (Sigara, alkol, uyuşturucu vs.)

1. Yok: 26 hükümlü/tutuklu
 2. Var (Lütfen işaretleyiniz): 126 hükümlü/tutuklu
 - 3.Cevap vermeyen: 11 hükümlü/tutuklu
- Sigara:114 hükümlü/tutuklu
 -Alkol: 61 hükümlü/tutuklu
 -Uyuşturucu: 47 hükümlü/tutuklu

Ankete katılan 143 erkek hükümlü/tutukludan 20 kişi sigara/ alkol veya uyuşturucu kullanmadığını ifade ederken; bu maddeleri kullandığını söyleyen kişi sayısı 112'dir. 11 kişi bu soruya cevap vermemiştir. 103 kişi sigara (% 72,03) kullandığını; 29 kişi (% 20,28) sigara kullanmadığını belirtmiştir. 11 kişi (% 7,69) cevap vermemiştir.

-55 kişi alkol (38,46) kullandığını beyan ederken; 77 kişi (% 53,85) alkol kullanmadığını ifade etmiştir. 11 kişi (% 7,69) cevap vermemiştir.

-89 kişi (% 62,24) uyuşturucu kullanmadığını; 43 kişi (% 30,07) uyuşturucu kullandığını beyan etmiştir. 11 kişi (% 7,69) cevap vermemiştir.

-Ankete katılan bayan hükümlü/tutuklulardan 6 kişi sigara/ alkol veya uyuşturucu kullanmadığını ifade ederken; bu maddelerden en az birini kullandığını söyleyen kişi sayısı 14'tür. 11 kişi sigara (% 55,00); 6 kişi alkol (% 30,00); 4 kişi (% 20,00) uyuşturucu kullandığını beyan etmiştir.

14. Ailenizde alışkanlık düzeyinde herhangi bir madde bağımlısı var mı? (Varsa kimler olduğunu lütfen belirtiniz.)

Bu soruya genel olarak hükümlü ve tutuklular hayır cevabını verirken nadir de olsa baba ve kardeşlerinin madde bağımlısı olduğunu işaretleyenler de olmuştur.

15. Ailenizde daha önce suç işleyerek ceza infaz kurumuna girmiş kimse var mı?

“Ailenizde daha önce suç işleyerek ceza infaz kurumuna girmiş kimse var mı?” sorusuna evet diyen hükümlü/tutuklu sayısı 51 kişi (% 31,29); hayır diyen hükümlü/tutuklu sayısı 97 kişi (% 59,51)’dir. Bu soruya 15 hükümlü/tutuklu (% 9,20) cevap vermemiştir.

“Ailenizde daha önce suç işleyerek ceza infaz kurumuna girmiş kimse var mı?” sorusuna evet cevabını veren 51 kişi (% 31,29) hükümlü/tutukluların neredeyse üçte birinin aile fertlerinden birisinin ceza infaz kurumuna girmiş olduğu anlamına gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

16. Dini tahsil durumunuz:

1. Aile içinde özel din eğitimi gördüm: 36 kişi (% 17,91)
2. Okulda din eğitimi gördüm: 51 kişi (% 25,37)
3. Camide din eğitimi gördüm: 47 kişi (% 23,38)
4. Kur’an Kursu’nda din eğitimi gördüm: 37 kişi (% 18,41)
5. Din eğitimi görmedim: 30 kişi (% 14,93)

Cevaplardan hükümlü/tutukluların büyük bir çoğunluğunun (% 85,07) aile içinde, okulda, camide ve Kur’an Kursu’nda din eğitimi gördüğü; az bir kısmının ise (% 14,93) din eğitimi görmediği anlaşılmaktadır.

17. Ceza infaz kurumuna girmeden önce, kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görürsünüz?

1. Çok dindar: 4 kişi (% 2,45)
2. Dindar: 50 kişi (% 30,67)
3. Din ile az ilgili: 82 kişi (% 50,31)
4. Din ile hiç ilgisi yok: 20 kişi (% 12,27)
5. Cevap yok: 7 kişi (% 4,29)

17. sorunun cevabında hükümlü/tutukluların üçte birine yakınının (% 33,12) ceza infaz kurumuna girmeden önce kendilerini dindar veya çok dindar olarak nitelendirmekte iken ankete katılanların yarısı (% 50,31) kendisini, din ile az ilgili olarak nitelendirmektedir.

18. Ceza infaz kurumuna girdikten sonra, kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?

1. Çok dindar: 11 kişi (% 6,75)
2. Dindar: 63 kişi (% 38,65)
3. Din ile az ilgili: 65 kişi (% 39,88)
4. Din ile hiç ilgisi yok: 16 kişi (% 9,82)
5. Cevap yok: 8 kişi % 4,91)

17. sorunun cevabında hükümlü/tutukluların üçte birinin (% 33,12) ceza infaz kurumuna girmeden önce kendilerini dindar veya çok dindar olarak nitelendirdiklerini yukarıda kaydetmiştik. Aynı soruyu “ceza infaz kurumuna girdikten sonra, kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?” şeklinde sorduğumuzda kendilerini dindar veya çok dindar olarak görenlerin oranı (% 45,40)’a yükselmiştir. Bu da gösteriyor ki ceza infaz kurumuna girdikten sonra hükümlü/tutukluların dindarlık durumunda (% 12,28) oranında artış olmuştur. Yine 17. soruya verilen cevaplarda (% 50,31) olan din ile az ilgili olma durumunun, kişinin ceza infaz kurumuna girdikten sonra (% 39,88)’e gerilediğini görüyoruz. Aynı şekilde din ile hiç ilgisi olmayan kişi oranının (% 12,27) ceza infaz kurumuna girişten sonra (% 9,82)’e gerilediğini görüyoruz.

19. Sizce, dinî inanç insanları suç işlemekten alıkoyar mı?

1. Alıkoyar: 79 kişi (% 48,47)
2. Alıkoyabilir: 40 kişi (% 24,54)
3. Kararsızım: 17 kişi (10,43)
4. Alıkoymaz: 3 kişi (% 1,84)
5. Kesinlikle alıkoymaz: 16 kişi (% 9,82)
6. Cevap yok 8 kişi (% 4,91)

Ankete katılan hükümlü/tutukluların yarıya yakını (% 48,47) dini inancın insanları suç işlemekten alıkoyacağını işaretlerken bu orana alıkoyabilir cevabını da dâhil ettiğimizde (% 73,01) oranındaki katılımcının alıkoyar/alıkoyabilir cevabını vermesi dini inancın, insanların suç işleyip işlememelerine etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

20. Yeterli bir din eğitimi alsaydınız burada bulunma nedeniniz olan suç işler miydiniz?

1. İşlerdim: 17 kişi (%10,43)
2. İşlemezdim: 102 kişi (% 62,58)
3. Kararsızım: 28 kişi (% 17,18)
4. Cevap yok: 16 kişi (% 9,82)

“Yeterli bir din eğitimi alsaydınız burada bulunma nedeniniz olan suç işler miydiniz?” sorusuna hükümlü/tutukluların önemli bir oranının (% 62,58) işlemezdim cevabı vermesi dini eğitimin önemi açısından kayda değerdir.

21. Dinimizin yasakladığı şeyleri yapmaktan sakınır mısınız?

1. Her zaman sakınırım: 60 kişi (% 36,81)
2. Çoğu zaman sakınırım: 62 kişi (% 38,04)
3. Bazen sakınırım: 21 kişi (% 12,88)
4. Nadiren sakınırım: 7 kişi (% 4,29)
5. Hiçbir zaman sakınmam: 5 kişi (% 3,07)
6. Cevap yok: 8 kişi (% 4,91)

22. İbadetlerinizi yeterince yerine getirememek sizi rahatsız eder mi?

1. Her zaman rahatsız eder: 65 kişi (% 39,88)
2. Çoğu zaman rahatsız eder: 42 kişi (% 25,77)
3. Bazen rahatsız eder: 22 kişi (% 13,50)
4. Nadiren rahatsız eder: 2 kişi (% 1,23)
5. Hiçbir zaman rahatsız etmez: 26 kişi (% 15,95)
6. Cevap yok: 6 kişi (% 3,68)

23. Günlük hayatınızda Allah'ın rızasına uygun hareket etmeye çalışıyor musunuz?

1. Her zaman: 58 kişi (% 35,58)
2. Çoğu zaman: 62 kişi (% 38,04)
3. Bazen: 27 kişi (% 16,56)
4. Nadiren: 5 kişi (% 3,07)
5. Hiçbir zaman: 3 kişi (% 1,84)
6. Cevap yok: 8 kişi (% 4,91)

24. Haram olduğu için, başkalarının mal ve canına zarar vermekten sakınmak gerekir.

1. Tamamen katılıyorum: 120 kişi (% 73,62)
2. Katılıyorum: 26 kişi (% 15,95)
3. Kararsızım: 6 kişi (% 3,68)
4. Katılmıyorum: 3 kişi (% 1,84)
5. Hiç katılmıyorum: 1 kişi (% 0,61)
6. Cevap yok: 7 kişi (% 4,29)

25. Suç işlemiş bir kişi dinî ve vicdanî açıdan rahatsızlık duymalıdır.

1. Tamamen katılıyorum: 116 kişi (% 71,17)
2. Katılıyorum: 23 kişi (% 14,11)
3. Kararsızım: 9 kişi (% 5,52)
4. Katılmıyorum: 6 kişi (% 3,68)
5. Hiç katılmıyorum: 2 kişi (% 1,23)
6. Cevap yok: 7 kişi (% 4,29)

26. İşlenen suçun cezasının dünyada çekildiği gibi ahirette de çekileceğine inanıyor musunuz?

1. Kesinlikle inanıyorum: 127 kişi (% 77,91)	2. Olabilir: 16 kişi (% 9,82)
3. Kararsızım: 3 kişi (% 1,84)	4. İnanmıyorum: 8 kişi (% 4,91)
5. Hiç inanmıyorum: 1 kişi (% 0,61)	6. Cevap yok: 8 kişi (% 4,91)

27. Sizce, dindar olmayanların, dindar olanlara göre suç işleme olasılığı daha yüksek olabilir mi?

1. Olabilir: 98 kişi (% 60,12)
2. Olamaz: 30 kişi (% 18,40)
3. Kararsızım: 29 kişi (% 17,79)
4. Cevap yok: 6 kişi (% 3,68)

21, 22, 23, 24, 25, 26 ve 27. soruların cevabı, dinin toplumdaki fonksiyonunu açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin 24. soruda “Haram olduğu için, başkalarının mal ve canına zarar vermekten sakınmak gerekir.” önermesine tamamen katılıyorum veya katılıyorum diyen hükümlü/tutuklu oranının (% 89,57) suçların önlenmesi hususunda dinin rolünü bariz olarak göstermesi açısından şayanı dikkattir. Adem Gürler’in yaptığı araştırmada da Başkalarının mal ve canına zarar vermenin haram olduğuna ilişkin algılarının ölçüldüğü soruya hükümlüler % 60,80 oranında tamamen katıldıklarını, % 23,80 oranında katıldıklarını belirterek %84,50 oranında olumlu bir tutum sergilemektedir. Hükümlülerin % 6,20’si kararsızım, % 4,80’i katılmıyorum, % 3,80’i hiç katılmıyorum cevabını vermişler; % 0,80’i ise soruya cevap vermemişlerdir.²⁵⁷

28. Sizce, suç işlemekten caydırıcılık konusunda kanunların yaptırım gücü mü, dinî kuralların yaptırım gücü mü daha etkilidir?

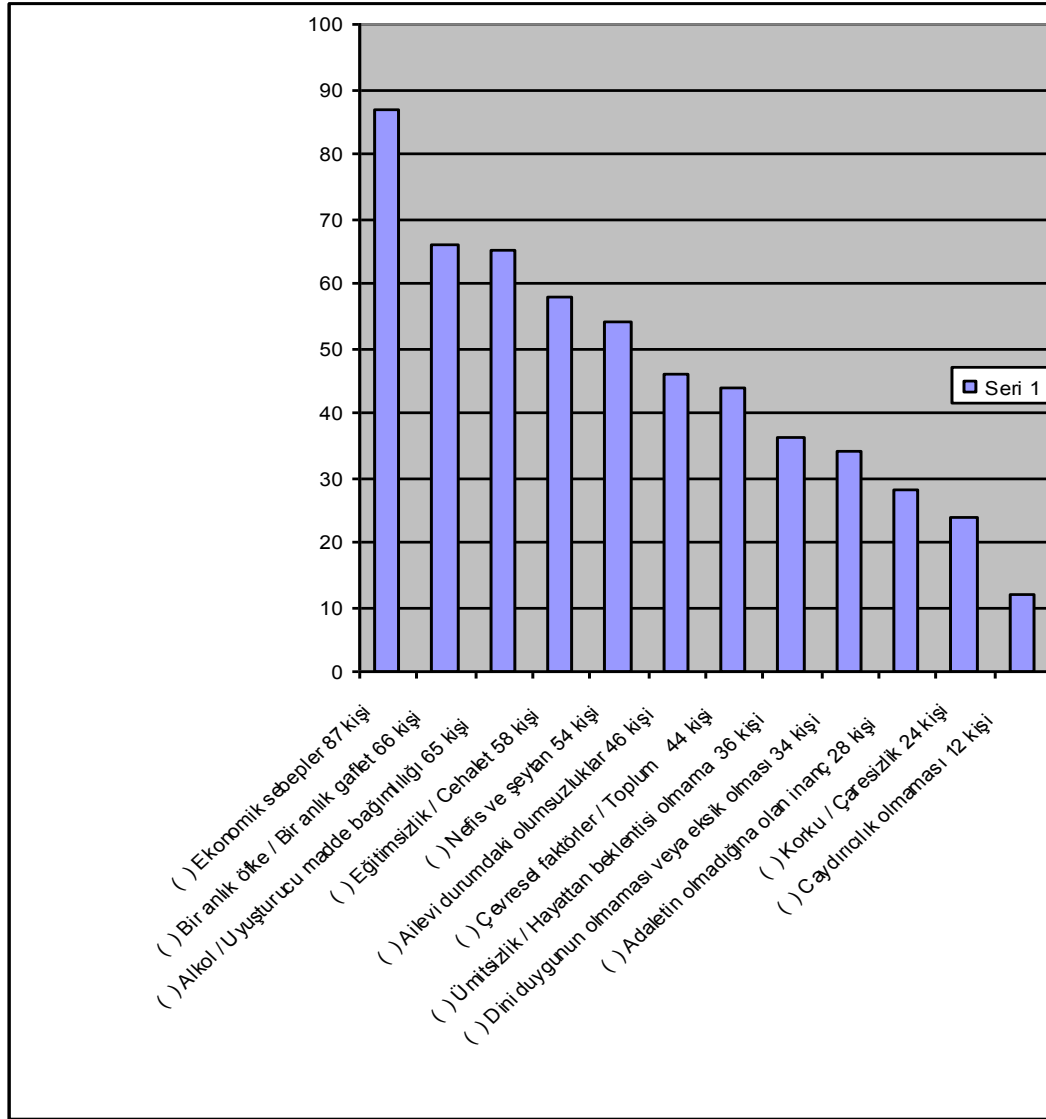
1. Kanunların yaptırım gücü daha etkilidir: 31 kişi (% 19,02)
2. Dini kuralların yaptırım gücü daha etkilidir: 51 kişi (% 31,29)
3. Kararsızım: 13 kişi (% 7,98)
4. Her ikisi de etkilidir: 61 kişi (% 37,42)
5. Cevap yok: 7 kişi (% 4,29)

Bu soruya verilen cevaplarda da birinci bölümde üzerinde durduğumuz ayıp, günah, suç ve ceza kavramlarının suç önlemede önemli fonksiyonlarının olduğunu görmekteyiz. Esas olan kişiyi suç işlemekten alıkoymaktır. Suçtan dolayı mağdur olan insanların mağdur olmamasıdır.

²⁵⁷ Gürler, Adem, Din ve Suç (Hükümlüler Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma), Isparta, 2010, Basılmamış Doktora Tezi, s. 211

29. Sizce, insanları suç işlemeye sevk eden en önemli nedenler nelerdir?

<u>İnsanları suç işlemeye sevk eden en önemli nedenler</u>	<u>Kişi Sayısı</u>	<u>Yüzelik Dilim</u>
Ekonomik sebepler	87 kişi	% 53,37
Bir anlık öfke / Bir anlık gaflet	66 kişi	% 40,49
Alkol / Uyuşturucu madde bağımlılığı	65 kişi	% 39,88
Eğitimsizlik / Cehalet	58 kişi	% 35,58
Nefis ve şeytan	54 kişi	% 33,13
Ailevi durumdaki olumsuzluklar	46 kişi	% 28,22
Çevresel faktörler / Toplum	44 kişi	% 26,99
Ümitsizlik / Hayattan beklentisi olmama	36 kişi	% 22,09
Dinî duygunun olmaması veya eksik olması	34 kişi	% 20,86
Adaletin olmadığına dair inanç	28 kişi	% 17,18
Korku / Çaresizlik	24 kişi	% 14,72
Caydırıcılık olmaması	12 kişi	% 7,36

Tablo 5: İnsanları Suç İşlemeye Sevk Eden En önemli Nedenler

Bu sorunun cevabında hükümlü/tutuklular birden fazla seçeneği işaretleyebilmektedirler. Sonuç itibariyle yukarıdaki tablo meydana çıkmıştır. Aynı anket çalışması ülkemizde başka bir ceza infaz kurumunda yapılsa veya yurtdışında herhangi bir ceza infaz kurumunda yapılsa tablo ne kadar değişir, bunu kestirebilmek güçtür fakat yukarıdaki tablonun bize bir takım somut veriler sunduğu da kuşkusuzdur.

Şayet Türkiye geneli ile kıyaslayacak olursak hükümlü/tutukluların din ile az ilgili oldukları görülmektedir. Zira 17. ve 18. soruları göz önünde bulundurduğumuzda hükümlü/tutukluların önemli oranının gerek ceza infaz

kurumu öncesinde ve gerekse ceza infaz kurumunda “din ile az ilgili” oldukları görülmektedir. Buna karşılık, Türkiye genelinde kişilerin “hayatını dinin emirlerine göre şekillendirmelerine göre oranları” dikkate alındığında, “hayatımı her zaman dinin emirlerine göre şekillendiririm” diyenlerin oranı % 64,90; “ara sıra dinin emirlerine göre şekillendiririm” diyenler % 28,30’dur. “Hayatımı hiçbir zaman dinin emirlerine göre şekillendirmediğini” söyleyenlerin oranı % 4,60’tır. Bu soruya ankete katılanların % 1,30’u fikrim yok şeklinde cevap verirken katılımcıların % 0,90’ı cevap vermemiştir.²⁵⁸ Yine Türkiye’de Dini Hayat Araştırması’na göre, ülke genelinde “oldukça dindarım” diyenlerin oranı % 19,40; “dindarım” diyenlerin oranı % 68,10; “ne dindarım ne değilim” diyenlerin oranı % 10,20’dir. “Dindar olmadığını” belirtenlerin oranı ise % 0,30’dur.²⁵⁹

Anket sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde anlaşılmaktadır ki, hükümlü/tutukluların önemli bir oranı bir şekilde aile içinde, okulda, camide, Kur’an Kursu’nda din eğitimi almıştır. Ancak hayatlarının ilerleyen dönemlerinde hayatlarını “dindar” veya “çok dindar” olarak devam ettirme yerine “din ile az ilgili” veya “din ile ilgisi yok” şeklinde devam ettirmişlerdir. Dördüncü bölümde ele alacağımız çözüm önerilerinde de görüleceği üzere, suçun önlenmesi için önemle üzerinde durulması gereken noktalardan birisi dinin sosyal hayattaki rolüdür.

Şu istatistikî bilgiler de ülkemiz insanının din ile ilişkisini göstermesi açısından oldukça çarpıcıdır diye düşünüyoruz. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın araştırmasına göre ülkemiz genelinde “günah işlediğinde hemen her zaman pişman olduğunu” belirten kişi oranı % 90,10; “ara sıra pişman olduğunu” belirten kişi oranı % 7,90 ve “hiçbir zaman pişman olmadığını” belirten kişi oranı % 0,90’dır. Bu hususta fikri olmadığını belirtenlerin oranı ise % 0,40’dır.²⁶⁰ Günah ve suç işlemenin insanları rahatlatmadığını aksine bu fiillerin kişinin vicdanında yaralanmalara sebep olduğunu, pişmanlıklar oluşturduğunu düşündüğümüzde suça sebep olan olguların engellenmesinin en önemli araçlarından birisi dinin sosyal yönü olsa gerektir.

²⁵⁸ Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2014, s. 182

²⁵⁹ Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, s. 239

²⁶⁰ Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, s. 189

3.2. GAZİANTEP CEZA İNFAZ KURUMU'NDA YAPILAN ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Bu bölümde Gaziantep Ceza İnfaz Kurumu'nda yapılan bir araştırmaya ilişkin verilere yer vermek istiyoruz. Çocuk hükümlü/tutuklular ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veri sonuçlarına göre şunu söyleyebiliriz: İnsanı suç işlemeye iten sebepler araştırıldığında çocuklar hakkında yapılan araştırmalar, yetişkinlerin suç işleme sebeplerine de ışık tutmaktadır.

Anadolu Ajansı'nın 23 Ekim 2011 tarihinde geçmiş olduğu habere göre, Gaziantep Ceza İnfaz Kurumu'ndaki 169 hükümlü ve tutuklu çocukla görüşen Gaziantep Üniversitesi (GAÜN) Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Özkan Yıldız, çocukları suça iten nedenlerin çok çeşitli olduğunu, ancak ekonomik sebeplerin birinci sırada yer aldığını söyledi. Yoksulluk, ailenin parçalanması ve aile içi şiddetin çocukları suça ittiğini ifade eden Yıldız, "Görüştüğüm çocukların tamamına yakınının akraba çevresinin de suç işleyerek cezaevinde kaldığını tespit ettim" dedi. "Görüşme yaptığım çocukların tamamına yakınının erkek olması dikkati çekici. Erkek çocuk yetiştirme ve sosyalleşme sürecinin sorunlu olduğunu tespit ediyoruz. Yani kız çocuk yok denilecek kadar az. Ailelerin erkek çocuk yetiştirmedeki davranış kalıplarının değiştirilmesi yönünde birtakım çalışmalara ihtiyaç olduğunu gözlemledik. Görüşme yaptığım çocuklar çok kolay bir şekilde suça karışmış ve kolay bir şekilde okuldan uzaklaştırılmış. Okullarını yarıda bırakan çocuklar tekrar okula dönmek istiyor. Bu konuda okul yönetimlerine ciddi görevler düşüyor. Sorunlu ve okulla çok ciddi sıkıntısı olan çocukların bazı özel tedbirlerle korunması, okul sistemi içerisinde tutulmasına ayrı ve özel bir önem verilmesi gerekiyor." Görüşme yaptığı çocukların yetiştiği sosyal ortamların da çok tehlikeli ve riskli olduğunu söyleyen Yıldız, "Bu çocukların yakın akran ve akraba çevrelerinin suç işleyip cezaevinde kaldığı görüldü. Babası, dayısı, ağabeyi cezaevinde olan çok çocukla karşılaştık. Çocukların bu çevre dolayısıyla cezaevinden çıktıktan kısa süre sonra cezaevine döndükleri görülüyor" diye konuştu. Yıldız, görüştüğü çocukların suçlarının genellikle, hırsızlık, gasp, yaralama, çok az da olsa terör suçları, kız kaçırma ve uyuşturucu satışı olduğunu ifade etti. 3 yıl önce de Gaziantep Ceza

İnfaz Kurumu'nda ve Adana Pozantı Bölge Ceza İnfaz Kurumu'nda tutuklu 142 çocukla görüştüğünü, o görüşmede de işsizlik, yoksulluk ve göçün çocukları önce sokağa ittiğini, ardından da suça bulaştırdığını tespit ettiğini ifade eden Yıldız, 142 çocuktan 80'inin babasının işsiz olduğunu, düzenli geliri bulunmadığını belirlediklerini kaydetti.²⁶¹

Yıldız'ın elde ettiği veriler ile Uşak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda yaptığımız anketteki sonuçlar büyük oranda benzerlik göstermektedir. Aslında ceza infaz kurumlarında yapılan araştırmaların hemen hemen hepsi birbirine benzer sonuçlara işaret etmektedir. Gerek çocuk hükümlü/tutuklular ile, gerek kadın hükümlü/tutuklular ile, gerekse yetişkin erkek hükümlü/tutuklular ile yapılacak anketlerde tespit edilecek insanı suça iten sebepler, aşağıda sayacağımız sebeplerle benzer sonuçlara işaret edecektir.

3.3. İNSANI SUÇA İTEN SEBEPLER

Şüphesiz, insanı suç işlemeye sevk eden pek çok sebep sayılabilir. Uşak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda yapmış olduğumuz anket çalışmasında, “Sizce, insanları suç işlemeye sevk eden en önemli nedenler nelerdir?” sorusuna hükümlü/tutuklular sırasıyla, ekonomik sebepler, bir anlık öfke / bir anlık gaflet, alkol / uyuşturucu madde bağımlılığı, eğitimsizlik / cehalet, nefis ve şeytan, ailevi durumdaki olumsuzluklar, çevresel faktörler / toplum, ümitsizlik / hayattan beklentisi olmama, dinî duygunun olmaması veya eksik olması, adaletin olmadığına dair inanç, korku / çaresizlik, caydırıcılık olmaması şeklinde cevap vermişlerdir.

Başka bir araştırmaya göre, cezaevlerindeki çocuk ve gençlere yönelik bir saha çalışmasına (TBMM 2007) katılanlara göre, “suça sürükleyen faktörlerden olarak düşünülen” ifadelerden en önemli bulunanlar, oran sırasına göre şöyledir:

²⁶¹ <http://www.milliyet.com.tr/cocuklari-suca-iten-nedenler-haberpanosu-24-Ekim.2011-Pazar>

- Dini ve ahlakî değer eksikliği % 58,60
- Okul eğitiminin yetersizliği % 55,30
- Aile içi eğitiminin yetersizliği % 48,0

Bu sonuçlara göre, cezaevine düşen çocuk ve gençlere göre suça sürüklenmede en önemli faktör, dinî ve ahlakî değerlerin eksikliği; ikinci önemli faktör, okul eğitiminin yetersizliği ve üçüncü önemli faktör olarak da ailedeki eğitim durumu belirlenmiştir. Esasında burada öne çıkartılan üçlü kavram: okul, aile ve değerler, birbirlerine bağlı olan kurumlar özelliği taşımaktadırlar. Doğal şartlarda, Dinî, ahlakî bilgi ve değerlerin kazanılmasında aile ve okulun belirleyici olması beklenen bir durumdur.²⁶²

İnsanı suç işlemeye iten sebepleri ana hatlarıyla şu şekilde sıralayabiliriz:

- a) Dinî Duygunun Olmaması veya Eksik Olması
- b) Caydırıcılık Olmaması
- c) Ekonomik Sebepler
- d) Ailevi Durumdaki Olumsuzluklar
- e) Alkol / Uyuşturucu Madde Bağımlılığı
- f) Çevresel Faktörler / Toplum
- g) Nefis ve Şeytan
- h) Eğitimsizlik / Cehalet
- ı) Korku / Çaresizlik
- j) Ümitsizlik / Hayattan Beklentisi Olmama
- k) Bir Anlık Öfke / Bir Anlık Gaflet / Şehvet
- m) Adaletin Olmadığına Dair İnanç
- n) Diğer Faktörler

Şimdi saymış olduğumuz bu sebepleri tek tek ele almak istiyoruz. Bu bölümde sebepler irdelendikten sonra dördüncü bölümde insanı suça iten sebepler konusunda çözüm önerileri ele alınacaktır.

²⁶² Solak, Adem, , a.g.e., s. 43-44

a) Dinî Duygunun Olmaması veya Eksik Olması

Dindarlıktan ne anlaşıldığı konusunda farklı görüşler ileri sürülebilir. Kimisi İslam'ın diğer rükünlerini yerine getirmeksizin kelime-i şهادet getirip kalbinin temiz olmasını “dindar” olmak için yeterli görürken; başka birisi beş vakit namaz kılmanın bile dindarlık olarak nitelendirilemeyeceğini ileri sürebilir. Dindarlık konusunda farklı algılayışların olduğunu belirttiikten sonra hükümlü/tutukluların önemli bir oranının ceza infaz kurumuna girmeden önceki yaşamlarında kendilerini dindar olarak nitelendirmediklerini görüyoruz. Yukarıda yer alan anket çalışmamızın ikinci bölümündeki soruların büyük bir bölümü “kişinin dindar olmasının onu suç işlemekten alıkoyup alıkoymayacağı” yönündeki sorulardan oluşmaktadır.

Ülkemizde din ve suç değişkenlerine ilişkin bulguları içeren ilk araştırmalardan biri İstanbul Üniversitesi Türk Kriminoloji Enstitüsü'nün (1948), 1944–1945 yıllarını kapsayan 63 ilde 6386 cinayet suçunu işlemiş olanlar üzerinde gerçekleştirdiği araştırmadır. Bu araştırmaya göre ankete katılan suçluların neredeyse tümünün, dindarlığı, “dinî ibadetlerini yapma ve dinî yasaklardan / günahlardan kaçınma” olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu çerçevede, suçluların büyük bir oranının (% 60) kendilerini dindar olarak görmedikleri tespit edilmiştir. Geriye kalan suçluların % 10'u kendilerini “dindar”, % 27,50'si de “az dindar” olarak tanımlamıştır. Suçluların cezaevine girmeden önceki dinî ibadetleri (namaz kılma, oruç tutma gibi) yerine getirme sıklıklarına bakıldığında da, dinî ibadetlerini sürekli gerçekleştirdiklerini belirtenlere ilişkin gerçekleşen oranın düşük olduğu görülmektedir. İbadetlerini sürekli gerçekleştirenlerin de genelde, cinayet suçundan cezaevine giren suçlular oldukları görülmektedir.²⁶³

Batı ülkelerinde yapılan araştırmalara göre kişinin dindarlık durumu veya kiliseye devam edip etmeme durumları ile suç işleme olasılığı arasında taban tabana zıt görüşler ileri sürülmüştür. Buna göre bazı araştırmacılar, yaptıkları araştırmada dindarlık ile suç işleme durumları arasında herhangi bir ilişki

²⁶³ Kızmaz, Zahir, Din ve Suç: Cezaevinde Hükümlü Bulunan Bazı suçluların Dindarlık Durumları, s. 52

saptamadıklarını ileri sürerken, Higgins ve Albert gibi araştırmacılar, kilise ayinlerine veya hizmetlerine sıklıkla katılanların daha az suç işledikleri yönünde bulgular saptamışlardır.²⁶⁴ Paul Higgins ve Gary Albrecht, Atlanta’da 1400 lise öğrencisi arasında yaptıkları kiliseye devam etme ile suçluluk arasındaki ilişkiyi irdeleyen çalışmalarında, suçluluğun kiliseye devam etme ile ters orantılı olduğunu saptamışlardır. Bu sonuçlar, kiliseye ne kadar fazla devam edilirse, suç işleme oranının da düştüğü anlamına gelmektedir.²⁶⁵

Özellikle İslam Dini dikkate alındığında, suç veya günah hususunda dinin net bir tavır sergilediği açıktır. İslamî öğretisi, suça veya günaha götürebilecek yolları kapatmıştır. Örneğin فَاجْتَنُّوا سَبِيلَ “Zinaya yaklaşmayın. Zira o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur.”²⁶⁶ ayeti kerimesi suçun veya günahın işlenmemesi için koruyucu bir tedbir olarak düşünülebilir. “Zinaya yaklaşmayın” ifadesi, “zina etmeyin” ifadesinden daha belgiğdir. Çünkü bu dokunma, öpme, bakma, göz işareti ve zinaya götüren diğer hareketlerin yasaklandığını ifade eder. Yaklaşmayı yasaklamak, yapmayı yasaklamaktan daha vurguludur. Zina, son derece çirkin bir fiildir. Cehenneme götüren kötü bir yoldur.²⁶⁷

Dinî inancın kişiyi suç işlemekten alıkoyacağını söyleyebiliriz. Ancak bu, dinî inancı olan insanın suç işlemeyeceği anlamına gelmez. Belki şu söylenebilir: Dinî duygusu güçlü olan insanlar, dinî duygusu olmayanlara veya dinî duygusu az olanlara göre daha az suç olayına karışırlar. Çünkü din, suç olan hırsızlığı, uyuşturucu satmayı, adam öldürmeyi, başkasının malını haksız yere almayı, tecavüzü yasaklamaktadır. Bir dine mensup olan ve kendisini dindar olarak niteleyen kişilerin bu fiillerden uzak durmaları gerektiği açıktır.

²⁶⁴ Bkz. Kızmaz, Zahir, Din ve Suçluluk, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C: 15, Sayı: 1, s. 205

²⁶⁵ Shoemaker, Donald J., Theories of Delinquency-An Examination of Explanations of Delinquent, Oxford Üniversitesi Yayınları, New York, 2010, 6. bs., s. 223

²⁶⁶ İsra, 17 / 32

²⁶⁷ es-Sabuni, a.g.e. II, 159

b) Caydırıcılık Olmaması

Suç sorunu, üzerinde konuşulurken azami dikkati gerektiren, nazik bir konudur. Eğer dikkatli bir dil kullanmazsanız suç ve suçluyu övme gibi bir durumla karşılaşabilirsiniz. Hükümlü ve tutukluların af beklentisi içinde olduğunu biliyoruz. Yapmış olduğumuz anketin dilek ve temenniler bölümünde en çok yer alan ibareler “bir hata yaptık, ceza infaz kurumuna girdik, bir şans daha verilirse, kesinlikle suç işlemeyiz” şeklindeydi. Amacımız hükümlü/tutukluları ve ailelerini hayal kırıklığına uğratmak değil. Biz objektif bir yaklaşımla suça iten sebepleri ve çözüm yollarını ortaya koymaya çalışıyoruz.

Bize göre, ülkemizde çok sık çıkarılan aflar, özellikle mükerrer suçlara zemin hazırlamaktadır. Nasıl olsa kısa süre sonra serbest kalacağım düşüncesi, bazı insanların kolayca suç işlemesine sebep olabilmektedir. Bu konu değerlendirilirken, suça bulaşmış, suça itilmiş ya da suç işlemiş kişinin “insan hakkı”nın olduğunu göz önünde bulundurduğu gibi, mağdurun da “insan hakkı”nın olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. İşlenen suçlara verilen cezalar toplum vicdanını rahatsız etmemeli, kamuoyunda “adalet yerini buldu” düşüncesi hâkim olmalıdır.

Unutulmamalıdır ki, cemiyette kötülükler cezasız kalırsa, kötülük prim kazanırsa, insanlar o tarafa meyleder.²⁶⁸ Bu yüzden suç işleyenlere suç ile orantılı bir şekilde ve makul bir şekilde verilecek cezalarda caydırıcılık olmalı ki, insanlar suç işlemeyi alışkanlık haline getirmesinler.

c) Ekonomik Sebepler

Özkan Yıldız’ın yukarıda sözü edilen araştırmasında ve bizim yaptığımız anket çalışmasında görüldüğü gibi, ekonomik sebepler, kişilerin suç işlemesinin sebepleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Hükümlü/tutukluların önemli bir

²⁶⁸ Zaim, Sabahattin, İslam-İnsan-Ekonomi, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1995 s. 36

oranının suç işlemelerine ekonomik sebeplerin yol açtığını belirttikleri görülmektedir.

Olumsuz ekonomik koşulların kişiyi suç işlemeye itip itmediği konusunda taban tabana zıt iki farklı görüş öne sürülmüştür. Birinci görüşe göre kişiyi suça iten sebeplerin başında olumsuz ekonomik sebepler gelmektedir. İkinci görüş ise olumsuz ekonomik sebeplerin kişiyi suça itmeyeceği şeklindedir.

Kriminoloji adlı eserinde Yücel şöyle demektedir: “Ekonomik etmenlerin suçluluk nedeni olması artık tartışma konusu olmaktan çıkmış ve suçluluk nedeni olabileceği kesinliği de ortadan kalkmıştır. İhtiyaç ve hatta aşırı açlık halinin ender olarak suçlulukla ilişkisi görülmektedir. Hindistan’da açlığa rağmen et yemeyi yasaklayan dinsel normun kişiler tarafından benimsenmesi sonucu kutsal ineklere el sürülmemekte; derecesiz açlık ve ihtiyaç bu normu ihlal etmeye yeterli bir güç kazanmamaktadır. Yine, Latin Amerika, Güney Avrupa ve Asya’nın gecekondü bölgelerinde yaşayanların çok azı suçlu olmuşlardır. Tabiatıyla, ihtiyaç durumu şahsi bir duyuş olup gereksinmenin yarattığı baskı ile istihlaki arzu edilen şeyin elzem oluşu gibi ögeler suça etkili olabilir.”²⁶⁹

Yukarıdaki görüşün tam tersi ise şu şekildedir: Suç oranları ile sosyo-ekonomik koşullar arasında ilişki bulunmaktadır. Dünyadaki hükümlülerin büyük bir kısmının ekonomik ve sosyal bakımdan dezavantajlı geçmişleri bulunmaktadır. Hükümlülerin çoğunluğunun; fakir bir çevrede yaşadıkları, okuma yazma bilmedikleri veya sınırlı düzeyde eğitim aldıkları, işlerinin bulunmadığı, barınacak yerlerinin olmadığı saptanmıştır. Bütün bu faktörlerin; aile bağlarına zarar verdiği, uyuşturucu ve alkol bağımlılığına yol açtığı, ayrıca diğer olumsuz sonuçlara neden olduğu belirlenmiştir.²⁷⁰

Kanaatimiz odur ki, ekonomik sorunların kişiyi suça itmesi kişiden kişiye farklılık arz edebilir. Bazı kişiler, en küçük bir zorlukla karşılaştığında hırsızlık, gasp, uyuşturucu satma gibi kısa vadede ihtiyaçlarını karşılayabileceğini

²⁶⁹ Yücel, Mustafa Tören, a.g.e., s. 50-51

²⁷⁰ Kamer, Vehbi Kadri, Sesleniş Gazetesi, Nisan 2014, S: 143, s. 12

düşündüğü yollara tevessül ederken, ekonomik olarak ne kadar zor durumda olursa olsun bu yollara tevessül etmeyen çok sayıda insanın varlığından söz etmek mümkündür. Sadece ekonomik koşullarının olumsuzluğundan dolayı suç işleyip ceza infaz kurumuna giren kişi sayısı sınırlıdır. Ekonomik sorunların suç işlemeye sebep olabileceğini inkâr etmemekle beraber, ekonomik sorunlardan çok, “çalışmadan, terlemeden, üretmeden, kolay yoldan çok para kazanma isteği” insanı suç işlemeye itmektedir.

d) Ailevi Durumdaki Olumsuzluklar

Ailevi durumdaki bir takım olumsuzluklar, çocuğun aileden alması gerektiği halde alamadığı sevgi, şefkat, merhamet duygusu gibi bir takım eksiklikler kişiyi suça itebilmektedir. Kişi, özellikle çocukluk devresinde ilgi beklediği kişilerden ilgi görmek yerine şiddet görmüşse, bu durumda merhamet duygularının yerini merhametsizlik alabilir. Kişi, ailesi başta olmak üzere çevresindekilerden gördüğü “şiddete başvurma yöntemiyle sorun çözmeyi” kendisi için bir çıkar yol olarak düşünebilir.

Aile, temelde iki yönlü önem arz etmektedir. Birincisi; aile, birey açısından önemlidir. Çünkü bireyin biyolojik, psikolojik, ahlakî, dini konularda yetişmesi aileye bağlıdır. İkinci olarak ise aile toplum açısından, toplumun teşekkülünde ve bireyleri yetiştirmesi yönüyle gereklidir. Bundan dolayı aile, toplumun vazgeçilmez esas unsuru haline gelmektedir.²⁷¹ Türkiye Cumhuriyeti anayasasının 41. maddesinde de yer aldığı gibi, “Aile, Türk toplumunun temelidir.”²⁷² Aile “Evlilik, süt veya kan bağı ile birbirine bağlı insanlardan oluşan ve toplumun temeli kabul edilen küçük toplumsal birimdir.”²⁷³

Normal olarak bir anne veya babanın çocuklarını suçlu olarak yetiştirmesi düşünülemezse de, bilinçsiz olarak yapılan hata ve telkinler sonucu çocuktaki

²⁷¹ Tütün, Sevgi, Kur'an'da Peygamber Aileleri, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2012 s. 15

²⁷² En Son Değişiklikleriyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, Yasa No: 2709, Kabul Günü:7.11.1982, s. 26

²⁷³ Demir, Ömer; Acar, Mustafa, Sosyal Bilimler Sözlüğü, Vadi Yayınları, 3.bs., Ankara, 1997, s. 14

anti-sosyal itiler baskılanmak, frenlenmek yerine pekiştirilmekte ve toplum açısından tufeyli otlar, parazitler belirmektedir. Bunların yanında, yurdumuzda çocukların suç işlenmesinde bir vasıta olarak kullanıldıkları da bir gerçektir. Birçok hallerde adam öldürmeler küçükler tarafından büyüklerin ikna, teşvik, emir veya tehditleri sonucu işlenmekte veya gerçekte suç işlememiş olmalarına karşın bazı nedenlerle suç faili olarak gösterilmektedir. Hırsızlık, yankesicilik gibi suçlara da çocuk, ailesi tarafından sürüklenmektedir. Yankesicilik suçunu işleyen 11 yaşından küçük çocuklar, maalesef, yine onu suça yöneltenin eline bırakılmakta ve her gün hırsızlığa teşvik edilmektedir.²⁷⁴ Küçük yaşlarda suç işleyenlerin en önemli sebebi ailedir. Kuşkusuz, korunmaya muhtaç çocuklarla çocuk suçluluğu arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Yalnız her terk veya ihmal edilmiş çocuk suç işlemediği gibi her suçlu çocuk da bu kategoriye girmemektedir.²⁷⁵

Açıkça ifade edelim ki, özellikle küçük yaşlarda suç işleyip de tutuklandıktan bir müddet sonra serbest bırakılanlar şayet bir yaptırım ile karşılaşmazlarsa, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine tabi tutulmazlarsa, bu kişilerin yeniden suç işleme ihtimali yüksektir. Çünkü kişi, “nasıl olsa herhangi bir ceza almıyorum” şeklinde düşündüğü gibi, caydırıcı unsur gibi duran ceza infaz kurumları da kişi için aşına bir yer olabilmektedir. Bu sebeple, ilk suçunu çocuk yaşlarda işleyenlerin topluma kazandırılmaları ve yeniden suç işlemelerinin engellenmesi bir hayli zor olmaktadır. Bu itibarla suç işleyenlerin tekrar suç işlememesi açısından, ceza infaz kurumundan çıktıktan sonra başta ailesi olmak üzere, çevresine önemli görevler düştüğü muhakkaktır.

d1) Yakınları Suç İşleyenler

Birinci bölümde de irdelediğimiz gibi hem İslam Hukuku'nda hem de günümüz hukukunda cezaların sorumluluğu şahsidir. Kimse, bir başkasının işlediği suçtan dolayı velev ki çok yakını bile olsa sorumlu tutulamaz. Bununla

²⁷⁴ Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 76

²⁷⁵ Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 61

birlikte yapılan araştırmalarda yakınları suç işleyenlerin, yakınları suç işlemeyenlere göre daha kolay bir şekilde ceza infaz kurumuna girdikleri görülmektedir.

1950 yılında Paris'te toplanmış olan Milletlerarası İkinci Kriminoloji Kongresinde Türkiye’de Suçluluğun İctimai Amilleri başlıklı bir sunum yapan ve suçun çeşitli amillerini meydana çıkarmak hususunda kullanılan metotların, elde edilen neticelerin tenkit ve tahlili mevzuunu ele alan Nurullah Kunter, şunları kaydetmektedir: Araştırmalara göre, akrabaları arasında bir hükümlü / tutuklu bulunan kişilerin suç işleme oranları akrabaları arasında suçlu olmayanlara göre daha yüksektir. 1950’li yıllarda yapılan bir araştırmaya göre, suçlu akrabası olan 994 adam öldürme mahkûmu içinde 664’nün yani % 67’sinin usulü, fûruu, kardeşleri, eşi, ana ve babalarının kardeşleri arasında bir suçlu vardır.²⁷⁶

Uşak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda yapmış olduğumuz anket çalışmasında, “Ailenizde daha önce suç işleyerek ceza infaz kurumuna girmiş kimse var mı?” sorusuna evet diyen hükümlü/tutuklu sayısı 51 kişi (% 31,29); hayır diyen hükümlü/tutuklu sayısı 97 kişi (% 59,51)’dir. Bu soruya 15 hükümlü/tutuklu (% 9,20) cevap vermemiştir. Kunter’in araştırmasındaki orana göre (% 67) buradaki % 31,29’luk oran daha düşük gözükmektedir. Fakat yine de ankete katılanların neredeyse üçte birinin ailesinden birinin ceza infaz kurumuna girdiği görülmektedir.

Kişinin suç işlediği düşünülüyorsa veya bir kişiye bir suç isnat edilmişse, kolay bir şekilde yakınlarına da suç isnat edilebilmektedir. Böyle bir isnadın herhangi bir temeli yoktur. Zira suçun şahsi olduğunu daha önce dile getirmiştik. Yusuf Suresi’ndeki şu ayet sosyal ilimlerde çok da değişen bir şeyin olmadığını göstermektedir: *قَالُوا إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلٍ فَأَسْرَهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرُّ مَكَانًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ* “Dediler ki: ‘Eğer o çalmışsa, daha önce onun bir kardeşi

²⁷⁶ Kunter, Nurullah, Türkiye’de Suçluluğun İctimai Amilleri, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/308/2948.pdf>, s. 108, i.e.t: 25.05.2015

de çalmıştı'. Yusuf bunu içinde sakladı ve onlara belli etmedi. İçinden, 'Siz kötü bir durumdasınız; anlattığınızı Allah çok daha iyi biliyor' dedi."²⁷⁷

Kardeşi Bünyamin'e bir suç isnat edilince diğer kardeşleri zaten daha önce de onun kardeşi (Hz. Yusuf) çalmıştı demişlerdir. Bununla Bünyamin'in herhangi bir suç işleyip işlemediğini araştırmadan üstelik Hz. Yusuf'a hırsızlık isnat ettikleri daha önceki olayın iç yüzünü bilmeden hem Bünyamin'i hem de Hz. Yusuf'u zan altında bırakmışlardır.

İbni Kesir, Hz. Yusuf'a kardeşlerinin böyle bir suç isnat etmeleri hakkında iki rivayet kaydeder. Bunlardan birincisi, Hz. Yusuf'un anne tarafından dedesinin bir putunu çalmış ve kırmış olmasıdır.²⁷⁸ Diğer rivayet de şu şekildedir: Hz. Yusuf'un başına gelen ilk bela şöyledir: Hz. Yusuf'un, İshak'ın kızı olan bir halası vardı ve İshak evlâdının en büyüğü idi. Onların aralarında, büyüklerine miras olarak bırakılan İshak'ın kuşağı ona ulaşmıştı. Bu kuşak üzerinde dilediğini yapma hakkı Hz. Yusuf'un halasında idi. Hz. Yusuf doğduğu zaman halası Yusuf'u almış ve büyötmeye başlamıştı. Çocuk, sanki kendisinden olmuş gibi ona ısınmış ve onun Yusuf'u sevdiği kadar hiç kimse hiç bir şeyi sevmemişti. Yusuf on yaşlarına gelince, Yakup'un gönlüne Yusuf'un sevgisi düşmüş ve kadına gelerek, "Ey kız kardeşçığım, Yusuf'u bana teslim et. Allah'a yemin olsun ki, benden bir an bile ayrı olmasına dayanamıyorum" demişti. Kadın, "Allah'a yemin olsun ki, ben O'nu terk edecek değilim, O'nu benim yanımda birkaç gün bırak, O'na bakayım, O'na doyayım, olur ki bu beni teselli eder, avutur." gibi sözler söyledi. Hz. Yakup onun yanından ayrıldığında Hz. Yusuf'un halası, Hz.İshak'ın kuşağına yönelip onu aldı ve elbisesinin altından Yusuf'un beline doladı. Kuşağın kaybolduğu söylentisi üzerine araştırmalar sonucu Hz. Yusuf'un üzerinde bulunması üzerine halası, "Allah'a yemin olsun ki; o benim malımdır, onun hakkında dilediğimi yaparım" dedi. Yakup ona geldiği zaman durumu haber verdi de Hz. Yakup kendisine, "İşte sen, işte O. Şayet bunu yapmışsa O (Yusuf) senin malındır, bundan başkasına gücüm yetmez" dedi. Kadın, Yusuf'u alıkoydu ve kadın ölünceye kadar Yakup, Yusuf'u alamadı. Mücâhid der ki: İşte Hz. Yusuf

²⁷⁷ Yusuf, 12 / 77

²⁷⁸ İbni Kesir, IV, 326

kardeşini alıkoyduğu zaman kardeşlerinin : “O çalmışsa, daha evvel onun bir kardeşi de çalmıştı.” demelerinin sebebi budur.²⁷⁹

Bu ayetten şu sonuçları çıkarmak mümkündür: 1. Bir kişiye suç isnat edilmişse yakınlarına da araştırılmadan, herhangi bir delil olmadan, işin aslını öğrenmeden kolay bir şekilde suç isnat edilebilir. 2. Hz. Yusuf, halasının izlediği o devrin kurallarından olan “çalınan eşya kimin yanında bulunursa, alıkonulur” yolunun benzerini, kardeşi Bünyamin’i yanında alıkoymak için takip etmiştir. 3. Hz. Yusuf masum olmakla birlikte, geçmişteki bir olayın kişinin peşini bırakmadığı, üzerinden uzun bir zaman geçse bile kişinin karşısına çıkabileceği sonucunu da çıkarabiliriz.

e) Alkol / Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

Alkol kullanımı ve buna bağlı direkt veya endirekt sorunlar çağımızda hemen bütün batı toplumlarının en önemli sorunlarından biri olmuş ve mesela sadece alkol kullanımıyla ilişkili bozuklukların, ABD’de topluma direkt ve endirekt maliyetinin 150 milyar dolardan daha fazla, kişi başına yaklaşık 600 dolar olduğu hesaplanmıştır. Alkol kullanımının bu büyük çaptaki sağlık sorunları yanında trafik kazaları, intiharlar, suça yönelme, aile parçalanması, iş hayatının bozulması, meslek kayıpları ve diğer ekonomik problemler gibi, toplumlara pek çok zararı olan çok boyutlu bir bio-psiko-sosyal sorun olduğunda şüphe yoktur.²⁸⁰ ABD’de otomobil kazalarında ölenlerin yaklaşık yarısı bir alkollü sürücü olup bu oran akşam geç saatlerde olan kazalarda yaklaşık % 75’tir. Alkol kullanımı ve alkolle ilişkili bozukluklar işlenen cinayetlerin yaklaşık % 50’sine ve intiharların % 25’ine sebep olmaktadır.²⁸¹

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de madde kullanımındaki artışla birlikte madde kullanımıyla doğrudan veya dolaylı ilişkili suçların da arttığı

²⁷⁹ İbni Kesir, IV, 327

²⁸⁰ Tosun, Musa, Cerrahpaşa Psikiyatri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 177

²⁸¹ Tosun, Musa, , a.g.e., s. 178

gözlenmektedir.²⁸² Kriminolojik araştırmalarda, suçla ilintili olarak ele alınan değişkenler içerisinde uyuşturucu ve alkol kullanma gibi unsurlar önemli bir yer tutmaktadır. Uyuşturucu kullanma ile suçluluk arasında güçlü bir ilişkiyi destekleyen deneye dayalı kanıtlar vardır. Aynı şekilde suç davranışı üzerinde alkol kullanmanın etkisini saptayan araştırmalar söz konusudur. Örneğin; yapılan bazı araştırmalarda alkolün işlenen bazı cinayetler ve şiddet suçları (tecavüz, yaralama gibi) ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.²⁸³

Uyuşturucu madde ve ilacın sinir sistemini etkileyerek duyuları azaltan veya yok eden bir nitelikte olduğu belirgindir. Uyuşturucu madde kullanımı ne kadar uzun süreli ve alınan miktar ne derece yüksek olursa, sinir sistemindeki tahribat da o derece derin olur. Bu konuda, beyin sinirlerindeki duyarlılık ve direncin önemi büyük olup bazı kişilerde hızlı değişmeler meydana gelebilir.²⁸⁴ Uyuşturucu madde müptelası toplum için bir tehlike olup, diğerini de etkilemek suretiyle, yeni müptelaların doğumuna sebep olmaktadır. Bu durum, Türkiye bakımından oldukça önemli bir etmen olarak belirmektedir. Zira uyuşturucu madde kullanımına arkadaş etkisiyle başlanıldığı sosyolojik bir olgu olarak aydınlık kazanmıştır. Kuşkusuz, bu nevi suçların sosyal tedbirler ile kontrol altına alınması yöntemi takip edilmeli; polis, adli organ ile yasama organı bu ihtiyaçtan bilgili kılınmalıdır.²⁸⁵

Özellikle suç işlemeyi alışkanlık haline getirenlerde uyuşturucu madde kullanımının yaygın olduğu görölmektedir. Birden çok kez cezaevine giren suçlularda uyuşturucu madde kullanma oranı % 47, kullanılmama oranı da % 53 olarak saptanmıştır. İlk kez cezaevine giren suçlular içerisinde ise bu maddenin kullanılma oranı % 33, kullanılmama oranı ise % 77 olarak tespit edilmiştir. Bu suçlulardan sadece 5'i "sıklıkla" ve 4'ü de "bazen" uyuşturucu kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kullandıkları uyuşturucu maddeler genelde baly, esrar, uyuşturucu ve sinir haplarıdır. Alkol kullanılma durumlarına bakıldığında ise, ilk kez cezaevine giren suçluların yarısı bu maddeyi kullandıkları, geri kalanların da

²⁸² Peker, Nalan, Hükümlü ve Tutuklularda Madde Kullanımı İle Suç Türü ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 69

²⁸³ Kızmaz, Zahir, Din ve Suç: Cezaevinde Hükümlü Bulunan Bazı suçluların Dindarlık Durumları, s. 29

²⁸⁴ Yücel, M.Tören, a.g.e., s.114

²⁸⁵ Yücel, M.Tören, a.g.e., s.124

kullanmadıkları görülmüştür. Bu oran birden çok kez cezaevine giren suçlularda daha yüksek olarak gerçekleşmiştir.²⁸⁶

İsviçre’de yapılan bir araştırma ile ilaç kullanan gençlerden % 60’ının aile birliği yıkılmış ailelerden geldiği görülmüş ve bu sonuç diğer araştırmalarla da pekiştirilmiştir. Bu nedenle, ilaçla mücadele için aileye yönelik rehberlik hizmetleri yanında aile düzeninin geliştirilmesi hizmetleri önem kazanmaktadır.²⁸⁷

Kuşkusuz, ilaç suiistimali ekseriya, sosyal uyumsuzluğun bir belirtisi olup suça etkili sosyal ve psikolojik karakteristikler ekseri ilaç kullanıcılar için de geçerli bulunmaktadır. Bazı memleketlerde, bazı gruplar veya sosyal sınıfta bulunanların suçluluk ve ilaç suiistimalinde paralel bir artış olduğu da gözlenmiştir. Kriminolojik yönden önemli diğer bir yan da, uyuşturucu maddeyi sağlayamayan düşük gelirli kişilerin günlük dozları için mala karşı suç işlemeleri yanında satıcı rolünü de oynadıklarıdır.²⁸⁸

Madde kullanan bireylerin suç işleme nedenleri üçe ayrılabilir: 1. Maddeyi temin edebilmek için suç işleyebilmektedirler. Bu suçlar hırsızlık, gasp veya dolandırıcılık olabilmektedir. 2. Madde kullanımının etkileri nedeniyle suç işleyebilmektedirler. Özellikle merkezi sinir sistemine olan etkilerinden dolayı, bireylerin duygu ve düşüncelerindeki değişikliklere bağlı olarak yaralama, adam öldürme gibi suçlar görülmektedir. 3. Son olarak madde ile doğrudan bağlantılı suçlar işleyebilmektedirler. Maddeyi satmak, madde üretimi veya bulundurmak gibi suçlar yer almaktadır.²⁸⁹

Aslında, burada saymış olduğumuz insanı suça iten sebepler birbirlerinden bağımsız değildir. Diğer bir ifadeyle, bu sebepler birbirleri ile ilintilidir. Az önce geçtiği gibi, uyuşturucu madde ile mücadele etme konusunda ailelere önemli görevler düşmektedir. Aile ortamının sağlıklı olması, suçun önlenmesi açısından önemlidir. Öte yandan, suçluların uyuşturucu madde ve alkol kullanma

²⁸⁶ Kızmaz, Zahir, Din ve Suç: Cezaevinde Hükümlü Bulunan Bazı suçluların Dindarlık Durumları, s. 48

²⁸⁷ Yücel, M.Tören, a.g.e., s.117

²⁸⁸ Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 122

²⁸⁹ Özbek, Abdülkadir, Adli Psikiyatri, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1980 Aktaran: Peker, Nalan, a.g.e., s. 3

sıklıklarının saptanması onların dindarlık durumları konusunda bir fikir vermesi açısından önem arz eder. Çünkü dindarlık ile uyuşturucu madde veya alkol kullanma arasında zıt bir ilişkinin olduğu öngörülmektedir. Diğer taraftan çok fazla uyuşturucu madde kullanmanın kişileri, öğrenme gücüne sevk ettiği bir gerçektir. Bu noktadan hareketle eğitimsizlik veya cehaletin de kişiyi suç işlemeye ittiğini söyleyebiliriz. Yine alkol gibi, baly gibi maddelerin kullanımı, hırsızlığa zemin hazırlayabilmektedir. Kısacası bu bölümde saymış olduğumuz suç nedenlerinin birbiriyle çok güçlü bir bağı vardır.

f) Çevresel Faktörler / Toplum

Kişinin içinde yaşadığı toplumun veya çevresel faktörlerin kişiliğin oluşmasında önemli bir rolü vardır. Peki, çevresel faktörler, insanı suça iter mi? Bu sorunun cevabı kişiye göre değişmektedir. Kişilik gelişiminde ailenin ve okulun yanı sıra çevrenin etkisini göz önünde bulundurduğumuzda hırsızlık yapmayı veya uyuşturucu satmayı normal bir davranış olarak gören bir çevrede kişinin suça bulaşmaması için güçlü bir iradeye sahip olması gerekir. Aynı şekilde akran grubunun suç işlemeye yönelik baskısı olması durumunda da güçlü bir kişilik ile kişi suçtan uzak durabilir.

Başta anne-baba olmak üzere, insanın akraba ve arkadaş çevresi, hatta toplumun örf ve âdetleri onu şekillendirir. “Sosyalleşme süreci” içerisinde her insan çevresinden çok şeyler alır. Bunların bir kısmını özümseyerek ve benimseyerek alırken, önemli bir kısmını da farkına varmadan almaktadır. Âdeta, kalemtıraş içine giren kalemin ona göre yontulması, kalıba giren alçının o kalıba göre şekillenmesi gibi, her insan kendi yaşadığı toplumun örf ve âdetlerine, din ve törelerine göre “yontulur” ve şekillenir.²⁹⁰ Suç araştırmalarında akran grubunun suçluluktaki etkisi oldukça dikkat çekmektedir. Özellikle mükerrer suçlularda, akran grubunun büyük bir çoğunluğunun da kendileri gibi suçlu bireyler olduğu gözlemlenmiştir. Bazı durumlarda bireyler suç işleyebilmek için, bir meşruluk

²⁹⁰ Eren, Şadi, Kur'an Işığında Beden Dili, Nesil Yayınları, İstanbul, 2013, s. 36

gereksinimine ihtiyaç duymaktadırlar. Akran veya arkadaş grubu da, bu meşruiyet gereksinimini karşılamaktadır.²⁹¹

Kırdan kente göç olgusunun meydana getirdiği temel problemlerden biri hızlı gecekondulaşmadır. Bu olgu önemli problemleri de beraberinde getirir. İşsizlik, konut, çevre, trafik gibi problemlerle uyumsuzluğun yeni bir hayat tarzından kaynaklanan temel sorun olduğu görülmektedir. Bu uyumsuzluk, güç şartlardaki çocuklar için önemli bir zemin meydana getirmekte, çocukların suçta itilmesini hızlandırmaktadır.²⁹²

Özellikle ergenlik döneminde çevresinin etkisiyle suça bulaşmalar olabilmektedir. Bu dönemde çevresinin telkinleriyle uyuşturucu satanlar, hırsızlık veya gasp işine karışanlar görülmektedir. Kişi belki de, tek başına olsa yapmayacağı eylemleri, çevresinin teşviki veya baskısı sonucu bir tür cesaret gösterisi olarak yapmaktadır. Uysal bir delikanlı, arkadaş çevresinin sosyal baskısı nedeni ile kendisine jilet atıp bir nevi kahramanlık gösterisi yapmaktadır. Çevresel faktörlerden arkadaş seçiminin kişi açısından suç işleyip işlememe konusunda önemli bir role sahip olduğunu görüyoruz. Atalarımızın “bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim” sözü de arkadaş çevresinin önemli bir telkin gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

g) Nefis ve Şeytan

Çalışmamızın ikinci bölümünde yer aldığı üzere insan, cimrilik, kıskançlık, menfaatine düşkün olmak, hırslı ve sabırsız olmak gibi özelliklere sahiptir. Bu özellikler, insanın zayıf yönlerini oluşturmaktadır ve bunların kaynağı nefistir. Aynı zamanda nefis, Kur’ân’da insanı suça sürükleyen faktörler arasında gösterilmektedir. Hz. Yusufu kardeşleri kuyuya bırakıp yalancı bir kan ile babalarına geldiklerinde Hz. Yakup, oğullarına **قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً** “Nefsiniz

²⁹¹ Kızmaz, Zahir, Din ve Suçluluk, s.196-197

²⁹² Baltacıoğlu, İbrahim, Şiddet ve Toplum, Bilge Yayınları, İstanbul, 2001, s. 179- 180

sizi bu işi yapmaya sürükledi”²⁹³ demiştir. Hz. Âdem’in oğullarından Kabil’in kardeşi Habil’i öldürmesi hakkında da فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ “Bunun üzerine kardeşini öldürmekte nefesine uydu ve O’nu öldürdü”²⁹⁴ şeklinde nefsin insanı kötü davranışları yapmaya iten rolü gösterilmiştir. Demek ki imtihan dünyasında nefsin varlığı ve kişiyi kötülüğe sürüklemeye ihtimali akıldan çıkarılmamalıdır. Vicdanın ve kalbin sesini nefsin boğmasına müsaade edilmemelidir.

Nefis, huy, mizaç ve karakter, insan davranışlarını etkileyen iç etkenlerdir. Söz konusu nitelikler insana olumlu veya olumsuz etki etmesi, insanın olumlu veya olumsuz bir kişilik yapısına sahip olmasına sebep olur. Şeytan, aile, çevre gibi dış etkenler de insanın şahsiyetinin şekillenmesinde önemli etkiye sahiptir.²⁹⁵

Şeytan da tıpkı nefis gibi insanı günaha ve suça yöneltebilmektedir. Kur’an’da bu konuda şöyle buyrulur: “Sakın şeytan sizi yoldan çevirmesin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır.”²⁹⁶ İlk insan Hz. Âdem’e mağlubiyetinin ıstırabı ile şeytan, insanı mağlup etmek için şu tehdidi yapıyor: ثُمَّ لَا تَبْقَىٰ لَهُمْ مَن يَدِينُهُمْ وَمَنْ أَعْوَجْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ (٦١) “Öyle ise beni azdırmama karşılık, and içerim ki, ben de onlar (ı saptırmak için) Senin doğru yolunun üstünde oturacağım. Sonra (onların) önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve çoklarını şükredenlerden bulmayacaksın”²⁹⁷ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ “Şeytan hakkında, 'Her kim onu dost edinirse mutlaka o kimseyi saptırır ve onu cehennem azabına sürükler' diye yazılmıştır.”²⁹⁸ Hz. Yusuf, “Şeytan benim ile kardeşlerim arasını bozduktan sonra” demiş Zemahşeri de, نَزَعُ kelimesi “aramızı bozdu ve bizi birbirimize kışkırttı” anlamındadır, demiştir.²⁹⁹

²⁹³ Yûsuf, 12 / 18

²⁹⁴ Mâide 5 / 30

²⁹⁵ Kara, Osman, a.g.m., s. 21

²⁹⁶ Zuhuf, 43 / 62

²⁹⁷ Araf, 7 / 16-17

²⁹⁸ Hacc, 22 / 4

²⁹⁹ Zemahşeri, a.g.e., s. 531

Diyebiliriz ki işlenen suçların önemli bir oranında nefis ve şeytan çok önemli bir faktördür. Bu faktörlerin tesiri ile suç işleyen, sonra bu suçtan dolayı bir ömür boyu pişmanlık duyan birçok örnek ile karşılaşmak mümkündür.

h) Eğitimsizlik / Cehalet

İnsanı suça iten sebeplerden biri de kişinin eğitimsiz veya cahil olmasıdır. Eğitimsizlik/cehaletin suça itmesi ile iki yönü vurgulamakta yarar görüyoruz. Bunlardan birincisi kişinin gerekli eğitimi al(a)maması sonucu suç işlemesi; ikincisi ise eğitimsizlik veya cahilliğin, okuma-yazma bilmemek ya da kişinin diplomasının olmaması değil, alınan eğitimin veya öğretimin kişinin hayatına yansımaması, onu suçtan alıkoymamasıdır.

Cehalet, ilmin zıddıdır. Esasında hafiflik manası taşır ki itminanın hilafıdır. Cahiliye devrinde cehl kelimesi, hilm kelimesinin zıddı olarak kullanılırdı. En ufak kızgınlık anında, iradesini kaybedip parlayan delikanlının, sabırsız kişilerin öfkesinin pençesine düşmesi halini ifade ederdi. Türkçemizde bazı bölgelerde delikanlıya cahil denilmesinde bu mana vardır. Hilm ise öfke karşısında itidalini yitirmemek ve sakin kalıp öfkesini yenmektir. Cehil bu haliyle aslında hilmin zıddı iken, ilmin zıddı haline gelmiştir. Cahillik içerisinde kibir, gurur, bağımsızlık, insani ve ilahi bir otoriteye boyun eğmeme, şiddetli bir şeref duygusu manalarını taşıyordu. Cehil bu kavramın içi ise, zulüm de dışı idi. Cehl o zaman için şerefının incindiğini, lekelendiğini görmekten ileri gelen bir çeşit kızgınlık ve öfkedir (hamiyyetü'l-cahiliyye). Öfke akıllı örttüğü için, akıl hâkimiyetini yitirir. Olayların içine nüfuz edemeyi, sathi düşünmeyi, basit ve isabetsiz hüküm vermeyi sonuç vermekle cahillik, ilmin zıddı haline gelmiştir.³⁰⁰

Anket çalışmamızda eğitimsizlik/cehaletin % 35,58'lik bir oran ile suça iten sebeplerde üst sıralarda yer aldığı görülmektedir.

³⁰⁰ Ulutürk, Veli, a.g.e., s. 314

1) Korku / Çaresizlik

Çoğunlukla gecekondü kesiminde yaşayan, göçlerle buralara gelip yerleşmiş olan insanlar karşılaştıkları engelleri aşmak, sorunları çözmek için saldırgan davranışlardan, şiddet eylemlerinden yararlanırlar. Bu davranışların geçerli olması kötü örneklerin yayılmasını kolaylaştırır. Saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine ilişkin örnekler çoğaldıkça, bunların etkinliği görüldükçe, bireylerin bunları benimsemesi, toplumsal boyutlara ulaşması, genelleşmesi, yayılması artar. Toplum, saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleriyle ilişki kuran, bunların yolunu, yöntemini meydana getiren, eğitimini, öğrenimini veren bir okul durumuna gelir.³⁰¹

Şiddet insandaki iki temel duygudan birinin kapsamına girer ki, bu duygulardan bir tanesi cinsellik, diğeri saldırganlıktır. Saldırganlık, kişinin kendisini tehlikelerden koruması için verilmiş bir duygudur. Tehlikeyi uzaklaştırma hissi, aslında insanın kendini tehdit altında hissetme duygusuyla beraber yaşanır. İnsan kendini sözlü olarak ifade edemiyorsa, o zaman şiddet ortaya çıkar.³⁰²

Cezaevlerindeki hükümlü-tutuklu çocuklara yönelik bir saha çalışmasında (TBMM 2007) birebir görüşme tekniğiyle yürütülen anket çalışmasında sorulan sorulardan birisi “Neden başkalarına fiziksel şiddet uyguladınız?” şeklindeydi. Soruya cevap veren 1042 çocuğun, şiddet uygulamayı kendine göre bazı nedenlere dayandırma oranı şöyleydi:

Kendimi, hakkımı korumak için % 62,90

Öç almak için % 7,00

Karşısındaki kişiyi cezalandırmak için % 9,40

Şiddet uygulamaktan zevk aldığı için % 3,80

Sorun çözmek için başka yolunu bilmediği için % 16,90

³⁰¹ Baltacıoğlu, İbrahim, a.g.e., s. 43

³⁰² Tarhan, Nevzat, a.g.e., s. 181

Anılan cezaevleri araştırmasında çocuklara, cezaevlerinde olmalarına neden olan suç davranışı ile ilgili önermeler verildi. Cezaevlerindeki çocuklara verilen bir önerme ve buna katılım yüzdesi şöyleydi:

Önerme: “Kendimi güvende hissetseydim, suç işlemezdim.”

Onaylayanlar: % 57,40 ve Katılmayanlar % 42,60³⁰³

Suça bulaşmış çocukların şiddet uygulama nedenlerinin başında yukarıdaki oranlarda açık olarak görüleceği üzere “kendini ya da hakkını koruma” düşüncesi gelmektedir. Katılanların üçte ikisinin böyle bir görüşte birleşmesi, toplumda yoğun bir korku duygusunun varlığını gösterir. Kendine ya da haklarına zarar geleceği endişesi kişileri her an tetikte olmaya iter. Bu durum şiddete hazır ruh hali demektir.³⁰⁴

j) Ümitsizlik / Hayattan Beklentisi Olmama

Başka bir soruda hükümlü-tutuklu çocuklara, “hayat hakkındaki duyguları” soruldu. Hayata olumlu ve güvenli bakanların oranı oldukça düşüktü:

Önerme: “Çocukların hayat hakkındaki duyguları” .

Yaşanmaya değer bir yer % 19,60

Anlamsız ve boş bir alan % 10,20

Haksızlıklarla dolu bir yer % 15,90

Ayakta kalmak için mücadele verilen bir yer % 54,30

Ankete katılan çocukların sadece beşte biri hayat hakkında olumlu duygulara sahip olduklarını belirtmişlerdir. Geriye kalan çok büyük çoğunluk (% 80,4) ise, hayat hakkında olumsuz, karamsar, güvensiz duygular ortaya koymuşlardır. Onca olumsuz duygunun kaynağı, daha çok bu çocukların içinden geldikleri aile ortamlarıdır. Aile ortamlarında yaşanan haksızlıkların, adaletsizliklerin, acıların olumsuz etkileri bir ömür boyu sürer.³⁰⁵

³⁰³ Solak, Adem, , a.g.e., s. 26-27

³⁰⁴ Solak, Adem, , a.g.e., s.25-26

³⁰⁵ Solak, Adem, a.g.e., s. 26-27

Hayattan beklentisi olmayan, ümitsizliğe kapılmış ve “kaybedecek bir şeyim yok” düşüncesindeki kişilerin suç işleme ihtimali, hayattan beklentisi olan insanlara nazaran daha fazladır.

k) Bir Anlık Öfke / Bir Anlık Gaflet / Şehvet

Bazı kişilerin bir anlık öfkelerine yenilmeleri ceza infaz kurumlarına girmelerine sebep olabilmektedir. Bir cinnet sonucu ocaklar sönebilmektedir. Ailenin reisi olması beklenen kişi cinnet sonucunda eşini, çocuklarını kurşuna dizmektedir.

Özellikle sürücülerin bir anlık gafleti sonucu meydana gelen trafik kazaları, can ve mal kaybına yol açabilmektedir. Trafikte günlük hayatındaki uysal, olumlu, ılımlı karakterlerinden tamamen zıt, bambaşka bir karaktere bürünen bazı sürücüler, yol verme kavgası yüzünden birbirlerine girebilmektedirler. Daha önce belki de hiç tanışmayan, araştırıldığında dinleri, dilleri, bayrakları başta olmak üzere bir sürü ortak yönleri olan insanlar bir anda birbirlerine öfke ile şiddet uygulayabilmekte hatta taraflar silahlarına davranabilmektedirler. Bir öfke patlaması sonucu kişilerin dilleri yerlerine silahları konuşmakta, geride gözleri yaşlı aileler kalmaktadır. Zaten öfkenin asıl manası, intikam murad ettiğinden dolayı nefsin galeyana gelmesidir. Nefsanî bir haldir. Galeyanı nefis durumunda hâsıl olur. İntikam duygusundan dolayı kalbin heyecan ile beyne kan göndermesidir. Öfkelenmek, hoşnutluğun zıddı olup intikam murad etmektir. Veya azabı gerçekleştirmek, acı bir şekilde tutup cezalandırmak, şiddetli bir şekilde yakalamak ve ateş ile cezalandırmak gibi manalara gelir.³⁰⁶

Hız. Peygamberin öfkesine hâkim olamamayı “şeytan”dan olarak nitelendirdiğini öfke ateşinin abdest suyu ile söndürülmesini tavsiye ettiğini

³⁰⁶ Bursevi, İsmail Hakkı, Rûhu'l-Beyan, I, 23-24

görüyoruz.³⁰⁷ Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Kuvvetli kimse demek, güreşte başkalarını yenen değil, ancak hiddet anında kendine hâkim olandır.”³⁰⁸

Bir anlık dalgınlık, bir anlık gaflet veya bazı ihmaller tamiri mümkün olmayan yaralar açmaktadır. Açık bırakılan rögar kapakları gibi ihmaller ölümle sonuçlanan olaylara sebebiyet vermekte; işveren tarafından zamanında tamiri ve bakımı yaptırılmayan bazı araç ve edevatlar iş kazalarına sebep olabilmekte, küçük ihmaller neticesinde büyük hasarlar meydana gelmektedir.

Bir anlık öfke ve gafletten başka şehvetin kontrol edil(e)memesi de suça iten önemli bir sebeptir. Şehvet sözcüğü temelde nefsin istediği şeyden onu alıkoymaktır. Şehvet, gerçek şehvet ve yalancı şehvet olmak üzere ikiye ayrılır. Gerçek olanı, olmaması halinde bedenin bozulup dengesini yitireceği, zayıf düşeceği şehvettir. Örneğin acıkıldığında yemek yeme iştahı gibi. Yalancı olanı ise, olmaması halinde bedenin bozulup dengesini yitirmeyeceği, zayıf düşmeyeceği şehvettir. *رُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَبَإِ* “Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır.”³⁰⁹ ayetinde kastedilenin iki şehvet olması da muhtemeldir.³¹⁰ Arzular (shehevât) insanın hevâsına uygun düşen arzu ettiği, uygun bulduğu ve kendisinden çekinmediği şeylerdir.³¹¹

İnsanın fitratında; hem nefesine düşkünlük, zevk ve eğlenceye meyil, hem de kıskançlık vardır. İnsanın arzu ve istekleri çeşitli yollardan tatmin olunduğu için bu tatmin yollarından çoğunluğu diğer insanlarla ilgilidir. İnsanlık, son derece tabii ve normal davranışları, kendisine yakışan tutumları bir tarafa bırakarak, nefsinin arzu ve isteklerini tatmin ederken aşırılıklara, uygunsuz davranışlara

³⁰⁷ Atiyye es-Sa'diyy (r.a.)'den; Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Hiddet şeytandandır, şeytan da ateşten yaratılmıştır. Ateş ise ancak su ile söndürülür. Binaenaleyh, biriniz hiddetlendiğinde abdest alsın.” (Ahmed b. Hanbel, a.g.e., IV, 226)

³⁰⁸ Buhârî, Edep, 76, VII, 99

³⁰⁹ Ali İmran, 3 / 14

³¹⁰ er-Rağıb el-İsfehani, a.g.e., s. 280-281

³¹¹ Kurtubi, XIII, 476

tevessül etmektedir. Bu aşırı davranışlardan biri de fuhuş ve zinadır. Fuhuş ve zinanın hem fertlere, hem de topluma yönelik zararları vardır.³¹² Enes (r.a.)'ten, Resûlullah (s.a.s.) buyurdular ki: “Fuhuş (kötülük) bir şeyde bulunursa, mutlaka onu çirkinleştirir; hayâ da bir şeyde bulunursa, onu mutlaka güzelleştirir.”³¹³

Kısacası, meşru ve helal dairede kullanılmayan bilakis harama götüren şehvet kişinin suç işlemesine zemin hazırlamaktadır. Taciz, tecavüz ve fuhşa aracılık etmek gibi suçlardan mahkûm olanların ceza infaz kurumlarında önemli bir yekûn teşkil ettiği bir vakıadır.

m) Adaletin Olmadığına Dair İnanç

Uşak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapmış olduğumuz anket çalışmasında ankete katılanların bir kısmı (% 17,18) adaletin yerini bulmadığı için ya da adaletsizlik olduğu için veya birileri tarafından haklarının yendiğinden dolayı ceza infaz kurumunda bulduklarını belirtmişlerdir. Bu durumun mükerrer suçlara zemin hazırladığını ifade etmişlerdir.

Dördüncü bölümde de ele alacağımız üzere bir kişinin adaletin olmadığı, adaletin yerini bulmadığı gerekçesi ile suç işlemesi kabul edilemez. Masum olduğu halde yıllarca hapisanede kalan Hz. Yusuf peygamberin tavrı başta olmak üzere nice âlimlerin vakarlı tavırları somut örnekler olarak karşımızda durmaktadır. Peki, suçu olmadığı halde ceza infaz kurumunda yatan birisi hiçbir şey yapmayacak mı? Tabii ki yapacak. Hakkını sonuna kadar arayacak. Ancak bu hak arama hukuki ve meşru zeminlerde olmalı, hak aranırken haram veya yasal olmayan yollara tevessül edilmemelidir.

³¹² Şeker, Mehmet, , a.g.e., s. 109

³¹³ Tirmizî, Birr, 47, IV, 349

n) Suça İten Diğer Faktörler

Yukarıda saydığımız faktörlerden başka suça sebep olan pek çok faktör olduğu görülmektedir. Polis Dergisi'nin 36. sayısında şu bilgiler yer almaktadır; “Psikoloji alanında yapılan pek çok araştırma, suçluluğa etki eden pek çok etkeni belirlemiştir. Araştırma sonuçları aşağıdaki etkenlerin suç ile ilişkili olduğunu göstermektedir:

Yaş: Suç üzerinde etkisi incelenen tüm faktörler arasında en güçlü etkinin yaşa ait olduğu bilinmektedir. Özellikle, cinayet, soygun ve ırza tecavüz ile ilgili suçlarda yaş çok belirleyici bir unsurdur. Araştırmalar, bu tür suçların genellikle ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerinde görüldüğüne ve ilerleyen yaşlarda azalma eğilimi gösterdiğine işaret etmektedir.

Cinsiyet: Erkekler suç olaylarına kadınlara oranla daha fazla karışmaktadırlar.

Yetersiz beslenme: Yetersiz beslenme anti-sosyal davranışa yol açmakta, dolayısıyla suç davranışında etkili olabilmektedir.

Akran grupları: Suçun öğrenilmesinde akran grupları önemlidir.

Medya: Medya, suç davranışına model olan kahramanlar aracılığı ile suç davranışın öğrenilmesinde rol oynar.

Anne yoksunluğu: Düzensiz anne-baba-çocuk iletişimi, ailedeki bireylerin eğitim düzeyi, çocuk sayısı, doğum sırası gibi ailevi faktörler suçla ilişkilidir.

Zekâ düzeyi: Düşük zekâ düzeyi suç ile anlamlı bir ilişki göstermektedir. Ancak, her suç türü farklı zekâ düzeyi ile ilişkilidir.

Medeni durum: Bekârların, evli bireylere oranla daha fazla suç işlediği gözlenmektedir.

Kişilik: Benmerkezcilik, saldırganlık, şüphencilik, anti-sosyal kişilik bozukluğu, narsizm, kaygı, depresyon gibi örüntüler suç davranışı ile ilişkilidir.”³¹⁴

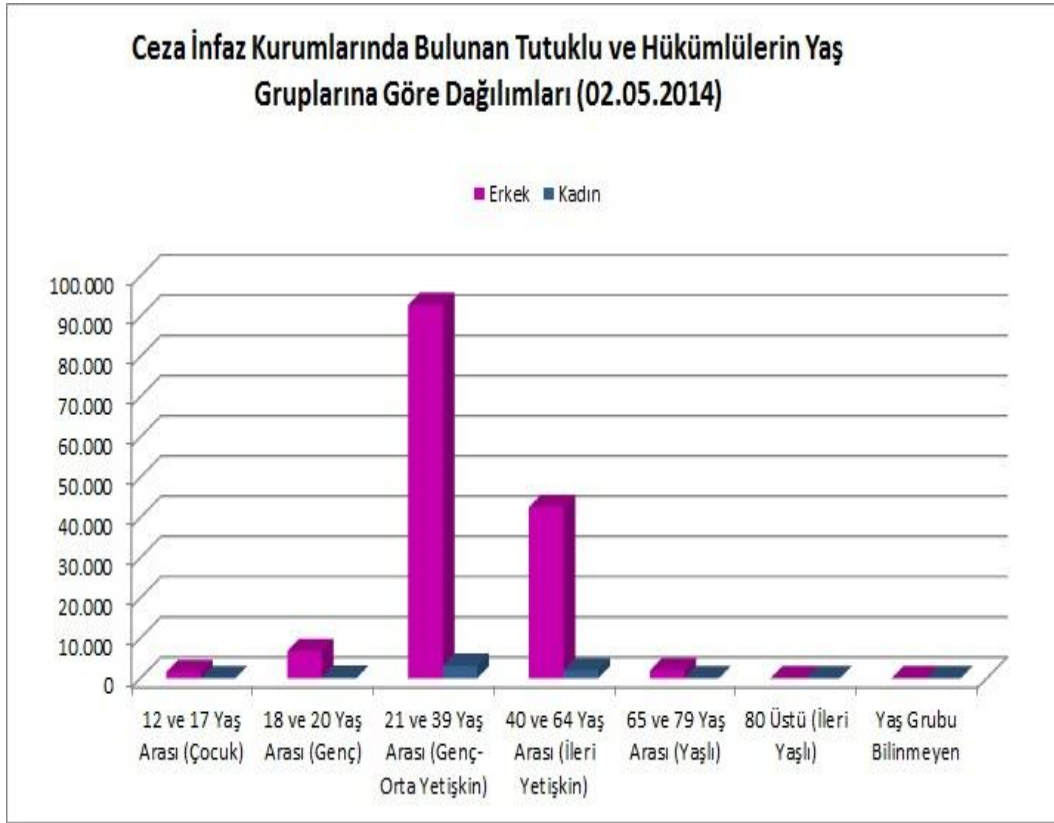
Suç işlenmesinde etkili olan faktörlerden olan “yaş” konusu dikkat çekicidir. Tabii ki bütün yaş grupları için ceza infaz kurumunda bulunmak iyi bir durum değildir. Bununla birlikte özellikle delikanlı kişilerin, en verimli çağlarını ceza infaz kurumlarında geçirmeleri gerçekten üzücüdür. Bu durum hem kişi açısından, hem aileleri açısından, hem de toplum açısından tam anlamı ile “kayıp” demektir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün internet sitesinde yer alan istatistiklere göre ceza infaz kurumlarındaki kişilerin yaş durumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.³¹⁵

Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Genel Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam
12 ve 17 Yaş Arası (Çocuk)	1.566	44	1.610
18 ve 20 Yaş Arası (Genç)	6.774	187	6.961
21 ve 39 Yaş Arası (Genç-Orta Yetişkin)	92.870	3.125	95.995
40 ve 64 Yaş Arası (İleri Yetişkin)	42.590	1.938	44.528
65 ve 79 Yaş Arası (Yaşlı)	1.969	74	2.043
80 Üstü (İleri Yaşlı)	115	3	118
Yaş Grubu Bilinmeyen	66	12	78
Toplam	145.950	5.383	151.333

Tablo 6 : Hükümlü/Tutukluların Yaş Gruplarına Dağılımı

³¹⁴ Düzgün, 2007 Erdoğan, A. Düzgün, H. Ş., (2003), Mekân ve Suç: Suç Haritalaması ve Diğer Analitik Yaklaşımlar. Polis Dergisi, S: 36

³¹⁵ <http://www.cte.adalet.gov.tr/> i.e.t: 20.05.2014

Tablo 7 : Hükümlü/Tutukluların Yaş Gruplarına Göre Dağılım Grafiği

Cinsiyet konusuna da dikkat çekmekte fayda görüyoruz. Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre³¹⁶ 2014 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun toplamı 77.695.904 kişidir. Toplam nüfusun 38.984.302'si erkek; 38.711.602'si bayandır. Tabloda da görüldüğü gibi erkek nüfus ile bayan nüfus oranı birbirine oldukça yakındır. 23 Mart 2005 tarihli³¹⁷ verilere göre ceza infaz kurumlarının mevcudu 5.971 bayan 159.062 erkek olmak üzere 165.033 kişidir. Burada sorgulanması gereken, neden erkeklerin, kadınlara oranla çok daha fazla suç olayına karıştığıdır. Suça iten birçok nedenin var olduğunu kabul etmekle beraber, kız ve erkek çocuklarının yetiştirilme tarzının tekrar gözden geçirilmesinde fayda olduğunu düşünüyoruz.

³¹⁶ <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> i.e.t: 23.03.2015

³¹⁷ <http://www.cte.adalet.gov.tr/> i.e.t: 23.03.2015

3.4. SUÇLULUK DAVRANIŞLARININ ÖZELLİKLERİ

İbrahim Baltacıoğlu, Şiddet ve Toplum adlı eserinde suçluluğa ilişkin davranış özellikleri ile ilgili şunları kaydetmektedir.

a) Aşırı Derecede İtaatsizlik ve Karşı Koyma: Ana-babaya itaatsizlik ve çocuğun disiplin karşısındaki inatçı tutumu, ebeveynin hatalı tutumunun çocuğu tahrik etmesi sonucunda doğabilir.

b) Ana-babaya, Otoriteye Düşman Olma: Bu eğilim, kimisinde sinsice, kimisinde açıkça görülür. Suçlu çocuklarda otorite genellikle polis, hâkim ve cezaevi personelidir.

c) Yalancılık: Bilerek veya isteyerek başkasını aldatmak söz konusudur. Yalancılığın “kendini, kontrol edememek ve aşırı bencillikle” çok yakın ilgisi vardır.

d) Hırsızlık, Yankesicilik, Sahtekârlık: Hırsızlıkların bir başka grubunu da yeni ve heyecan verici deneyimler yaşamak, çevresini atlatarak bir üstünlük ve egemenlik duygusu yaşamak amacı ile yapılanlar meydana getirir. Çocuk ve gençlerde bu isteklerin doyurulması doğal ruhsal bir ihtiyaçtır.

Çocuk ve gençlerin hırsızlıklarının bir bölümü ana baba baskısının ya da duygusal etkileşimin eksikliğine karşı bir tür simgesel başkaldırıdır. Ya da çocuğun anneden alamadığı sevgiyi, çalarak almaya çalışmasıdır. Haset, kıskançlık, aşağılık duygusu gibi sebeplerle de hırsızlık yapılabilir.

e) Evden Kaçma: Evdeki problemler, geçimsizlikler, çocuğun sevilmemesi bireyi aile çevresinden uzaklaşmaya zorlayabilir. Cezalandırılma korkusu, kendisine iyi davranmayanlardan intikam alma duygusu evden kaçışın sebepleridir.

f) Okuldan Kaçma: Başarısız olan uyumsuz çocuklar, okuldan kaçar; çünkü ona gerekli hedefler verilmemiştir.

g) Saldırganlık ve Yıkıcı Davranış: Olumsuz ortam saldırganlığı artırır. Gasp, kendine zarar vermek, başkalarına zarar vermek, sataşmak vakaların çoğunu meydana getirir.

h) Kavgacılık, Huysuzluk, İşkence Etme ve Tahrik

ı) “Anomie” kelimesi toplumda nisbi anlamda bir kuralsızlık ifade eder. Anominin güçlü olduğu yerlerde, ekonomik yoksulluğun da varlığı bilinir.

j) Alkol ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı: Alkol ailenin içyapısını, statüsünü etkiler ve çatışmalara yol açar. Çatışmadan kaçan çocuk kendini sokakta bulur. Suçlu vakaların, ana babasını model alarak alkole başlaması dikkat çeker. Alkole başlamada arkadaş çevresinin de tartışılmaz bir ağırlığı vardır.

Uyuşturucu bağımlılığındaki etkenler:

- Önce hazır oluş (doğal eğilim)
- Toplumsal şartlar
- Zihne ait gerilik ve yetersizlik, bedensel hastalıklar.

k) Cinsel Davranış ve Sapmalar: Tarih boyunca cinsel davranış, çeşitli toplumsal değerler için daima bir kaynak meydana getirmiştir. Özellikle evlilik öncesi cinsel ilişki, gencin başlıca problemlerinden biridir. Cinsi sapıklar suçlular arasında çok yaygındır.³¹⁸

3.5. KUR’AN-I KERİM’E GÖRE SUÇTAN UZAK DURAN İNSANLARIN ÖZELLİKLERİ

İçimizi karartan, geleceğe umutla bakmamızı engelleyen yukarıdaki tablo ile Kur’an-ı Kerim’in tasvir ettiği huzur ortamını mukayese etmekte yarar görüyoruz.

³¹⁸ Baltacıoğlu, İbrahim, a.g.e, s. 182- 184

Ali İmran Suresi'nde Allah Teâla şöyle buyurmaktadır;

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُنْتَقِبِينَ ﴿١٣٣﴾ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاجِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن تَجَرُّدٍ مِنَ تَخْتِهَا الْأُنْهَارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿١٣٥﴾ أُولَٰئِكَ جَزَاءُ هُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ

Rabbinizden bir bağışlanmaya ve genişliği göklerle yer arası kadar olan, korunanlar için hazırlanmış cennete koşun! O(koruna)nlar bollukta ve darlıkta Allah için harcarlar, öfke(lerin)i yutkunurlar, insanları affederler. Allah da güzel davrananları sever. Ve onlar bir kötülük yaptıkları, ya da nefislerine zulmettikleri zaman, Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler; günahları da Allah'tan başka kim bağışlayabilir? Ve onlar, hatalarında bile bile, ısrar etmezler. İşte onların mükâfatı Rableri tarafından bağışlanma ve atlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları cennetlerdir. Çalışanların ücreti ne güzeldir!³¹⁹ İnsan, salih amelden iki fayda elde etmektedir. Birincisi azaptan kurtulmaktır ki bunun için Allah Teala'dan mağfiret istemekle emrolunmuştur. İkincisi sevaba ve derecâta nail olmaktır. Bu kısma da cennetler olacağına beyanla işaret olunmuştur ki gerek mağfiretin ve gerek Cennetlere nail olmanın sebebi istiğfar olduğu beyan edilmiştir.³²⁰ Ayetlerde üç grup insandan bahsedilmektedir. 1. Takva sahipleri, 2. Tövbe edenler, 3. Günahta ısrar etmeyenler. Günahta ısrar etmeyip tövbe eden ve takva sahibi olanların mükafatlarının Cennet olduğu beyan edilmiştir.³²¹ Ayeti kerimelerde takva sahibi insanların özellikleri olarak ellerinin bol olması halinde verdikleri gibi ellerinin dar olması halinde de vermeleri; öfkelerini kontrol etmeleri ve insanları affetmeleri sayılmıştır. “Onlar bir kötülük yaptıklarında veya nefislerine zulmettiklerinde” tabirinden takva sahibi insanların da kötülük işleyebilecekleri anlaşılıyor. Ancak takva sahibi insanlar yapmış oldukları kötülükte ısrar etmeyecekler ve Allah'tan bağışlanma isteyecekler, Cenabı Hakka yöneleceklerdir. Onlar büyük günahlardan uzak duracakları gibi küçük günahlarda da ısrar etmeyecekler, bir an önce tövbe ederek küçük günahlarının da bağışlanmasını isteyeceklerdir.

³¹⁹ Ali İmran, 3 / 133-136

³²⁰ Mehmet Vehbi, Hulasat'ül-Beyan Fi Tefsir'il-Kur'an, İstanbul, Ahmet Saim Matbaası, İstanbul, 1967, II, 727

³²¹ Zemahşeri, a.g.e., s. 195

Furkan Suresi'ndeki ayetler de konumuza ışık tutar mahiyettedir;

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجاً وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجاً وَقَمَراً مُنِيراً ﴿٦١﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خُلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَدَّكِرَ أَوْ أَرَادَ شُكُوراً ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَاماً ﴿٦٣﴾ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَقِيَاماً ﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَاماً ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرّاً وَمُقَاماً ﴿٦٦﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَاماً ﴿٦٧﴾ وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَاماً ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَاناً ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلاً صَالِحاً فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً ﴿٧٠﴾ وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحاً فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَاباً ﴿٧١﴾ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَاماً ﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَاناً ﴿٧٣﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَاماً ﴿٧٤﴾ أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْعُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَاماً ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرّاً وَمُقَاماً

“Göge burçlar yerleştiren, orada bir ışık kaynağı (güneş) ve aydınlatıcı bir ay yaratanın şanı çok yücedir. O, öğüt almak isteyen ve çok şükredici olmayı dileyen kimseler için geceyi ve gündüzü birbiri ardınca getirendir. Rahman'ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, “selâm!” der (geçer)ler. Onlar, Rablerine secde ederek ve kıyamda durarak geceleyenlerdir. Onlar, şöyle diyenlerdir: “Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı sürekli bir helaktır!” “Şüphesiz, ne kötü bir durak ve ne kötü bir konaktır orası.” Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır. Onlar, Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedi kalır. Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Kim de tövbe eder ve salih amel işlerse işte o, Allah'a, tövbesi kabul edilmiş olarak döner. Onlar, yalana şahitlik etmeyen, faydasız boş bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakar ve hoşgörü ile geçip gidenlerdir. Onlar, kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığı zaman, onlara kör ve sağır kesilmezler. Onlar, “Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakımanlara önder eyle” diyenlerdir. İşte onlar, sabretmelerine karşılık cennetin

yüksek makamlarıyla mükâfatlandırılacaklar ve orada esenlik dileği ve selamla karşılanacaklardır. Orada ebedi kalırlar. Orası ne güzel bir durak ve ne güzel bir konaktır”.³²² Yüce Allah “rahmanın kulları”nı onbir özellik ile vasıflandırdı: Tevazu, yumuşak huyluluk (hilm), teheccüd, Allah korkusu (havf), israfi ve cimriliği terketmek, şirkten uzak durmak, zina etmemek, öldürmemek, tevbe etmek, yalandan uzak durmak, kötülük yapanı affetmek, verilen öğütleri kabul etmek, yüce Allah'a yalvarıp yakarmak.³²³ Toplumumuzda zaman zaman görülen, tahammülsüzlüğün had safhada olduğu, bir “yan bakma”dan dolayı cinayetlerin işlendiği olaylara bakınca yukarıda tasvir edilen insan tipi çok daha anlam kazanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'den diğer bir örneğimiz de Mü'minun Suresinden. Yüce Yaratıcı şöyle buyuruyor;

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَرْوَاحِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنْ ابْتغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir. Onlar ki, namazlarında huşu içindedirler. Onlar ki, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler. Onlar ki, zekât (vazifelerini) yerine getirirler. Ve onlar ki, iffetlerini korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin sahip olduğu (cariyeleri) hariç. (Bunlarla ilişkilerinden dolayı) kınanmış değillerdir. Şu halde, kim bunun ötesine gitmeyi isterse, işte bunlar, haddi aşan kimselerdir. Yine onlar ki, emanetlerine ve ahitlerine riayet ederler. Ve onlar ki, namazlarını muhafaza ederler, İşte asıl onlar varislerdir. Ki, Firdevs'e varis olan bu kimseler orada ebedî kalırlar.”³²⁴ Mümin her an omuzlarında sorumluluğunun yükünü hisseden kişidir; dünya onun için bir imtihan yeri ve hayat da bu imtihan için ayrılmış sınırlı bir süredir. Tüm zihni, bedeni ve ruhuyla imtihan kâğıdına eğilen bir öğrenci örneği, bu duygu da mümini tüm hayatı boyunca ciddi ve sorumluluk

³²² Furkan, 25 / 61-76

³²³ Kurtubi, a.g.e., XV, 491

³²⁴ Mü'minun, 23 / 1-11

içinde davranmaya yöneltir... Nasıl imtihan salonundaki öğrenci her anının geleceği için ne kadar önemli ve etkili olduğunun bilincindeyse ve bu bilinçle en ufak bir anını bile boşa harcamak eğilimi göstermezse, aynı şekilde mümin de hayatının her anını yararlı ve nihaî sonuca götürücü işlerle geçirir. O kadar ki, eğlenme ve dinlenme konularında bile, kendini hayatta daha yüce hedeflere hazırlayıcı ve zamanı boşa geçirtmeyecek seçimlerde bulunur. Bunun yanısıra, mümin doğru düşünür, pak ve temiz tabiatlıdır ve halis zevkler sahibidir. Ahlâk dışı şeylere karşı herhangi bir eğilim taşımaz o. Yararlı ve doğru söz söyler, gevezelik etmez ince bir şakacılığı vardır, ama bu hiçbir zaman alay, eğlence, güldürmece ve taklit cinsinden değildir. Kulakların koğuculuk, gıybet, çekiştirme, iftira, yalan, iğrenç şarkı ve müstehcen sözlerden uzak kalamadığı bir toplum, mümin için bir işkence kaynağıdır. Va'd edilen cennetin bir özelliği de, “.... orda boş ve yararsız hiçbir şeyin duyulmayacağı” değil midir?³²⁵

³²⁵ Mevdudi, a.g.e., III, 400-401

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUÇTAN UZAK DURMA KONUSUNDA KUR'AN'IN SUNDUĞU ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4. SUÇTAN UZAK DURMA KONUSUNDA KUR'AN'IN SUNDUĞU ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Suç olgusu çok sayıda ilmin ilgi sahasına girdiği için suçu önlemek konusunda çok farklı yaklaşımlar, çok farklı çözüm önerileri sunmak mümkündür. İnsanı suça iten çok sayıda sebep olduğu gibi çözüm yolu olarak da çok fazla öneri sıralamak mümkündür. Suçların önlenmesi ya da azaltılması hususunda kriminoloji uzmanları ile psikiyatristlerin; güvenlik birimi yetkilileri ile ekonomistlerin yaklaşım tarzları farklılık arz edebilir. Uzmanlardan birisi suçun önlenmesi için öncelikli olarak ekonomik koşulların düzeltilmesi gerektiğini savunurken, diğeri emniyet tedbirlerinin artırılmasının daha fazla önem arz ettiğini ileri sürebilir. Bize göre suçun önlenmesine yönelik alınması gereken tedbirlerin başında dinî ve ahlakî duygu ve düşüncenin güçlü olarak işlenmesi, kişinin suç olan fiilleri işlemesine vicdan duygusunun izin vermemesi gelmektedir. Diyelim ki ekonomik konulardaki sıkıntısından dolayı bir kişi hırsızlığa ya da uyuşturucu satmaya yöneliyorsa bu fiilleri engellemenin öncelikli yolu, kişinin bu fiilleri yaptığında hem dünya hem de ahirette mutlaka hesaba çekileceğinin bilincinde olması gerekmektedir. Bununla birlikte sosyal yardımlaşma ile ilgili kurumların yapacağı hizmetlerle, toplumdaki güçlü kardeşlik bağları gibi manevi bağlarla, darda olanın sıkıntısını gidermek gibi unsurlarla da suçun önlenmesine yardımcı olunabilir.

Konuyu ayrıntısı ile ele almadan önce suça maruz kalan insanın Yüce Yaratıcı'nın Hâlık isminden dolayı onurlu olduğunu, insanın başka hiçbir özelliği bulunmasa bile sırf insan olması hasebi ile saygıya layık olduğunu hatırlatmakta yarar görüyoruz. Ekmek ile insanın mukayesesini yapan Üstün Dökmen şöyle diyor: “Görünen o ki, ülkemizde ekmek insandan daha fazla saygı görüyor. Hangi ortamda olursa olsun –evde veya sokakta- ekmeğe saygı gösteririz. Yerdeyse basmayız, üstünden atlamayız; kaldırıp kenara yüksekçe bir yere koyarız; hatta öperiz ekmeği. Ekmeğe gösterdiğimiz saygı, ekmeğin büyüklüğünden ve niteliğinden bağımsızdır. Yerdeki ekmeği kaldırma konusunda, büyük-küçük veya buğday-arpa ayrımı yapmayız. Keyfimiz olsa da olmasa da yerdeki ekmeğe basmayız. İnsanlara, sokaklara karşı sergilediğimiz hataları ekmeğe karşı sergilemeyiz. Kısacası ekmeğe çok saygılıyızdır. Ekmeğe gösterdiğimiz saygıyı birbirimize göstersek çok daha huzurlu yaşarız. Ekmeğe niçin saygı gösteririz? Çünkü nimettir. İyi de eşlerimiz, çocuklarımız nimet değil mi? Öğrencilerimiz, çıraklarımız, komşularımız nimet değil mi? Ben ülkemde yerdeki ekmeğe tekme atıldığını hiç görmedim. Ama yerdeki insana tekme atıldığını çok gördüm.”³²⁶ Dökmen'in de haklı olarak değindiği gibi insanın nimet olduğunun gözden uzak tutulmaması halinde sorunları minimuma indirebiliriz.

Önemli hususlardan biri de suç için müsait zemin hazırlanmamasıdır. İslam'da asıl olan cezalandırma değil, suçların işlenmesine fırsat vermemektir. İslam'ın evliliği kolaylaştırıp teşvik etmesi, sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı sağlayan kurumlar kurması, hayatı dinî, ahlakî ve hukukî yönüyle bir bütün olarak ele alıp Müslümanlarda sağlam bir iradenin ve sorumluluk duygusunun gelişmesine öncelik vermesi bu gayelere matuftur. Bununla birlikte, gerekli önleyici ortam sağlandıktan sonra suç işlenmişse, bu suçun cezalandırılması da adalet ve rahmetin gereğidir. Çünkü suçluya acımada ileri gitmek ve hak etmediği halde onu korumak, suçların işlenmesini teşvik edeceği gibi suç mağdurlarını da cezalandırma sayılır. Suçluya uygulanacak cezanın, suçun işlenmesini önleyici,

³²⁶ Dökmen, Üstün, Küçük Şeyler, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2007 s. 71-72

suçluyu ıslah edici, mağdurun intikam duygusunu yatıştırıcı, toplum vicdanını teskin edici ölçü ve dengede olması gerekir.³²⁷

Şimdi suçun önlenbilmesi için veya suç düzeyinin asgariye indirilebilmesi açısından çözüm önerileri üzerinde durmak istiyoruz.

4. 1. DİNİ İNANCIN SUÇLARI ÖNLEMEDEKİ ROLÜ

Üçüncü bölümdeki anket sorularına verilen cevaplarda da görüldüğü gibi dini inancın suçları önlemede aktif bir rolü vardır. Bu bölümde dinin tanımı üzerinde durduktan sonra dinin mensuplarından yapmalarını veya yapmamalarını istediği hususların ve dini inancın suçları önlemedeki rolüne değineceğiz.

Özellikle Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi “Kitaplı Dinler” söz konusu olduğunda, birbirine bağlı üç yön bulmaktayız: İnançla ilgili hususlar, ibadetle ilgili hususlar, ahlakla ilgili hususlar. İyi bir tanımın dinin bu üç cephesine de hak ettiği önemi vermesi gerekir. Bu dinler açısından bakıldığında demek oluyor ki, din, ferdi ve ictimâî yanı bulunan, fikir ve tatbikat açısından sistemleşmiş olan, inananlara bir yaşama tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur.³²⁸

Gerçek dindar, hayatın olgu, ahlak ve inanç boyutlarını birlikte gören ve yaşayan insandır.³²⁹ Her din, kendi içindeki inanç ve ibadet yapısına göre farklı dindarlık biçimleri oluşturmakta; dine inanan her birey, dini algılayıp yaşantı haline getirirken farklılıklar sergilemektedir. Bu çerçevede dindarlığın dinden en önemli farkı dinamik bir süreç arz etmesidir. Dindarlık, kişiye kültüre ve inanılan dinin temel ilkelerine göre farklılık gösterebilir. Bireyin kişisel özellikleri cinsiyeti, yaşı, yaşadığı sosyal çevre, ekonomik ve eğitim durumu, medeni hali,

³²⁷ Bardakoğlu, Ali, İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, I, 323-324

³²⁸ Aydın, Mehmet S., Din Felsefesi, Selçuk Yayınları, Ankara, 1996, 5. bs., s. 6

³²⁹ Aydın, Mehmet S., a.g.e., s. 318

mesleği, dini bilgi seviyesi, yaşadığı travmatik olaylar ve kişilik özellikleri dindarlığında etkili olabilir.³³⁰

Din, fertleri mukaddes duygu ve alışkanlıklarda birleştiren, toplumları yükselten ve geliştiren bir kurumdur. Din, insanlara yön veren, kanun ve nizamların kavuşmadığı yerlerde de onları iyi ve faydalı şeyleri yapmaya yönelten bir hayat nizamıdır. Çünkü din, anarşinin, haksızlığın, adaletsizliğin, kötülüğün düşmanıdır. Din, toplum düzenini korumayı gaye edinir. Tarihte iktisadî, maddî bakımdan güçsüz toplumların yaşadığı görülmüştür; fakat dinî duyguları zayıflamış, manen çökmüş toplumların varlıklarını devam ettirebildiği pek görülmemiştir. Dinin zayıflaması, arkasından ahlakî ve hukuki suçları çağırır. Çünkü din olmayınca ahlak için hiçbir yaptırım gücü kalmaz. Helal- haram anlayışı kalkınca toplumun düzeni sarsılır; insanları, insan gruplarını hiçbir şey tutamaz olur; anarşi ortaya çıkar ve böylece çeşitli sıkıntılar başlar. Hâlbuki her yerde kendini kontrol eden bir Yaratan'ın varlığına inanan insan, daima iyi olanı yapıp kötü olandan kaçmaya gayret eder. Din olmayınca hayatın tadı kalmaz, ahlak için de bir müeyyide bulunmaz.³³¹

İslam Dini kendisine mensup olan kişilere iman, ibadet, ahlak ve muamelat ile ilgili yapmaları veya yapmamaları gereken hususları telkin eder. Kur'an-ı Kerim'de insanın Allah tarafından yaratıldığı, nefsinin insana vesvese verdiği hatırlatıldıktan sonra Cenabı Hakk'ın insana şah damarından daha yakın olduğu zikredilir. İnsanın sağında ve solundaki meleklerin insanın yaptıklarını kaydettiği belirtilir.³³² Mevdudi, ayeti kerimeyi şu şekilde yorumlamıştır: Bizim kudret ve ilmimiz insanoğlunu içinden ve dışından öyle çepeçevre sarmıştır ki, bizim ilim ve kudretimizin ona yakınlığı, şah damarının ona yakın oluşundan daha yakındır. Onun konuşmasını işitmek için bir mesafe kat edip yanına gelmemiz

³³⁰ Köse, Ali; Ayten, Ali, Din Psikolojisi, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 109

³³¹ Tümer, Günay; Küçük Abdurrahman, Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara, 1993, 2. bs., s. 40

³³² وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعَلْمُ مَا نُؤَسُّوسُ بِهِ نَفْسَهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ (۱۶) إِذْ يَتَلَفَّى الْمُتَلَفِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشَّمَالِ قَعِيدٌ
Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Üstelik biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir. İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın. Kâf, 50 / 16-18; يَغْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ (۱۱) كِرَامًا كَاتِبِينَ (۱۰) وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ (۱۰) كِرَامًا كَاتِبِينَ (۱۱) يَغْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ (۱۱) Hâlbuki üzerinizde muhakkak bekçiler, değerli yazıcılar vardır. Onlar yapmakta olduklarınızı bilirler. İnfitar, 82 / 10-12

gerekmez, gönlünden geçen düşünceleri bile doğrudan doğruya biliriz. Bunun gibi onu ele geçirmemiz gerekirse bir mesafeden gelip yakalamamız gerekmez.³³³

Zerre kadar hayır işleyen ve zerre kadar şer işleyen bunun karşılığını muhakkak göreceği vurgulanır.³³⁴ Kulların diriltilecekleri günde, kimsenin kimseye hiçbir fayda sağlamayacağı,³³⁵ mal ve oğulların fayda sağlamayacağı ancak arınmış olarak gelen kalbin kişiye fayda sağlayacağı,³³⁶ iyilerin Naîm cennetinde günahkârların da cehennemde olacağı³³⁷ Kur'an'da değişik vesileler ile anlatılır. Burada karşımıza imanın esasları ile ilgili hususlar çıkmaktadır. Allah'a inanan insanın, Allah'ın emir ve buyrukları doğrultusunda hayatını yaşaması, Meleklerin kendisinin yaptığı tüm amelleri kaydettiğini bilmesi, Allah'ın peygamberleri ve kitapları aracılığı ile kendisine öğretilen çizgide hayatını yaşaması ve nihayet ahirette vereceği hesaba göre kendisini hazırlaması suçların önlenmesinde hayatî derecede önem taşımaktadır.

İnsanın düşünce ve davranışları üzerinde en etkili inançlardan biri Allah inancıdır. İnsan kalbi, temiz bir Allah inancı, sevgisi ve korkusu ile dolu olduğunda, sevgi ve korkunun rehberliğinde bir hayat yaşamaya başlar. İlahi iradenin kendisinden istediği davranışlara yönelir, yapılmasını istemediği davranışlardan da uzak durur. Dolayısıyla Allah inancı, sevgisi ve korkusu kötü fiil ve suçları engelleme ve önlemede birinci derecede rol oynamaktadır. Allah'a sağlam bir inançla bağlı bir kimse, sürekli Allah'ın kontrolü ve gözetimi altında olduğu bilincine ulaşır.³³⁸ Allah; nerede olurlarsa olsunlar, insanların gizli ve âşikâr bütün yaptıklarını bilir, görür ve yaptıklarını kaydeder (Casiye, 45 / 29; Yasin, 36 / 12; Kaf, 50 / 17-18; Zuhruf, 43 / 80) O'na hiçbir şey gizli kalmaz. (Âli İmran, 3 / 6) insan amel defterinde iyi veya kötü, küçük veya büyük bütün sözlerini ve amellerini, günah ve sevaplarını yazılı olarak görecektir (Kehf, 18 / 49)

³³³ Meydudi, a.g.e., V, 478

³³⁴ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾ Kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecek. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecek. Zilzal, 99 / 7-8

³³⁵ O gün kimse kimseye hiçbir fayda sağlayamayacaktır. O gün buyruk, yalnız Allah'ındır. İnfitar, 82 / 19

³³⁶ "(Kulların) diriltilecekleri gün beni utandırma!" "O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar!" "Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." Şuara, 26 / 87-89

³³⁷ Şüphesiz, iyiler Naîm cennetindedirler. Şüphesiz, günahkârlar da cehennemdedirler. İnfitar, 82 / 13-14

³³⁸ Bayraktutar, Muammer, a.g.m., s. 13-14

hardal tanesi kadar bile olsa dünyada her yaptığı karşısına çıkacaktır. (Lokman, 31 / 16) bütün yaptıklarından sorgulanacak, iyi amellerinin mükâfatını, tövbe etmemiş veya ilahi affa mazhar olmamış ise kötü amellerinin cezasını görecektir. (Casiye, 45 / 30-31)³³⁹

Çoğu yanlış davranışların ve işlenen suçların temelinde gerçek anlamda Allah'a karşı saygı duymamanın, yaptıklarından sorguya çekileceği düşüncesinden uzak kalmanın önemli bir etken olduğu inkâr edilemez. Ahlakî erdemleri göz ardı eden, hiçbir manevi değer tanımayan insan, sadece çevre için değil toplumun huzur ve güveni açısından da büyük problem teşkil eder, ahlakî ve insani erdemleri çiğnemekten geri durmaz; başta insanları aldatmak olmak üzere her türlü kötülüğü çekinmeden işleyebilir.³⁴⁰ Dinî değerlere inanç ve helal-haram bilinci, suçun önlenmesinde caydırıcı bir rol oynamaktadır. İslâm'ın temel inanç esaslarından biri olan ahiret inancı da suçu önleyici en önemli ve en etkili faktörlerden birini oluşturmaktadır. Ahiret inancına sahip bir fert yalnız dünyaya yönelik olarak yaşamaz. Kendisini dünya hayatından sonra ebedî bir hayatın beklediği bilinciyle hareket eder.³⁴¹

Yukarıda iman esaslarının suçlara karşı bir kalkan vazifesi göreceğini ifade etmiştik. Aynı şekilde İslamiyet'in şartlarının da suçların önlenmesi için önemli bir vazife ifa ettiğini belirtmemiz gerekir. Ankebut Suresi'nde namazın insanı kötülükten ve hayâsızlıktan alıkoyduğu³⁴² ifade edilir. Orucun takva için³⁴³ bir başka deyişle günahlardan korunmak ve salih daireye girmek için emredildiğini Kur'an'ın ifadelerinden anlıyoruz. Oruç ile ilgili ayeti kerimede Yüce Allah, müminlere يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ şeklinde müminlerin itaat duygularını harekete geçirmek ve onlardaki iman ateşini tutuşturmak için “Ey müminler!” diye hitap etti.³⁴⁴

³³⁹ Akbaş, Bahattin, Sahtecilik, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008, s. 42-43

³⁴⁰ Akbaş, Bahattin, a.g.e., s. 44

³⁴¹ Bayraktutar, Muammer, a.g.m., s.14

³⁴² يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

³⁴³ Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Ankebut, 29 / 45

³⁴⁴ Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. Bakara, 2 / 183

³⁴⁴ es-Sabuni, a.g.e. I, 211

Hz. Peygamber de “Oruç kalkandır. Biriniz oruçlu iken çirkin, kötü ve kaba söz söylemesin, bağırıp çağırmasın, kavga etmesin. Birisi kendisine söver ya da çatarsa ona ‘ben oruçluyum’ desin”³⁴⁵ buyurmuştur. Yalnız şu hususu vurgulamakta yarar görüyoruz. Namaz kılan ve oruç tutan bazı kimseler, bir taraftan salih ameller yaparken diğer taraftan kötülük işlemeye devam ediyorsa bu kişilerin kendilerini gözden geçirmeleri gerekmektedir. Çünkü ayeti kerimelerde ve hadisi şeriflerde namaz gibi, oruç gibi amellerin kötülükten, fuhşiyattan alıkoyacağı belirtiliyor. Hz. Peygamber (sas): “Nice oruç tutanlar vardır ki onların oruçtan nasipleri sadece aç (ve susuz) kalmalarıdır.”³⁴⁶ buyurmuştur. Şu hususu da vurgulamakta yarar görüyoruz. Bazı kimselerin “nasıl olsa namazım ve orucum beni fuhşiyattan veya kötülükten alıkoymuyor o halde namaz kılmayayım, oruç tutmayayım” şeklinde düşünmeleri bize öyle geliyor ki Şeytan’ın telkinlerindedir. Bu durumdaki kişilerin bir taraftan namazlarına, oruçlarına devam ederken diğer taraftan Resulullahın, sahabe-i kiramın ve salih kişilerin namazları gibi hakiki manada namaz kılmak ve oruç tutmak için gayretlerini arttırmaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra hakiki anlamda namaz kılmak ve oruç tutmak için günahlardan uzak durmak, dua etmek ve salih amel işlemek kişiyi gerçek anlamda namaz kılmaya ve oruç tutmaya, daha genel bir ifade ile hakiki ibadete sevk edebilir. Mal ile yapılan ibadetlerden olan ve İslam’ın beş rüknünden biri olan zekât gibi sosyal yardımlaşma vasıtalarının suçu önleme hususundaki katkılarına ilerleyen sayfalarda değinilecektir.

İman ve ibadetlerin suçları önleme hususunda çok önemli görevler ifade ettiği gibi ahlakî esasların da kişiyi suç işlemekten alıkoyacağını ifade etmeliyiz. Bayraktutar’ın da kaydettiği gibi, “Bugün toplumumuzda görülen suç sorunu, gerçekte bir ahlak sorunudur. İnsanî ve manevî değerlerden sapma sorunudur. Toplumumuzun canına, malına, huzur ve güvenine en büyük zarar ve tehlike oluşturan terör, cinayet, kadına yönelik şiddet, kapkaççılık, yolsuzluk ve tacizler ahlakî ve manevî değerlerden sapmadan başka bir şey değildir. Sorunların çözümü ise, sorunlara kaynaklık eden problemlerin çözümünden geçmektedir. Sorun ahlak sorunu olduğuna göre, yapılması gereken insani ve ahlakî değerleri

³⁴⁵ Müslim, Sıyam, 163

³⁴⁶ İbn Mâce, 21, I, 539

birey ve topluma kazandıracak eğitimler ve çalışmalardır. Halkımızın olağanüstü bir ekseriyetinin İslam dini ile derin bağları bulunduğundan, suç gibi önemli toplumsal sorunların çözümünde manevî değerlerden de yararlanılması gerekmektedir.³⁴⁷ Kişiler birçok davranışı dinden aldığı değerlerle belirler. Mesela insanın iyi-kötü ya da değerli-değersiz olmasıyla ilgili ilkeler, dinden alınmıştır. Bu sebeple dinin, insanın günlük yaşamında merkezi bir rol üstlendiği kolayca söylenebilir. Empati yapmak, dürüst olmak, yalan söylememek, koruyucu ruh sağlığının bütün özellikleri, insana dinin kazandırdığı ahlakî erdemlerdir. Ölüm, acı, ihanet, kaza gibi hayatta yaşanan zor durumlarda insanı ancak din ve inanç merkezli çözümler rahatlatır. Hayatında dine hiç yer vermeyen kişiler bile, kendisini güçsüz ve yetersiz hissettiklerinde, kiliseye ya da namaza sığınır.³⁴⁸ Yalnızlık, çaresizlik, korku, keder, hastalık, musibet ve felaketler karşısında insanın yegâne teselli kaynağı dindir.³⁴⁹

Bilindiği gibi belirli suç davranışının arka planında; kıskançlık, iftira, öfke, nefret etme, aşırı hırs, baskılanamayan cinsellik dürtüsü gibi bazı içgüdü ve duygu biçimleri bulunmaktadır. İslam Dini bazı suç davranışını tetikleyen veya suçluluğun bazı nedensel faktörlerinin arka planındaki temel güdüleri oluşturan; haksızlık yapmayı, evlilik dışı veya gayri meşru cinsel ilişkide bulunmayı, haksız para kazanma çabasını, hırslılığı, kıskançlığı, iftirayı, kin ve nefreti, yalan söylemeyi ve bozgunculuk çıkarmayı ve buna benzer çok sayıda duygu ve davranış biçimini yapılmaması gereken işlerden olarak görmektedir. İslam Dini yıkıcı, yıpratıcı ve sorun yaratıcı bu duygu biçimlerinin yerine dürüstlüğü, adaletli olmayı, hakkaniyeti gözetmeyi, kardeşliği, affediciliği/toleransı, sabrı ve sözünde durmayı öğütlemektedir.³⁵⁰ İslam dini, insanın meşru/helal kılınan dünya nimetlerinden israfa düşmeden istifade etmesini öngörmüştür. Bu istifade için gaye meşru, vasıta da meşru olmalıdır. İnsanı amacına ulaştıracak her türlü vasıtanın meşru görülmesi mümkün değildir.³⁵¹

³⁴⁷ Bayraktutar, Muammer, a.g.m., s. 9

³⁴⁸ Tarhan, Nevzat, a.g.e., s. 330

³⁴⁹ Tümer, Günay; Küçük Abdurrahman, a.g.e., s. 40-41

³⁵⁰ Kızmaz, Zahir, Din ve Suç: Cezaevinde Hükümlü Bulunan Bazı suçluların Dindarlık Durumları, s. 29

³⁵¹ Akbaş, Bahattin, a.g.e., s. 17

Görülüyor ki dinin suçu önlemede çok önemli bir yeri vardır. Bize göre asayiş olaylarının en az seviyeye indirilebilmesi için mutlak surette dinin sosyal işlevlerinden yararlanması gerekmektedir. Suç ile mücadele etmek sadece devletin güvenlik kuvvetlerinin sorumluluğunda olmadığına göre devletin en önemli görevlerinden birisi de insanlardaki vicdan duygusunu harekete geçirmektir. Köktaş'ın da dediği gibi “Kurallar, kişinin vicdanında köklü bir yer edinmedikçe dıştan gelen kontrolün etkili olacağı düşünülemez.”³⁵²

Dinî duygu ve düşüncenin fert ve toplum hayatına etkisi ile ilgili somut bir örnek olarak İsrâ Suresi'nden örnek verebiliriz. İsrâ Suresi 22-40 ayetler arası dinî ve ahlakî buyrukları sıralamaktadır. Söz konusu ayetlerde yer yer Hz. Peygamber (sas) muhatap alınsa da onun şahsında bütün insanlığa hitap edilerek ilâhî dinlerde ortak olan başlıca dinî ve ahlakî ödevler sıralanmaktadır.³⁵³ Bu buyrukları şöylece sıralamak mümkündür: 1. Allah'ın birliğini tanımak, bir olan Allah'a inanmak, 2. Ana babaya iyi davranmak, 3. Akrabaya ve muhtaçlara iyilik etmek, hayır yapmak, 4. Hem cimrilikten hem israftan sakınmak, 5. Çocukların hayatını korumak, 6. Zinadan, fuhuştan kaçınmak, 7. Adam öldürmemek, 8. Yetim malı yememek, 9. Verilen sözü tutmak, 10. Ölçüyü ve tartıyı tam yapmak, 11. Bilmediği şeyin peşine düşmemek, bilgisiz hüküm vermemek, 12. Büyüklük taslamaktan sakınmak.³⁵⁴

Kur'an'daki on iki madde halinde sıralanan ilkeler geçmiş dini kültürlerde de bulunan ortak doğrulardır. Yukarıdaki emir ve yasakların hemen hemen aynısı Hz. Musa'ya indirilen Tevrat'ta da yer almıştır. Musa şeriatında on emir denilen ödevler de bu kültürün bir parçası olup Tevrat'ta bunlar şöyle sıralanmıştır: 1. Allah'tan başka ilâh tanımamak, 2. Puta tapmamak, 3. Allah'ın ismini boş yere ağzına almamak (Allah'ın adını kullanarak yalan yere yemin etmek gibi) 4. Cumartesi yasağına saygı göstermek (İslâm'da kaldırılmıştır), 5. Ana babaya saygılı olmak, 6. Adam öldürmemek, 7. Zina etmemek, 8. Hırsızlık yapmamak, 9. Yalan şahitliği etmemek, 10. Başkasına ait olan hiçbir şeye göz dikmemek.

³⁵² Köktaş, M.Emin, Din ve Siyaset Siyasal Davranış ve Dindarlık, Vadi Yayınları, Ankara, 1997, s. 15

³⁵³ Kur'an Yolu, III, 477

³⁵⁴ Kur'an Yolu. III, 482-483

Görüldüğü gibi Kur'an'daki buyruklarla Kitâb-ı Mukaddes'tekiler (cumartesi yasağı dışında) öz olarak aynıdır.³⁵⁵

Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de سَبِيلاً وَ سَاءَ سَبِيلاً “Sakın zinaya yaklaşmayın; doğrusu bu çirkindir, kötü bir yoldur.”³⁵⁶ şeklinde emir buyururken إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ “Müminler arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu edenlere, işte onlara, dünya ve ahirette can yakıcı azap vardır.”³⁵⁷ buyurarak toplumun temelini sarsacak fiillerden uzak durulmasını emretmiştir. Bu tür emir ve yasakların, dinî duygu ve düşüncenin suçları önlemede (taciz, tecavüz, fuhşa aracılık etmek türü) etkin bir role sahip olduğunu göstermektedir.

4. 2. CAYDIRICILIK

Suçun önlenbilmesi için en önemli unsurlardan birisi de caydırıcılıktır. Suçun nev'ine göre verilen cezaların vicdanları tatmin etmesi ve adaletin yerini bulması ile birlikte kişilerin aynı suçu veya farklı suçu tekrar tekrar işlememesi açısından cezaların caydırıcı olmasının önemli bir vasıta olduğu kanaatindeyiz. Ancak, cezaların caydırıcılığı tek başına suçu önlemeye yeterli değildir. Burada sunduğumuz çözüm önerileri bir bütün olarak değerlendirildiği takdirde suçlu insan sayısı en az seviyede tutulabilir. Bu bakımdan, “bir fiili ne kadar ağır şekilde cezalandırırsak, o fiil o kadar az işlenir” varsayımı tamamen doğru olmayabilir. Çünkü suç öyle karmaşık bir olgu ve suçun işlenmesi o kadar çok değişkene bağlıdır ki kimin ne zaman suç işleyebileceğini önceden kestirmek pek mümkün değildir. Her ne kadar tasarlanarak işlenen suçlar olsa bile, bazı durumlarda kişi hiç elinde olmayan sebeplerle suç işleyebilir. Ama ne var ki özellikle, suç işlemeyi alışkanlık haline getirenler ve suç işlemeyi önceden tasarlayanlar için cezaların caydırıcılığı, suç işlenmesini azaltabilir.

³⁵⁵ Kur'an Yolu, III, 483

³⁵⁶ İsra, 17 / 32

³⁵⁷ Nur, 24 / 19

Suçlara uygulanan cezaların amacı, suçun işlenmesini önlemektir. Bu husus, toplumların ceza yasalarında farklı şekillerde yer almıştır. Bu cezalar, para, hapis, idam, sürgün, bir kısım haklardan mahrum etme gibi farklılık arz eder. Kur'an ve sünnette günahattan caydırmak için bir takım yöntemler uygulanmıştır.³⁵⁸ “Suçların önlenmesi açısından Kur'an ve hadislerde yer alan çözümler acaba nelerdir?” “Cezalandırma olmasa acaba daha mı iyi olur?” “Af yolu seçilirse suç işlenmez mi?” “Kur'an'da suçlara verilen cezalar zamanla değişebilir mi?” türü sorular birbirini takip etmektedir.

Hemen ifade edelim ki, Kur'an'ın öngördüğü suçlara verilecek cezalardan maksat insanları suç işlemekten caydırmaktır. Eğer Kur'an'da zikredilen cezalardan, caydırıcılık bakımından daha ağır cezalar varsa, herhalde onları uygulamada bir sakınca söz konusu olmasa gerektir. Mesela, hırsıza Kur'anî cezadan daha caydırıcı bir ceza verilir ve gerçekten bu ceza da o insanları hırsızlıktan alıkoyarsa, bu durumda söylenecek bir söz yoktur. Çünkü Kur'an'ın söz konusu ceza ile hedeflediği amaç yerine gelmiş demektir. Ama Kur'an'ın öngördüğü cezadan daha caydırıcı bir ceza vermenin imkânı yoksa o zaman Kur'an'ın belirlediği cezaya razı olmak bir zorunluluk değil midir?³⁵⁹

Kur'an bir fiilin suç olduğunu bildirdiği zaman bazen bunun ceza-i müeyyidesini belirlemeyerek insana bırakmış, bazen suçla birlikte cezayı da zikretmiş, bazen de alternatif cezalar koyarak tercihi insana bırakmıştır. Bu tablo bize göstermektedir ki, bazı cezaların insana bırakılmasına karşın, bazılarının belirlenmiş olması, onların değiştirilmeyeceğini ve alternatiflerinin bulunmadığını göstermektedir. Durum böyle iken Allah tarafından cezaları öngörülen ve değiştirilmeleri noktasında insana hiçbir tercih hakkı verilmeyen birtakım cezaları keyfi olarak değiştirmeye kalkışmak ne derece doğru olabilir?³⁶⁰

³⁵⁸ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 224-225

³⁵⁹ Demirci, Muhsin, Tefsir Tarihi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 261-262

³⁶⁰ Demirci, Muhsin, a.g.e., s. 261-262

Kur'an'da büyük günah işleyenlerin cezalarının bildirildiği sınırlı sayıda ayet vardır.³⁶¹ Bunlar; bir insanı döven, yaralayan veya kasten öldüren kimseler³⁶² zina edenler³⁶³; namuslu kadınlara zina suçu isnat edenler³⁶⁴; terör suçu işleyenler³⁶⁵ ve hırsızlık yapanlardır.³⁶⁶

Suçü önlemede caydırıcılığın yanı sıra suç işleyen kişilerin mutlaka yakalanacağını, kanun önünde hesap vereceğini bilmesi de suçü önleyen sebeplerden olabilir. Bu konuda kapkaç suçunu işleyen kişilerin son yıllarda giderek azalması çarpıcı bir örnektir. 2000'li yılların başlarında kapkaç suçü, ana haber bültenlerinin değişmeyen konularından birisiydi. Kapkaççılar hemen hemen her gün kimisinin saçından tutarak sürüklüyor, kimisinin çantasını gasp ediyorlardı. Yakalanma riskinin oldukça artması, hırsızlık suçü kapsamında değerlendirilen kapkaçın, hırsızlık kapsamından çıkarılarak “nitelikli hırsızlık” başlığı altında yağma suçü kapsamına alınması ve ağır cezalar getirilmesi (cezası: 3-7 yıl arası),³⁶⁷ mobese kameralarının sayılarının artması, yakalanan kapkaççılara ilişkin görüntü ve haberlere yazılı ve görsel basında yer verilmesi gibi sebepler ile kapkaç suçlarının azalmasında büyük oranda başarı elde edilmiştir. Nitekim 2008 yılına gelindiğinde kapkaç % 41 azalmıştır.³⁶⁸

³⁶¹ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 224

³⁶² يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْقَصَاصَ فِي الْقَتْلِ أَلْحَرَ بِالْحَرْ وَالْعَبْدَ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءُ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْيِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَعَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (178) وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir. Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecavüzde bulunana elem dolu bir azap vardır. Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükme uyarak) korunursunuz. Bakara, 2 / 178-179

³⁶³ الرَّانِيَةُ وَالرَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْسَ لَهُمَا عَذَابٌ طَائِفَةٌ Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini(nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasını. Müminlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun. Nur, 24 / 2

³⁶⁴ وَالَّذِينَ يَزُمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِبَرَاهِنٍ شَهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir. Nur, 24 / 4

³⁶⁵ إِنَّمَا جَزَاؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ يُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَوْ يُنْفَرُوا مِنْ أَلْحَرِ الْعَظِيمِ اللَّهُ الْأَرْضَ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ Allah'a ve Resulüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri, yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır. Maide, 5 / 33

³⁶⁶ Her kim de işlediği zulmünün arkasından tövbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz, Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Maide, 5 / 38

³⁶⁷ bkz. Hürriyet Gazetesi, 20 Mart 2005, <http://webarsiv.hurriyet.com.tr2005/03/20/616199.asp>. i.e.t.:10.06.2015

³⁶⁸ bkz.Sabah Gazetesi, 05 Haziran 2009,

<http://www.sabah.com.tr/gundem/2009/06/05/kap kac yuzde 41 azaldi>, i.e.t.:10.06.2015

4. 3. KISAS

Allah'a şirk koştuktan sonra büyük günahların en büyüğü Allah'ın haram kıldığı cana kıymaktır.³⁶⁹ Maide Suresi'ndeki şu ayeti kerimeler cana kıymanın sorumluluğu ile ilgili;

وَائْتَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُنْقَبَلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِن بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسٍ بِيَدَيْكَ لِأَتُكِّفَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ نَبِّأَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُؤَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَى أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْأَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَكَيْفَ كُنْتُمْ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَكَيْفَ كُنْتُمْ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَكَيْفَ كُنْتُمْ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَكَيْفَ كُنْتُمْ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

(Ey Muhammed!) Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, “Andolsun seni mutlaka öldüreceğim” demişti. Öteki, “Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder” demişti. “Andolsun! Sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da ben seni öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım. Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennemliklerden olasin. İşte bu zalimlerin cezasıdır.” Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de (nefsine uyararak) onu öldürdü ve böylece ziyan edenlerden oldu. Nihayet Allah, ona kardeşinin ölmüş cesedini nasıl örtüp gizleyeceğini göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. “Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten aciz miyim ben?” dedi. Artık pişmanlık duyanlardan olmuştu. Bundan dolayı İsrailoğullarına (Kitapta) şunu yazdık: “Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa sanki bütün insanları yaşatmıştır. And olsun ki, onlara resullerimiz apaçık deliller (mucize ve ayetler) getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ)

³⁶⁹ Ebu Hayyan, a.g.e., III, 642

yeryüzünde aşırı gitmektedir.”³⁷⁰ Zemahşerî der ki: "Bazıları, Hâbil'in Kabil'den daha kuvvetli olduğunu, fakat Allah'tan korktuğu için kardeşini öldürmekten sakındığını" söylemişlerdir.³⁷¹ Ebu Hayyan şöyle der: Eğer kaderde, benim seni öldürmem veya senin beni öldürmen yazılı ise, ben, Allah'ın yardımına nail olan bir mazlum olmayı tercih ederim, zalim olmayı değil.³⁷²

Kur'an-ı Kerim'de kasten bir mümini öldürmenin cezası ebedi olarak cehennem olarak zikredilirken, haksız yere bir insanın öldürülmesinin bütün insanları öldürmek gibi olduğu ayeti kerimede geçer: وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ “Kim bir mümini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedi kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.”³⁷³ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ “Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın.”³⁷⁴ Furkan Suresi'nde adam öldürmenin yasaklanmasının Allah'a ortak koşmaktan hemen sonra zikredilmesi dikkat çekicidir. وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا “Onlar, Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedi kalır.”³⁷⁵ En'am Suresi'nde de وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ “Meşrû bir hak karşılığı olmadıkça Allah'ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin”³⁷⁶ şeklinde ayette açık bir şekilde adam öldürme haram kılınmıştır. Ayetlerde geçen haklı sebep ancak meşru bir savaş, meşru müdafaa ve mahkemenin ölüm cezası vermesidir.³⁷⁷ Sadece mümini öldürmenin değil, suçsuz herhangi bir insanı öldürmenin cezası da cehennemdir.³⁷⁸ Hz. Peygamber (sas), “Müslüman olmayan bir insanı haksız yere öldüren kimse cennet kokusu koklayamaz”³⁷⁹ buyurmuştur.

³⁷⁰ Maide, 5, 27-32

³⁷¹ Zemahşerî, a.g.e., 286; Ebu Hayyan, a.g.e., III, 642

³⁷² Ebu Hayyan, III, 644

³⁷³ Nisa, 4 / 93

³⁷⁴ İsrâ, 17 / 33

³⁷⁵ Furkan, 25 / 68-69

³⁷⁶ En'am, 6 / 151

³⁷⁷ bkz. Bakara, 2 / 178-179; Maide, 5 / 45

³⁷⁸ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 104

³⁷⁹ Buhari, Cizye, 5; Tirmizi, Diyât, 8, VI

İslam peygamberi, Veda Haccı'nda bütün insanlara hitaben, “Bugün, bu ay ve bu belde nasıl kutsal ve korunmuş ise canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da öylesine korunmuştur.”³⁸⁰ buyurmuştur.

Demek oluyor ki haksız yere cana kıymak dinimize göre kesinlikle haramdır ve büyük günahlardandır. Bir insanı bu fiilden alıkoymak için sözlükte aynıyle karşılık vermek, herhangi bir hakkı dengiyle takas etmek³⁸¹ anlamına gelen “kıyas” gibi Kur’anî çözümlerin caydırıcı olacağını düşünüyoruz. Yücel’in de dediği gibi, “Hiç kimse adam öldürme suçunu işlememeye karşı sigortalı değildir. Herkeste var olan adam öldürme itisi, ben öldürürsem beni de öldürürler korkusuyla frenlenerek dengede tutulmaktadır. Bu denge olumsuz biçimde bozulduğunda, planlanmış türden adam öldürmelerde olduğu gibi suç işlenmektedir.”³⁸² يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ أَسْفَهًا فَكَفَىٰ لَهُ مِنْ إِخْوِهِ شَيْءٌ فَاَتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّءِ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَغْتَدَىٰ بِعَدَاوَةِ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٧٨). وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ “Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kıyas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kıyas edilir. Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecavüzde bulunana elem dolu bir azap vardır. Ey akıl sahipleri! Kıyasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükme uyarak) korunursunuz.”³⁸³ şeklindeki ayetlerde kıyastan bahsedilmektedir. Ayette geçen “Ey akıl sahipleri! Kıyasta sizin için hayat vardır” ibaresi oldukça çarpıcıdır. Elmalılı Hamdi Yazır’ın bu iki ayet ile ilgili yaklaşımını aynen iktibas ediyoruz:

“Kıyas, hayat hakkının ve canı korumanın gereğidir. Kıyasın meşru oluşunda akıl sahibi olan insanlar için büyük bir hayat vardır. Affın kıymeti de buna bağlıdır. Gerçi kıyasın kendisi, bir hayatı yok etmektir ama aynı zamanda haksız yere bir hayatı yok etmeye karşı, hayatın zıddı olan kıyasın meşru oluşu da hayatın ve yaşama hakkının en büyük müeyyidesidir. Şöyle ki: 1. Önce bu, hem

³⁸⁰ Buhari, İlim, 37; Hac, 132

³⁸¹ Yazır, M.Hamdi, a.g.e., I, 494

³⁸² Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 106

³⁸³ Bakara, 2 / 178-179

katil olmak isteyecek kimse, hem de öldürülmesi istenen kimse hakkında kuvvetle hayatı korumaya sevk etmektedir. Çünkü katil olmak isteyen kimse, öldürürse ve öldürdüğünde kendisinin de öldürülme hakkı edeceğini bilirse akıl gereği olarak, öldürmekten vazgeçer. Böylece hem kendisi hayatta kalır, hem de karşısındaki.² Bunda, ikisinden başka genel toplumun yaşama hakkını da güvenceye alma vardır. Çünkü bu şekilde öldürmenin önüne geçilmesi, bu ikisinden başka, bunlarla uzaktan yakından ilgili olması düşünülen insanların da hayatlarının devamına ve güvenliğine bir garantidir. Zira bir öldürme olayı, öldürenle öldürülenin yakınları arasında düşmanlık ve fitneye, bu da büyük çarpışmalara (kan davalarına) sebep olabilir. Akıl sahipleri için, bu öldürmeye engel olacak olan haklı kısasın meşruluğu, bütün bu fitnelerin ve heyecanların önüne geçeceği için, toplumun yaşamasına sebep ve yaşama hakkına garanti olur.”³⁸⁴

Elmalılı Hamdi Yazır, kısasa mı hükmedilmeli, diyet mi ödettirilmeli yoksa af yolu mu seçilmeli konularını ele alırken Tevrat, İncil ve Kur'an'ın meseleyi ele alış biçimlerini mukayeseli olarak irdelemiştir. Başkasının yaşama hakkına saldırının öncelikli olarak kendisinin yaşama hakkına kastettiğini, adam öldürmenin hakkıyla verilecek asıl hükmünün, kısas yoluyla katilin kendisini öldürmek olduğunu, öldürenin öldürülme hakkı ettiğini³⁸⁵ belirten Yazır'ın bu iki ayet ile ilgili yaklaşımı şöyledir: “Kararlı bir şekilde düşünüldüğü zaman adam öldürmenin bundan başka hükmü ve gereği olmaması gerekir. Nitekim önceleri Tevrat'ta da yalnız kısas meşru kılınmıştı. Fakat hayatın aslı sırf Allah'ın ihsanı olduğu ve kısasta kul hakkından başka bir de Allah'ın hakkı bulunduğu cihetle Cenabı Allah, Muhammed ümmetine kısası yazarken, bir hafifletme ve rahmet olmak üzere af ve diyeti de meşru kılmıştır. Bu affi da, hak sahibi olan öldürülenin varisi ve velisinin eline vermiştir.

Kısasa göre bu meşruluğun katil hakkında ne kadar bir hafifletme ve rahmet olduğu, şüpheden uzaktır. Çünkü ondan kısası affetmek, yaşama hakkını iade ederek, yeniden diriltmek demektir. Bu aynı zamanda öldürülenin velisi hakkında da bir hafifletme ve rahmettir. Çünkü her ne olursa olsun, bir insan

³⁸⁴ Yazır, M.Hamdi, a.g.e., I, 501

³⁸⁵ Yazır, M.Hamdi, a.g.e., I, 501

öldürmek, her gönlün ve özellikle iman ehlinin arzu edeceği, seve seve yapacağı bir şey değildir. Kisasın kendisi, düşünüldüğü zaman kendi nefsinde ağır bir hükümdür. Bununla beraber mutlak olarak af mecburiyeti de genellikle bu taraf hakkında kısıstan daha ağır bir teklif olur. Kisasın, aslî bir hak olduğu bilinmedikçe affın manası olmaz.

Bu bakımdan ne Tevrat'ta olduğu gibi yalnız kısısta, ne de İncil'de olduğu gibi yalnız afta ısrar edilmeyerek, duruma ve menfaatin gereğine göre, ikisinden birinin tatbikine imkân bırakılması için öldürülenin velisine bir seçim hakkı verilmiştir. Bundan başka, af karşılığı diyet ve benzeri gibi örfeye göre malî bir karşılık almaya da meşru bir yol gösterilmiş bulunmaktadır. Bunun, her iki taraf hakkında da bir hafifletme ve aynı zamanda dünya ve ahiretle ilgili birçok faydaları içine alan ilâhî bir rahmet olduğunda da şüphe yoktur. Affın, daha faziletli ve daha uygun olması, kisasın aslî hüküm olmasına engel değildir.”³⁸⁶

“İşte Kur'ân, bu gerçeği tespit ederek kisası, öldürülen kimse için bir hak, kamu için aslî bir görev, affı da öldürülen kimsenin velisi için bir fazilet, “iyilik ve ödeme” kelimeleri altında diyet almayı da bir ruhsat olmak üzere meşru kılmıştır. Şu halde anlaşılıyor ki, af ve diyetin bir hafifletme, bir rahmet olabilmesi, kisasın aslî bir vacip olarak meşru bir şekilde devamına bağlıdır. Buna göre “Mademki af bir rahmet ve fazilettir, o halde kisasın büsbütün neshi ve kaldırılması ile yalnız affın vacip kılınması, daha fazla bir rahmet olurdu.” gibi bir soru mümkün değildir. Böyle bir düşünce ile İncil'in hükmünün, Kur'ân'ın hükmünden daha ahlakî olduğu zannedilmemelidir. Çünkü affın ahlakî oluşu, kisasın aslî bir hak olarak meşruluğunun devamına bağlıdır.³⁸⁷

İslam Dini esaslarına göre cana kıymak bir yana bu işe yeltenmek bile kabul edilemez. Hadisi şerifte “Sizden biriniz silahını din kardeşine doğrultmasın! Çünkü farkında olmadan belki Şeytan silahı elinden çıkarıp harekete geçirir (tetikler) de din kardeşini öldürür ve bu yüzden Cehennem'in bir çukuruna

³⁸⁶ Yazır, M.Hamdi, a.g.e., I, 499-500

³⁸⁷ Yazır, M.Hamdi, I, 500

yuvarlanır gider.”³⁸⁸ buyurulmuştur. Hatta insanları birbirlerine düşürebilecek yolların kapatıldığını görüyoruz: “Münakaşa ve cidalden –haklı dahi olsa- uzak duran kimseye Cennet’in kıyısından bir köşk verileceğine kefil benim. Şakacıktan dahi olsa yalan söylemeyen kimseye Cennet’in merkezinde bir saray tahsis edileceğine kefil benim. Güzel ahlak sahibi insana da Cennet’in zirvesinde bir köşk verileceğine kefil benim.”³⁸⁹

Son olarak şunu belirtelim: İslam Dini eşrefi mahlûkat olan insanın canına kıyılmasına asla müsaade etmediği gibi, hayvanların canını da dokunulmaz kabul etmiştir. Resulullah (sav) buyurmuştur: “Bir kadın, eve hapsettiği bir kedi yüzünden cehenneme gitti. Kediye hapsederek yiyecek vermemiş, yeryüzünün haşeratından yemeye de salmamıştı.”³⁹⁰ Bir kedinin öldürülmesine müsaade etmeyen bir sistem hiç yaratılmışların en şerefli olan insanın öldürülmesine izin verir mi?

4. 4. EKONOMİK ŞARTLARIN İYİLEŞTİRİLMESİ

Uşak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’ndan ankete katılan hükümlü/tutukluların % 53,37’si, “sizce, insanları suç işlemeye sevk eden en önemli nedenler nelerdir?” şeklindeki anket sorumuza en önemli neden olarak ekonomik sebepleri göstermişlerdir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün internet sitesinde yer alan bilgilere göre hükümlü/tutukluların önemli bir oranının dolandırıcılık, hırsızlık, sahtecilik, yağma ve gasp gibi suçlardan dolayı ceza infaz kurumlarında bulunduğu bilgisi yer almaktadır.³⁹¹

Ülkemizde 2002 yılında 3 bin 521 dolar olan kişi başına düşen milli gelir, 2011 yılında üç katına ulaşarak 10 bin 476 dolara ulaşmıştır.³⁹² Aynı zaman diliminde 31 Aralık 2002 yılında 59.429 olan toplam hükümlü / tutuklu sayısı, 31

³⁸⁸ Buhari, Fiten, 7; Müslim, Birr, 126

³⁸⁹ Ebu Davud, Edeb, 7

³⁹⁰ Buhari, Bed’ül-Halk 17, Şirb 9, Enbiya 50; Müslim, Birr 151

³⁹¹ Bkz. <http://www.cte.adalet.gov.tr/> i.e.t: 04.06.2015

³⁹² <http://www.haberturk.com/ekonomi/ekonomi/haber/1025534-kisi-basi-gelir-11-bin-dolari-gececek> i.e.t: 17.04.20105

Aralık 2011 tarihinde 128.604 kişiye yükselmiştir.³⁹³ Ekonomik göstergelerde sadece kişi başına düşen milli gelir ile yetinilmesinin doğru olmadığını kabul etmekle beraber yukarıdaki verilerden şu sonuç çıkarılabilir kanaatindeyiz: Eğer kişilerin suç işlemesinde ekonomik sebepler birinci derecede rol oynasaydı 2002 yılından 2011 yılına kadar geçen zaman diliminde hükümlü/tutuklu sayısı artmayacak bilakis azalacaktı.

Üçüncü bölümde de irdelediğimiz gibi ekonomik sıkıntıların kişiyi suç işlemeye ittiği ile ilgili farklı görüşler vardır. Yücel'e göre, kişilerin manevi değerlerden yoksun olduklarında kendilerini suç işlemeye karşı koyabilecek çok az deruni yasaklara sahip oldukları ve özellikle ekonomik zorluk dönemlerinde mala karşı işledikleri suç miktarında artış olduğu görülmektedir. Genellikle, kriminologlar ile ceza adaleti mensupları ve halk katında egemen olan görüş, ekonomik koşullar ile mala karşı işlenen suçların birbirine çok yakından irtibatlı olduğu merkezindedir. Bu nedenle, suç önleme siyaseti, fakirliğin kökünü kazımak ve halkın refahını geliştirmeyi amaçlayan tedbirlerden ibaret olmalıdır.³⁹⁴ İşsizler tarafından işlenen suçlarda ana motiflerin öç alma, parasızlık ve can sıkıntısı olduğu ileri sürülebilir. Yalnız, işsizlik ve suçluluk arasında bir ilişkinin varlığı konusunda çok dikkatli olunmalıdır. Bu bağın varlığına değinmek oldukça zordur. Bu bağın varlığı konusunda kuvvetli sosyal nedenler var ise de, şimdiye değin var olan istatistikî veriler yeterlilik gösterememiştir.³⁹⁵

Günümüz toplumların içerisine düştüğü huzursuzlukların belki de en önemli sebeplerinden birisi lüks yaşama arzudur. Aza kanaat etmemektir. Lüks olan tüketim mallarının ihtiyaçmış gibi algılanmasıdır. Kanaat, bitmez tükenmez bir hazine iken kanaatsizlik sonucu daha fazla tüketim arzusu iç huzursuzluğa, strese hatta depresyona sebep olabilmektedir. Lüks yaşama arzusu, istediklerini elde edemeyen bazı kimseler için hayal kırıklığına sebep olmakta hatta pembe dizilerde gördüğü dünyanın kendisine çok uzak olduğunu, öyle bir hayatı hiç yaşayamayacağını düşünen kişilerde bu durumun intihara kadar varan olaylara

³⁹³ <http://www.cte.adalet.gov.tr/> i.e.t: 04.06.2015

³⁹⁴ Yücel, M.Tören, a.g.e., s.132-133

³⁹⁵ Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 137

sebebiyet verebildiği müşahede edilmektedir. Hâlbuki paranın çok kazanılması değil bereketli olması önemlidir.

Hz. Peygamber (sas), “Dünyalık imkânlar itibarıyla sizden daha aşağı olanlara bakınız! Sizden daha iyi konumda olanlara bakmayınız! Bu bakış açısı, Allah’ın üzerinizdeki nimetini hor görmemeniz için en uygun olandır.”³⁹⁶ “Hakiki zenginlik, çok mala sahip olmak değil, kanaatkâr olup müstağni yaşamaktır.³⁹⁷ “Sizden birinizin urganını omzuna alıp odun toplaması ve bu suretle geçimini temin etmesi, herhangi bir kimseye gidip ondan –ister versin ister geri çevirsin- bir şey istemesinden daha hayırlıdır.³⁹⁸ “ Hiç kimse, kendi el emeği ve alın teriyle kazandığından daha hayırlı bir rızık yememiştir. Nitekim Allah’ın peygamberi Hz. Davud (a.s) da kendi el emeğiyle geçinirdi.³⁹⁹ gibi sözleri ile müminleri çalışmaya teşvik edip, el emeği ile kazanmanın önemini vurgulamıştır.

Ekonomik yönden insanları sıkıntıya düşüren, hatta suç işleyip ceza infaz kurumuna girmesine sebep olan unsurlardan birisi de lüks görünen bazı davranışların ihtiyaç olarak algılanmasıdır. Zaim’in de kaydettiği gibi lüks araba kullanma, mücevherat iptilası, sosyetik hayat tarzı diye ifade edilen davranışlar bu tip tüketim temayülleridir. Bu sadece Türkiye’ye has bir durum değildir. Bütün dünyada görülmektedir. Bu tip harcamalarda insanlar ihtiyaç hissetmedikleri halde sırf gösteriş yapmak için ve maddi kudretini ispat etmek için tüketimde bulunmaktadır.⁴⁰⁰ Gösteriş tüketimi İslamiyet’te hoş karşılanmıyor. İslami düşünce tarzına göre, insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayacak her türlü harcama normaldir; fakat gösteriş için tüketim yasaktır.⁴⁰¹ Bu hususa örnek olarak 1990’lı yıllarda hayatımıza giren cep telefonlarını verebiliriz. İhtiyacımıza cevap veren cep telefonlarının yerini kısa bir süre sonra yeni versiyonları almaktadır. Akıllara ister istemez lüks mü ihtiyaç mı sorusu gelmektedir.

³⁹⁶ Müslim, Zühd, 9

³⁹⁷ Buhari, Rikak, 15; Müslim, Zekat, 130

³⁹⁸ Buhari, Zekat, 50,53; Müslim, Zekat 106

³⁹⁹ Buhari, Büyu,15, Enbiya, 37

⁴⁰⁰ Zaim, Sabahattin,a.g.e., s. 32

⁴⁰¹ Zaim, Sabahattin,a.g.e., s. 32

Son olarak şunu belirtelim: ceza infaz kurumlarından tahliye olan bazı kişilerin kısa sürede ceza infaz kurumlarına dönmelerinin temelinde yatan nedenlerden birisi de ekonomik sebeplerdir. Topluma kazandırılması düşüncesi ile ceza infaz kurumlarında onca uğraş verilen bazı hükümlüler tahliye olduktan sonra kısa bir süre sonra ceza infaz kurumuna dönebilmektedir. Bu konunun çözümü için atılması gereken önemli adımlardan birisi tutuklu/hükümlülerin tahliye sonrası istihdam edilebilmeleri için ceza infaz kurumlarında kurulan işyurdu benzeri ara birimlerin ceza infaz kurumu dışında da kurulması olabilir kanaatindeyiz. Kamu kurum ve kuruluşlarının koordineli bir şekilde çalışması ile hemen hemen her şehirde kurulacak atölyelerde ceza infaz kurumundan tahliye olan eski hükümlü / tutuklu sıfatı ile iş bulmada zorlanan, iş bulma hususunda dezavantajlı konumda olan kişiler istihdam edilirken devletimiz de ekonomik olarak kazanç sağlayabilir. Bu husus gündeme geldiğinde şöyle bir itiraz gelebilir: Peki o zaman dışarıda olanların, suç işlemeyenlerin günahı ne? O kadar işsiz varken ve istihdam alanı bulunamıyorken neden eski hükümlü/tutuklu? Zaten ceza infaz kurumunda “yatan” bir hükümlü/tutukluya yapılan masraf dikkate alındığında belki bu tür bir hizmet çok daha faydalı sonuçlar doğurabilir. Üstelik iş bulamadığından dolayı suç işlediğini söyleyen kişilerin, vatandaşın canına, malına kastetmemesi yolunda önemli bir adım atılabilir.

4. 5. HIRSIZLIK SUÇUNA VERİLEN CEZALARIN ARTTIRILMASI

Kim kazanmazsa bu dünyada bir ekmek parası
Dostunun yüz karası düşmanının maskarası⁴⁰²

Gözlemlerimize dayanarak ıslahı ve iflahı en zor olan gruptan birisinin (diğeri uyuşturucu madde satıcıları), hırsızlık suçundan ceza infaz kurumlarına girenlerin olduğunu söyleyebiliriz. Üzülerek belirtelim ki, bu suç grubuna mensup kişiler itiyadî suçlu grubunu oluşturanların başında gelmektedir.

⁴⁰² Ersoy, M. Akif, a.g.e., s. 63

Başkasının malını haksız yere almak; hırsızlık, yol kesmek, yankesicilik, hıyanet, iltikat, gasp ve emniyeti suistimal gibi yollar ile olmaktadır. Hıyanet, emanet bırakılan malda haksız yere tasarrufta bulunmak; gasp, başkasına ait malı sahibinin izni olmaksızın tehdit, şiddet ve zor kullanarak alenen almak; iltikat, koruma altında bulunmayan, kaybolmuş malın bulunup alınmasıdır. Burada problem malın bulunması değil, bulunan malın gizlenerek mal üzerinde tasarrufta bulunulmasıdır.⁴⁰³

Hırsızlık kavramı Arapçada “sirkat” kelimesi ile ifade edilir. “Sirkat” kelimesi سَرَقَ kökünden türeyip lügatte; başkasına ait bir şeyi gizlice almak manasına gelir.⁴⁰⁴ Kur’an-ı Kerim’de, üzerine bîat alınması gereken hususlar sayılırken “hırsızlık yapmamak” da zikredilmektedir.⁴⁰⁵ Hz. Peygamber’in Akabe’de Müslüman olanlardan biat aldığı hususlar arasında “hırsızlık yapmamak” yer alıyordu. Hatta bu sözleşmede hırsızlığın “Allah’a ortak koşmamak” tan sonra ikinci sırada yer aldığı görülmektedir⁴⁰⁶ ki bu husus son derece dikkat çekicidir.⁴⁰⁷ Hz. Peygamberin “Allah hırsızlık edene lanet eder”.⁴⁰⁸ şeklindeki hadisi hırsızlık fiilinin kötülüğünü açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Maide Suresi’nde hırsızlık suçunu işleyenler hakkında çok ağır yaptırımlar uygulanması istenmiştir: وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ وَيَأْتِيهِمْ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَحْتَلُونَ أَرْجُلَهُنَّ وَلَا يَعْصِبْنَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَأَسْتَغْفِرْ لَهُنَّ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٣٨) “Yaptıklarına bir karşılık ve Allah’tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere hırsız erkek ile hırsız kadının ellerini kesin. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Her kim de işlediği zulmünün arkasından tövbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz, Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok

⁴⁰³ Şah Veliyyullah b. Abdirrahim ed-Dihlevî, Huccetullâhi’l-Bâliğa, Dâru’l-Cîl, 2005, 1. bs., II, 251

⁴⁰⁴ İbn Manzûr, Ebu’l-Fadl Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrrem, Lisânu’l-Arab, Daru’s-Sâdir, Beyrut trs., X/155, I-XIV; Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed Ebu Sehl es-Serahsî, el-Mebsût, Daru’l-Marife, Beyrut, 1989, IX/133, I-XXXI

⁴⁰⁵ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَحْتَلُونَ أَرْجُلَهُنَّ وَلَا يَعْصِبْنَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَأَسْتَغْفِرْ لَهُنَّ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ Ey Peygamber! Mü’min kadınlar, Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah’tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Mümtetine, 60 / 12

⁴⁰⁶ Buhârî, I, 10.

⁴⁰⁷ Sarıçam, İbrahim, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2007 s. 457

⁴⁰⁸ Müslim, Hudud, 7

merhamet edendir.”⁴⁰⁹ Hırsızlık bir ahlak hastalığıdır. Buna bir kez alışanlar, öyle üç beş ay hapis yatmakla uslanmazlar. Toplumu bu dertten kurtarmak için Kur'an-ı Kerim, eskiden beri Arapların uygulamakta oldukları ağır cezaların uygulanmasını emretmiştir.⁴¹⁰

Hırsızlık fiilini işlemekle, bu fiili işleyen kişinin sorununun çözülmediğini bilakis arttığını söyleyebiliriz. Çünkü bir kere çalmaya alışan bir insanın kolay yoldan geçimini temin etme yolunda çalışmak yerine gayrı meşruya yönelmesi durumunda, çalan kişi eğer yakalanıp da ceza infaz kurumuna girerse bu sefer geçimini sağlamakla yükümlü olduğu kişi/kişilere karşı sorumluluğunu yerine getirmediği gibi bir de onlara yük olacaktır. Bu durumda “İaşesini temin etmekle yükümlü bulunduğu insanları ihmal etmesi, insana günah olarak yeter.”⁴¹¹ gibi ağır bir sorumluluğun altına girecektir. Helal yol dururken, haram yola tevessül etmek kişiyi vicdanen rahatsız eder. Yani hırsızlık yapan kişi hem kendisine karşı, hem ailesine karşı sorumluluğunu yerine getirmediği gibi, gerek ailesine karşı gerekse malını çaldığı kişi/ kişilere karşı ağır bir vebalin altına girmektedir. Hırsız, malı çalınan kişiye karşı kul hakkı açısından borçlu kalmaktadır. Empati duygusu ile meseleye bakacak olursak kendimize yapılmasını istemediğimiz bir fiilin karşımızdakine de yapılmaması gerektiği gayet açıktır. Malı çalınan açısından malını kaybetme yanında bir tehlike daha var: Canın yongası olan malı koruyayım derken hayatından olma ihtimali. Çünkü “hırsızlık için girdiği evin sahibini katletti”⁴¹² türü haberler hırsızlığın ne elim sonuçlara yol açtığını net bir şekilde göstermektedir. Evine veya dükkânına girilen kişinin bozulan psikolojisi de dikkate alındığında hırsızlığın insan onurunu zedelediği, asla tevessül edilmemesi gereken bir fiil olduğu açıktır. Kısa süreli hapis cezaları ile hırsızlık hastalığına yakalanmış birini ıslah etmek pek mümkün görünmüyor. Daha caydırıcı ceza verilmeli ki hem bu fiili yapanlar için caydırıcılık; hem de bu yola tevessül edecekler için bir mesaj olsun.

⁴⁰⁹ Maide, 5 / 38-39

⁴¹⁰ Ateş, Süleyman, a.g.e., II, 521

⁴¹¹ Ebu Davud, Zekat, 45

⁴¹² Bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/27493244.asp> i.e.t: 04.06.2015

4. 6. EKONOMİ İLE İLGİLİ SUÇLARIN AZALTIKMASI BAKIMINDAN SOSYAL YARDIMLAŞMANIN AKTİFLEŞTİRİLMESİ

Allah'a karşı malın bir şükürü olan zekât, sadaka ve kurban gibi sosyal yardımlaşmayı sağlayan faktörler, ekonomik sebeplerden dolayı suç işlenmesini engelleyebilir.

Allah Teala, Araf Suresi'nde rahmetinin her şeyi kuşattığını, rahmeti ile muamele edeceklerinden birisinin de zekât verenler olduğunu bildirmektedir.⁴¹³ Bakara Suresi'nde *إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ* "Şüphesiz iman edip salih ameller işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır."⁴¹⁴ *وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا* "Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Kendiniz için her ne iyilik işlemiş olursanız, Allah katında onu bulursunuz. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görür."⁴¹⁵ buyurulmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de zekât ile ilgili pek çok ayeti kerime bulunmaktadır.⁴¹⁶

Kur'an-ı Kerim, "Ey iman edenler! Kafir olanlar bile birbirlerinin yardımcılarıdır. Eğer siz bunu yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesat olur."⁴¹⁷ buyurarak Müslümanları yardımlaşmaya teşvik eder ve bunun terki halinde toplumun huzurunu bozacak fitne, kargaşa ve ihtilallerin olacağını haber verir. Şu halde zekât, bu yardımlaşmayı geliştirecek en mühim vasıta olarak, Kur'an'da otuzdan fazla ayette emredilmiştir. Resulullah (sas) bu ilâhî emrin yerine getirilmesi için pek çok beyanlarıyla, Müslümanları zekâta teşvik buyurmuştur.⁴¹⁸ Resulullah (sas) Hz. Muaz'ı Yemen'e gönderirken ona şöyle

⁴¹³ *وَإِن كُنْتُمْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُنَا إِلَيْكُمْ قَالِ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ* "Bizim için bu dünyada da bir iyilik yaz, ahirette de. Çünkü biz sana varan doğru yola yöneldik." Allah şöyle dedi: "Azabım var ya, dilediğim kimseyi ona uğrattırım. Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır. Onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım." Araf, 7 / 156

⁴¹⁴ Bakara, 2 / 277

⁴¹⁵ Bakara, 2 / 110

⁴¹⁶ Bakara, 2 / 43; Bakara, 2 / 83; Bakara, 2 / 177; Bakara, 2 / 277... vb.

⁴¹⁷ Enfal, 8 / 73

⁴¹⁸ Canan, İbrahim, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları, Ankara, 1988, VII, 322

demıştır: “Sen ehli kitap bir kavme gidiyorsun. Onları davet edeceğin ilk şey Allah'a ibadet olsun. Allah'ı tanıdılar mı, kendilerine Allah'ın zekâtı farz kılmış olduğunu, zenginlerinden alınıp fakirlerine dağıtılacağını onlara haber ver. Onlar buna da itaat ederlerse kendilerinden zekât al. Zekât alırken halkın nezdinde kıymetli olan mallarından sakın. Mazlumun bedduasını almaktan kork. Zira Allah'la bu beddua arasında perde mevcut değildir.” buyurmuştur.⁴¹⁹

Zekâtın birçok faydası olmakla birlikte konumuzu ilgilendirmesi bakımından aşağıdaki hususları vurgulamakta yarar görüyoruz;

Zekât, Müslümanı mal fitnesinden koruyarak cemiyetteki dengesizlikleri kökünden kazır.⁴²⁰ Zekât toplumun fertlerini birbirine karşılıklı sevgi, saygı hisleri ile bağlar. Zenginleri şükretmeye, fakirleri de duacı olmaya sevk eder. Böylece cemiyetin fertleri birbirlerine kenetlenir.⁴²¹ Zekât, fakirleri çalışmaya teşvik eder. İddia edildiği gibi fakirleri her zaman bedavadan geçindirmek maksadını taşımaz, bilakis her sene zekât alan fakirleri çalışmaya, başkasına el açma zilletinden kurtulmaya teşvik eder. Zekât, fakirlerin, mal ve servet sahiplerine karşı körüklenen kıskançlık duygularını yok eder. Zekât, fakirin cemiyetteki itibarını yükseltir, kendisinin felaketli anlarında terk edilmiş kalmayacağını, kolundan tutacak kişilerin bulunacağını bilerek ona bir kişilik kazandırır; topluma daha da yaklaşır. Kendi toplumunu daima sever.⁴²² Zekât, sosyal güvenlik ve sosyal sigortadır. Bu müessesese 1400 sene önce kurulmuş ve yaşatıldığı devirlerde İslam toplumlarında güvensizlik sorunu ortadan kalkmıştır.⁴²³

Zekât, toplumda bir orta sınıfın doğmasını öngörür; eğer varsa sınıflar arasındaki potansiyeli azaltır, uzun zaman eksiksiz tatbik edilirse bu potansiyeli nötr hale getirerek sınıf kavgalarını ortadan kaldırır. Zekât, paranın stok edilmesini önler. Cenabı Allah zenginlere malı, ihtiyaç sahiplerini de ondan

⁴¹⁹ Buhari, Zekat 1, 41, Sadaka 1, 63, Mezalim 9, Meğazi, 60, Tevhid, 1; Müslim, İman 31; Tirmizi, Zekat 6; Ebu Davud, Zekat 4; Nesai, Zekat 46

⁴²⁰ Yavuz, Yunus Vehbi, İslamda Zekât Müessesesi, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1983, 5. bs., s. 7

⁴²¹ Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., s. 10

⁴²² Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., s. 7

⁴²³ Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., s. 7

yararlandırmaları ve topluma hizmet etmeleri için bahşetmektedir. Bir bakıma zenginler, sosyal adaleti gerçekleştirmek için Allah'ın görevlendirdiği kimselerdir.⁴²⁴ Darda kalanın sıkıntısı zekât sayesinde bir nebze giderilmiş olur. Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona ne zulmeder, ne de onu yalnız bırakır. Kim, kardeşinin ihtiyacını giderirse, Allah da o kimsenin ihtiyacını giderir. Kim, bir Müslümanın sıkıntısını giderirse, Allah Teâlâ da o kimsenin kıyamet sıkıntılarından birini giderir. Kim, bir Müslümanın (ayıbını) örterse, kıyamet gününde Allah Teâlâ da onun ayıplarını örter.”⁴²⁵

Zekât, fakirin hakkı olduğundan bir taraftan bu mecburiyet, vazife hissi ve duygusu, servetin birikimine mani olmakta ve böylece büyük servet farklarını önlemektedir. Öbür yandan da fakirle zengin arasındaki sınıf mücadelesi ve sınıf şuurunu ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Çünkü fakir nazarında zenginin serveti artarsa, onun da hakkı artacaktır. Burada hak vardır. Bu sebeple İslam dünyasında, zekât müessesesinin iyi uygulandığı devrelerde, bugünkü dünyamızda en önemli dava olan sınıf mücadelelerinin ortaya çıkmadığını görüyoruz. Şu halde İslami görüş bir taraftan manevi olarak taraflar arasındaki husumet hissini ortadan kaldırmakta, maddi olarak da servetler arasındaki aşırı farklılıkları gidermektedir.⁴²⁶ Zekâtın fonksiyonlarına baktığımızda onun temel insan hak ve hürriyetleri, sosyal güvenlik ve milli güvenlik gibi ihtiyaçları karşıladığını, ya da en azından bunlara katkıda bulunduğunu görürüz.⁴²⁷

Yukarıda zekâtın toplumsal açıdan, sosyal yardımlaşma ve dayanışma açısından toplum ferlerini birbirlerine kenetlemesi bakımından son derece yararlı olduğunu gördük. Aynı şekilde kurban kesmenin de toplumsal açıdan son derece yararlı olduğunu, muhtaç durumda olanlara kurban etlerinin ulaştırılmasının insanları birbirlerine yaklaştırarak, toplumdaki sevgi ve saygı ortamının tesis edilmesine katkıda bulunduğunu ifade edebiliriz. Kurbanın da zekât gibi birçok

⁴²⁴ Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., s. 8

⁴²⁵ Buhârî, Mezalim, 3, IV, 159

⁴²⁶ Zaim, Sabahattin, a.g.e., s. 27

⁴²⁷ Beşer, Faruk, Sosyal İslam, Nun Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 165

yararı bulunmakla birlikte konumuzu ilgilendiren yönü ile toplumsal açıdan faydaları üzerinde durmak istiyoruz.

Kurban, sosyal yardımlaşmanın en güzel örneklerinden biridir. Bu sayede bütün toplumlarda fertler arasında karşılıklı sevgi ve saygı hisleri belirerek bir kaynaşma meydana gelir. Dolayısıyla cemiyette birlik ve huzur temin edilir. Fakir zengine duacı olur, zengin de fakirin ihtiyacını gidererek onu bayram sevincine kedersiz, gamsız olarak ortak etmenin saadetini duyar.⁴²⁸ Kurban aynı zamanda bütün Müslümanlara, hatta gayr-i Müslim komşulara mükemmel ve umumi bir ziyafet olması itibariyle de güzel bir kaynaşma ve yardımlaşma vesilesidir. Kurban toplumda, özellikle İslam cemiyetlerinde fakirlere ve topyekûn Müslümanlara, Yüce Allah'ın verdiği hususi bir ziyafettir. Kurban etinin dinimizce gayr-i müslimlere de verilebileceğini düşünürsek, o zaman daha şümüllü bir yardımlaşma emri olduğu görülür.⁴²⁹ Kurban, hayvan piyasasına bir hareketlilik getirerek, kasalarda stok edilmiş paraların hizmete girmesini sağlar. Bütün İslam âleminde aynı zamanda milyarlarca lira harcanmak suretiyle piyasada geniş ölçüde bir hareket meydana gelir. Hayvanların etinden, yününden ve derisinden birçok şahıs ve müessese faydalanır. Zenginlerin kasalarındaki paralardan mal sahipleri de faydalanır.⁴³⁰

Esasen bütün insanların aynı seviyeye getirilmesi, insanlık ölçüleri çerçevesi içinde mümkün değildir.⁴³¹ Toplumda zengin, fakir, orta direğin olduğu dikkate alınırsa sosyal yardımlaşma vasıtalarının insanları birbirleri ile kaynaştırdığını, yardımlaşma sayesinde malî bakımdan zor durumda olan insanlara destek verilerek ekonomik açıdan zorluk çeken insanların sıkıntıları bir nebze hafifletilebilir.

Yukarıda zekât, sadaka, kurban gibi vasıtaların ekonomi ile ilgili suçların azaltılması bakımından önem arz ettiği üzerinde durmuştuk. Aynı şekilde gerek kamu kurum ve kuruluşları bünyesindeki vakıfların gerekse sivil toplum

⁴²⁸ Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., s. 358-359

⁴²⁹ Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., s. 359

⁴³⁰ Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., s. 359

⁴³¹ Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., s. 10

derneklerinin ekonomik bakımdan zor durumda olduğu için suç işlemeyi tercih eden kişilere yardımcı olunarak suç işlenmesinin önüne geçilebileceğini ifade edebiliriz.

Kur'an-ı Kerim'de "vakıf" kelimesi geçmemekle beraber, bu manaya gelebilecek ve buna eş anlamlı pek çok kelime vardır. İyilik yapmak, sadaka vermek ve ihsanda bulunmak gibi başkalarına yardımı teşvik eden pek çok ayet bulunmaktadır.⁴³²

İslam dünyasında vakıfların yardım elini uzatmadığı bir saha bulmak mümkün değildir. Bu kadar geniş bir sahaya el atmış olan vakıfları çeşitlerine göre aşağıdaki şekilde bir tasnife tabi tutabiliriz:

- a) Dini saha ile ilgili vakıflar: Cami, tekke, mescid, namazgâh.
- b) Eğitimle ilgili vakıflar: Mektep, medrese, kütüphane, dar'ul-hadis.
- c) Sivil ve askeri saha ile ilgili vakıflar: Kışla, saray, tophane, bahçe, silah evleri, kale.
- d) İktisadi saha ile ilgili vakıflar: Çarşı, dükkan, bedesten, han, kapan.
- e) Sosyal saha ile ilgili vakıflar: Hastahane, darü's-şifa, kervansaray, imaret, darulaceze, çocuk emzirme evleri.
- f) Su tesisleri ile ilgili vakıflar: Çeşme, sebil, su yolları, su bentleri, hamamlar.
- g) Spor tesisleri ile ilgili vakıflar: Pehlivan ve kemankeş tekkeleri, ok meydanları vs. gibi tesisler.⁴³³

Vakıf ve derneklerin aktif çalışmaları ile sokak çocukları ve evsizler başta olmak üzere ekonomik durumdan zor durumdaki insanlara yardımcı olunabilir. Bu insanlar, -şayet ekonomik bakımdan zor durumda oldukları için, kendilerine bu hususta yardımcı olunmadığı için- suç işlemekten başka yapabilecekleri bir seçenek olmadığını ifade ediyorlarsa onlara iş bulma, barınma, maddi ihtiyaçlarını karşılama konularında yardımcı olunması ile birçok sıkıntının giderileceğini düşünmekteyiz.

⁴³² Kazıcı, Ziya, İslam Müesseseleri Tarihi, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1996, s. 191

⁴³³ Kazıcı, Ziya, a.g.e., s. 201-202

4. 7. AİLE EĞİTİMİ

Özellikle küçük yaşlarda suç işleyen çocukların en önemli sebebi ailenin yerine getirmesi gereken işlevini yerine getirmemesinden/getirememesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bireylerin yetişme sürecinde sağlam bir kişilik geliştirebilmesi sağlıklı bir toplum oluşmasının en temel şartıdır. Cezaevlerindeki doluluk tek başına adaletin ya da emniyetin sorunu değildir; tüm ilgili kurumların ortak sorunudur. Bir toplumda, toplam olaylar, faili meçhul olaylar, çocuk suçları, yetişkin suçları, intiharlar artmış ve akıl hastanelerinde, hapishanelerde insana yatacak yer kalmadıysa gözümüzü önce aile kurumuna çevirmeliyiz; okul, çevre ve diğer kurumlar daha sonra bakacağımız yerlerdir. Bilinen çağdaş toplumların hepsinde değişmeyen sosyal gerçek budur.⁴³⁴

Ailenin, suçluluğun önlenmesinde esaslı bir sosyal kuvvet olduğu anlaşılmıştır. Köylerden şehirlere olan göç sonucu ailede dayanışma zayıflamış, yetişkin çocukların ebeveynine karşı olan tutumu değişmiş, ebeveynin rehberliği kabul edilmez olmuş ve sonuç olarak zayıflayan kontrol sonucu çocuklar da suçluluk davranışlarına meyletmişlerdir.⁴³⁵ Günümüz insanı globalleşen dünyada teknoloji vasıtasıyla en uzak ülkelerdeki insanlar ile iletişim kurarken aile fertleri arasındaki iletişim yer yer kesintiye uğramaya başlamıştır. İlk eğitim yuvası, kişinin ilk terbiye müessesesi ailedir. Ailenin tüm fertleri kendisinin, ailesi için bir değer ifade ettiğini hissetmelidir. İslamoğlu'nun da dediği gibi, "Her insan ayrı bir dünyadır ve kendi başına bir değeri vardır. Aile içerisinde her birey "ben bu aile için bir değer ifade ediyorum" diyebilmelidir. Eğer "benim değerim yok" derse, o fert aile dışında kendisine ilk değer veren kişiye tüm varlığını teslim edecek ve aile, bir ferdini, hem de vahim yaralar açan bir biçimde yitirecektir. Evden kaçmalar, ilk gördüğüne delicesine vurulmalar, ayağı dışarıda olmalar, çoğu zaman ailede ihmal edilen bu duygunun eksikliğinden

⁴³⁴ Solak, Adem, a.g.e., s. 42

⁴³⁵ Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 159

kaynaklanmaktadır.”⁴³⁶ Ailede terbiyenin, eğitimin ilk şartı kişinin bir birey olarak varlığının tanınmasıdır. Bir ailede yer alan her bireyin varlığı bağımsız bir şahsiyet olarak tanınmalıdır. Bunun zıddı fark edilmezlik ve aldırmazdır. Bir aile, fark etmediği, varlığına aldırmadığı bir bireyini ölüme mahkûm ediyor demektir. Çünkü kimi zaman fark edilmemek ölümden de beterdir. Ailede varlığı fark edilmeyen bireyler sürekli sorun çıkararak, hatta ailenin baş belası olarak varlıklarını zorla fark ettirme yoluna gidebilirler ya da ömür boyu silik, kimliksiz, kişiliksiz ve pısrık bir tip olarak toplumda “keenlem-yekun” (yok gibi) hükmünde olurlar.⁴³⁷ Ailedeki eğitime, İslam Dini’nin son derece önem verdiği görülmektedir. Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Hiçbir baba, çocuğa, güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermiş olamaz.”⁴³⁸ Ayeti kerimede kişinin kendisi ile beraber ailesini de muhafaza etmesi istenmektedir: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ “Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”⁴³⁹ Ayeti kerimede aile eğitimi, وَأَهْلِيكُمْ ve “ailenizi (koruyun)” Onlara hayrı emredin ve kötülükten nehyedin. Onları öğretip terbiye edin ki, bu şekilde onları ateşten korumuş olasınız⁴⁴⁰ şeklinde yer almıştır.

Aile büyüklerinin, ailedeki fertlere rehberliği hususunda somut bir örnek olması açısından Hz. Lokman’ın oğluna öğütlerine değinmek istiyoruz. Hz. Lokman her şeyden önce oğlundan, şirkin büyük bir zulüm olduğundan hareketle Allah’a ortak koşmamasını istemiştir.⁴⁴¹ “(Lokmân öğütlerine şöyle devam etti: يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾ “Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir. Çünkü Allah en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır. Yavrum! Namazı

⁴³⁶ İslamoğlu, Mustafa, Tavsiyeler-2, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 18

⁴³⁷ İslamoğlu, Mustafa, a.g.e., s. 18

⁴³⁸ Tirmizî, Birr, 33, IV, 338

⁴³⁹ Tahrîm, 66 / 6

⁴⁴⁰ Hazin, Ali b, Muhammed İbrahim, Lübâbü’t-Te’vil fi Meâni’t-Tenzil, Daru’l-Kitabi’l-İlmiyye, Beyrut, 2004, IV, 316

⁴⁴¹ “Yavrum! Allah’a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.” Lokman, 31 / 13

dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir. Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürüyüşünde tabii ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkinini herhalde eşeklerin sesidir!”⁴⁴²

Aile fertlerinin eğitimi açısından günümüz toplumlarındaki en önemli eksikliklerden biri, kişilere ya hiç değer verilmemekte ya da aşırı şekilde egolar şişirilmektedir. Egolar aşırı şişirilince, kişi kendinden kaynaklanan hataların farkına varamamakta ya da hataların farkına vardığında iş işten geçmiş olmaktadır. Yok sayıldığı için kendisini ispatlamak duygusu ile suç işleyenler olduğu gibi, kişi aşırı şekilde şımartıldığından, her istediği yapıldığından dolayı da suça yönelebilmektedir. Çünkü zaman gelecek ve kişinin bütün isteklerinin yerine getirilmesi mümkün olmayacaktır. Çalışma ve sabır gibi özellikleri zamanında kazanmadığı için istediklerini meşru yoldan elde edemeyince gayrı meşruya yönelecektir. Uyuşturucu madde satmak gibi yollara tevessül edecektir.

Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi sebeplerle ailenin bütünlüğünün bozulması ile “parçalanmış aile” ortaya çıkar. Parçalanmış aile, çocuğun toplumsallaşma sürecini kesintiye uğratması sebebi ile hatalı ve eksik sosyalleşmeye yol açar. Araştırmalar suç işleme davranışı ile parçalanmış aile deneyimi arasında ilişkiler bulunduğunu desteklemektedir.⁴⁴³ Aile birliği bozulduğundan dolayı ortaya çıkan sonuçlardan, özellikle çocuklar olumsuz etkilenmektedir. Sağlam bir toplum olmanın temel taşlarından birisi olan aile müessesesi yara alınca, bu olumsuzluğun sonuçları topluma yansımaktadır.

Konut kelimesinin Arapçadaki karşılığı meskendir.⁴⁴⁴ Mesken demek Arapçada ismi mekân olarak huzur bulunan yer anlamına gelmektedir. Mesken yani fertlerinin huzur bulduğu, sıkıntılarını paylaştığı, sükûna erdiği yer. Evlerinde huzur bulan, dışarıda karşılaştığı sıkıntıları aile fertleriyle paylaşabilen, paylaştıkça rahatlayan, iyi günde kötü günde beraber olabilen, dayanışmanın ve

⁴⁴² Lokman, 31/ 16-19

⁴⁴³ Baltacıoğlu, İbrahim, a.g.e., s. 178

⁴⁴⁴ Püsküllüoğlu, Ali, a.g.e., s. 574

yardımlaşmanın üst düzeyde olduğu meskenlerdeki insanların aile ortamındaki huzurları, mutlulukları dalga dalga topluma yayılacak, huzurlu fertler huzurlu toplumu oluşturacaktır. Bu yönü ile ailenin suçun önleminde hayatî derecede öneme sahip olduğunu düşünüyoruz. Ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur: وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.⁴⁴⁵ Âyetin “Onlara ısınıp kaynaşasınız” şeklinde çevirdiğimiz kısmı eşlerin yaratılış amacını açıklamakta, dolayısıyla insanın eşini kendisiyle huzur ve mutluluk bulacağı varlık olarak görmesini telkin etmektedir. Şu halde aile hayatında mutluluğun ön şartı eşlerin böyle bir bakış açısına sahip olmalarıdır. “Sevgi ve şefkat duyguları” şeklinde tercüme ettiğimiz meveddet ve rahmet kelimeleriyle ilgili olarak tefsirlerde değişik yorumlar yapılmıştır; bunların ortak noktası şudur: “Eş olma” hissini ve olgusunun, kan hısımlığına dayalı olmaksızın hatta –çoğu defa– yakın zamana kadar birbirlerini tanımayan iki ayrı cinsi çok güçlü psikolojik ve biyolojik bağlarla birbirine bağlaması, bunun üzerine insana yaraşır bir üreme ve yaşama biçiminin yani temelinde iffet anlayışı bulunan, karşılıklı güven, sevgi ve esirgeme duygularıyla geliştirilen aile kurumunun bina edilebilmesi, yüce Allah’ın insanlığa en büyük lütuflarındandır. Âyette ifade buyurulduğu üzere iyi düşünen kimseler için bundan çıkarılacak önemli dersler vardır.⁴⁴⁶

4. 8. ALKOLLÜ İÇKİLER VE UYUŞTURUCU MADDELERDEN UZAK DURULMASI

Kur’an-ı Kerimde içkinin tedrici olarak yasaklandığını görüyoruz.⁴⁴⁷ Nihayet Maide Suresi’ndeki ayetler ile müminlerin şeytan işi birer pislik olan içki,

⁴⁴⁵ Rum, 30 / 21

⁴⁴⁶ Kur’an Yolu, IV, 303

⁴⁴⁷ يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır. Bakara, 2 / 168; يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın. Nisa, 4 / 43

kumar, dikili taşlar ve fal oklarından kaçınmaları uzak durmaları emredilmiştir.⁴⁴⁸ *إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ* “Şeytan, içki ve kumarla ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçmiyor musunuz?”⁴⁴⁹ Söz konusu ayetler Şeytan’ın, içki ve kumar vasıtası ile bireysel suçlara sebep olduğunu ve hatta toplumda kargaşaya zemin hazırladığını, insanlar arasında düşmanlık meydana getirmek ve kin sokmak suretiyle insanları birbirine düşürdüğünü açık bir şekilde anlatmaktadır.

Alkollü içkiler hem bireysel ve hem de toplumsal bir sorundur; bunları kullanan bireyin yanında çevresindekiler de olumsuz etkilenir. İslam’ın temel amacı dini, akli, nefsi, nesli ve malı korumaktır. Alkollü içkilerin kullanılması bu beş amaçla çelişmektedir. Her şeyden önce dinin çok değer verdiği ve korumaya çalıştığı akla zarar vermektedir. Öncelikle, bu maddeler bağımlısını aklını kullanamayan, sağlıklı düşünemeyen, karar verme ve muhakeme yeteneğini kaybeden bir kimse haline getirmektedir. Bunun yanında nefse zarar vermektedir. Çünkü insanın psikolojik yapısını bozmaktadır. Utanma duygusunu ortadan kaldırmaktadır. Sarhoşluğun yol açtığı namus kavgalarına sık sık rastlanmaktadır. Nesle zarar vermektedir; alkol kullanan anne ve babanın kendilerinden çok çocuklarına bedensel ve psikolojik açıdan zarar verdiğini bilim adamları söylemektedir. İçki, ailelerin parçalanmasına yol açmaktadır. Çünkü alkollü içkiler kişiyi geçimsiz, kavgacı, saldırgan, suça, kaza yapmaya ve cinayet işlemeye meyyal, özellikle aile bireylerine şiddet uygulayan bir kimse haline getirmektedir. Sindirim sistemine zarar vermektedir. Vücudun çeşitli hastalıklara yakalanma riskini artırmaktadır. Görmeyi, konuşmayı ve daha ileri seviyede işitme duygusunu bozmaktadır.⁴⁵⁰ İçkinin ferdin sağlığı açısından son derece zararlı olduğu gibi çeşitli adli istatistiklerden içki sebebiyle suç işleyenlerin oranının yüksek olduğu da görülmektedir.⁴⁵¹

⁴⁴⁸ *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ* (Akli örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Maide, 5 / 90

⁴⁴⁹ Maide, 5 / 91

⁴⁵⁰ Sarıçam, İbrahim, a.g.e., s. 368

⁴⁵¹ Şeker, Mehmet, , a.g.e., s. 117

Bu kadar zararlı unsurları bünyesinde barındıran alkollü içecekler hakkında Hz. Peygamber (sas) “Allah, içkiyi, içene, sunucusuna, satıcısına, satın alıcısına, üreticisine, imal ettirene, taşıyıcısına, taşıttırıcısına lanet eder”.⁴⁵² buyurmaktadır. Uşak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda yaptığımız ankette hükümlü/tutuklular, alkol ve uyuşturucunun suça iten en önemli sebepler sıralamasında ilk üç sırada yer aldığını ifade etmişlerdir. Suça iten en önemli unsurların başında gelen bu kötü alışkanlıklara ilişkin Anayasa’nın 58. maddesi’nde “Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.”⁴⁵³ hükmü yer almaktadır.

Esrar, afyon, eroin, kokain, morfin gibi uyuşturucu maddeler, alkollü içkilerin tesirini de fazlasıyla taşımaktadırlar. Zararları da bu tesir ölçüsünde fazladır. İslam’ın ana kaynakları helal ve haram olan şeylerin bir kısmını zikretmiş, geri kalanların, haram ve helal kılınma illetini taşımalarına göre hükme bağlanmasını istemiştir. Şu halde haram hükmünün illetini (sarhoş etme, uyuşturma) taşıyan bütün maddeleri vücuda almak haramdır.⁴⁵⁴

Cezaevinde veya akıl hastanesinde uyuşturucu maddeden zaruri olarak tecrit edilmiş ve bu maddeyi uzun süre kullanmamış bir kişinin kurumu terkinde bu maddeyi ısrarla kullanmasının nedeni konusunda tatminkâr bir yanıt bulmak kabil olamamaktadır. Tarih potası içerisinde bu davranışı kontrol altına almayı hedef tutan çeşitli memleketlerdeki yasa tatbiki yeteri kadar etkili olamamıştır. Uyuşturucu madde müptelâlığının otoritesi, hukukun otoritesinden daha yoğun ve etkili olmakta; uyuşturucu madde için arzu duyulduğunda, bu arzunun yasama yoluyla, baskı ile silinmesi mümkün olamamakta; taksitle adam öldürme planını yürüten satıcı için, hiçbir ceza ve hatta ölüm cezası pek fazla ağır bir ceza olarak belirmemektedir.⁴⁵⁵

⁴⁵² Ebu Davud, Eşribe, 2.Bab, IV, 82

⁴⁵³ En Son Değişiklikleriyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, Yasa No: 2709, Kabul Günü:7.11.1982, s. 36

⁴⁵⁴ Karaman, Hayreddin, Günlük Hayatımızda Helâller Haramlar, Yenişafak, İstanbul, 1979, s. 51

⁴⁵⁵ Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 124

Suçta zemin hazırlayan en önemli sebeplerden birisi olan alkollü içkilere veya uyuşturucu maddelere hiç başlamamak, şayet başlanılmışsa bir an önce bırakmak önem arz etmektedir. Horace Holley’in dediği gibi “Eğer içki içilen yerlerin yarısını kapatırsak, size söz veriyorum, hastane, ruh tedavi yerleri ve hapishanelerin de yarısının kapatılmış olduğunu görürüz.”⁴⁵⁶

Fert ve toplum açısından büyük zararları bulunan uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele konusunda, bilhassa ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerde şöyle bir sorun ile karşılaşılabilir: “Bağımlılık yapan madde ile nasıl mücadele edilir?” türü bilgilendirme toplantılarında uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele edelim derken, daha önce bu maddeler hiçbir şekilde ilgi alanına girmemiş, bu tür maddelerin adını bile duymamış katılımcılarda merak dürtüsü uyandırılabilir. Kaş yapayım derken göz çıkarmak durumu ile karşı karşıya kalınabilir. Bu yüzden bu tür maddeler ile mücadele hususunda dikkatli bir dil kullanılmalıdır.

4. 9. İYİLİĞİ EMRETMEK, KÖTÜLÜKTEN ALIKOYMAK VE SEDDİ ZERÂÎ SURETİYLE SUÇTAN ALIKOYMAK

Toplumdaki duyarlı insanların iyiliği emretmesi ve kötülükten alıkoyması ve kötülüğe giden yolların kapanması (sediti zerâi) prensibi suç işlemekten alıkoyma diyebiliriz.

Âl-i İmrân Suresi’ndeki ayetlerde كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz”⁴⁵⁷, كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ “Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.”⁴⁵⁸ Maide Suresi’nde وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ “İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama

⁴⁵⁶ Polat, Ali, Üçbin Yıllık Birikim, Enes Matbaacılık, İstanbul, 2001, s. 213

⁴⁵⁷ Âl-i İmrân Suresi, 3 / 110

⁴⁵⁸ Âl-i İmrân Suresi, 3 / 104

f) Fertlerin kendi yetki ve sorumluluklarını bilmelerini sağlar. Böylece toplumda görev ve sorumluluk kargaşası yaşanmaz.⁴⁶²

Eğer toplumdaki fertlerde, “bana ne”, “bana dokunmayan yılan bin yaşasın”, ya da “adam aldırma da geç git” düşüncesi hâkim olmayıp “hepimiz birbirimize elimizden geldiği kadar yardımcı olmalıyız” düşüncesi hâkim olursa suça giden yollar kapanabilir. Bu açıdan bakıldığında komşuluk ilişkilerinde zayıflamanın getirdiği sıkıntılar daha iyi anlaşılabilir diye düşünüyoruz. Modern çağın dezavantajlarından olan aynı apartmandaki komşular ile bile tanışmama, dolayısı ile tanışmadığımız kişilerin maddi manevi sıkıntısı olup olmadığını bilemediğimizden dolayı birbirimize yardımcı olamama sebebi ile iyiliğe teşvik edip kötülükten alıkoyacak fırsatların olmaması beraberinde bir takım sıkıntılar getirmektedir.

Emri bi'l-maruf ve nehyi ani'l-münker gibi seddi zerâî yolu da suçu önleyici bir prensiptir. Zerâî kelimesinin müfredi olan zeria “ yol, vasıta, vesile” demektir. Sedd ise tıkama, kapama manasına gelmektedir. Terkip halinde seddi zerâî teriminin manası haram, yasak ve zararlı olana vasıta olan davranışı menetmek, harama giden yolu tıkamak demektir.⁴⁶³ Ayeti kerimede قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضُنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ “Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar.”⁴⁶⁴

Söz konusu prensibe riayet edildiği takdirde bir takım suçların işlenmesi bir yana o suçlara giden yolların bile kapandığını, bununla birlikte iyilik yolunda atılacak adımların teşvik edildiğini görüyoruz.

⁴⁶² Dumlu, Ömer, a.g.e., s. 168

⁴⁶³ Karaman, Hayreddin, Anahatlarıyla İslam Hukuku 1, Giriş ve Amme Hukuku, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1993, s. 128

⁴⁶⁴ Nur, 24 / 30-31

4.10. EĞİTİM

İnsan, iyi ve güzel davranışlarda bulunabileceği gibi, kötü ve olumsuz davranışlarda bulunabilme eğilimine ve iradesine de sahiptir. Bu da insanın eğitime muhtaç bir varlık olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bakımdan suçun önlenmesinde insan unsuru ve insanın eğitimi üzerinde özellikle ve özenle durulması oldukça önem arz etmektedir. Zira eğitimin amacı, bireye güzel alışkanlık ve davranışların kazandırılması, bireyin de gönüllü olarak bunları yapar hale getirilmesidir. Bireylere verilmesi gereken eğitim, onların erdemli bir birey olarak toplumda yer almasını sağlayacak insanî değerlerin kazandırıldığı eğitimidir.

Kur'an-ı Kerim'de, قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ “De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”⁴⁶⁵ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا Rabbim! İlmimi arttır”⁴⁶⁶ de.⁴⁶⁶ فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun.⁴⁶⁷ ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ مَا أَنْتَ بِنِعْمَةٍ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ yazdıklarına⁴⁶⁸ gibi ayeti kerimeler eğitimin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Kalem Suresi'nin başındaki “nun” harufu mukattaadandır. Değişik rivayetler olmakla beraber “nun”dan maksat, mürekkep hokkasıdır veya mürekkeptir. Kalem ile hokkanın büyük menfaatleri olduğu için, ilmin yayılmasına hizmet ettikleri için manevi kıymetlerine işaret için kendilerine böyle yemin edilmiştir.⁴⁶⁹ Burada kalem ile simgelenen yazının, insanın düşünce, tecrübe ve kavrayışlarının kayıtlar aracılığıyla bireyden bireye, kuşaktan kuşağa ve bir kültür çevresinden diğerine aktarılmasında önemli bir etken; bilginin yazılıp korunmasında, ilim ve irfanın gelişmesinde, dolayısıyla toplumların aydınlanmasında vazgeçilmez bir araç olduğuna işaret vardır. Kur'ân-ı Kerîm'in ilk inen sûresine (Alak) “oku!” buyruğuyla başladığı gibi ikinci inen bu sûrenin ilk âyetinde de Allah Teâlâ tarafından yazı aracı olan kaleme ve kalem ehlinin onunla yazdıkları üzerine yemin edilmiş olup bu durum, İslâm'ın okuma yazmaya, bilime ve yazılı kültüre

⁴⁶⁵ Zümer, 39 / 9

⁴⁶⁶ Taha, 20 / 114

⁴⁶⁷ Nahl, 16 / 43

⁴⁶⁸ Kalem, 68 / 1

⁴⁶⁹ Bilmen, Ömer Nasuhi, a.g.e., VIII, 3799

verdiği önemi göstermesi açısından oldukça anlamlıdır.⁴⁷⁰ Bilindiği gibi, ilk inen ayetler Alak Suresi'nin ilk beş ayetidir. **اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (۱) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ** **اِقْرَأْ (۲) وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (۳) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (۴) عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ** “Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı "alak" dan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir.”⁴⁷¹ Bu, Hz. Peygamber (a.s.)'e yöneltilmiş ilk ilâhî hitaptır. Bu hitapta ilk olarak oku emrinin inmesi hem yaratıcı bir mahiyette Hazreti Peygamber'i okumazken okur yapmış, hem öğretici bir şekilde nazmı ile okunanı belirtmeye başlamış, hem mânâsı ile ilk vazifenin böyle yaratan, terbiye eden Allah'ı tanıtmak ve onun ismiyle okumaya başlamak olduğunu yükümlü tutmak şeklinde anlatmıştır.⁴⁷² İlk hitabın oku şeklinde olmasında, Hz. Muhammed ümmetinin okuma, yazma ve ilim ehli olacağına ima vardır.⁴⁷³

Eğitim, insanın belli bir süreç içerisinde şekillendirilmesini kapsamaktadır. Bu şekillendirme işinde, kişinin ruhsal özellikleri, kişilik yapısı, duyguları ve ihtiyaçları önemli ölçüde etkindir.⁴⁷⁴ Suçluluğun önlenmesinde eğitimin önemi ve yararı tartışılmaz bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Dışarıdaki insan için eğitim ne kadar önemli ise ceza infaz kurumundaki insan için de aynı şekilde önemlidir. Eğitim ve iyileştirme çalışmaları kapsamında ceza infaz kurumlarında yapılan çalışmalardan bahsetmekte yarar görüyoruz. Anayasa'nın 42'nci maddesine göre “Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.”⁴⁷⁵ Bu Anayasal hak, hiç şüphe yok ki kurum yaşantısının gerektirdiği doğal sınırlamalar dışında tutuklu ve hükümlüler için de geçerlidir. Bu kapsamda hükümlü/tutukluların eğitimi hususunda çok büyük mesafeler kat edildiğini söyleyebiliriz.

Ceza infaz kurumuna yeni gelen hükümlü ve tutuklulara bir form doldurularak eğitim durumu, mesleği ve yetenekleri ile ilgili beyanına dayalı

⁴⁷⁰ Kur'an Yolu, V, 429-430

⁴⁷¹ Alak, 96 / 1-5

⁴⁷² Yazır, M. Hamdi, a.g.e., IX, 322-323

⁴⁷³ İbn Aşur, Muhammed et-Tahir, a.g.e., XXX, 434

⁴⁷⁴ Bilici, Ali Baz, İnsan Psikolojisi ve Din, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2011, s. 193

⁴⁷⁵ En Son Değişiklikleriyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, Yasa No: 2709, Kabul Günü:7.11.1982, s. 26

bilgiler edinilmektedir. Kendileri bu bilgiler ışığında uygun olan eğitim ve iyileştirme programlarına yönlendirilmektedir. Eğer hükümlü/tutuklu okuma-yazma bilmiyorsa I. Kademe Okuma-Yazma Kursuna alınmakta müteakiben de II. Kademe Okuma-Yazma Kursuna alınmaktadır. Temel eğitimden, üniversiteye kadar geniş bir yelpazede eğitim ve iyileştirme çalışmaları sürdürülmektedir. Diyebiliriz ki, ceza infaz kurumunda, dışarıdakilerin yararlan(a)madığı hak ve imkânlar, hükümlü/tutuklulara tanınmaktadır. Örneğin dışarıdaki çoğu vatandaşımız İngilizce Kursu, Badminton Kursu, Bilgisayar Kursu, Bağlama Kursu, Deri Ayakçı Kursu veya Kur'an Kursu'na devam etme fırsatı bulamazken, hükümlü/tutuklular bu haklardan yararlanabilmektedirler.

Ceza infaz kurumlarında eğitim ve iyileştirme çalışmaları ile ilgili oluşturulmuş olan alanlar şunlardır: Derslikler, konferans salonu, bilgisayar laboratuvarı, müzik sınıfı, öfke kontrolü odası, vb. Bu alanların yanı sıra, iş ve meslek kursları ile ilgili atölyeler de bulunmaktadır. Halı saha ve spor salonları da hükümlü/tutuklulara hizmet vermektedir. Ceza infaz kurumlarında kütüphane veya kitaplık bulunmakta, kitaplardan ve süreli yayınlardan hükümlü/tutukluların faydalanması sağlanmaktadır. Çeşitli alanlarda bilgi yarışmaları yapılmakta, konferanslar ve münazaralar düzenlenmektedir. Film gösterimi yapılmakta, tiyatro ekipleri tarafından oyunlar sahnelenmektedir. Şiir dinletisi gibi sosyal-kültürel etkinlikler düzenlenmekte; sanatçılar tarafından konserler verilmektedir. Periyodik olarak odalar arası futbol turnuvası ve voleybol turnuvası yapılmaktadır. Masa tenisi, badminton ve satranç turnuvaları düzenlenmektedir. Yapılan ve sürdürülen eğitim faaliyetlerine, sportif ve sosyal – kültürel faaliyetlere, üretim faaliyetlerine katılan hükümlü/ tutukluların birbirleri ile tartışmadıkları ve daha sosyal davranışlar sergilediği görülmüştür. Bu açıdan, eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesinin hem sosyalleşme, hem beceri kazanma hem de kurum içi dinamik güvenlik açısından önemli olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki çalışmaların yanı sıra Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 2014 yılını ve 2015 yılını ceza infaz kurumlarında değerler yılı olarak ilan etmiştir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu "Ceza İnfaz Kurumlarında Değerler Eğitimi" adlı kitapçıkta yer

alan “neden değerler eğitimi?” sorusunun cevabına göre ceza infaz kurumlarında değerler eğitiminin uygulanması için birçok sebep bulunmaktadır. Bunlardan sadece bir tanesini söylemekle yetinelim: “İşlenen suçun şekli ve niteliği ne olursa olsun arka planda davranışa dönüşmeyen, kaybedilen, hatta hiç kazanılmamış değerlerin yattığı görülecektir.”⁴⁷⁶ Değerler eğitimi kapsamında sırasıyla her ay şu konular işlenmektedir: Ocak ayında saygı; şubat ayında sevgi; mart ayında vatanseverlik; nisan ayında sağlıklı yaşam; mayıs ayında aile, haziran ayında sorumluluk; temmuz ayında yardımlaşma; ağustos ayında sabır; eylül ayında adalet; ekim ayında dürüstlük; kasım ayında dostluk-vefa; aralık ayında hoşgörü.

Eğitime yönelik çalışmalardan beklenen; hükümlü ve tutukluların doğru davranış, tutum ve alışkanlıkları benimseyerek, yeniden suç işlemelerini önleyecek ahlakî değerler kazanmalarını sağlamak, kurum hayatını normal hayata yakınlaştırarak, bu kişilerin salıverilmelerinden sonra topluma uyumlarını kolaylaştırmak ve dış olaylara, tahriklere karşı sabırlı, dayanıklı ve soğukkanlı hâle getirmektir.

Son yıllarda gelişmeye başlayan Penoloji biliminin amacı da, mahkeme tarafından suçlu olduğuna karar verilen hükümlülerin cezalarının infaz edilmesinin yanında eğitim ve iyileştirilmesine ve suçlunun yeniden topluma kazandırılmasına yönelik olarak çalışmalar yapmaktır.

4. 11. SABIR

İnsanın olduğu yerde problemlerin olması da muhtemeldir. Ancak karşılaşılan problemlere verilecek tepkilerin dozu önem arz etmektedir. İnsanı suça iten sebeplerden bir anlık öfkenin zararları “öfke ile kalkan zararlar oturur” “öfke gelir göz kızarır, öfke gider yüz kararır” gibi atasözlerimizde anlatılmıştır.

⁴⁷⁶ Ceza İnfaz Kurumlarında Değerler Eğitimi, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Yetişkin Eğitimi Bürosu, Ankara, 2013, s. 12

Öfke sonrası oluşabilecek kişide belki bir ömür boyu pişmanlığa sebep olacak zararların önüne sabırlı olmakla geçilebilir.

Kur'an-ı Kerim'de sabır ile ilgili çok sayıda ayet bulunmaktadır. Örneğin Bakara Suresinde: *وَلْيَبْئُوكُمْ بَشْيِءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصِ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالتَّمَرَاتِ وَبَثِيرٍ* Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, *وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ* “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aitiz ve şüphesiz O'na döneceğiz” derler.⁴⁷⁷ buyurulurken, Asr Suresi'nde “Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir)”⁴⁷⁸ buyurulmaktadır. Sabrın bütün cinsleri üçtür. 1. Taat etmek üzere sabır 2. Masiyet etmemek üzere sabır 3. Kötülöklere sabır⁴⁷⁹

Hz. Peygamber (sas) de “Kuvvetli insan gürreşte başkasını yenen değil öfkelenildiğinde nefsine hâkim olandır.”⁴⁸⁰ buyurmuştur. İnsanın öfkesi öldürmesine, yaralamasına, kalp kırmasına yol açabilir. Yüzyıllar öncesinden Hz. Peygamber (sas), öfkenin yol açacağı sorunlardan müminleri alıkoymak istemektedir: “Ebu Hureyre (r.a)'den, adamın birisi Peygamber (sas)'e: Bana tavsiyede bulun, dedi. Resulullah: “Kızma” diye buyurdu. (Adam) isteğini defalarca tekrarlardı. Resulullah yine: “Kızma” diye buyurdu.”⁴⁸¹

Sabırlı olma durumu kişiye göre ve duruma göre değişebilmektedir. İslam dininin müntesiplerine kavratmaya çalıştığı kavramlardan birisi de sabırdır. Sabır, nefsin iyi bir şey yapmak veya kötölöklere kaçınmak için acıya, meşakkate tahammül kuvvetidir. Başlıca iki çeşit olarak düşünölür: Birisi elem ve külfete sabırdır ki bununla taat ve mücahedenin ve güzel amellerin meşakkatlerine katlanılarak yüksek himmet ve gayret sahiplerinin ulaştıkları başarılarla erilir.

⁴⁷⁷ Bakara, 2 / 155-156

⁴⁷⁸ Asr, 103 / 1-3

⁴⁷⁹ Bursevi, İsmail Hakkı, a.g.e., II, 11

⁴⁸⁰ Buhari, Edeb, 102; Müslim, Birr, 106

⁴⁸¹ Buhari, Edeb, 76

Birisi de lezzet ve şehevî isteklere sabırdır ki, bununla haramdan yasaklardan ve hoş görünüp de sonu fena olan aldatıcı, tehlikeli, maddi veya manevi zarar verici şeylerin zararlarından sakınılır, korunulur.⁴⁸² Demek ki sabırlı olmak helaller için de haramlar için de söz konusudur. İbadetler için sabırlı olmak gerektiği gibi, başa gelen musibetler için de sabırlılık gerekmektedir. Oruç ibadetinde helal olan nimetlere karşı da sabretmenin en güzel örneğini görüyoruz.

Sabırlı olmadaki tavrımız, özellikle başımıza gelen musibetlerde karşımızda suçlu olup olmadığına göre değişir mi? Karşımızda kasıtlı suç işleyen birisi varsa davranışımız nasıl olur? Kur'an-ı Kerim'deki "tekrarlar" konusunu ele alan ve sabırlı olmayı tavsiye eden *وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ* "Başına gelene sabret; doğrusu bunlar, azmedilmeğe değer işlerdir."⁴⁸³ *وَلَمَنْ صَبَرَ* "Kim sabreder ve affederse, doğrusu bu, mutlaka büyük işlerdendir."⁴⁸⁴ şeklindeki iki ayetin karşılaştırmasını yapan günümüz tefsircilerinden M.Sait Şimşek'in meseleye yaklaşımı şöyledir: "Her iki ayette de sabır tavsiye ediliyor. Neye karşı? Başa gelen musibetlere karşı. İnsanların başına gelen musibetler iki türdür. Birinde suçlu yoktur. Diğer çeşidinde ise suçlu vardır. Diyelim ki hastalandınız. Ya da yolda giderken arabanızın lastiği patladı ve araba takla attı. Bu tür musibetlere karşı sabretmek kolaydır. Takdiri ilâhî der geçersiniz. Ama bir suçlusu bulunan musibetler böyle değildir. Başınıza gelen musibete sebep olan biri vardır. Ve suçu bilerek işlemiştir. Siz de ondan intikam alabileceğiniz durumdasınız. –çünkü ayette bağışlamaktan söz ediliyor.- Bununla birlikte siz bu musibete sabrediyor ve suçluyu da bağışlıyorsunuz. İşte bu, önceki musibete karşı sabretmekten daha büyük bir iştir."⁴⁸⁵

Anlaşıyor ki, sabır karşımızda suçlu olup olmadığına göre değişebilmektedir. Hatta karşımızdaki kişinin güçlü olup olmadığı bile sabrın sınırlarına etki etmektedir. Bir anlık öfkenin insanları çılgına çevirdiğini ve sonrasında kendine geldiğinde büyük zararların oluştuğunu göz önünde bulundurunca, sabırlı olmanın suçları önleme hususundaki rolü gayet açık bir

⁴⁸² Yazır, M. Hamdi, a.g.e., IX, 433

⁴⁸³ Lokman, 31 /17

⁴⁸⁴ Şura, 42 / 43

⁴⁸⁵ Şimşek, M.Sait, Kur'an Kıssalarına Giriş, Kardelen Yayınları, Konya, 2013, s. 33- 34

şekilde görülecektir. Şu haber yorumu ihtiyaç bırakmayacak şekilde sabrın ve hoşgörünün önemini anlatmaya yeter: “İstanbul Kadıköy'de, arkadaşlarıyla kartopu oynayan gazeteci Nuh Köklü, kartoplarından birinin işyeri vitrinine gelmesine sinirlenen bir esnafın bıçaklı saldırısına uğradı. Ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılan Nuh Köklü kurtarılamadı, yaşamını yitirdi.”⁴⁸⁶

4. 12. NEFİS TERBİYESİ

Belanın nereden geldiği bilinirse, mücadele etmek o nispette kolay olur. Nefis ve şeytanın insanı günaha ve suça sürükleyen iki kuvvetli faktör olduğu ve bu iki faktöre karşı daima mücadele edilmesi gerektiği düşünülürse suça veya günaha bulaşma ihtimali o oranda azalabilir. Kur'an-ı Kerim'de وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۗ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ “Kim arınırsa ancak kendisi için arınmış olur. Dönüş ancak Allah'adır.”⁴⁸⁷ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيَهَا “Nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülöklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır.”⁴⁸⁸ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ (٤٠) فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ “Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefisini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.”⁴⁸⁹ gibi ayeti kerimelerde kişinin nefsi ile mücadelesi hususunda açıkça uyarı yapılmıştır. Hz. Peygamber'in (sas) sık yaptığı dualardan birisi “Yâ Hayyu yâ Kayyûm, Senin rahmetini dilerim. Bütün ahvalimi ıslah eyle ve göz açıp kapayıncaya kadar olsun, beni nefsimle baş başa bırakma”⁴⁹⁰ şeklindedir.

Nefse muhalefet ibadetin başıdır. Dokuzuncu asırda yaşayan Sehl b. Abdillâh, “Nefse ve nefsin hevâ ve hevesine muhalefet edilmek suretiyle Allah'a ibadet edildiği gibi başka bir şeyle ibadet edilmemiştir” demiştir.⁴⁹¹ Fahrüddin er-Râzi, Kıyamet Suresi 2. ayeti kerimesinin tefsirinde nefsi levvâmenin “iyiliklerde ne kadar gayretli olsa bile, devamlı kendini kınayan nefis” olduğunu belirttiikten sonra Hasan Basrî'den “Mümini, daima kendini kınarken görürsün; cahil ise,

⁴⁸⁶ <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/216879/> i.e.t: 05.06.2015

⁴⁸⁷ Fatır, 35 / 18

⁴⁸⁸ Şems, 91 / 9-10

⁴⁸⁹ Naziât, 79 / 40-41

⁴⁹⁰ Tirmizi, Daavât-99

⁴⁹¹ Ebu Kasım Abdülkerim b. Havâzin el-Kuşeyri, er-Risaletü'l-Kuşeyri fi İlmi't-Tasavvuf, Daru'l Hayr, Beyrut, 1995,2. bs, s.152

içinde bulunduğu her türlü duruma razı olur.” görüşünün kaydedildiğini nakleder.⁴⁹²

Her birimizin kalbinde bir hâkim vardır. Adına vicdan dediğimiz bu hâkimin bizi yargıladığını, bir nevi sorguya çektiğini iyiliklerimizi onayladığını ve kötülüklerimizi kınadığını bilir, bu yüzden iyiliklerimizin sevinç ve mutluluğu, kötülüklerimizin elem ve pişmanlığını hissederiz. Bazı menfi sebeplerle fitratı bozulmamış her insan, kendi ruhunda böyle bir hâkimin kendisini sorumlu tuttuğundan emindir.⁴⁹³ Vicdan muhasebesini iyi yapan insanlar nefislerini şımartmazlar.

Alusi, nefsin dünyayı; kalbin ise ahireti istediğini belirterek şöyle der; Dünyevî nefis dünyevî olan hevâ-hevesine tapar. Cenâb-ı Allah'ın buyurduğu gibi: أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ تَدَكَّرُونَ “Ya şimdi baksana o kimseye ki, ilâhını hevası itti haz etmiş, Allah da onu bir ilim üzerine şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne de bir perde çekmiştir; artık onu Allah'tan sonra kim yola getirir? Hâlâ da düşünmez misiniz?⁴⁹⁴ Uhrevî olan kalp, Rabbinin cennetine girebilmek için Ona ibâdet eder.⁴⁹⁵ Alusi sonra da şu ayeti zikreder: “Her kim de rabbinin makamından korkmuş ve nefsi, hevâdan nehy eylemiş ise muhakkak cennettir onun varacağı”⁴⁹⁶

Daha önce de değindiğimiz orta yolu tutamama eksikliği burada da kendisini göstermektedir. Zira nefsimizin haram helal demeden her türlü isteğini karşılamamız doğru olmadığı gibi, nefsimizin bütün isteklerini reddetmek de doğru değildir. Hz. Peygamber (sas), Veda Hutbesi'nde “Nefsinize de zulmetmeyin. Nefsinizin de üzerinizde hakkı vardır.”⁴⁹⁷ buyurmuştur. Nefsin isteklerini yerine getirmek meşru ve helal dairededir. Suç ve günah olan

⁴⁹² Fahrudin er-Râzî, a.g.e., XXX, 216

⁴⁹³ Çağrıcı, Mustafa, Bütün Yönleriyle Asrı Saadet'te İslam, Beyan Yayınları, İstanbul, 1994, V, 104

⁴⁹⁴ Câsiye, 45 / 23

⁴⁹⁵ Alusi, Ebu'l-Fadl, Şihabuddin Mahmud, Ruhul Meani fi Tefsiri'l-Kur'an'il-Azim ve Seb'il-Mesani, Dersaadet Yayınları, I, 19

⁴⁹⁶ Nâziât, 79 / 40-41

⁴⁹⁷ Buhârî, I / 35

hususlar ise meşru ve helal dairede olmadığı için nefsin bu husustaki isteklerine riayet etmemek gerekmektedir.

İmam Gazali'nin de belirttiği gibi, nefis kelimesi 1. insandaki gazap ve şehvet kuvvetini toplayan, 2. insanın hakikati ve kendisi anlamında olmak üzere iki manada kullanılır. Nefsi emmare, şehvetlerin arzularına ve şeytanların yollarına uymak demektir. Birinci manadaki nefis son derece kötülenmiş; ikinci manadaki nefis ise makbuldür. Çünkü Allah Teala'yı ve diğer malumatı bilen insanın zâtı ve hakikati demektir.⁴⁹⁸

Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayeti kerimede şeytan apaçık düşman olarak nitelenir ve şeytanın adımlarına tâbi olmamamız emredilir. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُواتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ “Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa, bilsin ki o hayâsızlığı ve kötülüğü emreder. Eğer Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı. Fakat Allah, dilediği kimseyi tertemiz kılar. Allah hakkıyla iştirakdir, hakkıyla bilendir.”⁴⁹⁹ يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلالًا طَيِّبًا
وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ “Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır. O, size ancak kötülüğü, hayâsızlığı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder.”⁵⁰⁰

Kısacası nefis ve şeytanın imtihan dünyasındaki konumları, sürekli olarak uyanık olmayı gerektirmektedir. Kişinin kendisini kontrol etmeye yönelik, vicdan duygusunu ön plana çıkaran iyi bir nefis muhasebesi, suça giden yolların kapanması için vesile olabilir. Apaçık düşman olan şeytanın adımlarına uymamak suretiyle suç işlemekten uzak durulabilir.

⁴⁹⁸ Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, İhyau Ulumi'd-din, Beyrut, trs., III, 4

⁴⁹⁹ Nur, 24 / 21

⁵⁰⁰ Bakara, 2 / 168-169

4. 13. ŞEHVET DUYGUSUNUN TATMİNİ HELAL YOLDAN OLMALI

Araştırmamızın üçüncü bölümünde de ele aldığımız üzere, insanı suça iten sebeplerden birisi de şehvet duygusu idi. Şehvet, 1. Erkek ve dişinin birbirine karşı duydukları güçlü cinsel istek. 2. Aşırı istek⁵⁰¹ anlamlarına gelmektedir.

Şehvet, insan hayatîyetinin devam edebilmesi için onun içine konan çok güçlü bir programdır, hatta büyük bir nimettir. Ancak nimetler ne kadar büyük olurlarsa, insanın o nimetle imtihanı da o kadar zorlu olur.⁵⁰² Şehvet kelimesi ve türevleri Kur'an-ı Kerim'de ondan fazla yerde geçer ve dünya lezzetlerine karşı duyulan arzuyu ifade ettiği ayetlerde genellikle şehvât ya da şehvet şeklinde ve olumsuz bir vasıf olarak kullanılır. (Misal olarak bkz. Bakara, 2 / 14; Nisa, 4 / 27; Meryem, 19 / 59; A'raf, 7 / 81; Neml, 27 / 55). Cennetteki arzuların anlatıldığı ayetlerde ise hep iştiha kalıbında geçer. (misal olarak bkz. Enbiya, 21 / 102; Fussilet, 41 / 31; Zuhruf, 43 / 71; Tur, 52 / 22; Mürselât, 77 / 42). Ancak bu kalıp olumsuz dünya zevklerinin anlatıldığı iki yerde de kullanılır. (bkz. Nahl, 16 / 57; Sebe, 34 / 54) her iki halde de şehvetin kaynağının nefis olduğuna işaret edilir.⁵⁰³ (Bkz. Enbiya, 21 / 102; Fussilet, 41 / 31; Zuhruf, 43/71).

Hz. Peygamber (sas) in ifade ettiği gibi “insanın en büyük düşmanı nefsanî arzularına uymasıdır. (Acluni, I, 160). Bu sebeple Allah, insanın hem kendi (Nisa, 4 /135), hem de başkalarının arzu ve isteklerine uymamasını istemiş (Bakara, 2 /120), arzu ve isteklerine uyanları yermiştir. (Furkan, 25/ 43) Nefsanî arzularına uyan kimse zulme düşer. (Bakara, 2 / 145) Nefsanî arzulara tâbi olmak, zulmün kaynağıdır.(Rum, 30 / 29)⁵⁰⁴

Hz. Peygamber (sas): “Her bir dinin kendine has bir ahlakı vardır. İslam'ın ahlakı hayadır”.⁵⁰⁵ ve “İnsanlığın ilk peygamberlerden itibaren idrak edegeldiği

⁵⁰¹ TDK Sözlüğü, s. 1377

⁵⁰² Beşer, Faruk, a.g.e., s. 237

⁵⁰³ Beşer, Faruk, a.g.e., s. 236

⁵⁰⁴ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 31-32

⁵⁰⁵ İmam Malik, Hüsnü'l-Hulk , 9; İbn Mace, Zühd, 17

sözlerden birisi de, utanmadıktan sonra dilediğini yap! sözüdür.”⁵⁰⁶ buyurmuştur. Utanmak hissi sayesinde çok sayıda haram fiilin önüne geçilecektir.

Şehvetin helal yolda kullanılması ve harama tevessül edilmemesi taciz, tecavüz ve fuhşa aracılık etmek gibi suçlara giden yolu kapatabilir diye düşünüyoruz.

4. 14. HAVF-RECA DENGESİNİN SAĞLANMASI

Üçüncü bölümde ele aldığımız üzere, ümitsizlik insanı suça iten sebeplerden birisidir. Ümitsizlik (ye's) şairin diliyle bataklıktır;

Ye's öyle bataktır ki; düşersen boğulursun.

Ümîde sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!

Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar;⁵⁰⁷

Kur'an'da kulları karamsarlıktan kurtarmak ve rahmetten ümit kesmemelerini sağlamak için sık sık Allah'ın Tevvab, Rahim olduğu, tövbeleri kabul ettiği, insanları bağışladığı vurgulanmaktadır. Allah'ın engin rahmetini ifade eden Gafur-Rahim, Gafur-Halim, Azizü'l-Gafur, Aziz'ül-Gaffar, Ğafurun Şekur gibi sıfat isimlerin doksan yedi defa dile getirilmesini de bu bağlamda değerlendirmek gerekir.⁵⁰⁸ Ayeti kerimede, *قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا* “De ki: Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir.”⁵⁰⁹ buyurulmaktadır. Ayette geçen *عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ* “kendilerine” tabiri ile günah işleyen kişinin, her şeyden önce kendi ruhunu ve hayatını kirletmiş, kendisine zarar vermiş olacağına dikkat çekilmektedir.⁵¹⁰ Günahkâr olan her insanın tövbe etmesi farzdır. Günaha tövbe etmemek ayrıca günahdır. Kur'an'da bu husus zulüm olarak

⁵⁰⁶ Buhari, Edeb, 78

⁵⁰⁷ Ersoy, Akif, Safahat, s. 190

⁵⁰⁸ Aydın, Hayati, a.g.e.,118

⁵⁰⁹ Zümer, 39 / 53

⁵¹⁰ Fahrudin er-Razi, a.g.e., XXVII, 4

ifade edilmektedir.⁵¹¹ Günahattan kurtulmanın yollarını şöyle sıralayabiliriz: 1. Tövbe ve istiğfar, 2. Salih ameller ve hayır işlemek, 3. Musibet ve sıkıntılara sabretmek, 4. Dua ve niyazda bulunmak.⁵¹²

Tövbe ile ilgili meşhur bir hadisi şerif şöyledir;

“Vaktiyle eski milletlerde doksan dokuz kişiyi öldürmüş bir adam vardı. Bu zat yeryüzünde en büyük âlimin kim olduğunu soruşturdu. Ona bir rahibi gösterdiler. Bu adam en bilgin din adamıdır, dediler. Bu adam rahibe giderek: “Doksan dokuz adam öldürdüm. Tövbe etsem kabul olur mu?” diye sordu. Rahip, “Hayır, kabul olmaz” deyince adam rahibi de öldürdü. Böylece öldürdüğü adamların sayısını yüze tamamladı. Sonra yine yeryüzünde en büyük âlimin kim olduğunu soruşturdu. Ona bir âlimi tavsiye ettiler. Onun yanına giderek: “Yüz kişiyi öldürdüm. Tövbem kabul olur mu?” dedi. Âlim: “Elbette kabul olur. İnsanla tövbesi arasına kim girebilir ki! Sen falan yere git. Orada Yüce Allah’a ibadet eden insanlar var. Oradakilerle birlikte Allah’a ibadet et. Sakın memleketine dönme! Zira orası fena bir yerdir” dedi. Adam denilen yere gitmek üzere yola çıktı. Yarı yola varınca ömrü sona erdi ve vefat etti. Rahmet melekleriyle azap melekleri o adamı kimin alıp götüreceği konusunda tartışmaya başladılar. Rahmet melekleri şöyle dediler: “O adam tövbe ederek ve kalbiyle Allah’a yönelerek yola düştü. Yeri cennettir” Azap melekleri ise: “O adam hayatında hiç iyilik yapmadı ki” dediler. Bunun üzerine insan kılığına girmiş bir melek çıkageldi. Melekler onu aralarında hakem tayin ettiler. Hakem olan melek: “Geldiği yerle gideceği yeri ölçün. Hangisine daha yakınsa, adam o tarafa aittir” dedi. Melekler iki mesafeyi ölçtüler. Gitmek istediği yerin daha yakın olduğunu gördüler. Bunun üzerine onu rahmet melekleri alıp götürdü.”⁵¹³

Görülüyor ki, “ben nasıl olsa günahkâr bir kulum bundan sonra iyilik yapsam, tövbe etsem ne değişir ki” düşüncesi doğru değildir. Bu durumda karşımıza günah işlemiş insanın günahlardan arınması meselesi çıkmaktadır. Hz. Peygamber (sas) bir hadisi şerifinde: “Günahına şartlarına uygun olarak tövbe

⁵¹¹ Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 260

⁵¹² Karagöz, İsmail, a.g.e., s. 252

⁵¹³ Buhari, Enbiya, 54; Müslim, Tevbe, 46,47,48

eden hiç günahı bulunmayan gibidir.”⁵¹⁴ buyururken ayeti kerimede de نَبِيُّ عِبَادِي “Kullarıma Benim bağışlayan, merhamet eden olduğumu, azabımın can yakıcı bir azap olduğunu haber ver.”⁵¹⁵ “Ettiği zulümden sonra tövbe edip düzelen kimse, bilsin ki Allah onun tövbesini kabul eder. Allah şüphesiz bağışlayandır, merhametli olandır.”⁵¹⁶ buyurulmuştur. Hucurat Suresi'nde tövbe etmeyenlerin zalim olduğu⁵¹⁷ belirtilmektedir. Hadisi şerifte “Nefsim kudret elinde olan Allah’a kasem olsun ki, siz hiç günah işlememiş olsaydınız, Allah sizi alır, yerinize günah işleyip Allah’tan af ve mağfiret dileyen bir topluluk getirir de onları bağışlardı.”⁵¹⁸ buyurulmaktadır.

Ettiği zulümden sonra tövbe edip düzelen kimsenin Yüce Allah tövbesini kabul edeceğini bildirdiğine göre, kişinin “ben nasıl olsa çok günahkârım bundan sonra kurtuluşum yok” gibi düşüncelerle ümitsizlik, karamsarlık, hayattan beklentisi olmama gibi sebeplerle suç işlemesi kabul edilemez. Ayette şöyle buyurulmaktadır: “وَلَا تَأْتِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ” Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez.”⁵¹⁹

4. 15. ALLAH'IN ADALETİNE OLAN İNANCIN PEKİŞTİRİLMESİ

Yeryüzünde adalet olmadığı için suç işlemek gerekir mi? sorusuna cevabımız “kesinlikle işlenmez” şeklindedir. Biz, Müslüman olarak inanıyoruz ki, Allah âdildir. Yüce Yaratıcı mutlak adalet sahibidir. Kimsenin yaptığı yanına kalmaz. Allah imhal eder (mühlet verir) ama ihmal etmez. Adalet er ya da geç tecelli eder belki bu dünyada belki ahirette. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ

⁵¹⁴ İbn Mâce, Zühd, 30

⁵¹⁵ Hicr, 15 / 49-50

⁵¹⁶ Maide, 5 / 39

⁵¹⁷ Kim de tövbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir. Hucurat, 49 / 11

⁵¹⁸ Müslim, Tevbe, 11

⁵¹⁹ Yusuf, 12 / 87

“Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”⁵²⁰ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Ey İnananlar! Allah için adaleti ayakta tutup gözeten şahitler olun. Bir topluluğa olan öfkeniz sizi adaletsizliğe sürüklemesin, adil olun; bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'tan sakının, doğrusu Allah işlediklerinizden Haberdardır.”⁵²¹ هَلْ يَدْرِي أَيُّكُمْ أَتَقَاتَىٰ أَمْ لَا يَأْتِيكُمُ الْخُبْرُ بَلَّغُوا اللَّهَ مَا نَاطَقْتُمْ بِالْحَقِّ وَالْحَقُّ أَجْمَلٌ لِّمَنْ أَدْرَاكَ عِلْمًا وَإِنَّ إِلَهَكُمْ لَشَدِيدٌ

“Hep adil olun, çünkü Allah adil davrananları sever.” إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir”⁵²² Adalet, iyiliğe karşı iyilik, kötülüğe karşı kötülük olmak üzere yapılan denk bir şekilde karşılık vermektir. İhsan ise iyiliğe daha fazlasıyla, kötülüğe daha azıyla karşılık vermektir.⁵²³

İmtihan dünyasında adaletin anında gerçekleşmesini beklememek gerekir. Suçluların bütün cezalarını anında çekmelerini beklemek ya da işledikleri kötülük yüzünden hemen azap görmelerini beklemek Hz. İbrahim ile Nemrut'un; Hz. Musa ile Firavun'un; Hz. Muhammed (sas) ile Ebu Cehil'in aralarındaki farkın bir an önce ortaya çıkmasını beklemek demektir. Kötülük işleyenlerin kazandıklarına karşılık cezalarının anında verilmesini beklemek imtihan sırrı ile bağdaşmasa gerektir. وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا

“Eğer Allah insanları, kazandıkları yüzünden hemen cezalandıracak olsaydı, yerkürenin sırtında hiçbir canlı bırakmazdı. Ne var ki,

⁵²⁰ Nisa, 4 / 135

⁵²¹ Maide, 5 / 8

⁵²² Nahl, 16 / 90

⁵²³ er-Rağib el-Isfehâni, a.g.e. , s. 329

onları belirli bir süreye kadar erteliyor. Nihayet süreleri gelince, (gerekeni yapar). Çünkü Allah, kullarını hakkıyla görmektedir.”⁵²⁴

O halde adaletin yerini bulmamasından dolayı suç işlemek yerine meşru daire içinde hak aramak ve şayet zayı olan bir hak varsa bunu usulüne uygun bir şekilde yapmak gerekmektedir. Herkes hukuk ve nizama riayet etmeden kendi adaletini gerçekleştirmeye kalkarsa, bu durumun da herhangi bir sonuç elde edilmesine vesile olmayacağı gibi, beraberinde birçok problem getireceği ve kargaşaya sebep olacağı açıktır.

4. 16. ÇÖZÜM ÖNERİLERİNE İLİŞKİN GENEL BİR DEĞERLENDİRME

İnsanı suç işlemekten alıkoyabilmek için çok farklı yöntemler sunulabilir, çeşitli teoriler ileri sürülebilir ve geliştirilebilir. Bu farklı teori ve yöntemlerin haklılık ve doğruluk payı olabilir. Ekonomik alanlarda ilerlemenin suçun önlenmesinde en önemli yöntem olduğu ileri sürülebileceği gibi, emniyet tedbirlerinin artırılması ile suçun asgari seviyeye indirilebileceği gibi yöntemler de sunulabilir. Bize göre suçun önlenmesinde en önemli iş kişinin kendisine düşmektedir. Yani her fert öncelikli olarak kendinden sorumludur. وَلَا تُلْفُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَىٰ الْوَيْلِ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ “Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın”⁵²⁵ “Kendinizi öldürmeyin”⁵²⁶ gibi ayeti kerimeler insanın sorumluluğunu ortaya koymaktadır. Kişi, “ne yapayım zaman değişmiş”, “toplumdaki bozulmalar artmış”, “zaman sana uymuyorsa sen zamana uy” gibi düşüncelerle mesuliyetten kurtulamaz. Şadi Eren’in dediği gibi, insan hür bir varlıktır, kendine sunulanları aynen kabullenmek zorunda değildir. Hatta kendine sunulanlarla yetinmek zorunda da değildir. Her insanın engin bir iç dünyası vardır. İnsan, iç dünyasında değerlendirmeler yapar, ölçer, biçer ve kendi kanaatine göre harekete geçer, özgün davranışlar sergiler. Özellikle şahsiyeti netleşmiş kimseler, toplumun gidişatının yanlış olduğunu gördüklerinde –akıntıya karşı yüzmek misali- zor olana talip olurlar, toplumla şekillenmek yerine, “toplumu şekillendirirler”. Çoğu insan “böyle gelmiş böyle gidecek” şarkısını okurken, bunlar “böyle gelmiş, ama böyle gitmez” diyerek

⁵²⁴ Fatır, 35 / 45

⁵²⁵ Bakara, 2 / 195

⁵²⁶ Nisa, 4 / 29

yola çıkarlar.⁵²⁷ Bu yönüyle çevresel faktörlerin/toplumun insanı suça itmesinin önüne geçilebilir. Başta peygamberler olmak üzere birçok âlim, içinde yaşadıkları toplumun/çevrenin bozulmuş olmasını, suç veya günaha tevessül etmek için uygun bir zemin olarak düşünmemişlerdir. Toplum tarafından şekillendirilmek yerine toplumu şekillendirmeyi tercih etmişlerdir. Kişi toplumu şekillendiremeye bile toplumda çok çeşitli alternatifler vardır. Çok fazla iyi insan olduğu da bir gerçektir. Kişiye düşen elinden geldiği kadar kendisini iyiye, güzele, doğruya götüreceği bir çevrede yaşamak olmalıdır. Böyle bir imkân bulamasa bile suçların şahsiliği düşünüldüğünde, çevresindekiler suça bulaşmış olsa dahi kişi suç işlemekten uzak durabilir.

Şu hadisi şerif, kişinin sorumluluğunu yerine getirmesi, başkalarına el açmaması, maddi problemlere çözüm sunması açısından güzel bir örnektir: Hz.Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Ensârdan bir zat gelip Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'dan bir şeyler istemişti. Resulullah: “Evinde hiçbir şey yok mu?” dedi. Adam: “Evet, dedi. Bir çulumuz var. Bir kısmıyla örtünüp, bir kısmını da yaygı olarak yere seriyoruz! Bir de su içtiğimiz kabımız var.” Resulullah “Onları bana getir!” diye emretti. Adam gidip getirdi. Aleyhissalâtu vesselâm eşyaları eline alıp: “Şunları satın alacak yok mu?” buyurdu. Bir adam: “Ben bir dirheme satın alıyorum” dedi. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): “Bir dirhemden fazla veren yok mu?” dedi ve iki üç sefer tekrarlayarak (açık arttırmaya çıkardı). Orada bulunan bir adam: “Ben onlara iki dirhem veriyorum” dedi. Aleyhissalâtu vesselâm eşyaları ona sattı. İki dirhemi alıp Ensardan olan zâta verdi ve: “Bunun biriyle ailen için yiyecek al, ailene ver. Diğeriyle de bir balta al bana getir!” buyurdu. Adam gidip bir balta alıp getirdi. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), ona eliyle bir saplık geçirdi. Sonra: “Git, odun kes, sat ve on beş gün bana gözükmel!” buyurdu. Adam aynen böyle yaptı, sonra yanına geldi. Bu esnada on dirhem kazanmış, bunun bir kısmıyla giyecek, bir kısmıyla da yiyecek satın almıştı. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): “Bak, bu senin için, kıyamet günü alında dilenme lekesiyle gelmenden daha hayırlıdır!” buyurdu ve sözlerine şöyle devam etti: “Dilenmek, sersefil, fakra düşmüş veya rüsvay edici borca batmış veya elem verici kana bulaşmış inanlar dışında, kimseye caiz değildir.”⁵²⁸ Hadis, fukaralık probleminin çözümünde en müessir, en muteber yolu da göstermiştir: En zaruri eşyalardan bile olsa ucuz pahalı satıp basit bir sermaye teşkil edip, bu parayı meşru olan bir iş, bir ticarete maya yapmak. Bu

⁵²⁷ Eren, Şadi, a.g.e., s. 37

⁵²⁸ Ebu Davud, Zekat 26; Tirmizî, Büyü 10; İbnu Mace, Ticârât 25

tarzda hiçbir kimseye minnet mevcut değildir. Kişi ailesi içerisinde daha sade, maddî teçhizattan daha mahrum bir vaziyette yaşayabilir. Başkasına borç pahasına lüks hayatı Resulullah tavsiye etmemektedir. Zahmetli bile olsa çalışarak kazanmak, minnet ederek yaşamaktan pek çok evladır.⁵²⁹

Kriminoloji “Suç ve Ceza” adlı eserinden çok yararlandığımız M. Tören Yücel’in de belirttiği gibi ülke gerçekleri yönünden suçluluğu önlemek için öngörülen genel önlemler şunlardır;

- Ekonomik koşulların düzeltilmesi
- İstihdam koşullarının düzeltilmesi
- Eğitim olanaklarının artırılması ve genişletilmesi
- Sosyal kurumlar ile suçluluğun önlenmesi
- Suçluluğun arttığı bölgelerde özellikle çocuk ve genç suçlular için suç öncesi ve suç sonrası takip bürolarının kurulması⁵³⁰

Ceza yöntemlerine yeni bir ruh ve felsefe getirilmek isteniyorsa, yalnızca toplumun ve suçlunun birbirine karşı olan sorumluluğu ile yetinilmeyip toplum ve suçlunun mağdura karşı olan sorumluluğu da söz konusu edilmelidir.⁵³¹ Suç sonucu mağdur olan insanların hakları konusunda daha duyarlı olunabilir. Mağdur maddi ve manevi yönden desteklenebilir. Mağdurlar için Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüklerinde Mağdur Destek Hizmetleri verilmektedir.⁵³² Bu hizmetlerin varlığı ilgili kişilere duyurulabilir. Mağdur olan insanlara daha fazla yardımcı olmak için yollar aranabilir. Çünkü suça maruz kalan insanlarda ve yakınlarında maruz kaldığı olayın etkisi uzun yıllar devam edebilmektedir. Suç olayı psikolojik ve sosyal travmalara yol açabilmektedir.

Son olarak şunu belirtmek isteriz ki, kişinin suç işlemesine veya gayrı meşruya yönelmesine sebep olan en önemli hususlardan birisi de huzur bulamama, tatminsizliktir. Gayrı meşruya yönelme insanın sorunlarını çözmeyeceği gibi bilakis arttıracaktır. Kur’an-ı Kerim, bu durumun reçetesini şu

⁵²⁹ Canan, İbrahim, a.g.e., XIV, 64-65

⁵³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel, M.Tören, a.g.e., s. 170-171

⁵³¹ Yücel, M.Tören, a.g.e., s.183

⁵³² Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.cte.adalet.gov.tr/> i.e.t: 30/04/2015

şekilde dikkatlerimize sunmuştur: **أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ** “Dikkat edin, kalpler, ancak Allah'ı zikretmekle (anmakla) huzur bulur.”⁵³³

⁵³³ Ra'd, 13 / 28

SONUÇ

İnsan, etkileyen ve etkilenen bir varlıktır. İnsan potansiyel olarak iyiye ve güzele aracılık etmek imkânı ile kötüye ve çirkine aracılık etmek imkânına sahiptir. İnsanın bu tercihleri, sevap işlemesine veya günah işlemesine vesile olur. Kur'an-ı Kerim, insanın olumlu yönlerine değindiği gibi onun olumsuz yönlerini de beyan etmiştir. Aceleci olması, çok zalim ve cahil olması, zayıf yaratılmış olması, cimri olması, kıskanç olması, menfaatine çok düşkün olması, sıkıntıda Allah'ı çok anması, sıkıntı geçince hemen yüz çevirmesi, Allah'a karşı pek nankör olması gibi Kur'an'da anlatılan insanın bir takım zaafı günaha veya suça zemin hazırlayabilir. Araştırmalara göre, dinî ve ahlakî değer eksikliği, okul eğitiminin yetersizliği, aile içi eğitiminin yetersizliği başta olmak üzere caydırıcılık olmaması, ekonomik sebepler, korku / çaresizlik, çevresel faktörler / toplum, alkol / uyuşturucu madde bağımlılığı, ümitsizlik / hayattan beklentisi olmama, bir anlık öfke / bir anlık gaflet, nefis ve şeytan gibi çocukları ve yetişkinleri suç işlemeye iten birçok sebep vardır.

Suç olgusu çok sayıda ilmin ilgi sahasına girdiği için suçu önlemek konusunda çok farklı yaklaşımlar, çok farklı çözüm önerileri sunmak mümkündür. Suçların önlenmesi ya da azaltılması hususunda kriminoloji uzmanları ile psikiyatristlerin; güvenlik birimi yetkilileri ile ekonomistlerin yaklaşım tarzları farklılık arz edebilir. Uzmanlardan birisi suçun önlenmesi için öncelikli olarak ekonomik koşulların düzeltilmesi gerektiğini savunurken, diğeri emniyet tedbirlerinin artırılmasının daha fazla önem arz ettiğini ileri sürebilir. Bize göre suçun önlenmesine yönelik alınması gereken tedbirlerin başında dinî ve ahlakî duygu ve düşüncenin güçlü olarak işlenmesi, kişinin suç olan fiilleri işlemesine vicdan duygusunun izin vermemesi gelmektedir. Örneğin, ekonomik konulardaki sıkıntısından dolayı bir kişi hırsızlığa ya da uyuşturucu satmaya yöneliyorsa bu fiilleri engellemenin öncelikli yolu, kişinin bu fiilleri

yaptığında hem dünya hem de ahirette mutlaka hesaba çekileceğinin bilincinde olması gerekmektedir. Bununla birlikte sosyal yardımlaşma ile ilgili kurumların yapacağı hizmetlerle, toplumdaki güçlü kardeşlik bağları gibi manevi bağlarla, darda olanın sıkıntısını gidermek gibi unsurlarla da suçun önlenmesine yardımcı olunabilir.

Bize göre suçun önlenmesinde en önemli iş kişinin kendisine düşmektedir. Çünkü aşağıda sayılacak tüm tedbirlerin alınması halinde bile, yine de kişi suç işleme eğiliminde ise bir şekilde suça bulaşır. Her fert öncelikli olarak kendisinden sorumludur. Sonra da ilk eğitim yuvası olması beklenen aileye çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Çocukların kişiliklerinin büyük oranda 0-6 yaş arasında şekillendiği dikkate alındığında ailenin, toplum için sağlıklı veya sağlıksız bireyler yetiştirmede son derece önemli olduğu bir gerçektir. Özellikle küçük yaşlardaki çocukların suç işlemesinin en önemli sebebi, ailenin yerine getirmesi gereken işlevini yerine getir(e)memesidir. Sağlam bir toplum olmanın temel taşlarından birisi olan aile müessesesi yara alınca, bu olumsuzluğun sonuçları topluma yansımaktadır. Konut kelimesinin Arapçadaki karşılığı meskendir. Mesken demek Arapçada ismi mekân olarak huzur bulunan yer anlamına gelmektedir. Mesken yani fertlerinin huzur bulduğu, sıkıntılarını paylaştığı, sükûna erdiği yer. Evlerinde huzur bulan, dışarıda karşılaştığı sıkıntıları aile fertleriyle paylaşabilen, paylaştıkça rahatlayan, iyi günde kötü günde beraber olabilen, dayanışmanın ve yardımlaşmanın üst düzeyde olduğu meskenlerdeki insanların aile ortamındaki huzurları, mutlulukları dalga dalga topluma yayılacak, huzurlu fertler huzurlu toplumu oluşturacaktır. Bu yönü ile ailenin suçun önlenmesinde hayati derecede öneme sahip olduğunu düşünüyoruz. Aile birliği bozulduğundan dolayı ortaya çıkan sonuçlardan, özellikle çocuklar olumsuz etkilenmektedir. Çocuk yaşta suç işleyen kişilerin eğitilmesi ve tekrar tekrar suç işlememeleri yani itiyadî suçlu olmamaları açısından çok iyi bir eğitim verilmesi ve çok geç olmadan gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Aileden sonra okulun da “iyi insan” yetiştirmedeki rolü yadsınamaz.

Suç işlemekten alıkoyma konusunda okul, güvenlik görevlileri, arkadaş çevresi kısacası tüm topluma çok önemli görevler düşmektedir. Kişiler, toplumu;

toplum da devleti oluşturmaktadır. Kişi için yaptırım gücü vicdan; toplum için yaptırım gücü ahlak; devlet için de yaptırım gücü hukuktur. Vicdanın bireyden topluma, toplumdaki da devlete aksettirilmesi gerekir. Burada karşımıza ayıp, günah, suç ve ceza kavramları çıkmaktadır. Genel olarak, ayıp kavramı örf-âdet, gelenek ve görenek ile ilgili; günah kavramı dinî alan ile ilgili; suç ve ceza kavramları ise yasa ile ilgilidir. Ancak bu üç kavramın sınırları kesin hatlarla birbirinden ayrılmış değildir. Bazı davranışlar vardır ki hem ayıp, hem günah ve hem de suçtur. Günah, dinî emirlerin yerine getirilmemesi veya yasakların çiğnenmesiyle ortaya çıkan dinî, ahlakî ve vicdanî açıdan sorumluluk gerektiren bir olgudur. Ayıp gibi, günah gibi unsurlar şayet ahlakî tutum ve davranışa dönüşürse, suça giden yolların kapanmasına vesile olabilir.

Ayıp veya günah olan bir davranış, gizli işlendiğinde zararı kişinin kendisi ile sınırlı kalırken açıkça işlendiğinde zararı cemiyetteki diğer insanlara da dokunabilmektedir. Dahası, bir davranış yapıldıkça sıradan hale gelmekte ve tabiileşmektedir. Kişinin, kötü bir çığır açmamak, diğer insanlara kötü bir rol model olmamak düşüncesi ile ayıp veya günah olan bir eylemini açıkça işlememesi önem arz etmektedir. Bundan daha güzeli ise “kul bilmeseydi Allah biliyor” düşüncesi ile her hal ve hareketinden hesap vereceği düşüncesi ile kişinin, gizli de olsa günaha hiç tevessül etmemesidir. Eğer günah işlenmişse, bir an önce tövbe etmek ve günahlara hayat hakkı tanımamak da kulun Yaratıcı karşısındaki önemli sorumluluklarındandır. Çoğu zaman, günahın zararı kişinin kendisi ile sınırlı kalmamakta, dalga dalga topluma yayılmaktadır. İslam Dini insanlara zarar vermeyi, başkalarına haksızlık etmeyi ve başkaları tarafından haksızlığa uğratılmayı kesin bir dille yasaklamıştır. Günah işlemek ile kişi kendisine zulmettiği gibi günah işlemek hususunda başkalarına öncülük ederek hem kendine hem de başkalarına zulmetmiş olur. Kötü işlere öncülüğü yasaklayan İslam Dininin güzel işlerde bir başka deyişle salih amellerde ise insanlara rehberlik yapmayı müminlere tavsiye ettiği görülmektedir.

Ayeti kerimelerdeki mücrim kelimesi zaman zaman suçlu, zaman zaman da günahkâr anlamında kullanılmaktadır. Bu durumun da suç ve günah kavramlarının nasıl iç içe geçmiş kavramlar olduğunun, hatta bu iki kavramın

birbirlerinin yerlerine kullanıldığının görülmesi açısından çarpıcı bir örnektir. Şahsi kanaatimize göre suç varsa, ceza da olmalıdır. Eğer bir toplumda suçlar cezasız kalırsa, bir başka ifade ile suç işleyenin yaptıkları, yapanın yanına kâr kalırsa o toplumda dirlikten, düzenden, otoriteden söz edilemez. Toplum halinde yaşayan ve sosyal bir varlık olan insanların bir takım kurallara tâbi olmaları doğaldır. Eğer kurallar olmazsa, toplum halinde yaşamak neredeyse imkânsız hale gelir. Toplumda dirlik düzenden bahsedilemeyeceği gibi nizamın yerini kargaşa alır. Sadece bir arada yaşama kültürünün gerekliliği bile, insanlara zarar veren söz, ihmal ve eylemlerin yani suçun toplumdaki fertlere zarar vermesinin karşılığı olarak cezayı zorunlu kılmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmelerden sonra, suçluluğu önlemek için yapılabilecekleri maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz;

1. İslam'da muhafaza edilmesi gereken beş esasa (dinin korunması, canın korunması, aklın korunması, neslin korunması, malın korunması) riayet edildiği takdirde, toplumdaki suç oranının büyük oranda azalacağını düşünüyoruz.

2. İman ve ibadetlerin suçları önlemede çok önemli rolleri vardır. Ahlakî esaslar da kişiyi suç işlemekten alıkoyar. Allah'a inanan insanın, Allah'ın emir ve buyrukları doğrultusunda hayatını yaşaması, meleklerin kendisinin yaptığı tüm amelleri kaydettiğini bilmesi, Allah'ın peygamberleri ve kitapları aracılığı ile kendisine öğretilen çizgide hayatını yaşaması ve nihayet ahirette vereceği hesaba göre kendisini hazırlaması suçların önlenmesinde hayati derecede önem taşımaktadır. İbadetler hususunda namazın insanı hayâsızlıktan ve kötülük işlemekten alıkoymasını örnek verebiliriz.

3. Kur'an, bir başkasının hayatına kastetmeyi kesinlikle yasaklamaktadır. Buna mukabil kişilerin hayatta kalması için gerekli bütün çabaların gösterilmesi istenmektedir. Bu çabalar maddi yönden olduğu gibi manevi yönden de olabilir. Onun için ayette Allah'a mahsus olan diriltme yani ihya etme tabiri kullanılmıştır. Esas olanın insanların hayatta kalması için mücadele etmek olması gerekirken hayata kastetmenin cezayı gerektirdiği açıktır. Cezalandırmadaki amaç ise kişiyi

sistemin dışına iterek, yalnızlaştırarak, tecrit ederek, toplumdan soyutlamak değil, aksine kişinin yaptıkları ile yüzleşmesini sağlamak, sosyalleşmesi için gerekli adımları atmak ve topluma kazandırmaktır. İslam Dini eşrefi mahlûkat olan insanın canına kıyılmasına asla müsaade etmediği gibi, hayvanların canını da dokunulmaz kabul etmiştir. Bir hayvanın öldürülmesine müsaade etmeyen bir sistem hiç yaratılmışların en şerefli olan insanın öldürülmesine izin verir mi?

4. Suçun önlenmesi için en önemli unsurlardan birisi de caydırıcılıktır. Suçun nev'ine göre verilen cezaların vicdanları tatmin etmesi ve adaletin yerini bulması ile birlikte kişilerin aynı suçu veya farklı suçu tekrar tekrar işlememesi açısından cezaların caydırıcı olmasının önemli bir vasıta olduğu kanaatindeyiz. Ancak, cezaların caydırıcılığı tek başına suçu önlemeye yeterli değildir. Burada sunduğumuz çözüm önerileri bir bütün olarak değerlendirildiği takdirde suçlu insan sayısı en az seviyede tutulabilir. Bu bakımdan, “bir fiili ne kadar ağır şekilde cezalandırırsak, o fiil o kadar az işlenir” varsayımı tamamen doğru olmayabilir. Çünkü suç öyle karmaşık bir olgu ve suçun işlenmesi o kadar çok değişkene bağlıdır ki kimin ne zaman suç işleyebileceğini önceden kestirmek pek mümkün değildir. Her ne kadar tasarlanarak işlenen suçlar olsa bile, bazı durumlarda kişi hiç elinde olmayan sebeplerle suç işleyebilir. Ama ne var ki özellikle, suç işlemeyi alışkanlık haline getirenler ve suç işlemeyi önceden tasarlayanlar için cezaların caydırıcılığı, suç işlenmesini azaltabilir. Caydırıcılığın yanı sıra suç işleyen kişilerin mutlaka yakalanacağını, kanun önünde hesap vereceğini bilmesi de suçu önleyen sebeplerdendir.

5. Ceza infaz kurumlarından tahliye olan bazı kişilerin kısa sürede ceza infaz kurumuna dönmelerinin temelinde yatan nedenlerden birisi de ekonomik sebeplerdir. Topluma kazandırılması düşüncesi ile ceza infaz kurumlarında onca uğraş verilen bazı hükümlüler tahliye olduktan sonra kısa bir süre sonra ceza infaz kurumuna dönebilmektedirler. Bu konunun çözümü için atılması gereken önemli adımlardan birisi tutuklu/hükümlülerin tahliye sonrası istihdam edilebilmeleri için ceza infaz kurumlarında kurulan işyurdu benzeri ara birimlerin ceza infaz kurumu dışında da kurulması olabilir. Kamu kurum ve kuruluşlarının koordineli bir şekilde çalışması ile hemen hemen her şehirde kurulacak atölyelerde ceza infaz

kurumundan tahliye olan eski hükümlü / tutuklu sıfatı ile iş bulmada zorlanan, iş bulma hususunda dezavantajlı konumda olan kişiler istihdam edilirken devletimiz de ekonomik olarak kazanç sağlayabilir. Bu husus gündeme geldiğinde şöyle bir itiraz gelebilir: Peki o zaman dışarıda olanların, suç işlemeyenlerin günahı ne? O kadar işsiz varken ve istihdam alanı bulunamıyorken neden eski hükümlü/tutuklu? Zaten ceza infaz kurumunda “yatan” bir hükümlü/tutukluya yapılan masraf dikkate alındığında belki bu tür bir hizmet çok daha faydalı sonuçlar doğurabilir. Üstelik iş bulamadığından dolayı suç işlediğini söyleyen kişilerin, vatandaşın canına, malına kastetmemesi yolunda önemli bir adım atılabilir.

6. Allah’a karşı malın bir şükürü olan zekât, sadaka ve kurban gibi sosyal yardımlaşmayı sağlayan faktörler, ekonomik sebeplerden dolayı suç işlenmesini engelleyebilir. Toplumda zenginin, fakirin, orta direğin olduğu dikkate alındığında sosyal yardımlaşma vasıtaları insanları birbirleri ile kaynaştırmaktadır. Yardımlaşma sayesinde malî bakımdan zor durumda olan insanlara destek verilerek, onların sıkıntıları bir nebze hafifletilebilir. Vakıflar ve sivil toplum kuruluşları sayesinde ekonomik bakımdan zor durumda olduğu için suç işleyen kişilere yardımcı olunarak suç işlenmesinin önüne geçilebilir. Sokak çocukları ve evsizler başta olmak üzere ekonomik bakımdan zor durumdaki insanlara yardımcı olunabilir. Bu insanlar, -şayet ekonomik bakımdan zor durumda oldukları için, kendilerine bu hususta yardımcı olunmadığı için - suç işlemekten başka yapabilecekleri bir seçenek olmadığını ifade ediyorlarsa onlara iş bulma, barınma, maddi ihtiyaçlarını karşılama konularında yardımcı olunması ile birçok sıkıntının giderileceğini düşünmekteyiz.

7. Hırsızlık fiilini işlemekle, bu fiili işleyen kişinin sorununun çözülmediğini bilakis arttığını söyleyebiliriz. Çünkü bir kere çalmaya alışan bir insanın kolay yoldan geçimini temin etme yolunda çalışmak yerine gayri meşruya yönelmesi durumunda, çalan kişi eğer yakalanıp da ceza infaz kurumuna girerse bu sefer geçimini sağlamakla yükümlü olduğu kişi/ kişilere karşı sorumluluğunu yerine getirmediği gibi bir de onlara yük olacaktır. Helal yol dururken, haram yola tevessül etmek kişiyi vicdanen rahatsız eder. Yani hırsızlık yapan kişi hem kendisine karşı, hem ailesine karşı sorumluluğunu yerine getirmediği gibi, gerek

ailesine karşı gerekse malını çaldığı kişi/ kişilere karşı ağır bir vebalin altına girmektedir. Hırsız, malı çalınan kişiye karşı kul hakkı açısından borçlu kalmaktadır. Empati duygusu ile meseleye bakacak olursak kendimize yapılmasını istemediğimiz bir fiilin karşımızdakine de yapılmaması gerektiği gayet açıktır. Malı çalınan açısından malını kaybetme yanında bir tehlike daha var: Canın yongası olan malı koruyayım derken hayatından olma ihtimali. Evine veya dükkânına girilen kişinin bozulan psikolojisi de dikkate alındığında hırsızlığın insan onurunu zedelediği, asla tevessül edilmemesi gereken bir fiil olduğu açıktır. Kısa süreli hapis cezaları ile hırsızlık hastalığına yakalanmış birini ıslah etmek pek mümkün görünmüyor. Daha caydırıcı ceza verilmeli ki hem bu fiili yapanlar için caydırıcılık; hem de bu yola tevessül edecekler için bir mesaj olsun.

8. Toplumdaki duyarlı insanların iyiliği emretmesi ve kötülükten alıkoyması (emri bi'l-maruf nehyi ani'l-münker) ve kötülüğe giden yolların kapanması (seddü'z-zerayi) prensipleri suç işlemekten alıkoymabilir. Bu prensiplere riayet edildiği takdirde bir takım suçların işlenmesi bir yana, o suçlara giden yolların bile kapandığını görüyoruz.

9. Eğitimin amacı, bireye güzel alışkanlık ve davranışların kazandırılması, bireyin de gönüllü olarak bunları yapar hale getirilmesidir. Bireylere verilmesi gereken eğitim, onların erdemli bir birey olarak toplumda yer almasını sağlayacak insanî değerlerin kazandırıldığı eğitimidir. Suçun önlenmesinde insanın eğitimi üzerinde özellikle ve özenle durulması oldukça önem arz etmektedir.

10. İnsanın olduğu yerde problemlerin olması da muhtemeldir. Ancak karşılaşılan problemlere verilecek tepkilerin dozu önem arz etmektedir. İnsanı suça iten sebeplerden bir anlık öfkenin zararları “öfke ile kalkan zararlar oturur” “öfke gelir göz kızarır, öfke gider yüz kararır” gibi atasözlerimizde anlatılmıştır. Öfke sonrası oluşabilecek, kişide belki bir ömür boyu pişmanlığa sebep olacak zararların önüne sabırlı olmakla geçilebilir. Sabırlı olmak helaller için de haramlar için de söz konusudur. Oruç ibadetinde helal olan nimetlere karşı da sabretmenin en güzel

örneğini görüyoruz. İbadetler için sabırlı olmak gerektiği gibi, başa gelen musibetler için de sabırlılık gerekmektedir.

11. Nefis ve şeytan insanı günaha ve suça sürükleyen iki kuvvetli faktördür. Bu iki faktöre karşı daima mücadele edilmesi gerektiği düşünülüp ona göre tedbir alınırsa suça veya günaha bulaşma ihtimali o oranda azalabilir. Nefis ve şeytanın imtihan dünyasındaki konumları, sürekli olarak uyanık olmayı gerektirmektedir. Kişinin kendisini kontrol etmeye yönelik, vicdan duygusunu ön plana çıkararak iyi bir nefis muhasebesi, suça giden yolların kapanması için vesile olabilir. Apaçık düşman olan şeytanın adımlarına uymamak suretiyle suç işlemekten uzak durulabilir. Ayeti kerimelerde Şeytan'ın, içki ve kumar vasıtası ile bireysel suçlara sebep olduğunu ve hatta toplumda kargaşaya zemin hazırladığını, insanlar arasında düşmanlık meydana getirmek ve kin sokmak suretiyle insanları birbirine düşürdüğünü açık bir şekilde anlatmaktadır. Suça zemin hazırlayan en önemli sebeplerden birisi olan alkollü içkilere veya uyuşturucu maddelere hiç başlamamak, şayet başlanılmışsa bir an önce bırakmak önem arz etmektedir.

12. Şehvetin helal yolda kullanılması ve harama tevessül edilmemesi taciz, tecavüz ve fuhşa aracılık etmek gibi suçlara giden yolu kapatabilir diye düşünüyoruz.

13. Allah âdildir. Yüce Yaratıcı, mutlak adalet sahibidir. Kimsenin yaptığı yanına kalmaz. Allah imhal eder (mühlet verir) ama ihmal etmez. Adalet er ya da geç tecelli eder belki bu dünyada belki ahirette. O halde adaletin yerini bulmamasından dolayı suç işlemek yerine, şayet zayi olan bir hak varsa meşru daire içinde hak aramak gerekmektedir. Herkes hukuk ve nizama riayet etmeden kendi adaletini gerçekleştirmeye kalkarsa, bu durumun da herhangi bir sonuç elde edilmesine vesile olmayacağı, beraberinde birçok problem getireceği ve kargaşaya sebep olacağı açıktır.

14. Anketlerde çevresel faktörlerin/ toplumun insanı suça iten sebeplerden olduğu ifade edilmiştir. Başta peygamberler olmak üzere birçok âlim, içinde yaşadıkları toplumun/çevrenin bozulmuş olmasını, suç veya günaha tevessül etmek için

uygun bir zemin olarak düşünmemişlerdir. Toplum tarafından şekillendirilmek yerine toplumu şekillendirmeyi tercih etmişlerdir. Kişi toplumu şekillendiremese bile toplumda çok çeşitli alternatifler vardır. Çok fazla iyi insan olduğu da bir gerçektir. Kişiyeye düşen elinden geldiği kadar kendisini iyiye, güzele, doğruya götürececek bir çevrede yaşamak olmalıdır. Böyle bir imkân bulamasa bile suçların şahsiliği düşünüldüğünde, çevresindekiler suça bulaşmış olsa dahi kişi suç işlemekten uzak durabilir.

15. Suç sonucu mağdur olan insanların hakları konusunda daha duyarlı olunabilir. Mağdur, maddi ve manevi yönden desteklenebilir. “Mağdur Destek Hizmetleri” adı altında mağdurlar için Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüklerinde hizmet verilmektedir. Bu hizmetlerin varlığı ilgili kişilere duyurulabilir. Mağdur olan insanlara daha fazla yardımcı olmak için yollar aranabilir. Çünkü suça maruz kalan insanlarda ve yakınlarında, maruz kaldığı olayın etkisi uzun yıllar devam edebilmektedir. Suç olayı psikolojik ve sosyal travmalara yol açabilmektedir.

16. Son olarak şunu belirtmek isteriz ki, kişinin suç işlemesine veya gayrı meşruya yönelmesine sebep olan en önemli hususlardan birisi de huzur bulamama, tatminsizliktir. Gayrı meşruya yönelme insanın sorunlarını çözmeyeceği gibi bilakis arttıracaktır.

KAYNAKÇA

-Kur'an-ı Kerim

- Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdillah, **Müsned**, Çağrı Yayınları, I-VI, İstanbul, 1982
- Akbaş, Bahattin, **Sahtecilik**, Diyanet işleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008
- Alusi, Ebu'l-Fadl, Şihabuddin Mahmud, **Ruhu'l Meani fi Tefsiri'l-Kur'an'il-Azim ve Seb'il-Mesani**, Dersaadet Yayınları, Hicri: 1330, I-X
- Ateş, Süleyman, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1989, I-XII
- Aydın, Ali Rıza, Kur'an'da **Suçluların Davranış Özellikleri – Ahlak Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım**, İslami Araştırmalar Dergisi, C: 15, S: 3, 2002
- Aydın, Hayati, **Kur'an'da Psikolojik İkna**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005, 6.bs.
- Aydın, Mehmet S., **Din Felsefesi**, Selçuk Yayınları, Ankara, 1996, 5. bs.
- Bardakoğlu, Ali, **İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, I-IV
- Bayraktutar, Muammer, **Suç Önlemede Dini ve Ahlakî Değerlerin Rolü Sempozyumu**, Bursa, 7-8 Ekim 2011
- Baltacıoğlu, İbrahim, **Şiddet ve Toplum**, Bilge Yayınları, İstanbul, 2001
- Bayraklı, Bayraktar, **Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri**, Bayraklı Yayınları, İstanbul, İstanbul, 2005, I-XXI, 2. bs.
- Bebek, Adil, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ceza Maddesi, VII**
-----, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Günah Maddesi, XIV**
- Beşer, Faruk, **Sosyal İslam**, Nun Yayıncılık, İstanbul, 2008
- El-Beydavî, el-Kâdî Nâsiruddîn, **Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vîl**, Matba'atu Mustafâ el bâbî el-Halebî, Mısır, 1955
- Bilici, Ali Baz, **İnsan Psikolojisi ve Din**, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2011
- Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri, Sentez Yayınevi, İstanbul, trs., I-VIII

- Boynukalın, Mehmet, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Suç Maddesi**, Ankara, 2006, XXXVII
- Buhari, Muhammed b.İsmail, **el-Camiu's-Sahih**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981
- Canan, İbrahim, **Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1988, I-XVIII
- Celaeddin el-Mahalli; Celaeddin es-Suyuti, **Tefsiru'l-Celaleyn**, Daru'r-Risale, Kahire, 2008
- Ceza İnfaz Kurumlarında Değerler Eğitimi**, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Yetişkin Eğitimi Bürosu, Ankara, 2013
- Cezîri, Abdurrahman, **Kitabu'l-Fıkh Ala Mezahibi'l-Erbaa (Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhı)**, Kitabu'l İlmiyye Yayınları, Beyrut, 2002, I-V, 2.bs.
- Çağrı, Mustafa, **Bütün Yönleriyle Asrı Saadet'te İslam**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1994, C: V, I-V
- , **İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, I-IV
- Çantay, Hasan Basri, **Kur'an-ı Hakim ve Meali Kerim**, Risale Yayınları, İstanbul, 1996, Yayına Haz.: M.A. Yekta Saraç, I-III
- Çelik, Ömer, **Teşbih, Temsil ve Tasvirler Işığında Kur'an'da İnsan**, Işık Akademi Yayınları, İstanbul, 2010
- Darimi, Abdullah b. Abdurrahman, **es-Sünen**, İstanbul, 1981
- Demir, Ömer; Acar, Mustafa, **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Vadi Yayınları, 3. bs., Ankara, 1997
- Demirci, Muhsin, **Tefsir Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2014
- Dökmen, Üstün, **Küçük Şeyler**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2007
- Dönmezer, Sulhi; Erman, Sahir, **Nazari ve Tatbikî Ceza Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 1994, 11.bs.
- Dumlu, Ömer, **Kur'an-ı Kerim'de Ma'ruf ve Münker "İyiliği Emredip, Kötülüğe Mani Olmak"**, Ravza Yayınları, İstanbul, 1994
- Düzgün, Erdoğan, **Mekân ve Suç: Suç Haritalaması ve Diğer Analitik Yaklaşımlar**, Polis Dergisi, Sayı: 36 (2003)
- Ebu Davud, Süleyman b. el-Eşas, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981

- Ebu Hayyan, **Bahru'l-Muhit**, VIII, 489, Nasri'l-Hadise Yayınları, Riyad, 1911, I-VIII
- Ebu Hüseyin Ahmed b. Faris b.Zekeriya, **Mu'cemu Megayisi'l-Luga**, Tahkik: Abdusselâm Muhammed Harun, Daru'l-Cîl, Beyrut, 1991, 1.bs., I-VI
- Ebu Zehra, Muhammed, **İslam Hukuku Metodolojisi / Fıkıh Usulü**, (Çev:Abdülkadir Şener), Fecr Yayınevi, Ankara 1994
- En Son Değişiklikleriyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, Yasa No: 2709, Kabul Günü:7.11.1982
- Ersoy, Mehmet Akif, **Safahat**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989
- Eren, Hasan; Gözaydın, Nevzat; Parlatır, İsmail; Tekin, Talat; Zülfikar, Hamza, **Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988
- Eren, Şadi, **Kur'an Işığında Beden Dili**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2013
- Fahruddin Er-Razi, **Tefsir-i Kebir Mefatihü'l Gayb**, Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Tahran, (Mısır bs.sından fotokopi) 1937, 2.bs. , I-XXXII
- Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, **İhyau Ulumi'd-din**, Beyrut, trs., I-IV
- Gölpınarlı, Abdülbaki, **Şeyh Galip**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1953
- Gümrukçüoğlu, Süleyman, **Kur'an'da İletişim Dili**, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2014
- Gürler, Adem, **Din ve Suç (Hükümlüler Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma)**, Isparta, 2010, Basılmamış Doktora Tezi
- Harman, Ömer Faruk, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Günah Maddesi**, Ankara, 1996, XIV
- Hazin, Ali b, Muhammed İbrahim, **Lübâbü't-Te'vil fi Meâni't-Tenzil**, Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004, 1.bs. I-IV
- İbn Kesîr, İmaduddin Ebi'l-Fida İsmail, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm**, Dâru'l-Endelüs, Beyrut, 1969, I-VIII
- İbn Manzur, Ebu'l-Fazl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrerem el- İfrikıyyı'l-Mısri, **Lisan'ul-Arab**, Daru Sadr, Beyrut, 1955, I-XV
- İbn Mace, Ebû 'Abdillâh Muhammed İbn Yezîd el-Kaznivî, **-Sünen**, thk. Muhammed Fuâd -'Abdübâkî, Daru ihyâi'l-kutubil-'arabiyye, 1952, I-II

- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrerem, Lisānu'l-Arab, Daru's-Sâdir, Beyrut, trs., I-XIV
- İbrahim Mustafa; Ahmed Hasan ez-Zeyyat; Hamid Abdülkadir; Muhammed Ali en-Neccar, **el-Mu'cemu'l-Vasit**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I-II
- İslamoğlu, Mustafa, **Tavsiyeler-2**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2006, I-II
- Kamer, Vehbi Kadri, Sesleniş Gazetesi, **Hapis Cezasının Amaçları, Rehabilitasyon ve Yeniden Suç İşlenmesinin Önlenmesi-I**, S: 143, Şubat 2014
- Kara, Osman, **Kur'an'a Göre İnsan Şahsiyetine Etki Eden Faktörler**, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C: XIV, Sayı: 25 (2012/1)
- Karadeniz, Osman, **Ecel Üzerine**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1992
- Karagöz, İsmail, **Günahlar, Tevbe ve İstiğfar**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007, 2. bs.
- Karagöz, İsmail; Karaman, Fikret; Paçacı, İbrahim; Canbulat, Mehmet; Gelişen, Ahmet; Ural, İbrahim, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010
- Karaman, Hayreddin, **Günlük Hayatımızda Helâller Haramlar**, Yenişafak, İstanbul, 1979
- , **Anahatlarıyla İslam Hukuku 1**, Giriş ve Amme Hukuku, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1993
- , **Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslam**, Komisyon, Beyan Yayınları, İstanbul, 1994, C: III, I-V
- Karaman, Hayreddin; Çağrıcı, Mustafa; Dönmez, İbrahim Kafi; Gümüş, Sadrettin, **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, Ankara, 2012, I-V
- Kazıcı, Ziya, **İslam Müesseseleri Tarihi**, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1996
- Kılavuz, Ahmet Saim, **İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2006, I-IV
- Kızmaz, Zahir, **Din ve Suç: Cezaevinde Bulunan Bazı Suçluların Dindarlık Durumları**, S: 16, Eylül 2010
- , **Din ve Suçluluk: Suç Teorileri Açısından Kuramsal Bir Yaklaşım**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15 (1): 2005
- Koç, Ahmet, **Kur'an'da İnsan ve Hz. Muhammed**, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005

- Köktaş, M.Emin, **Din ve Siyaset Siyasal Davranış ve Dindarlık**, Vadi Yayınları, Ankara, 1997
- Köse, Ali; Ayten, Ali, **Din Psikolojisi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012
- Kunter, Nurullah, **Türkiye’de Suçluluğun İctimai Amilleri**, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/308/2948.pdf>
- El-Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b.Ahmed el-Ensari, **el-Cami’ li-Ehkâmil’l-Kur’an**, er-Risale Yayınları, Beyrut, 2006, 1. bs., I-XXIV
- Kuşeyri, Ebu Kasım Abdulkerim b. Havazin el-Kuşeyri, **er-Risaletü’l-Kuşeyri fi İlmi’t-tasavvuf**, Daru’l Hayr, Beyrut, 1995,2. bs.
- El-Maverdi, Ebü’l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basrî’, **Tefsiru Maverdi Kitâb’ün-Nüketü ve’l-Uyûn**, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut,1992 I, 474, 1. bs. I- VI
- Mehmet Vehbi, **Hulasat’ül-Beyan Fi Tefsir’il-Kur’an**, İstanbul, Ahmet Saim Matbaası, İstanbul, 1967, I-XVI
- Muhammed Said el-Lehham, **Miftahu Kelimât’il-Kur’an el’Mu’cemu’l-Müfehres liElfâzi’l-Kur’an / Kur’an-ı Kerim Lugatı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1994, Çev. Mahmud Çanga
- Mevdûdî, Ebu’l Al’a, **Tefhimu’l-Kur’an**, İnsan Yayınları, Çev. Kayani, Muhammed Han; Ünal, Ali; Aktaş, Hamdi; Karaca, Yusuf ve Bosnalı, İsmail, İstanbul, 1996, I-VII
- Müslim İbnu’l-Haccâc, Ebû’l-Huseyn,-**el-Camiu’s-Sahih**, thk., Muhammed Fu’âd ‘Abdulbâkî, Dâru ihyâ’i’l-kutubi’l-’arabî, Beyrut, 1374/1955, I-V
- Nesefî, Abdullah b. Ahmed, **Medariku’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vil**, Daru’l-Kitabi’l-Arabiye, Beyrut, trs., I-III
- Özbek, Abdülkadir, **Adli Psikiyatri**. Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1980
- Özek, Ali; Karaman, Hayreddin; Turgut, Ali; Çağrıçı, Mustafa; Dönmez, İbrahim Kafi; Gümüş, Sadreddin, **Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali**
- Özsoy, Ömer; Güler, İlhami, **Konularına Göre Kur’an (Sistematik Kur’an Fihristi)**, Fecr Yayınevi, Ankara, 2012
- Parlatır, İsmail, Zülfikar, Hamza, Gözaydın, Nevzat, **Okul Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994

- Peker, Nalan, **Hükümlü ve Tutuklularda Madde Kullanımı ile Suç Türü ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler**, Ankara, 2008 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Polat, Ali, **Üçbin Yıllık Birikim**, Enes Matbaacılık, İstanbul, 2001
- Püsküllüoğlu, Ali, **Arkadaş Türkçe Sözlük**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2005, 9. bs.
- er-Rağıb el-İsfehani, Ebu Kasım el-Huseyn b.Muhammed el-Maruf er-Rağıl el-İsfehani, **el-Müfredât fi Ğaribi'l-Kur'an**, Dar'ul-Marife, Beyrut, 2010, 6. bs.
- es-Sabuni, Muhammed Ali, **Safvetü't-Tefasir**, Dersaadet Yayınları, İstanbul, trs., I-III
- Sarıçam, İbrahim, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2007
- es-Serahsî, Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed Ebu Sehl, **el-Mebsût**, Daru'l-Marife, Beyrut, 1989, I-XXXI
- Shoemaker, Donald J., **Theories of Delinquency-An Examination of Explanations of Delinquent**, Oxford Üniversitesi Yayınları, New York, 2010, 6. bs.
- Solak, Adem, **Türkiye'nin Suç Haritası "Çocuk Suçluluğu"**, Hegem Yayınları Ankara, 2011
- Soysaldı, H.Mehmet, **İslâm'da Günah Kavramı**, Tasavvuf Dergisi, Ankara, S: 7, s.145-156, Aralık, 2001
- Şah Veliyyullah b. Abdirrahim ed-Dihlevî, Hucetullâhi'l-Bâliğa, Dâru'l-Cil, 2005, 1. bs. I-II
- Şeker, Mehmet, **İslamda Sosyal Dayanışma Müesseseleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2007
- Şimşek, M.Sait, **Kur'an Kıssalarına Giriş**, Kardelen Yayınları, Konya, 2013
- Taberî, Muhammed b. Cerir, Cami'ul-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'an, Dar'ul-Fikr, Beyrut, 1984
- Tarhan, Nevzat, **Kadın Psikolojisi**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2006
- Türk Ceza Kanunu**, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2005,
- Türkiye'de Dini Hayat Araştırması**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2014

- Tütün, Sevgi, **Kur'an'da Peygamber Aileleri**, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2012
- et-Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992
- Tosun, Musa, **Cerrahpaşa Psikiyatrisi**, Editör: Ertaç İlkay, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002
- Tümer, Günay; Küçük Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara, 1993, 2. bs.
- Ulutürk, Veli, **Kur'an-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor?**, Nil Yayınları, İzmir 1994
- Yavuz, Yunus Vehbi, **İslam'da Zekât Müessesesi**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1983, 5. bs.
- Yazır, Elmalılı M.Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili**, Azim Dağıtım, İstanbul, trs.
- Yücel, Mustafa Tören, **Kriminoloji "Suç ve Ceza"**, Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayını, Ankara, 1986
- Zaim, Sabahattin, **İslam-İnsan-Ekonomi**, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1995
- Zemahşeri, Mahmud b. Ömer, el-Keşşaf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûn'il-Ekâvîl fi Vücuhi't-Te'vil, Marifet Yayınları, Beyrut, 2009

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü** internet sitesi
<http://www.cte.adalet.gov.tr/>
- http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=All i.e.t: 23.02.2015
- <http://www.nufusu.com/dunya-nufusu/> i.e.t: 14.04.2015
- <http://www.tihk.gov.tr/www/files/531dba2883d7e.pdf> i.e.t: 27.04.2015 **Türkiye İnsan Hakları Kurumu** İnternet Sitesi: <http://www.tihk.gov.tr/>
- <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> i.e.t: 23.03.2015
- 5275 Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun**, Kabul Tarihi:13.12.2004, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5275.html>
- Habertürk Gazetesi**,
<http://www.haberturk.com/ekonomi/ekonomi/haber/1025534-kisi-basi-gelir-11-bin-dolari-gececek> i.e.t : 17.04.20105

-**Hürriyet Gazetesi**, 20 Mart 2005,

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/03/20/616199.asp>

<http://www.hurriyet.com.tr/ankara/28607772.asp> i.e.t: 11.06.2015

-**Milliyet Gazetesi**, <http://www.milliyet.com.tr/cocuklari-suca-iten-nedenler->

haberpanosu- 24 Ekim. 2011 Pazar

-**Sabah Gazetesi**, 05 Haziran 2009,

http://www.sabah.com.tr/gundem/2009/06/05/kapkac_yuzde_41_azaldi

-**Takvim Gazetesi**, 02 Nisan 2015

<http://www.takvim.com.tr/Guncel/2015/04/02/alkollu-cinayet> i.e.t: 11.06.2015

-**Cumhuriyet Gazetesi**, 18 Şubat 2015,

<http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/216879/> i.e.t: 05.06.2015